Herrn C. W. Smith
als Zeichen inniger Hochachtung
vom Verfasser. 27/II.

LIRA.

RAZLIČNE PJESME

spjevao

VELIMIR GAJ.

Knjiga I.

ZAGREB.
TISAK NARODNE TISKARNICE.
1870.

☞ Obznana.

Što je bilo udaljeno, evo je došlo! Gotova je, hvala bogu! knjiga prva „**Lire**", *te ju već razašiljem svim upisnikom. Ova knjiga iznosi dvadeset i dva tabaka, dakle više, nego što sam se u pozivu upisnikom svojim bio obreko. S toga mislim, da mi nitko pravedan neće zamjeriti, što se ovo izdanje za njekoliko dana još izza drugoga roka i na povezu zatrajalo. Kamo sreće, da je u nas isto, u sviet opremiti knjigu i okopati vinograd!*

Predplatnikom *knjige I. „Lire" pominjem predplatan uvjet, u pozivu naznačen: „Svakoj je knjizi predplatna ciena, koja se za prvu napried ima namiriti,* **a za drugu, kad se knjiga I. gotova primi, 50** *novč. (u kneževini Srbiji i po turskih pokrajinah* 5 *gr. čarš.)."*

S toga pozivam sve, koji su mi platili **50 novč.**, *t. j. polovinu predplatne ciene, da mi čas prije pošalju ovoliko na knjigu II., primivši ovu prvu. Gg. skupljačem, koji su mi dosele priposlali polovinu predplatne ciene, šaljem upisane iztiske uz poštansko pouzeće, da tim i njim i sebi olakšam poso. Inostrani, kojim nemogu ovako slati, neka mi izvole odmah, dobivši priposlano djelo, poslati predplatu. Koji mi još nisu poslali nikakve predplate, sad mi imaju namiriti cielu.*

Svaki, koji je uzeo knjigu prvu, uzeti će i drugu; jer se po pozivu „predbrojka odnosi na obje knjige". Zato imena ovih gg. upisnika, koji su tiskani u imeniku uz ovu knjigu, netreba više ni da mi se šalju, nego tek ako bi još tko nanovo prispio. Samo liepo molim gg. skupljače i upisnike, da mi dojave mjestne i staležke promjene, za koje ja nemogu znati.

Tko nanovo uzme, ili skupi deset iztisaka, te mi pošalje upisnička imena s predplatom, moći će dobiti obje knjige, a jedanaesti iztisak bezplatno.

Knjiga će II. „Lire" odmah u tisak ući, kako se zapreke oko razturanja ove knjige I. savladaju.

U Zagrebu o sv. Ćirilu i Metodiju 1870.

Pisac-izdatelj.

LIRA.

RAZLIČNE PJEŚME

spjevao

VELIMIR GAJ.

Knjiga I.

ZAGREB.

TISAK NARODNE TISKARNICE.

1870.

(Naklada piščeva.)

Predgovor.

Sve narodu i domovini!

Lira (κλύρα, κλύω) valjada već iznajprije, za prastarih vremena jelinskih, bijaše glasbena sprava od sedam žica, maljićem, *plektar* nazvanim, udarana, kako sam iz attikâ razabrao to — o poviesti imena. S toga je i ova sbirka pjesama, kojoj sam nadio ovo ime i tim naznačio pretežniju struku lirsku pjevanja svoga, na sedam razdjela razdieljena. Zasad u ovoj knjizi s mjestnih zapreka izostavih dvie žice, naime razdio peti i šesti, zavjetnice, „Otresine“, i narodne „Bosanke“ i „Crnogorke.“

Još lani, na izmaku mjeseca rujna, ovaj moj „Poziv na predbrojku različnih pjesama imenom: „Lira“ ovdje ugleda svieta: „Moje su pjesme kojegdje razsijane. Podosta jih na sviet izadje od god. 1862., u „Danici ilirskoj“ od god. 1863.-7. i u „Književnoj zabavi hrvatsko-srbskoj“ god. 1868.-9. Osim toga još imam njekoliko manjih i većih pjesama, koje nisu ugledale svieta. A mnoge nisu ni pisane.

„Živa se želja u gdjekojih rodoljubivih čitatelja porodi, da se sve pjesme, koje sam dosele spjevao, kako su malo pomalo na mojoj dokolici [1] postajale,

[1] Dokolica je narodna rieč (gledaj u Vuka 1852. *sub voce*), te znači po njem. *die Musse, Mussestunde*, po lat. *tempus otii*, a po tal. *ozio*.

*

zajedno gdje godj u jednoj sbirci saberu i po vremenu u red namjeste. Prve su pjesme možda nejako i još nerazvito, šareno bilje, koje je tek niklo: ta plod mladjane mašte! To su „Mirogojke", — što bi Niemac zar preveo „Solitude-Gedichte", a Talijanac „Poesíe di solitudine" —. Druge su poznije i ponarasle i ojačale, te mogu prkositi pomanjim nesgodam nepovoljna vremena. To su „Stvori i uzori", što'no se kaže: *reali* i *ideali*. Potom su „Dokolice", na kojih ću nanizati poduže pjesme. Najposlije dolaze „Lepirice", posvećene svim kćerim-ljepoticam divne Jugoslavije, i kojekakve „Otresine", a na kraju narodne „Bosanke" i „Crnogorke", pa i „Bilježke". I ova će razlika po dobi zabavljati ljubopitna čitatelja.

„Ele, kako mu drago, smiono je, čega se primam u sadašnjem mrtvilu! Jer, da uzmognem zajedno na sviet izvesti slabe kćerke odmora svoga, treba mi prije svega zaštite i pomoći miloga roda. Netražeć nimalo dobitka, nemogu biti od gubitka.

„S toga na predbrojku pozivam mili narod svoj, podvikujuć pjesmam, siroticam svojim, glasom narodnoga pjesnika, nedostižnoga učitelja svoga:

„Ej, podjite po svietu,
Kano pčela po cvietu!" —

„A od želje, da se svieta nagledate, da iza sna probudite koju dušu rodoljubivu, utješite, pa i obradujete, pridodajem:

„Pokucajte, da vam se udieli,
Na kolibi i na dvorih bieli'!

„Sve će pjesme imenom: „**Lira**“, — koja je **rieč našemu narodu poznata, kad'no pjeva:** „**Stoji cilik** l i r a i tambura“, — na sviet izaći u d v i e knjige na maloj osmini, što ukusnije na liepoj, gladkoj i čvrstoj hartiji tiskane, te prema proračunu iznieti do 40 tabaka. Knjiga I., želim, da ugleda svieta još prije izmaka ove godine, — njekako oko božića.“

Tu dolaze upisni uvjeti, od kojih ovdje pominjem: „Ako se znatan broj predplatnika nakupi, mimogred će dobiti svezak „književne zabave“, što ću napose objaviti.“ Najposlije svršetak poziva glasi —

„Ako se ovdje, mili moj čitatelju, medju inimi i sa znanicom sastaneš, naći ćeš ju i opet vidjeti u ljepšem ruhu i u družtvu ostalih posestrima njezinih, s kojimi vodi kolo! Pa je i sastanak sa znanicom poslije mnogo vremena, kad već misliš, neće ti se povratiti, i drag i mio.“

Ovdje se i nehotice čitatelju, a najpače upisniku nameće pitanje: A kako to, te istom gotovo po godine dana poslije naznačena roka ova knjiga na sviet izlazi? Evo mu odgovora u mojoj „Obaviesti“, koja je lani u uročeno vrieme, licem na badnji dan, u novinah izašla: „Premda je zaista bilo smiono, čega sam se primio u s a d a š n j e m m r t v i l u, nemogu se p r e m a t o m u požaliti milomu narodu na dosadašnji odziv pozivu na „Liru“, već mu hvala na srdačnu saučešću, osobito od premnogih rodoljubivih glasila! Ali se moja ž e l j a, u pozivu izrečena, da mi naime knjiga I. ugleda svieta još prije izmaka ove godine, — njekako oko božića, — žalibože razbija o m n o g o s t r u k o j sporosti

našega svieta, te joj se izdanje do preko proljeća iduće godine odgadja. Prije će na sviet izaći tisku predan prilog književne zabave (svezak V. i VI. skupa), imenom: „Časovi“, koje će predplatnici na „Liru“ glasom poziva bezplatno primiti.

„U obznani od 4. pros. o. g. predplatnikom i skupljačem predplate na „Liru“ rekoh, da će „tek mnogo pojedinih predplatnika od različnih strana prostrane domovine umogućiti i uskoriti izdanje njezino.“ S toga mi neka izvole poslati napisana imena s predplatom, makar od jednoga bio jedan jedini predplatnik, pa to što prije, da se naklada prilogu po broju prispjelih predplatnika uzmogne osjeći. Ponavljajuć to, još u pomoć pozivam rodoljubiv sviet, da me podupire u mojoj namjeri povelika i tegotna izdanja mojih pjesama — eda! upravo u onom smislu, u kojem ju je jedan moj prijatelj ocienio: „Sestrice, pjesma i pojezija, najpodobnije su, da pobude plemenita čuvstva, da podnukaju srdce na velika djela. A svaki je dužan, prinieti koristi rodu svomu po snazi i mogućtvu.“

„Povoljni su uvjeti predplatni dovoljno poznati. Uz jamstvo pojedinih ravnateljstva od mladeži naknadno primam samu predbrojku, a od onih, kojim se neće napried platiti, uz poštansko pouzeće. Najposlije mi je javiti, da će se imenik svih dosadašnjih upisnika na „Liru“ uz „Časove“ priložiti. Koji upisnici poznije prispiju, onim će se imena uz ove dosadašnje na kraju iduće knjige natiskati. Još kažem: Netražeć nimalo dobitka, nemogu biti od gubitka.“

Moje obrečenje, „Časovi književne zabave za hrvatski i srbski narod“ (svez. V. i VI.), jedva jedanput izadjoše proljetos, početkom mjeseca ožuj., te nepočasih časa, već jih odmah razaslah predplatnikom „Lire“ po broju upisanih iztisaka — bezplatno, kako jim po pozivu i pripada.

I poznijim, pa baš i nepredplatnikom dajuć istu knjigú, namienjenu na knjižarsku prodaju, po predplatnu cienu knjige I. pjesama, sva se preostala naklada u malo dana razturi. I tako nijedan komad od ovoga djela nije preostao za knjižarski promet, što mi je onim, koji bi željeli uzeti ovu knjigu, — javiti.

Bez ičije, pretežnije tvarne pomoći, tek ukupnom, pomalo sabiranom pomoću narodnjom — istom nedavno meni bude jedva jedvice moguće, da odpočnem tiskanje ove sbirke pjesama svojih. Ali, ako sam prema znanu i osječenu broju upisnika i čitatelja i pronašo za potrebno, tiskati ovu knjigu u 1500 iztisaka, upisničtvo je u nas nestalno, te po neznatnoj cieni knjige i po malini platacа posve neizdašno, te svakako književniku-izdatelju bar iz početka od svoga treba prilagati. Ali tko nebi domovini i narodu?

I ovom sgodom očitujem svesrdnu hvalu slavnoj gg. narodnim skupljačem na glasu, što su me podpomogli u rodoljubivoj namjeri, i u napredak preporučujuć književna djela svoja jedinoj pomoći i zaštiti njihovoj. Ujedno nemogu kazati, kako mi je i milo i drago, što se obistinila ona moja bilježka, „da će se knjiga I. „Lire“ na sviet izdati i odmah razturiti, kako se zapreke, koje se na početku svakoga povećega

književna posla u nas gomilaju, a osobito odvlake slaganja, tiskanja, popravljanja itd. savladaju. Evo zapreka — savladanih i evo knjige narodu!

A sad prelazim na njeke, po mojem mnienju potrebne opazke i pomenke.

Kad sam po izboru svojem uredjivao ovu knjigu I., opazih ovo:

Na stranu stavljajuć polovinu pjesama za knjigu II., liših ovu nemale zanimljivosti; jer sam nemilo odružio drugu od druge, te se ovako nevidi, kako je jedna izza druge postala i na sviet izletjela, baš kano da ju je prehodnica na vidjelo izazvala. Ovaj će se razvitak uzročan sa svim tim po naznačenih danih i godinah rodjenja pjesama iz obje knjige, dakle iz ciele sbirke, moći razbirati. Osobito preporučujem, tako reći, ovaj vremenik postajanja, na čelu pjesama namješten, onomu, koji se književno-poviestnimi nauci zanima.

Promienio sam produžene, neizviestne padeže pridavničke kako u jednini, tako i u množini, s kojim su oblikom pogotovu sve moje pjesme po časopisih izlazile, pošto sam se usavjetovao, da narod, koji se produženim ovim oblikom u govoru služi, sasvim produžuje pomenute padeže pridavničke i ostale ovakve rieči. Dakle se govori nesamo: dobrieh, već i: dobrijeh, nesamo: sasviem, već i: sasvijem i t. d. A to većini čitateljstva bome neprija, pače nije ni udesno u umjetnu pjesničtvu, da se od toga pravilo gradi; jer uzima odviše mjerila. Osim toga izobražen dio našega naroda od prevelike česti upotrebljava prost oblik pridavnički. A najposlije sad sudim, da se pjesma

ni u čem nesmije, što se jezičnih oblika tiče, od obična govora razlikovati, osim u izuzetku, kad upravo bude od potrebe. Ta pjesma nije ino, već običan govor u neobičnih časovih! Koliko je dakle govor u neobičnih časovih od obična različan, onoliko se i u pjesmi ima naći, pa se tu i desilo.

U prvih je pjesmah skladnja i rjekoslovlje kadšto neprirodno, t. j. nenarodno, ili ne čistonarodno, pače gdješto i usilovano. — Frazu nazivam riek. — Ovako mi je i srok pogdješto u borbi oblika sa smislom postradao. Jer ja držim udesan srok za dozrelu snagu napredka u umjetnu tvorenju pjesama. To opažam nesamo u lasnih pjesmicah, već i u podužih pričalicah.

Sad mi valja reći koju o popravi. Dok sam nastajavao, da budem razgovietniji većemu občinstvu, do njekakve jasnote dotjerujuć ove umotvorine svoje, promienih prvi način čitanja na poviše mjesta i možda liših prvi spjev svoj višega nakita pjesničkoga. Prečišćajući umotvorinu prema običnu shvaćanju, zaista svagda nedobivamo, već kadšto i gubimo. A opet nas nješto na taj gubitak nudka. Nije li to želja, da nam oblik bude običan, na što svakomu valja težiti?

Premda su moje pjesme i od god. 1861.-4. ponajviše tiskom ugledale svieta, po volji jim svojoj predrugojačih nesamo pravopis, već i jezičan oblik, osobito slied riečî, a pogdješto i smiso, sve da sam i ostavio cio proobraz ovim prvencem svojim. Poznijih godina mojim plodovom nebude od potrebe ni ovolišno promjena, počem sam odpočeo jednače vladati i smislom

i jezikom. Što se pravopisa tiče, odkako sam počeo pisati, jednako pisah ovim pravopisom; ali moji spisi u časopisih nisu ovako tiskani. Kano što sam se uz ovu radnju ugodnih minulih časova opominjao, ovako osjećah i nejakost ovih stvorova svojih, koji će sa svim tim prema dnevnomu razvitku našega jezika sad obćinstvu i bez znatne promjene biti jasniji i razumljiviji, nego što su onda bivali, kad su postajali. Ovako se od onda književan naš jezik i razvio i izobrazio.

Predomisaon se sudac o svih promjenah i razsudnih tankostih lasno može obaviestiti, te skrojiti pravedan sud kod onih pjesama, koje su prvom u časopisu ugledale svieta, kad uzme porediti to predrugojačenje s prvim načinom čitanja; ali mučno biva kod rukopisnih promjena, koje su ciglomu meni jednomu znane! A ja sam ljubopitan, te bih rado znao, jesam li kod koje promjene po se na zlo naoputio. Ali dašto tek izvješteno i sasvim razsudljivo oko čitateljsko može razbirati onaj prelazak sa gorega briega na bolji, ili možda naprotiv!

Isto se i naslovica (*motta*) tiče; naslovice, pod kojimi nema imena pjesnikova, moji su prileti k pjesmam.

Kako je već kazano, kad sam razredjivao ovu sbirku, za glavno ravnilo razredjivanja na oko uzimah doba postajanja, a ne sadržanje. Na koliko je postanje prema sadržanju, na toliko se oboje medju sobom podudara.

Mnoge, kakve su tada pred očima narodu nikle, u krilu njegovu njegovane, takve su po narodu prestarjelom, već nepromjenljivom svojinom čitataljevom i

usvojene. Kano što su u okrilje cieloga naroda predane, bile mu tako i srdcu primne i preporučne! —

Neumorno poredjenje oblika sa oblikom i gdješto sasvim neodlučno osiecanje načina čitanja u velike smetaše brzu popravljanju, navlastito pregledanju mojih pjesama. Osim toga upravo u ovaj par sva moja narav nebijaše na to prikladna. Njekako bi raztresena, rada, — polietati za novimi uzori! te mi duševne sile pored oštre razsude skupljenih pjesama svagda nebjehu sabrane, zanievši se za tvornom silom, s koje bih bio volio nanovo pjevati, nego popravljati i pregledati.

Ali o načinu, ili, bolje reći, o prilikah pjevanja sad hoću da rečem koju!

Nikad nesjedoh, nakan, baš da pišem pjesmu, već, kad mi se u jedanput kako udesilo, te u koji mi je mah naime nješto u srdcu i glavi sievnulo, u taj mah na hartiju smetnuh začetu pjesmu; ali dosta puta u sgodi, kad sam se šetao, ili na odmorak liegao, u družtvu razgovarao, ili čim godj drugim umno zabavljao, pri ruci nemajuć pisala, na pamet naprtih pjesmu, ili čitave kitice, neka jih nosi, dok je pero toga bremena neoprosti! Ovako često, dok sam do pisala došo, poboravih cielu pjesmu, ili gdješto pridodah nove vrste: njekakva sila spoljašnja promieni začetak prvi.

Pjesma je sievak duše. I tako svaka pjesmica, ka' i sjajnost njena, sama duša, ima udesan životopis jada i nada od postanja do izdanja, pa i poslije; ali ga sad neću pisati, kamo li na sviet izdavati, — ima i tajnu i javnu poviest!

Što se tiče spoljašnjega lika ovoga izdanja, učinjeno je, što bi moguće prema gospodarstvenim prilikam književnih naših podhvata i inim nesgodam naših dana. Naručio bjeh slova po najnovijem rezu elzevirskom i inglezkom za ovo izdanje u dvie slovarnice u dva grada. Ali slagarska, a u isti čas i slovarska uzbuna sbog plate, poznata anglijskim imenom *strike*, pričini zapreku, s koje mi se naručbina nije mogla u željeno vrieme od tvornice opremiti. A s te zapreke nemogah nadalje zatezati izdanje obznanjene ove knjige, da mi se dobri moji upisnici najposlije s nestrpljivosti nepobune, povikavši: *Quousque tandem, —, abutere patientia nostra?*

Sad mi valja reći koju i o bilježkah na kraju ove sbirke, kamo su ponamještane sve opazke, koje se tiču ovih mojih pjesama, kano što i poprave gdjekojih pogrješaka. Gdješto, popravljajuć pjesmu, mjesto predjašnje rieči metnuh drugu, da njom bolje izrečem čuvstvovano i mišljeno; ali poslije opazih, gdje baš ova druga nije bolja, ili bar gdje bi se još bolja mogla naći; no strojmeštar nezna šale. Oblik je iztiskan! Takvih poprava, ili dodataka niti nema na kraju ove knjige uz bilježke.

Uobće mi valja kazati, da mi nije bilo ni nakraj pameti, u bilježkah spisivati kakvu razsudu sama sebe, izkladanja, ili kakva priznanja spisateljska, što više udara u životopisna moja okušanja; jer ja u tom pogledu i nehotice usvojih ono, što je njeki njemačkoga naroda dostojan sin kazao, da voli različno shvaćanje pjesama svojih, nego da bi jih tumačio. I o mo-

jih radnjah uobćeno, pa najpače o pomanjih pjesmah valja, da su sve, koje znatnijom, koje neznatnijom prigodom razbudjene, upravo gledajući ikakav lik u zoru dana rodjenja svoga, na sviet osvanule i prvim plačem proplakale. S toga je svaka različna, a opet jedna drugoj na toliko slična, na koliko mi je kod osobitih spoljašnjih, često običnih prilika obće, unutrašnje, više nješto pred očima treptjelo.

Počem dakle onomu, koji uzme tumačiti moje pjesme, pravi, u pjesmi tek natuknuti uzroci i uzleti nemogu biti znani, s toga će pjesmi u trag ulaziti po unutrašnjem, višem, dokučljivijem smislu. Pa ću i ja k tomu, da sam glavom neskinem pjesme u glib svagdašnjosti, ako mi se takvo što doznani, sa svom pažnjom mučati.

Ako li doživim čast, te koji tumač baš robski nerazvije svega, što predaje, iz pjesme, već naveže srodno dobro i liepo na pjesmu, ili makar stvorovim njekako u kvrgu svezao uzore pri tumačenju, a ja ću mu odobravati i zahvalno pripoznavati radnju. Vileniku ponajmanje dolikuje, a pjesnik nesmije — biti nesviestan, biedan, plašljiv sanjar, kukavac sinji, koji se i sjena svoga boji i kloni, pa ni samomio Pygmalion, što se uljubio u lik, u stvor svoj, a komu je tek na skrušeno moljenje njegovo Lada podala života.

U bilježkah sam ponamještao i tiskovne, ka' i druge pogrješke, koje su se dosele opazile, te se oku kradom podkradaju. Sbog ovakvih znatnijih pogrješaka i kartunisah njekolika obraza — obraz po Vuku izriekom u knjige znači latinsku: *pagina* — na po-

četku ove knjige. Ali za sama izdanja smotrih dosta, da nerečem, mnogo inih pogrješaka, s kojih bi valjalo od velike česti kartunisati svu koliku knjigu. A tako bi kartun po kartun od potrebe i novo izdanje postalo. Ele, poznato je, da u nikojoj, savršenoj književnosti nema bezpogrješne knjige, pače da se bezpogrješan književnik nikoji još nije rodio; po čovječki je, griešiti, a po vražki, trajati u pogrješci! U tom neka tješi i pravda svakoga bezsmrtni, nezaboravljeni naš učitelj, Vuko, koji u predgovoru k „Srpskim narodnim pripoviedkam“ (u Beču 1852.) na obr. V. kaže: „Pa još vidim, da (sic!) i pored sve muke i truda opet ostaju pogrješke!“ — Ovo, pa i sve ostalo u biljažkah po mojem mnienju može ponješto pruditi tumaču ove knjige.

U ovoj se knjizi I., istina, po mojem mnienju nikoja pjesma baš mučno nerazvija, te mi netreba nikakve duhovite njuške, kojoj bih se sam udivljavao, kako mi prodire i dopire u ono, što sam zar tek natuknuo, prećutio, zatajao; jer ja držim to za pjesničku nevolju, pa i oštro ukoravam, ili milo sažaljavam one pjesnike, koji su na toj osnovi gradili nebotične dvorove vilam-pjevalicam svojim. Oni su s toga vrlo nalik na vrstu njekakvih, dugimi plaštevi obmotanih magjionika, koji su mislili, e će jim sviet vjerovati magjije, sieri i čini njihove do skončanja vieka. Nebotični oni dvorovi njihovi nisu ino, do li kartene sgrade, ili hitro prepredene paučine, koje jim prvi lavor proljetni raznosi na sve četiri strane svieta.

Kad mi nebi udesno, ovamo primiti spisanu, istinitu, iz srdca izlivenu pjesmu-posvetnicu, koja će na kraju knjige II. izaći, evo mi zavjeta:

Domovino, Jugoslavijo!

Pod krilo svoje, mila majko, savij ovu „Liru“, koja bi bez tebe i tvoje pomoći tužno zazvečala! Da, nikako, nikad! S toga je tvoja, tebi zavjetna.

Primi čedo nejačko sina svoga! Ti si mu stara majka. Tvoj blagoslov po svem svietu bielom da ga prati — i po velikom domu „braće Slavjana“!

Čini, da bude odnjihano i odgajeno u narodnih, plemenitih srdcih svih rodoljubaca i rodoljubkinja!

Čini, da se, odnjihano i odgajeno, opaše snagom, pak jedinstvenim duhom ljubavi, prosvjete i slobode da opaše mlad naraštaj, komu od srdca želi bolju sreću i svaki napredak

U Zagrebu o duhovih 1870.

V. G.

Slaviji

Jugoslavija.

1861.-70.

I.

MIROGOJKE.

1861.-4.

I.

NIKOLI DIMITRIJEVU

SVJETČINU

KAPLJICA U MORE HVALA.

U spomen dana 27. ožujka 1862. u Zagrebu.

Gudba se toči
Srebrenom žicom,
Lijuć se divno
Milinjem mednim...
Grom sa nebesa,
Gromak tren strunja.
Žubor vreoca,
Blag romor strunja.
Zvono Ægypta,
Zvonak zvon strunja.
Glasak slavuja,
Medozuj strunja.
Urlanje bure,
Rikanje zvieri,
Režanje mora,
Skladnoglas svieta,
Zujba vjetrica,

Čaropoj djeve,
Igranje vala,
Trus, tren i tutanj ...
Ja sam rob, sviet je rob,
Sav je sviet čivija
Tvih malih guslica.
Jedan je vladar tu,
Duh svih nas Slovina,
Jedan je izraz tu,
Srdašce Svjetčina.

II.

NAŠ SELJAK I PRVI MU PAROVOZ.

1. listopada 1862.

Ba, čuda mi golemoga, bože,
Kad pogledam zavičajem milim,
Što se, pušeć, valja poljem ono:
Neman li je, stvor li koji ljudski?

Kad taj pozoj oddiše letušti,
Izpred sebe žrvnjajuć zemljicu,
Ljudske bije tvrdim gvoždjem pute,
Gvoždjem tvrdim, tjelesinom krupnom.

Kad sa vlakom leti dugorepim,
Ni ga ptica nenadletje lasta;
Jer se vije putem utrvenim
Promet-ljudî rukama poslenim'.

A, kad Savu plahu prelijeće,
Trese mostom, te se zemlja kreće,
Kano da se Okić s Klekom koše
Uz sviranje, gorsko zavijanje.

Kad do svojih dojuri dvorova,
Priskoče ti ljudi svake ruke,
Pa ga dvore brzo i gotovo —
Njeki pivom, a njeki jestivom:
Vodom poje, a ugljevljem goje.

Kad zaviče njetko tanko, glasno:
Glad utoljen, žedjca ugašena!
Upre grabit djavoljijem tragom,
Šikćuć paru izpod krila lakih
Od mučine, tegotne težine.

Kad nadomak koga mjesta stigne,
Stanu straže, u čast mu smještene,
Da taj pozoj ljutit, — pobjesnio, —
Nagrnule neproždre čeljadi.

To je, brate, čudna, vjeruj, zvjerka!
Otima se silom duše svoje;
No ju mudri krote ljudi mudro,
Pa te nosi letom strelovitim,
Zanoseć te ljuljanjem u sanak,
Kano da se u kolievci njišeš.

Tako hrli danju bez prestanka,
Pa ni noću nema, brate, spanka,
Od nemila do nedraga mjesta,
Vjerno služeć krotiocem svojim!

Jošt se ori sopotanje dvori! —
Netom zviznu, draženjem razjaren,
Kad ga nesta bez traga i glasa:
Mahnu njekud u kotare ravne.

*

Evo, što ti mudra može glava!

III.

ZORA SVIĆE, DAN SE MIČE.

2. lipnja 1863.

Zora sviće, dan se miče
Iz kolievke evo nam,
Zora sviće, truba viče:
Strašivicu bilo sram!

Za slobodu svomu rodu
Tko požali ruku, mač,
Toga neka baš u godu
S neljubavi cvieli plač!

Tebi višnji dade oko,
Da zagledaš svietu raj:
Za slobodu, bio soko, —
Rodu oko, perje daj!

Da odapne, što je tiesno,
Da se slomi tvrd okov,
Samosilje sruši biesno, —
Bit' će danak junakov.

IV.

ZLATO MATERINO.

Po češkoj pjesmi: „Matka".

1. listopada 1862.

Eno, gledaj pučinom zvijezda,
Gdje 'no plovi labud ponositi,
Družice si cjelujuć premile!
Pod pučinom nebrojenih zviezda
Navrh lipe grličica ljubi
Grličića, — klikom gučuć tanko.

Ele, što je dragovanje njeno?
Da vrlije, pa i mnogo ljepše
Od labuda, što 'no ljubi ljube,
Od grlice, vjerne ptiću ptice,
Miluje ti ružičasta usta —
Sjetna majka pod lipom u vrtu
Bogom sebi liepoga poroda:

„Čedo milo, od srdca porode,
Jao, jadna, hude sam ti sreće,
Gdje izgubih zrno biserovo!
Srdaca mi dvaju blago moje,
Dviju duša i srdce i dušo,
Ti ga vrati meni, raztuženoj!

„U majčice, biedne zlosretnjice,
Smrče lice u biser-vjenčiću —

Cvietak meni draži od dražega!
Zlato moje, krasoto krasote,
Dvostrukoga milovanja cviete,
Ti si zlatom vijen vjenčić meni!

„Čedo milo, od srdca porode!
Ti, mi zoro vida očinjega,
Ti, dušice svega žića moga,
Jedina si pod suncem žrtvica,
Za kojom bi proplakalo oko
Nesrećnoga milovanja moga!“

Tako čedu besjedila majka,
Što 'no motri blago i ljubavno
U zjenice majušnih očiju.
A čistomu zlatu materinu
Sieva radost iz očica bistrih
Sievkom jasnih zrna biserovih.

Odrone se suze dvije vruće
Od očiju majci nebolikih
Na obražčić čedu ljubljenomu.
Zlato svoje prigrljava majka,
Milujuć ga milovanjem milim,
Pa nemože prosloviti rieči.

V.

KRALJ KADMO I ŠIPUNSKA ŠPILJA KOD DUBROVNIKA.

19. veljače 1863.

Vi, gradjani, u toliko,
Čim ja pjevam ove pjesni,
Ostavite sardce priko
I vas kolik jad nesviesni,

Ter se, skladni u ljubavi,
Svi ujedno zagarlite,
Vjekovitoj neka u slavi
Grad oboren ponovite!

Jakov Palmotić-Dionorić.

U cvjetnjaku slovinskoga slavlja
Na poljani uma i pameti
Njekad Kadmo, sioni kralj, sjedjaše,
A do njega Harmonija, žena.

Dubrovnik je cvjetnjak slavlja svega
Svim na jugu sinovom slovinskim;
Jer sloboda: njom se uviek druži;
Jer učenost: sgrada mu bijaše;
A jer vjera: na njoj sve gradjaše;
Jer radinost Dubrovnik rešaše.

Ondje, gdje se konavoskih stiena
Vode ljubko dotiču valova,

Pak utječu jazovim u more,
Gdje se čeljad od potoka lužkih
Sa čeljadju vodenoga svieta
Ljubi, grli, pozdravlja i druži,
Rod upoznav ljubazni u rodu, —
Ondje stoji mjesto kobno, divno:
Kobno jeste; jer se s koblju kobi,
Divno mjesto; jer priroda divna.

U tamahnoj ladovini špilje,
Što 'no ladne stere ruke svoje
U dubinu pod zemlju nam svetu
Dubrovnika, slovinskih Athina,
Kralju Kadmo, koji sviet nauči,
Glase znakom prometati ljudske,
Komu sunce na slovinskom stocu
Prvu krunu zasluženu gleda,
Kosti svoje umorene smiri,
Umorene od napora težka,
Družeć puke na slavenskom jugu,
Što se klahu poput zvieri divlje,
Nehajući, što je otac, brat li,
Što je majka, što li sestra ravna.

Tu on sjede u šupljinu špilje,
Što podseže konavoske stiene,
Pradjed vlasti u Slovina svake,
Ljubeć ženu, Harmoniju vjernu,
Koju, ljubeć, do vieka žudjaše,
Veleć našim pradjedovom starim:
„Evo žene, Harmonije vjerne!
„Takva bila vaša žena svaka!

„Jer vam žena treba da je slika
„Sklada, reda i sloge na domu.“

Harmonijo, ženo kralja Kadma,
Da se s tobom jugoslavski puci
U ljubavi udruže i sljube,
Vidio bi Hrvat - Srb u dvorih
Krunu carsku, šibiku u ruci!

Kadmo, kralju prvi od Slovina,
Tvoja da se vlast uzdigne gori,
Riječ da se, koju čeljad mudra
Mjesta svetih Dubrovnika, grada,
Dubrovnika, grada bijeloga,
Viekom u viek šapće, šaptom plodi,
Jednom opet istinom satvori!
Da na prstu evropskijeh vlada
Prsten Kadmov zablista i sievne,
Kad se kobi dubrovačke špilje
Skladom, redom i snagom dokobe
Bugarina, Hrvata i Srba
I Slovenca, još četvrte žice!
Daj jedanput izza tieka davna
Rieke duge vjekova i doba
Zlobnih, težkih, nevoljnih i jadnih
Srp mjeseca mlada sa zvijezdom
Vienac sloge i slobode jutrom
Svije liepim, pak uz radost, ponos
Harmonije, kraljice slovinske,
Strunje zvekom složnijem zazveče,
Složenijem istinošću, vjerom,
Da Srb, Hrvat, Slovenac i Bugar
Kolo stope bratsko u sklad mili!

Ovo kolo neće biti kobno,
Ovo kolo neće biti mračno;
Jer će Slava, majka naša mila,
Kobi svake previdjeti jasno:
Gonetku će tada u Slovina
Odgonenut' svaku jeka sloge.

Dotle će ti, Dubrovniče, grade,
Čeljad čuti tvoja bezprestano
Glas od Kadma, što 'no se razlieže,
Kad Slovinom grlo zlobno steže
Suparničtvo, slozi krepkoj strano.

Šipun-špilja neće više glasom
Kadma kralja, što 'no sa nesloge
Južne braće škrguće i reži, —
Šipun-špilja neće više glasom
Harmonije, kraljice slovinske,
Koja plače, ucvjeljava špilju,
Što nemože pobiediti slogom, —
Šipun-špilja neće više glasom
Konavoskih na boj zvati stiena,
Da se košu, Sniežnica o Stiene
Nek udara, siedom bije glavom,
Čeljad da se sanana raztriezni,
Svojeljubljem naduta, nesviestna,
Sebičnošću ubijajuć brata,
Da otriezni, da se osvijesti
Silovitim kosanjem stijena,
Što Konavlju usadi i zali
Višnji, sviet kad sazdavaše ovaj, —
Da otriezni, da se opameti

Košnjom Stiena, zamnjevom Snieżnice,
Kad odlieću škrilje od vrhova,
Škrilje sione, škrilje strahovite,
Odlomčine boja prirodnoga.
Zato nadješ, u šetnju kad podješ
Niz dolove od kneżine divne,
Pa još dalje konavoskom župom,
Davnom njekad svojinom knezova
Od Zahumlja i Trebinja, grada,
Silu stienja drobna, sakršena,
Medju kojim travami i cviećem
Zemlja plode pomalja čarobne,
Kojim žiće visi o talasu
Podzemaljskih potoka žubornih,
Podzemaljskih voda - ozdravnica,
Æskulapij gdje liečaše vješto
Koje biljem, koje vodom Dobrom.

Snebiva se snebilom sva čeljad,
Mlado, staro, žensko, pa i mužko,
Prenuvši se, gluho doba noći
Zmaj šipunski kad zavije muklo,
Komu svijet od davnina prvih,
Od davnina, još tamnom zastrtih
Prostorinom, neizmjernom, prošlom
Liepe glase hvale, pa i slave
Viekom nosi, potomstvu prenosi
O izvoru vječitom umienja,
O umienju mudrosti cijele.

Da sam gatar, gatao bih evo:
Dubrovniče, znaj, oj grade davni,

Zmajska režnja da je ljutost višnja
Sa nesklada braće jednorodne!
Da sam prorok, ja bih proricao:
Dubrovniće, znaj, oj grade slavni,
Dokolicom da ćeš vijek viti,
Da te strasi više strašit' neće,
Strasi strašni mražnje medju braćom,
Što 'no jesu na svijetu ovom
Prst višnjega, koji prieti zloći,
Sunce sloge kad jednom ogrije
Jugoslavce, djetcu rodnu Slave!

VI.

IZ ILIJADE OMIREVE ζ, 254.-285.

ZAVJET JEKTOREV

slogom narodnih pjesama.

6. studenoga 1861.

Više stari božtvo poštovahu,
Nego svjetske stvari, pilo, jelo,
A mi da svedj čamimo u prahu,
Strastno srnuć' u propasti ždrielo?

Jektor, došav do skæjskih vrata, srete majku. Ona ga pita, čemu dolazi? Hoće li da žrtvuje Diju, pak da pije vina? Jektor neće da pije vina, nego veli, da se svetčano zavjetuje Athini u namjeri, neka se Diomed odvrati od grada. Jektor hoće da ide k Paridu.

„τέκνον, τίπτε λιπὼν πόλεμον θρασὺν εἰλήλουθας;
ἦ μάλα δὴ τείρουσι δυσώνυμοι υἷες Ἀχαιῶν
μαρνάμενοι περὶ ἄστυ· σὲ δ' ἐνθάδε θυμὸς ἀνῆκεν
ἐλθόντ' ἐξ ἄκρης πόλιος Διὶ χεῖρας ἀνασχεῖν.“

„O, moj sinko, Jektoru, junače,
„Kaži pravo, tako bio zdravo!
„Sa šta si se boja okanio,
„Boja ljuta i meteža biesna,

„Pa si amo s razbojišta došo?
„Kakva ti je golema nevolja?
„Nebi l' jadna tebe dopanula?
„Jal' nas sieku prokleti Ahæjci,
„Jali gone na sve strane svieta,
„Boj bijući oko biela grada,
„Pa je tebi bojak dodijao?
„No ja znadem, netreba da kažeš,
„Tebe da je srdce prinudilo,
„Amo doći na visoko šljeme,
„Da uzdigneš savrh kamen-grada
„Ruke svoje bogu velikomu:
„Počekaj de, dok donesem vina,
„Vina rujna, sladke lozovine,
„Valja sladke, kano medovine,
„Da najprije mrvice odliješ
„Bogu Diju, drugim neumrlim
„U znak žrtve, harna žrtvovanja,
„Pak da sjedeš rujno piti vino,
„Vino piti, pa se veseliti;
„Bio bi nam zazor i sramota,
„Da otideš prazan, neugošten!
„Bog i vino kriepi iznemogla,
„Jači tielo, krepost uvećava.
„Pa si i ti težko iznemogo,
„Kad si junak prema svojim dobar."

τὴν δ' ἠμείβετ' ἔπειτα μέγας κορυθαίολος Ἕκτωρ
„μή μοι οἶνον ἄειρε μελίφρονα, πότνια μῆτερ,
μή μ' ἀπογυιώσῃς, μένεος δ' ἀλκῆς τε λάθωμαι."

No mi Jektor, ljudina od oka,
Perjanice tresuć na kacidi,
Evo tako riječ progovara:
„Nenosi mi sladke lozovine,
„Što 'no srdce kriepi i veseli,
„Mila majko, vriedna roditeljko,
„Da me jaka sad neonejačiš,
„Da nesvrgnem s uma i pameti
„Snage svoje i jačine jake!
„Bojim ti se i zazirem vrlo,
„Rujno vino, svietlu lozovinu,
„Poganima rukama bog-Diju
„Proljevati u znak žrtvovanja;
„Te bi težko bilo bezzakonje,
„Da zavjete činim Kronionu,
„Kronionu, bogu jakostnomu,
„Koji vedri i oblači nebo;
„Sav sam bojnom prašinom uprljan,
„A po tielu krvlju svud omašćen.
„Dede podji do hrama Athene,
„Što 'no prima i sakuplja pliene,
„Pa joj nosi žrtve blagovonje,
„Sabrav slavne, po izboru gospe,
„Te položi sve odielo svoje,
„Što 'no stoji u bijeloj klieti,
„Ponajskuplje i najprostranije,
„A i samoj sebi najmilije
„Na koljena božici Athini,
„Koja vije krasne kite dvije!
„Zavjetuj se, da ćeš njoj u hramu
„Posvetiti dvanajest junaca
„Jednoljetnih, pa neujarmljenih,

„Ako grad on pomiluje jadni
„I trojanske žene, pa i nejač,
„Od svetoga makne li Ilija
„Tydejeva sina, što 'no divlje
„Vitla kopljem i strahotom vlada!
„Ali dede stupaj putem sada
„Pravo hramu plienilje Athine!
„Ja pak idem k Paridu naprečac,
„Da ga zovem, smjerno uzazivam,
„Ako hoće još da riječ čuje.
„Zemlja mu se razjazila tamo!
„Jer u propast golemu gojaše
„Olympljanin njega svim Trojancem,
„Jal' Prijamu velesrdčanomu,
„Jali svijem sinom njegovijem.
„Da ga vidim, gdje silazi k Ajdu,
„Tada bih se, cienim, možebiti
„Trusovinom, vodom zaboravnom,
„Ponapio i umio liepo,
„Da mi srdce za nevolju ljutu
„Zaboravi nevolju i tugu."

VII.

PROLJEĆE.

1. svibnja 1863.

Ako kad god zimno brime
Čini s dubja listju pasti;
Pramalitje nu za time
Čini čudnom svojom slasti,
Zelen draga da opet zene.
Junio Palmotić.

Izagna se ljuta studen zime,
Zamieniv se premaljećem ljubkim.
A valovlje pučine slovinske
Sinjom stazom na krškijeh drvih
Bez zapreke sad zanosi lako
Moroplovce, koji teku blago.
U torovih nebleji sad stoka,
Niti starac, kučeć se nad ognjem,
Neteše sad oprt, suhe luči,
Da iz luga noću dom dokuči;
Nebiele se travnjaci pred stanom
Snježinami, ni mrazovi siedim',
Nego kolo uz umilje pjenja
Slavujaka, djeva, ševa, vile
Čeljad mlada pastirčadi čile
Vodi, igra od uranka zore,
Pa do spanka sunašca za gore,
Kad joj mjesec bliedosjajnim licem
U stan gorski na povratak sievne,

Staze strme obasjav uz hridi,
Kud godj kroči, da pri'e okom vidi.
Svjetiljčicu kriesnica već nosi,
Oživjela od krijesa iskra,
Oblijećuć miloduho cvieće.
Razlieže se glas prodoljem zvona
Iz crkvice gradu nad podorom,
Kad slavujak milopojem stane,
Kan' da goji ćud u srdcu nježnu.

Radujmo se, pletimo vijence!
Našega je kratak tijek žića,
Gjurgjici se s ljubicami druže,
Miris sipa miloduho cvieće:
Milota je, plivati i zrakom!

Okopnjela zemlja nosi piće
Ojagnjilim, svilorunim ovcam,
Pa i kozar kozi nadje busen,
Zamahnuv se na rudine travne,
Na uzdarje za dar njezin mladi,
Kojim stado umnožila mliečno.

Uživajmo de u ladku slasti,
Gdje žubori vrutak biser-vode,
Jagnjad igre gdje obiestne vodi,
Izobila srčuć slasti žića;
Treba l' hrane? Evo trave dosta!
Treba l' pila? Evo žubor-vode!
Treba l' igre? Evo družbe mlade!

Crpimo de iz ladenca toga
Nedužnosti, ljudi, nauk dobar!

Netratimo premaljeća slastî;
Kratak život stoji ti za vratom,
Dugačak je daleko za morem!
Umijmo se trusovinom-vodom,
Pometnimo skrbi, brige, muke,
U proljeće bar neka se srče
Iz punoga čaša žića sladka!
Dragi neka dragomu ovije
Čelo vedro zelenju i cviećem,
Dragi neka dragomu napije
Zdravlje dobro iz vreoca bistra,
Dragomu se dragi neka vije
O prsijuh, gdje mu srdce bije!
Letjeti će zlatokrili roji
Oko ladka, gdje se ljubav goji,
Biljisat' će milopoj slavulja,
Ljudem da je slast što veća, dulja.

Sve je naše! Hajde, hajd' u narav,
U gajeve i dubrave hajde,
Da se poje uz gusle i gajde;
Smrt je stalna, a život je varav!

VIII.

SELJANKA PETA

Mosha, Syrakužanina.

11. lipnja 1863.

Τὰν ἅλα τὰν γλαυκὰν ὅταν ὤνεμος ἀτρέμα βάλλῃ, τὰν φρένα τὰν δειλὰν ἐρεθίζομαι, οὐδ' ἔτι μοι γᾶ ἐντὶ φίλα, ποτάγει δὲ πολὺ πλέον ἅμμε γαλάνα.

. . . .

Tih kad vjetric sinje ljulja more,
Podtičem si plaho srdce žudnjom,
Pa mi zemlja nije više mila,
Već me morska privlači tišina.

No, dubina kad zauji sinja,
Pa ju talas pjenom na vrh valja,
Te se crno podiže valovlje,
Osvrćem se na kopno i stabla,
A pučinu puklu biegom bježim;
Zemlja mi je tada žudjenica,
Umilje mi šuma sjenovita,
Omorika gdje mi još popieva,
Kad godj vihar silovito dune.

Jao, jadan vijek ribar vije!
Kuća mu je i kućište ladja,
Radnja mu je talasje i more,
A lovina riba-skitalica,
Dok je meni pod makljenom gustim,

Gojno sladak boraviti sanak,
Ljubeć zveke, što se toče milo
Izpod stiene romorom iz vrutka,
Te me blaže, divlje čuvstvo taže,
A nebune, zamećući smutnju.

IX.

ŠĆURICU.

1. kolovoza 1863.

Iz topline večera tog' blaga
Nova niče za budućnost snaga.
Zora svane, u puplju se kriesi
Nada, kano bojna luč s nebesi.
Lj. Vukotinović.

Oj ti, kralju, oj ljubljeni,
Koji vladaš na glavica'
Svega trsja sviet maleni
Bića manjih malih ptica!

Grozdi su ti grimiz-dvori,
Gdje ti glasak ljubko poje,
Dok pukova složni sbori
U pjevanju skladnu stoje.

Navjestniče sladka soka,
Umrlijem stvor štovani,
Sve imadeš oko boka,
Što donose blagi dani!

Mio si ti u nebesi',
Od njih srebren imaš glasak,
Što 'no zvekom lozu resi,
Kad se zlatni žanje klasak.

Žiće ti je nebu ravno,
Da i vila tebe ljubi;
Jer tvoj glasak već podavno
Večernjicom srdca snubi.

Kad je sladka pjenja dosti,
Ti se blažen u tvrdjice
U radosti bez starosti
Seliš s kitom sve četice.

Tu je trubnik tankojasni,
Momčad kupi trubom vrlo,
Vinov neka kotar krasni
Prije sniega prazni hrlo.

Zimovnijeh u stanicah
Vlast upravljaš, čekaš danak,
Kad ti vojska u vrsticah
Glasbu ori na uranak.

Tada stupa glasba sprieda,
Uzastopce štitba sliedi,
Već se baca mala greda;
Tebi grade sto u sriedi.

A, kad sjedeš na priestolje
Uz klicanje svojih četa,
Na grozd padne rumen dolje;
Gojba slastî jest začeta!

O zorici vodiš mlade
Na vježbanje vojno tamo,
Gdje se rovi, tvrdje grade;
Ti se brineš tamo amo.

Jedan trubu zvečnu sklada,
Drugi istom mjedi kuje,
Ovdje viju strunje sada,
Ondje gudbom svi već zuje.

Država je ustrojena,
Svim je odmor samo jedan,
Svaka radnja odredjena,
Nitko nije nigdje biedan.

Dokle sunce u visini
Državu ti mudru zrči,
Svako dolje u nizini
O poslovih revno trči.

Zabava je svim obćena:
O zvjezdici - večernjici
Čeljad, sobom sva iskrena,
Sabira se na obćici.

Kolovodja družbu vodi,
Brzo kolo vodi ruka,
Kralj na dvoru mirno hodi,
Motri šale svoga puka.

Njeki: tî-tú, tî-tú! svira,
Njeki: črn-bêl, črn-bêl! trubi,
Sva ti glasba srdce dira,
Te na igru milu snubi.

Tada mene kralju zove;
Ta on prija pjevačici,
Da mu dodjem u gostove,
Da mu pjevam na obćici.

Kad se pjesma mladih djeva
U ljubavne čare stavi,
Ja mu vrste ove spjeva',
Te u listak mali savi':

Primi, primi, nježni, mili,
Ovu pjesmu kano želju,
Da i u maloj imaš sili
Od čeljadi slogu velju!

X.

JESENI.

17. listopada 1863.

List po listak drvo ostavlja,
Pada dolje, na zemlju;
Priroda se k snu pripravlja,
Stere sebi postelju.

Cvieće svoje sjeme trese
Zemljici u njedarce,
Da ga sobom neodnese
Sjever, kada zapuhne.

P. Preradović.

Sij, sij! — Prepjeva
Zoricu rujnu
Budni sijačac
U sjetvu bujnu.

Dosta već žege
Posla Živana,
Sad joj iz grudi
Provrela hrana!

Vretenom vitim
Lenæj zaškripi,
Jagoda puca,
Sladka lit kipi.

Pušku - lovicu
Lovac ugodi,
Te, rogom trubeć,
Zvjerku uhodi.

Pramen se magle
Povi po dolju,
Ziminu krije
U ravnom polju.

Seljanka-ruka
Sasipa zrno
Na tvrdo gumno,
Heljdom sve crno.

Svuda obilja
Potoci teku,
Zlatne se rude
Prirode sieku.

Vraća se drugom
Sviono runo
Jagnjadi biele
U krdo puno.

Heljdinim cvietom
Gojena pčela
Zaključa radnju,
Zamediv djela.

Sve još uzbuja:
Biljka uzbusa,
Još i zarudje
Rumena rusa.

Blaga je zraka;
Fœbo nežeže:
Bogato vrelo
Vala nesteže.

Rudine trava
Mladjena kiti,
Stoku mliječnu
Sladošću siti.

Pod vrsi žirnim'
Pastiri stoje,
Vila jim pjesmu
Ljubavi poje.

Ždralovi krepki
Trokutom plove
Uz graju bojnu;
Udes jih zove.

Grozd je u bačvi.
Šćuric moj mali
Berbom si pjesmu
U grobak svali.

Ah, tuga ti si
Jedina sada,
Koja mi srdcem
Ljuto ovlada!

Dokle si gradi
Stanove stvorak,
Maše mi zelen
Kraj dvorca borak.

Taj me zelenju
Vječitom sjeća,
Mienom da pada
Ostala sreća.

Kostriešna zima
Sve ove plode
Ježinom oštrom
Kruto nabode.

Zašto se, jaoh!
Vijek taj spreže
Poput jesenje
Paučne mreže?

XI.

POLJSKOJ.

8. prosinca 1863.

Dana, dana, dana,
Ojčizno kohana,
Bez sloge Slavljana
Nema tebi dana!

I.

Poljska što će, tako sad tučena?
Krv proljeva igra mrtve vlasti:
Poljska zar će, silom razbijena,
U ponore crne viekom pasti?

Ah, to neće! Ona časom stupa
U crvenu plaštu svoje krvi.
Zalud ona nogom biesno lupa;
Zar je ovo prizor njezin prvi?

Plač, ljutina, borba, grka jeka
Nije sili, do li malen budež,
Smiehu, šali doskočica njeka;
Bijednikov u rug pada trudež!

Jedan tebe, hineć milosrdje,
Žeže, bode; da toga nečini,
Rinu sebe u skončanje grdje:
Sve je ures ono pukoj hini.

Tvoj dok oro krila gnjuri svoja
U potocih od krvi i suze,
Dok ga brane prsa tvojih roja,
Na *traktatu* drugi trpa uze.

Slavna Poljska, seliš li se tamo
Za granice slavenskoga svieta,
Da te taru lednici onamo,
Rod za rodom da smagne opeta?

Ledom lediš, dok se onaj grije
Na toploti svojih dosjetaka,
Te *kongrese* za te tobož' vije:
Bliža bieda, bliža božja šaka!

II.

Dok je podlog sav sviet silnoj stopi,
Dok se narod s narodom nesklopi,
Toči žila s razdora Evropi,
Te duhove kalom robstva topi.

U dvorovih pred vladari kleče
Raztrkane svietom tvoje zviezde,
Rane tebi slovom oni lieče:
U lov drugi na hatovih jezde.

Poljska s mačem za istinu viče,
Svak ju Slavljan srdcem pomiluje;
No joj tvrdje slobode neliče:
Srodstva krvi ona nepoštuje.

Tko slobodu nesebično ljubi,
Taj u ime svevišnjega tvorca
Klik ljubavi svojoj krvi trubi;
Ljubav štiti za slobodu borca.

Ljubav, Poljska, nek iz tebe bije,
Otačbina da i svoju braću
U krug rada svoga pridobije;
Jer sad kaže onaj: razpača' ću!

Kad nad grobom Poljska svojim plače,
Suzom srdce Slaveninu toči,
Pa taj, krugom svit ijedke kače,
U grobove mrke sjete kroči.

Lovor, Poljska, resi orla tvoga,
Mladež kliče: Oj, pobjedo naša!
Slavenina eno i onoga,
Gdje se sladke već radosti maša!

III.

Vrlina je najveća umjetnost!
Što se čini duhom domovini,
Nije srdcu nikakva to štetnost;
No je robstvo, kad duh srdce hini!

Dok na brata Poljak mrzi svoga,
Na mužika šlahtic dok godj reži,
Nerazbija sile Zaporoga,
Poljsku slava i sloboda bježi.

Oj, ojčizno, mila poljska mati,
Iz dubina duše iskru ovu
Hrvat šalje, nuder ju prihvati:
Puć' će zora i danu spasovu!

XII.

SAMOĆOVANJE.

Miso iz L. Byrona.

19. prosinca 1863.

Bolje je samoćovati, nego sramotovati.
Nar. poslovica.

Tko s nemirnom mišlju do zviezda polieće,
Odrveni srdcem od ljudi i sreće,
U pustinje bježi, il' u zelen-gore,
Motri, kako vrsi dižu vite bore,
Gdje ga sladka mašta nebu u vis prosi,
Te ga u zrak letom orlovijem nosi:
Takav nije samac; on sborom šućenja
Toči bujne rieči s duhom prirodjenja,

Već taj, koji družbom i obtočen ljudi,
Nje razkošjem grdi, pohlepom se nudi,
Sa svojimi misli bijuć vječne boje,
Nema srdca, komu da izlije svoje,
Nema toga, da ga s rajskim uznesenjem
Zove prijatelja, ljubu — sadruženjem:
To je pravi samac! ... Usred svieta veće
Sve je mrtvo, sve se za njega nekreće.

XIII.

PJESNIKU.

Na grobu Koste Ruvarca.

30. siečnja 1864.

Gdje asvodelj, pusto bilje, cvate,
Kud se trula staza kroz stijenje
Preko trupa i lubanja bije,
Ondje da je tebi stan, o brate?

Jermej zovne iz podora tiela,
Štapom kucne, pak uzleti duša
U visine, gdje se jad prekine,
Gdje nestaje leda, mraza biela.

Ondje, ah! ondje tvoje biće topi
Vječnom iskrom oko velikoga:
Ondje Fœbo meko vije sielo
I pjesniku, koga duhom opi.

Zar i tebi bude kob postići?
Toj neizmače, koga tielo rodi:
Kako Femij, pjevač ljudski, božji,
Tako i tebi višnjoj svrsi prići!

Pjevao si! — Glas se krugom ori
U prašini, gdje se stvor pomiče:
Pjevao si, — da se um navrati
U tiek srdca. S tim se pjesnik bori!

XIV.

POHARA SUSJED-GRADA.

13. veljače 1864.

Sloboda je kaplja iz obćega vrela,
Odsiev čovječanstvu i glas svakoj duši:
Tko slobode pruža njekim više diela,
Taj žednomu puku vrelo zlobno guši.

Nad bregovi Save gradu u blizini
Gorske stoje dveri k zagorskoj dolini,
Navrh gorskih dveri, kano stražar smjeli,
Grad se Susjed davni zidinami bieli;
A izza zidova dvorane smještene,
Veleljepljem, gizdom pune, urešene.

Podavno u radost taj se grad zaljulja,
Stiena stoji vika, gosti bučna rulja.
Ružom cvjeta travnik, bujnim valom Sava
Niže zamka leti, šljunkom poigrava.
Nahrupnikâ evo, četa jih ustade,
Željezom i ognjem gradinu napade!

Iz sto ok'na buknu potoci plameni,
A nebo se vedro odsievkom crveni,
Dok kmetovâ šaka za slobodom hlepi,
Pa dvorane ara, pali zamak liepi.
Krika djetce, žena razlieže se netom:
Izdišu u krvi pod seljačkom petom.

Nje noževim bodu, nje sa smrću druže
Osvetnici zlobno; zlobe njim dotuže!
Još ostala zviezda na prozorju blista,
A osvetnik-sužanj gvoždjem palim hvista, —
I u smrt se svali ponosna gradina:
„Za pravicu svetu gazi ti turčina!“

Nahrupnikâ nesta. — Krv se krvlju plaća;
Zašto gaze brata blagorodna braća?
Ta tlačena družba zagorskijeh kmeta
Oholiju snizi, slobodom ponieta:
Trgnuv se od sviesti, bez mila i draga
Ustane pod zatkom: Na domaćeg' vraga!

XV.

NAŠKA PJESMA.

Bosanski uzdah.

Uoči Gjurgjeva dne 1864.

χαλκὸς γὰρ χαλκῷ συμμίξεται, αἵματ' δ' Ἄρης πόντον φοινίξει. τότ' ἐλεύθεροι Ἑλλάδος ἦμαρ εὐρύοπα Κρονίδης ἐπάγει καὶ πότνια Νίκη.

Herodot, Uranija.

A da bih vas u pjesmu pjevala!
Pjesma ide od usta do usta . . .

Nar. pjesma.

Divno li je žuborkanje vrela,
Ljubav nujna milopoj slavi'ka,
Gorska jeka slast od slasti ciela,
Dah zefyrkov ljubičina dika;
Još je naška pjesma sladja,
Ljepše glase narod radja!

Srdcu draga majke uspomena
Glas poroda u najprvom slovu,
Mio šapat za prsa ljuvena,
Usta ljube kad jim „ljubim“ zovu —
O, naška je pjesma sladja,
Liepe glase narod radja!

Vragovi nam domovinu dave,
Sloboda nam čami u grobovi';
Al' nam neće zamračiti slave,
Naša miso dok po srdcih plovi —
A naška je pjesma sladja,
Liepe glase narod radja!

Da se dignu slogom svi glasovi,
Te razpale potlačena prsa,
Čuj, — gdje gode glasbu po dvorovi'
Za dan žudjen robskoga uzkrsa:
Biti će nam pjesma sladja;
Sloboda glas ljepši radja!

XVI.

GRAD ZVIKOV U ČEŠKOJ.

Po drvorezu u „Zlatnoj prahi“.

10. rujna 1864.

U boku se svija tamni lug i gora,
Iž nje uji hrla izpod brvi voda,
A uz brdo strmo pored vitih bora
Strahom prieti Zvikov, smion pobornik sgoda.

A sad? — Kosa vieka glavu mu odkosi,
Vjerna kula, sama vireć u nebesa,
Na tjemenu davni nakit jošter nosi:
Starac Zvikov hrabri nije bez uresa!

XVII.

PRIJATELJ I STRAST.

24. rujna 1864.

Budi tako! — Sreli smo se,
Gle, na istoj stazi oba!
Uklonit' se ja nemogu.
— — — — — —
Pravdat' mi se dalje nije!
P. Preradović.

Zla po zemlji nebi nikad bilo,
Da se duše same razumiju;
Luda riečca, — dvojako strašilo!
S kakvih trica ljuti bojak biju.

A taština — koga l' se neprima? —
Vrti srdcem, peca ga i drška:
Grmi časom, a vri čas prsima,
Pa sad — gnjevan planu žar do vrška.

Sva se prsa u vulkan okrenu ...
Da li kakav tada razbor sija!
Jedna riečca oblak zapodjenu,
Jedna riečca oluje razbija.

* *
*

A u jutru, zora kad zarudi,
Ljubav stara sgrije vjerne grudi.

XVIII.

TATARSKA PJESMA.

Uz balalajku

U OBIČAJU RUSKOGA NARODA.

26. studenoga 1864.

Kad vršiti dužnu ljubav neda
  Ljudska sila gvozdena i kleta,
Tužan čovjek u nebesa gleda,
  Gdje ga gavran u dužnosti sreta.

Oj gavrane, oj gavrane crni,
Iz daleka letiš li ovamo?
Raznese li tužne već glasove?

Sablje zvekću, smrtna ždriela riču,
Zemlja tutnji pod kopitom konjskim;
Preko mrtvih vražjijeh tjelesa
Priedje biesna, strašna, divlja trka,
Divlja trka vesela i tužna!

Neprijatelj izpred nas uzmače,
On uzmače izpred britke sablje;
Al' iz kraja oganj oboriše,
Iz grmova, iz potaje klete!
Pomače se Alil iznenada
U svom sedlu na velikom konju,
Za grivu se lievom rukom hvati,
A prsa mu na vrat padnu konju,
Pak on pade na zemljicu crnu.

Jadni Ale, konjanik bijaše,
Pa te ubi pješak sa zemljice!

A, kad Alil tako mrtav pade,
Suze prolih, iz sedla izskočih;
Hoću svoga da poljubim brata.

„Napried!“ viče stari vodja: „napried,
Što još diše, neka jezdi napried!“

Oblak gledam, sivi vidim oblak;
Al' i oblak tjera vjetar napried.
Samo jedan crni gavran leti,
Stere krila uz vjetar po nebu.
A, kad bude meni na dozivku,
Glas svoj dignem, dok ga i sustignem:

„Vrat' se natrag, oj gavrane dobri!
Nosi glase, gdje nam Alil pade!
Mrtav leži sam u tudjoj zemlji,
Kršćani će njega sahraniti.
Nek proplaču za njim braća tužna,
Nek proplaču majka, ljuba, sestre!

„Težko, mrieti u tudjinstvu pustom,
A još teže bez svojega plača!

„Oj gavrane crni, vrli, dobri,
Vrat' se natrag, a ja jezdim napried
Sa vojvodom, s junačinom starim!“

XIX.

JADNIK.

3. prosinca 1864.

Bieda na pravoga, — na krivca!
Nar. poslovica.

Jadan je onaj, koji nema diela od boga.
Rieč u Dubrovniku.

I.

Kud se ono vučeš ti, jadniče?
Zašto globiš, pljačkaš, kolješ, araš?
Tako zakon na jadnika viče,
A onaj mu: Ljuto li se varaš!

Ruke moje, koja živež traži,
Nepomiče grabež, ni pohlepa;
Mudar ti si, pa mi odmah kaži:
Zašto 'e pravda prema svietu sliepa?

Prsa moja pobija sramota
Sa nesreće, koja s mene biva;
Ali nije moja to grjehota;
Jer o zloći volja ni nesniva.

Oko mene glas se ljudski hvata,
Kano hrdja oko gvoždja jaka;
A dušu mi — to je zrnce zlata
Obasjava vjera sva, jednaka. —

Blago onim, kojim zemlja krasna
Radja zrakom sve ugodbe svieta, —
Blago onim, kojim sreća jasna
Nije krivdom čovječjom oteta!

Ali mene — zla kob sukobila
U tom družtvu lednih sebičnjaka,
Gdje je sila stvar, — a stvar je sila,
Bila prava, kriva, il' opaka.

II.

Noć jadniku ljepša danje zrake;
Kad ograne sunce sa iztoka,
Nema rada, osušene šake
Djetce gladne ginu izpred oka.

I, odkako roditeljske kosti
Gruda ladnim krije skutom svojim,
O grebenu stravâ bez radosti
Bez prestanka crne sgode brojim.

Sav je život — pusta podrtina,
Svaki uzdah — jauk noćnih ptica,
A u grudih tamnica i tmina
Strašno goji leglo gušterica.

U nizkijeh, dubokijeh jama'
Prebijam se kroz kaluže gadne:
Kud od srama nebi miso sama,
Tud otačka briga srne, padne'

III.

U jednome golemome gradu,
Što starinske podiže zidine,
Gdje svi za se i za sebe znadu,
Za bližnjega nitko se nebrine,

Hranim sedam nejakih sinova,
Sedam ptića golijeh i ludi',
Sedam starcu siedomu stupova,
Il' angjela sedam, ili — ljudi.

Kad se zora čovječanstvu smije,
U kolibu, — gdje nas tanke niti
Za taj život vežu, — svjetla nije:
Dvie, tri bliede zrake zloba hiti,

Pa se mrkle i užasne slike
Na vidjelu ukažu grdnije; —
Ljubav mile izružene like
Kletim suncem crta jošt strašnije.

Svu utjehu, što je blaga nada
Dobrom maštom tamno uzvisila,
Jasan pogled na istinu svlada:
Ode nada, što je netom bila!

IV.

Kućerica, gdje 'no smrt čekamo,
Tananom je šibom opletena,
A odosgo jedno okno samo,
A odasvud ilom obliepljena.

I kad ptići ustašca raztvore,
I kad porod od nevolje zieva,
Bude nalik na lastine dvore:
Al' ja plačem, — lasta sladko pjeva.

U slobodi lasta gniezdo vije,
U slobodi potočić se lije,
U slobodi grom po nebu bije, —
A slobode čovječanstvu nije!

Mrav podiže stanak, gdje mu milo,
Na tom svietu, na toj pustoj kori:
A čovjeka — robstvo je ubilo;
Siromaštvo slobode nestvori.

V.

Svih je strašnih misli najstrašnija:
Volju čuti, — u nevolji biti;
Još disati, — gdje se smrt nasmija;
Nadati se, — očajanje kriti!

U more će prije mjesec leći,
Prije more na nebesih biti,
Prije sunce zemlju svu sažeći,
No prestanem jadne suze liti!

Neutješen tješim biedne svoje; —
Al' znade li jaganjaca stado,
Kad zvier vije, gdje okrilja stoje?
Zar zna stazu ludo lane mlado?

VI.

Od njih sedam, što je sedam zima,
Sedam vlada strašnih, prepatio,
Štap prosjački uza me uzima,
Braći nosi prosjačenja dio.

I ovoga vidjeh, gdje izbavi
Spasiteljka crna, smrtna ptica; —
Kad te oči potamne u glavi,
Smrče meni rana večernjica,

Pa ja budem kano dub okresan
U planini, dok ga vihar slomi,
Kano čamac okrnjen, raztresan,
Kad ga morem ljuti tište gromi.

Sve izdahnu, što je bilo živo
Oko mene, — na istinu podje!
Ali usud kadšto sudi krivo:
Najbiedni'ega jad najduže glodje.

VII.

Na četiri toga svieta strane
Od snježnijeh bielih pustih kraja
Svud, gdje suncem bieli dan osvane,
Pučina je bezprestanih vaja,

A u ovom moru dalekome —
Tko zna, — gdje taj jadnik sam zaglavi?
Njega nema u spomenu tome.
Jad se radja u strašnijoj stravi!

* * *

Dok siluju tom svjetinom ludom
Uzavreli čovječanstva gadi,
Sviet je krivac slobodi pred sudom,
A pod nebom neprestaše jadi.

O moj bože! Strašna je strahota,
Pogledati, gdje si čeljad sama,
Vodeć igru, bjesneć u grjehota',
Gazi sreću tudjima nogama!

XX.

OHRABRENJE.

U običaju njemačkoga naroda.

17. prosinca 1864.

Komu bog pomaže, nitko mu nauditi nemože.
Nar. poslovica.

Kad te hinbom šaren sviet prevari,
Pa te prene iz sladjana sanka,
Kad te prezru prijatelji stari,
Nejadikuj nijednoga danka:
Ohrabri se! Srdcem se razberi;
Bog je tebi prijatelj u vjeri!

Kad si pakost mjesto hvale žeo
Za sve brige oko domovine,
Kojoj si se dušom sav zakleo,
Mrzost nek se od tebe odkine;
U krasnijem ondje tebe kraju
Pravednosti vijenci čekaju!

Kad ti bude i po srdcu zima,
Što si sladkim zalagao medom, —
Što je lilo tebi slast očima,
Nekuni ga prokletstvom, ni biedom;
  Da sva srdca srdce ti izgubi,
  Ljubavi još ima: bog te ljubi!

XXI.

ZNAŠ LI SRDCE?

24. prosinca 1864.

Majka bila, majka mila!
Nar. poslovica.

Materino srdce milo, drago!
Ti si sidro u nesreći meni:
Ti, najjača od svih snaga snago,
Ostaj ista, nikad mi neveni!

Znaš li srdce, što te uzvišeno
U prečistoj miluje ljubavi, —
Znaš li srdce, što te savršeno
Već od mala nježnom slavom slavi?

Ono jako srdašce u muka',
Što je plaho, pa i sitno, — malo,
Što je, puno slastî i naukâ,
Ljubav svieta u sebi sabralo?

Da se tebe svako odbacilo,
Ovo vjerom neprevrnu, pobro!
Takvo jeste, kakvo je i bilo:
Mlado, — staro, vječno, sladko, dobro!

Bi li srdce proglasile rieči
Ovo silno, veliko i jedno?
O, glas svaki neka hvalom ječi:
Materino vjerno srdce — vriedno!

II.

STVORI I UZORI.

1865.-70.

I.

TRI VIDJENJA NA IZTOKU.

7. siečnja 1865.

Sunce sloge liepo oskočilo
 Već onamo, gdje je vječna staza;
No ti, kleta, grdna, crna silo,
 Gdje je ravno, kopaš novih jaza!

Ondje nješto na iztoku vidim,
Gdje se ljubkim plamom radja, — kriesi,
A na vrhu strmenitim hridim
Lovac mladi u lovu se desi!

Od plamena više opet dalje
Vidim tminu, plaho gdje uzmiče!
Plam što više zraka razašalje,
Sve to jačim glasom njetko kliče.

Modro nebo žarka pruga ciepa,
U njoj vidim slova upisana:
Braćo jedna, da vas sloga liepa
Vodi stalno do spasova dana!

Ono nješto — to je svih Slavena
Tu na jugu jedinstvo bratinsko
Od planinskih koruškijeh stiena, —
Pa gdje stoji jezero Hvalinsko.

Ljubki plamen — to je božje oko,
Koje brižno bdije nad narodi,
A do njega blizu navisoko
Danica je, — bio dan dovodi.

Što su hridi, što je ona tama?
Tko je lovac? Kako li on lovi?
Ćud pravedna može, — pa se sama
I vidjenju tomu veće dovi!

II.

IMA JEDNO SUNCE MALO.

14. siečnja 1865.

Što su čedu pravi roditelji? —
Gore, rieke, zviezde na nebesi',
Sviet u svietu i svjetovi velji,
Sve ljepote, slasti i uresi!

Ima jedna hrabrost jaka,
Što je tebe podticala
U životu još nejaka:
Roditeljskoj rieči hvala!

Ima jedna ruka snažna,
Što je tebe odbranila
Od lukava i od lažna:
M a j č i n a j e r u k a m i l a!

Ima jedan savjet vrli,
Što ti mudro vodi, — ravna
Bujnih misli potok hrli:
R o d i t e l j a b r i g a s l a v n a!

Ima jedno sunce malo,
Što te prvo navisoko
U kolievci ogrijalo:
R o d i t e l j s k o t o j e o k o!

III.

LOVAČKI SPJEV.

Iz W. Scotta.

11. ožujka 1865.

Bez lišća je dubrava,
Gora gola, ko glava,
Vlas pošljednji kojoj spade:
Po dubravi zveči rog,
Od kopova laj žestok
Puni njive i livade.

Stanko Vraz.

Waken, lords and ladies gay!
On the mountain dawns the day ...

Na noge se, gospodo, gospodje!
Na planini bieli danak sviće,
Sva je hajka u radosti o'dje,
Soko, konji i lovačko piće;

Paščad lovna o korlatu vije,
Soko pišti, a rog pjesmu poje:
Hajd' veselo, hajde radostnije, —
Na noge se, gospodo, gospoje!

Na noge se, gospodo, gospodje,
Magle nesta u zelenoj gori,
Na vreoca osvitak već dodje,
Rosica se na paprati stvori:
A šumari poletješe tamo,
Da pretraže, gdje srndaći stoje;
Sad smo došli, da vam zapjevamo —
Na noge se, gospodo, gospoje!

Na noge se, gospodo, gospodje,
U zelene hajde dubravice;
Mi već znamo, gdje on koru glodje,
Brzonožac nasred rudinice;
Mi mu znamo i za puste sliede
Od krvave na dubovih boje:
Pasti će vam u šake od biede, —
Na noge se, gospodo, gospoje!

Jače, jače pjesmu trubi, rože,
Na noge se, gospodo, gospodje!
Nek se mladost i veselje može
Nadmetati, lov loveći o'dje; —
Vrieme, strogi lovac! sve prolazi
Brzo, silno, kano pseto moje:
Ustajte de; danak već izlazi,
Plemenita gospodo, gospoje!

IV.

PR̊VOJ LJUBICI.

18. ožujka 1865.

U livadi zelenoj
Sklonjen, svietu nepoznat,
Staše cvietak ljubica.
W. Göthe — P. Preradović.

Ljubica je sama rekla,
Da je prvi cviet od ljeta!
Nar. pjesma.

Mali, smjerni, bjelomodri cviete,
Ti me u zo čas života srete,
Kad mi pade tanka sad pod pete;
Da ostaneš ciela,
Dotle krila vlasti mi nelete,
O siroto biela!

Ah! to nije susjed tvoj ljubljeni,
Ljubki gjurgjic, drug ti pridruženi,
Tko te saže pod rosom u sjeni,
Narešenih grudi,
Kad poskoči, da si zoru cieni,
Gdje se rujna budi!

Ledna duše na te sjever-sila,
Što si rano nizka se rodila; —
Opet si se vedra pomolila
Usred susnježice,
Tek iz majke-zemlje povisila
Nježno svoje lice.

Cvieće 'holo, što u vrtu klija,
Gaje stabla i umjetna lija;
Ali tebi srećom štitak prija
Grude, il' kamena,
Pa strnjike kitiš najružnije
Divna, usamljena.

Ondje, tankim plaštem odjevena,
S lierom snježnim k suncu obraćena,
Dižeš glavu svoju sva smjerena
U poniznu liku;
No sad — — rala nesmiljena
Zatru tvoju sliku!

To bi usud bezazlene vile,
Sakrivene ljubičice mile,
Što su čiste slasti prevarile
I nedužna vjera,
Dok je napast puste, tvrde sile
Jednom neizdera!

To je usud i smjerna pjesnika,
Komu sievne zviezda strašnolika,
Komu crte životnijeh slika
Spasenja nedaju,
Dok valovi i vihrova rika
Njega nesvladaju!

Takav usud sastiže zasluge,
Što trpljahu mučne brige duge,
Ljudskom silom zlobe i poruge
Na zemlji skrušene,
Dok jih, jadne, na svrsi sve tuge
Baci — pogažene!

I tebi, što plačeš sud ljubice,
Taj je usud sudjen nemilice, —
Pa već evo ralo okrutnice,
Gdje obiestna teče,
Da u cvietu mlado tvoje lice
Pod brazdom posieče!

V.

LASTAVICE.

15. travnja 1865.

Sunašce blago blažena zvanja
Malo pomalo magle razganja,
Sniega već nema, led se raztaplje:
Svud u potocih žive su kaplje.

P. Preradović.

Kad se kljunkom muha nalovite,
Pa do gniezda svojih doletite,
Ptići pruže modrikaste glave,
Da se hrane sladjane dobave.

Lastavice - prolietnice,
Vi, proljetne laskavice,
Proliećete kroz proljeća,
Kud vas nosi last i sreća!

Prevrćete i plačete,
Tužnoglasjem jaučete;
Vi ste tužne u veselju,
Provodeći radost velju.

Kad tičete krili vodu
O sunčanom o izhodu,
Vi ste slika ljubavnika,
Komu vjerna nije dika.

Ljubav kažu trepavice
U ljubljene vjerenice:
A vi krili trepećete,
Volju neba kazujete.

Vi ste putem izkusile, —
Ćud vjetrova izučile:
Pa sad ljude vi učite
Sve promjene vremenite.

Što je vaša domovina? —
Svega svieta državina;
Jer slobodu uživate,
Dok vas ladje neuhvate.

Sve ste tople posestrime,
Mrzite na ladne zime,
Pak u čudnoj različnosti
Vi ste družba jednakosti.

Kad se jedna tek probudi,
Te zorica kad zarudi,
Pozdravljate prve zrake,
Vijući se zrakom lake.

A, kad dodju kratki dani,
Sivom maglom obmotani,
Vi ste složne u jedinstvu,
U starinskom posestrinstvu.

Jer, kad jedna niz livade
Naokolo letjet' stade,
Oko nje se sve kupite,
Sve u slogu pohrlite,

Nehajući, tko je prvi
Po zasluzi, il' po krvi;
Bio lastić, lastavica,
U našem je jatu ptica!

Niz poljane uz gorice
Sad hitite jatomice
U krajeve preko mora,
Gdje vas čeka mlada zora.

Kad odete vi onamo,
Svako srdce pita: Kamo?
Kamo, mile drugarice
I jutarnje probudnice?

Al' vi ništa nekažete,
Ništa za nas nehajete,
Već idete pravo tamo,
Ostavljate nas nasamo.

Jaoh, tužno kako li je,
Kad vas ovdje kod nas nije!
Uz vas cvjeta cvieće bielo,
Lavorevo divno djelo.

Kad vas nije, led nas bije,
Sve snježina pusta krije ...
Tada dobro srdce moli,
Neveselo u toj boli —

O zvjezdice - prehodnice,
Što vodite lastavice,
Dovedite nje ovamo
U pohode malo samo!

One će vam dar donieti,
Jagodica rukoveti,
Svako cvieće na obilje,
Ljubičice, pa i smilje.

Slavujak se š njimi javi,
Te jih sladkom pjesmom slavi ...
Sve je skladom satvoreno;
Žiće jim je sve blaženo.

Sviet opusti, kad razsele
One dvore svoje biele
I uprte poputninu
U daleku postojbinu! —

Razstanak je ponajteži;
Jadna propast strašno reži
Usred sriede putovanja,
Sred morskoga talasanja.

O ptičice mnogocjene,
Zemlje su vam svedj zelene;
Vam se život u nebesi'
Svagda jasnih liepo desi!

Jer vam nikad, ah, neima
Okrutnica, ljuta zima;
Vi volite putovati,
Nego zimi robovati.

Zašto meni uz ramena
Nisu krila privijena,
Da vas pratim preko svieta
U krajeve premaljeta?

Ja i vi — mi smo jednaki;
Isti nam je uzdah svaki:
Mi plačemo za proljećem
U sačuvstvu ponajvećem! —

Te kitice zahvalnosti
Predajem vam u smjernosti;
Jer me glasom vi budite,
Kad u zoru izletite.

VI.

NAŠE IME.

29. travnja 1865.

Al' bi reći, da su nade slasti
Sve kolike naše sve zaludu;
Jer vidimo, gdje sadašnjost tužna
Neugadja nikad našem' trudu ...

P. Preradović.

Sve su više duše posestrime,
Svi su viši dusi pobratimi;
Svi nosimo samo jedno ime, —
Nije vriedan, tko ga još neprimi!

Ime nam je napredak, sloboda,
Domovina, mliekom usisana,
U prirodi najviša priroda,
Samim bogom čovječanstvu dana.

Tri imena, pa je opet jedno!
Sva stradaju jednom istom mjerom,
Kad je jedno tekar od njih biedno
Il' nemarom, biesom, il' nevjerom.

Već pobliedje trulo svietlo drvo,
Što je ljudem u nestašu svjetla
Za nevolju svagda sjalo prvo —
Prije zviezda i jutarnjeg' pietla!

Čovječanstvo osjeća već danak,
Što se zrakom čistijim objavlja,
I naš narod usta na uranak,
Te se ovim imenom proslavlja.

Da nebude ime okrnjeno,
Da ponese napredak, slobodu,
Igralo bi kolo prosvietljeno
I u našem pobijenu rodu!

VII.

GJURGJICE.

Iz Agathe Ruthenbergove.

3. lipnja 1865.

Dok je zima ledom odievala
Sve planine, šume i rudine,
Višnjemu se zemlja ukazala
Iz proljetne u sanku haljine.

Začu ševu, gdje ga slavi, poje,
Vidje bujno po živicah cvieće
I pčelice, gdje se druže, roje,
I ružicu, gdje se k lieru kreće.

Razplaka se u snu od miline ...
K zemljici se blage suze liju,
Razgrievaju led ... i sve rudine,
U biele se gjurgjice uviju.

O snu sbore, što ga višnji ima,
O ptičicah i šarenu cvieću; —
Premda zemlju još prikriva zima,
Nek se ore pozdravi proljeću!

VIII.

GLASBA.

21. lipnja 1865.

Kad nam dušu gluhe boli tište,
A tama ju tlači crna, velja, —
Glasbom tada, tom nebeskom moći,
Ginu boli: i tama će proći!
Herder — Ivan Vidović.

Glasba ti je razgovor srdaca,
Obći jezik svega čovječanstva,
Strah i trepet plahih bezbožaca,
Glas molitve na krilu božanstva.

Glasba je lik sloge, mila sklada,
Lik ljubavi, vjere i hrabrosti;
Nesrećniku sladjana vri nada
Iz izvora prave glasbenosti.

Ona zvekom crta divne slike,
Koje može rieč u rječitosti;
U njoj vidiš čitave vidike
U poljane sjajne vječitosti.

Umjetnosti tvori jednu granu;
Ali ona sviet je obuzela:
Jednim glaskom čudesa osvanu,
Koja tražiš sred golemih djela!

Oj, Evterpo! ti si čudotvorka;
Sad se oriš i ljubko razlievaš,
Sad se diže glasova povorka,
Sada trubiš, gudiš, zujiš, pjevaš!

A sad — gdje si? Nestaje te evo, —
Jošt se tiho po grudih odliežeš, —
Tako silna ti si, čista djevo!
Ti dolaziš, da srdca užežeš.

Komu srdce tvrdo odrveni,
Taj nečuje ni vječnoga zvona;
Nezna, jadan! nemože da cieni,
Što je glasba — mila i siona.

Kad si život, divna, započela?
Kad je višnji tvorac usadio
Prvo srdce sred ljudskoga tiela,
Da mu bude najsilniji dio.

Ti si potom slavu zavriedila,
Na junačtvo vojske pokrenula,
Dvoje dragih u jedno stopila,
Duh pobožni u vis podignula ...

Glasbo, ti ćeš viekom vjekovati!
Kad zaista umru svi umrli,
Ti ćeš mila do boga bivati,
Da plemeniš sbor angjelâ vrli.

IX.

MOJE SELO.

8. srpnja 1865.

Blažen da je, tko u slobodi
K dubravam se željno utječe,
Da neskvarnjen viek provodi
Gradskieh smeća nadaleče,

Gdje mir stavni nezapada
Pod oblake zlobe obćene,
A zelenieh varh livada
Ljubav cavti, rados zene!
Ignj. Gjorgjić.

Ah! to nije susjed tvoj ljubljeni,
Ljubki gjurgjic, drug ti pridruženi!

Gdje prelaze radostni ladenci
Izpod duba preko livadice,
Gdje se viju od slobode vienci,
Gdje mi poju sjetne glasne ptice, —

Znaš, o brajko, tu je moje selo,
Tu mi duša zadovoljna stoji,
Tu mi djelo svagda je veselo,
Tu se srdce navale neboji!

Gdje se igra jato golubova
Na čistini usred zelen-luga,
To je mjesto sladkih mojih snova;
Prost sam ovdje svieta, jadâ, tuga.

To je tiha kolievka pitoma
I igrište vila usred gora —
Hajd' tamo, o brajko, hajde doma,
U zavičaj srdačnih uzora!

Gdje 'no blagi trepte zlatoglavi,
Gdje ljubica nije žrtva mraza,
Gdje joj susjed pjeva u svoj slavi,
Gdje se daje dobroj sreći staza —

Domovina to je ljubičica,
Zavičaj je ovo slavujaka,
Tu je gniezdo i mojih pjesmica,
Gdje bez traga nesta pakost svaka.

Ovdje stoji kuća snizka, biela,
O njoj vise javor-gusle tanke,
Svud se meka razastrla siela,
Gdje boravim najmilije sanke.

Zdravo da si, drago moje selo!
Kad unesem u te svoje grudi,
Vrieme mi je rumeno, veselo;
Iza sna se vječna zora budi —

Cieli danci lete, kano sanci,
I mjeseci u životnoj rieci —
Nek se stresu običnosti lanci,
Nek zagrme čarni javor-jeci!

X.

VITEZ RADOŠ.

5. kolovoza 1865.

Sardjbeni mutni val sred morske pučine
Sa smećom velikom napokon počine.
— — — — — — — — — —
A grozni plač, ki ja svedj ljevam niz obraz,
Nemože umekšat' to sardce za mal čas!
Dinko Ranjina, 249.

Vjetar maše granjem zelen-luga,
Vitez Radoš sjedi na kamenu,
Osvojila njega ljuta tuga, —
U junaka dušu ucvieljenu.

Od izvora do ponora Save
Ima tri sta visokih planina,
A tolike mlade, stare glave
On posieče, junak od malina.

Sablja sieče, srdca redom lomi,
A junak se smaći nemogaše,
Dok u srdce svoje neudomi
Toga čuvstva, što je obće naše.

Vitez Radoš sjedi na kamenu
I pogleda često u visine,
Gdje se magle amo tamo djenu,
Na vjetrovih jašu oblačine.

Sedmi mjesec već rogove savi,
On jošt sjedi, nikud se nemiče,
Već se njemu na žalostnoj glavi
Mah i bršljan u okrug zatiče.

A nitko ga buditi nesmjede,
Svako šapće: „Šuti, gledaj tamo,
Gledaj nieme pod mahom poglede!
Strašni Radoš boravi nasamo“.

Strašni Radoš! To bijaše ime,
Koje njemu nadjedoše ljudi;
Ali ljeto sviće nakon zime,
Ljubav budi najgrdnije grudi!

Radoš nije više goropadan,
On bijaše njekad strašan, silan;
Ali ljubav i kam grije ladan,
S Leljom Davor biva blag i milan!

Izvan šume, nadno zelen-šume,
Uzpinje se kula povisoka,
Oko ove u ljutini šume
Vodurine, sva strašila oka.

Pod pozorom tih strašila kivnih,
Odbranjena od junačke noge,
Cvala Ruža s krili liera divnih,
Viek provodeć sred nedužne sloge.

Na tu Ružu rumenu i bielu,
Preko divljih jezdeć zelen-gora,
Radoš baci oka svoga strielu;
Ali strašan ode bez govora!

Strašan ode, hrabre čete vodi,
U boj ode, vršeć Davor-djela;
Ta mač trgnut ljubavi nerodi,
Vojnicom se krši milost ciela!

„Napried, napried!“ viče sad vojvoda,
A srdce ga vuče na zemljicu,
Kan' u luci sidro trudna broda.
Al' sve krije na junačkom licu!

Vjetar maše granjem zelen-luga,
Krozanj stupa četa izabrana.
Svako srdce grize ljuta tuga,
A vojvodu ponajljuća rana!

Već je zelen-gora prevaljena,
Čete pale trudne po poljanah,
Šatorja su redom razvijena
Uz bregove i u ravnih stranah.

Zora puca. Zatku vojske čine.
Hrabri Radoš za uzdu se hvata,
Svietlu sablju pod nebesa vine.
Cielom vojskom grmi truba rata.

„Napried, napried!“ viče glas u vodje:
„Napried, napried!“ proti običaju
Žežćom silom; jer mu srdce glodje
Crv ljubavi u sladjanu baju.

Diljke grme, a sablje zvekeću,
Konji ržu, a junaci viču,
Svatko leti, mačem kuša sreću,
Ranjenici već od bola riču.

Zora rodi sunce, svoje diete,
Te oskoči nebu po sredini;
Al' nanovo čine zatke klete, —
Sad uz brdo na jednoj rudini.

Kan' u gori zreo žir što pada,
Te pod stabli ostaje, te gnjije,
Tako ovdje izbor-čeljad mlada
Živu krvcu pod mačevi lije.

„Napried!" Radoš još jednom povika,
Te potisnu u boj družinicu.
Sad jih stade jauk, lelek, rika.
Svak se biesom zaplamtje u licu.

Već oružje izlomiše bojno,
Sablja leže pusta bez junaka.
Tu pogibe mnogo tielo gojno,
Što ga rodi majka zdrava, jaka!

Zelena je gora kraj rudine,
A rudina od krvi rumena,
Kraj nje leglo sunce za planine,
Zlotvorna je četa poražena.

Kano grom kad muklo zemljom trese,
Tako trube viteza Radoša
Slavne čete dobitnicom rese;
Jer zlotvora stiže sreća loša.

Kano rosa sladka što obrosi
Devetoro bilje po planini,
Tako strmen plahovito nosi
Krvi ljudske potok po rudini.

Jošt se zemljom crni mrak nehvata,
Nedodjoše noćni gavranovi,
Radoš kaže, da je konac rata,
Slavnoj vojsci stojeć o bokovi'.

I pljenove hitro pograbiše.
Što je živo, pasom sebe paše.
Svi odoše. Nitko nije više.
Smrt se sama poljanom igraše.

Idu, idu, svu noć koračaju,
Bez odmora svatko miloj kući,
Na dolazku psi seoski laju,
Oni idu, od slave rastući.

Noć bijaše mrkla i potmurna,
Nitko druga svoga nevidjaše,
Sva je zemlja od vihrova burna,
Kan' da djavo sa vješticom jaše.

Na dolazku psi seoski laju,
Pred selo se skupe zatočnici,
Već krovovi danjom zrakom sjaju,
Svi plivaju u ponosnoj dici.

Ali Radoš — gdje je, naš vojvoda?
Da ga igrom slavnom proslavimo?
Povikaše junačka gospoda:
Gdje je Radoš, da plien podielimo?

Ali Radoš ode drugim drumom
Preko brdâ, voda i kamenja
Kroz borove divljom zelen-šumom —
Prema kuli do pustoga stienja.

Ružu traži bielu i rumenu.
Al' zaludu! Ruže više nema.
Nije kamen više na kamenu; —
Razvaljena kula mrtva driema.

„Tko razvali ovu mirnu kulu?
Tko li ubra Ružu moju bielu?
Gazim slavu, slavu — gazim trulu,
Na vojvodsku diku mrzim cielu; —

„Gdje je Ruža, moja Ruža — gdje je?“
Tako Radoš cvili sred planine:
„Kažite mi, o planinske seje!
Tko iz kule Ružu mi odkine?“

Poklikoše iz gorice vile:
„Tvoje vojske, Radošu, junače!
Plieneći su kulu razorile.“
To ču Radoš, te grozno zaplače.

Cvileć, stupa, kud ga vile vode.
Na kamen ga jedan navedoše,
Na brežuljak pokraj jedne vode,
Pod grad stari, pod davne Radoše.

Tu on sjedi. Grozne suze lije
Mlado lice niz kamenje divlje.
Bršljan mu se oko glave vije,
Milost ljube u pomoć prizivlje.

Ali suze grozne preciknuše,
A oči se mlade osušiše;
Lik Radoša stoji još bez duše.
On je kamen. On nediše više.

Ali kamen — nesrećne ljubavi!
Pjesma kaže: Radoš goropadan
Tu izdahnu, ovdje on zaglavi,
Mačem slavan, u ljubavi jadan!

XI.

MIRAMARKA.

5. lipnja 1865.

Vjetric piri i lavori,
Te iz grudi muke kloni,
Sve već jade on pretvori
U ljubavan plam sioni!

On uhvati tamburicu,
Punan žara i miline,
Mladjan, liep u mladu licu,
Na tu pjesmu žice vine —

Prijatelj se tvoj neljuti,
Krasna djevo, kad je tužan!
Njemu srdce mlado muti
Nemilosti otrov ružan.

Kad mi oči trudne sretnu
Oči tvoje, koje ljubim,
Zanjegujem ćud presretnu,
Na nov tebe život snubim ...

Ljubite i uživajte,
Dok hodate vrh zemljice,
Ovu krepost poviedajte,
Dok nesmrkne u grob lice!

Ako nam je sreća dana,
Da vijemo viek blaženi,
Nek nas ladja ta tanana
Vozi u raj naš žudjeni! — — —

XII.

GNJERI-NEVRENČIĆI.

19. kolovoza 1865.

Stan'te, ljudi, da vam čudo kažem
Naši stari kažu i pričaju,
Da imade noćnih pasa divljih,
Divljih pasa, strašnih vilovnjaka,
Koji laju, lov loveći divlji, —
I još djetce nekrštene,
Nekrštene, — u grob položene,
Gdje ijuču na razkršćih noću,
Te se ježiš, e te strah osvaja, —
Po imenu gnjeri-nevrenčići! —
Na Biškupčevu briegu 24. rujna 1862.

Da odkriješ puku srdce golo,
U svakoj ga uči dolinici;
Znanje suho, naduto, oholo
Prilikuje praznoj oholici!

Što to vrišti po dolini pustoj
Kozjim hrbtom krozsred šume crne?
Sve je gluho u dubravi gustoj, —
Što to skoči iz grma i prne?

„Muč', susjede! Ovo je lov divlji,
Nevrenčići-gnjeri idu ljuti:
Ime božje u pomoć prizivlji,
Da jih drugud odavle odputi!"

„„Nevrenčići-gnjeri — što će meni?
Ja ću zrnjem sve poubijati;
Ja sam učan u najgušćoj sjeni
I vragovom zdravlje napijati.""

„Plaču, cvile ... Kosa mi se ježi!
Spasuj sebe i djetešce svoje —
Porodjeno: mah pod strehu bježi,
Gdje ga nježno u kolievci goje!“ —

„„Nezapredaj, strašivico ljuta;
Nisi meni jednak ti, oj kume!
Eno ijuču ondje nasred puta,
Iju! — šumom kako liepo šume!““

„Još je ora, izbavi si čedo,
Što ti ondje u babinah leži!
Ja ga krstom izbaviti htjedo', —
Spasuj čedo; s krstom pod krov bježi!“

„„Neluduj mi, kume, nismo žene!
Čuj — milota! kako ti se deru,
Gle sad ovdje, kud jih jad okrene,
Amo kući baš k našemu ceru! ...““

Na zvoniku župnom ponoć' mine.
Jošt zaurla lov tud u visina'.
U svjetlosti krst pred vrata sine.
Mati kriknu: „Oh, crnih babina!“

Na krik podje nevjernik sad doma,
Traži čedo kraj majke rodjeno;
Al' ga na tle svali sila groma:
Paščad uze diete — nekršteno!

XIII.

STARE PRAVICE.

Pučka priča.

SLIKE I PRILIKE

iz Posavlja.

21. listopada 1865.

Kad se zemlja prvom začinjala,
Radjajuć se u blatnih babina',
I zvieri bi svezom ovijala
Sloga, ljubav, pokoj i milina.

Al' navali svinja oholosti,
Te izrije slozi korien zdravi!
Dodje mišić nogama podlosti,
Te pregrize zakladu ljubavi!

Čujte, braćo, da vam pjevam,
Kako se to načinilo,
Da na pseto svinja mrzi,
Da na mačku pseto mrzi,
Da na miša mačka mrzi!

Svinja, pseto, miš i mačka,
Dok su složno živovali,
Zadobiše za se prava.

To bijaše još oddavna,
Još u tamna ona doba,

Kad je pseto govorilo,
Sa čovjekom sve dielilo!
Sastanu se na sbor velik
Svinja, pseto, miš i mačka,
Da u vieću izaberu,
Tko da čuva stara prava,
Da jim kano pismar bude.

Svinja bješe baš ugledna,
Te ju prvu namjestiše!
Jer bijaše ponajdeblja.
Predsjednika ovdje nema;
Jer jih sloga još vezaše.

Miš ustade mali prvi
I povika tankim glasom:

„Čujte mene, častna družbo,
Mačko, pseto, draga braćo!
Svinja neka čuva prava;
Ta ona je ponajdeblja,
Najvriednija, najmastnija!“

Mačka, pseto jednoglasno
Bez pretresa, prigovora,
Prime priedlog čiče-miša:
Izaberu častnu svinju.

Ali svinja prigovori
I zahvali na izboru,
Te prosbori evo tako:

„Častna družbo, mačko, pseto, mišu,
Draga braćo, mili prijatelji!

Osjećam se oblaskana,
Što me čiko, miš, predloži;
Ali meni poso neda,
Da to primim dostojanstvo;
Jer ja hodam kojekuda,
Poljem, šumom, baš posvuda:
Meni neda gospodarstvo!“

Nemareći za red dnevni,
Već sliedeći pamet svoju,
Nastaviše izbiranje.

Sad poskoči biela mačka
Navrh zelen-stola odmah,
Pa nakratko to prosbori:

„Na srdce mi težko pada,
Što se sladka naša nada
U izboru neizpuni!
Svinja nam je svim dorasla,
Da nam čuva naša prava;
Ali — tako, žalibože!
Na ino se sad nemože,
Već predlažem častno pseto,
Što ga ljudi zovu vjerno,
Da nam straži vjernu stražu
Oko blaga naših prava.
Podupirem izbor ovaj:
Pseto ima kuću svoju,
Svoj sagradjen, liepi dvorac,
Gdje je goso i dizdarac,
Gdje boravi i gdje spava,
Pa jih ondje neka čuva!“

Tako mačka dobesjedi,
S besjedišta mahom skoči,
Te ustupi ovo mjesto
Psetu, koje stupa tamo,
Ponosno i izabrano,
Njušku u vis, slavonosno!

Svinja, mačka i miš mali
Njemu viču: „*Vivat, vivat!*“
E, dakako svako svojski,
Ne baš, kako mi vičemo!
Svinja grlom još roktaše,
Biela mačka maukaše,
A maleni miš cviljaše:
„Živio, živio!“ Pseto ide
Pravo tamo k besjedištu.
Već pozdravlja svu skupštinu,
Glavom klima, pa se smieši
Ad captandam voluntatem.

Za čas tako progovori:
„Častna družbo, svinjo, mišu, mačko,
Draga braćo, visoka skupštino!
Zahvalnost mi dušu obuzima,
Što ste mene, dragi prijatelji,
Počastili takvim dostojanstvom, —
Da vam čuvam stara, obća prava!
No nemogu ja opet na ino,
Već prenosim ovu čast i službu
Na prevriednu našu braniteljku,
Što do svinje sjedi ondje sama,
Nevidjena, mirna i pitoma,

Od smjernosti tiha i sgurena;
Ele vriedna svake, prve službe, —
Na prečastnu maju, mačku.
Ona ima druge dvore,
Nego što je moja kuća!
„Ona ide pod krovove;
Zna za svako tajno mjesto.
Pa je još i hitronoga,
Može naše povlastice,
Stara pisma i pravice,
U potjeri i nevolji
I hitrinom izbaviti.
„Istina, i mene ljudi
Hvale vrlo sa hitrine!
Ali mačka puzat' može,
Zna i gmizat' po drveću,
Po zidinah i po stienah.
Ovih svojst'va žalibože,
Častna družbo, u mene nemade!
Pa i lovcu mene treba,
Da lov lovim, te po šumi hodim,
Pa nemogu miran ja — stražiti.
A mačka je i pametna,
Baš na glasu medju ljudi,
I ugodna mnogoj kući.
Ja bih tri sta puta čuo,
Gdje je meni stara baka,
Kad sam kraj nje u vrt išo,
Kazivala razgovorom
Sve pohvale častne mačke!“
Tek što pseto tako dobesjedi:
„Mačka, mačka!“ Svi na noge skoče.

„Mačka, mačka!“ I svinja zarokće.
„Maca, maca!“ I mišić zacvili.
Jednim ju svi glasom izabraše.

Takva sloga tada još bijaše
Medju mačkom, mišem, psetom, svinjom.
Maca, sela, bijaše vesela!

I pseto se od veselja svali
Na zelenu klupu pokraj svinje,
Radujuć se, što je izbor njegov
Ponajbolji od svih inih bio.
Mačka primi dostojanstvo.

I tako se sabor svrši.
Svinja podje na imanja,
Da se žiri u lugovih,
Il' da zoblje žut kukuruz,
Da se pita, pak da raste
U uglednu dostojanstvu
Salom, mašću i šunkami.

Pseto u lov odmah ode;
Jer baš u taj mah zazvižda
Starac-lovac, njegov goso.

Tako u svoj sabornici
Osta samo miš i mačka.
O nješto se pogadjaju
U ljubavi i u miru.
Mačka drži stara pisma,
Pa govori mišu tako:

„Bratco, Mišo, bi li htio
Ti ta pisma sahraniti?
Ti imadeš i pivnicâ,
Znaš i one crne rupe,
Kud nemože nitko proći!“

Čiča, mišić, nije mudrovao:
„Hoću, hoću, selo, Maco!
Podaj amo, ja ću sve čuvati!“

Mačka biela sad odstupi,
Te se krene putem kući.
Suri mišić sve pokupi,
Pisma spremi i listine,
Pravičice i izprave,
I sve turi u bisage,
Pak uprti na ramena,
Težko noseć tovar kući.

Kad je stigo mišić na stanove,
Sve umjesti u mjestance suho.
Pa, ponosan, noseć važnu službu,
Trkom ode pod orahe rodne
Pokraj kuće na ledinu jednu.
To bijaše njegdje u jeseni.
Žuto lišće stade odpadati,
Zeleno se stade crveniti,
Jata ptica stanu putovati,
Po ravnih se magle povijati,
Sjever stade i opet zviždati,
Te odielo s drveća skidati;
Gola narav hiti na počinak,
Očekujuć bielo noćno ruho!

Često bi se s mačkom on sastao
I obično, — liepo pozdravio:

„Biela Maco, zdrava da si!
Kako, što mi radiš, striko?“

A ona bi njega zapitala:
„Suri čiko, čuvaš li ti pisma?“

Sve bijaše liepo i u redu,
Dok je bilo oraha u vrtu.

U to prodje i jesen obilna,
Koja trese, kano iz rukava,
Uz orahe orahovu vojsku.
Već zakuca halkom na vratima
Stari sjever, mršav s bielom bradom,
Časom kuca, a čas glavom klima,
Plaši prazne kuće i ambare.
Dodje cića-zima; nigdje ništa!
Na dom slabo miš hrane spremio,
Dok je što godj još u polju bilo;
Zaboravi u slavi i časti.
Nebijaše ni dobar gospodar!

Kad sviet ljuta zima obrvala,
Sve krovove ledom obložila,
Dosjeti se pisama u rupi,
Da su mastna od njekakve kože.
Glad ga mori. On sve ciči, cvili;
No se njemu nitko baš nesmili!

Blago svinji! Liepo ugojena,
U kotcu se godnja, preko sita

I pretila, te još jedva diše
Od mekinja i napoja sladka.
Pseto leži lovcu do koljena
Gdje pod stolom po navadi svojoj; —
Jer i puška-lovica počiva,
Kad najljući brije vjetar s brda,
U logove ugoneć zvjerinje, —
Pa se mnogoj obraduje kosti,
Koju njemu lovac dobar baci.
Rog o zidu visi, mukom muči;
Niti zviždi, niti u rog trubi
Lovac, vireć u čašu rumenu,
Pripovieda zimne noći duge,
Vadeć laži iz velike torbe,
Za veselim, punim sjedeć stolom,
Gdje je toplo, dimom zadimljeno.

A ta mačka, sav dan u pepelu
Zapretana, dok kolovrat vrnda,
Često krha, pa se i izteže,
Te brkove mliekom sladkim kvasi,
Sve milujuć slast lienosti trome.

Samo mišić, siromašak suri,
Težko breme, sve pravice, nosi,
A zaludu koru kruha prosi.
Svejednako striže amo tamo,
Nebi l' našo i mrvicu kakvu.
Nigdje nitko ništa mu nedaje.
Što će gladan? Glad nemoli boga,
Niti kakvih pravica poznaje,
Do li pravo, da je trbuh prazan,
Pak da gleda, što će prožderati.

Pa miš njegdje licem baš na božić
Svod pravica opucka do truna.
Pravicami sebe sam nasiti,
Kad mu drugi nisu ništa dali, —
Samosegom! Što je gladi stalo!

Zima prodje, a proljeće dodje,
Pa i mišu u želudac udje
Još pošljednja krpa od pravica.
Tek okrajci preostaše pusti.

Jedno jutro opet čine sabor,
Jedno jutro, kad je sunce sjalo,
Te s planina sniežak raztapalo,
Sad na gumnu, na ravnini jednoj,
Na obronku pod visokom gorom.

Dodje svinja, dodje pseto, mačka,
Da gledaju pisma i pravice;
Jer su htjeli nješto promieniti.

Svinja odmah prva progovori:
„Majo, mačko, tvoje su zasluge
Oko naših pravica tolike,
Te će odmah uza me pristati
Brajko, pseto, da ti napišemo
Mjesto svinja i svih drugih pasa
Zahvalnicu vjere, pouzdanja!
Nego prije daj pisma ovamo,
Da čitamo tanke njeke članke!“

Tako jadni, ništa neznajući,
U pohvalu mački govorahu!

Pa mačka sve pohvale i primi,
Misleć, ‚sad će pisma miš donieti,
Sve spremljene pravice starinske!‘

Maca nezna, što će da uradi!
Čeka miša; ali nema miša,
Miša nema, komu povjerila
Pisma pravna, — sad već izglodana!
Ona čeka, ništa negovori,
Već koješta tamo amo šara,
Puna straha sve više i više;
Strah ju puni, kano vjetar mjehčić.
Svaka dlaka na njoj u vis strši.
Sve zaludu! Svinja i pas kažu:

„Daj nam pisma i pravice naše!
Mi smo tebi blago povjerili.“

Već su stali zazirati,
Biediti se medju sobom.
Svinja stane sad roktati
I na pseto napadati:

„Ti si krivac; ti si predložio,
Te smo mačku izabrali,
Koja šuti, lukavica!“

Maca nezna u nevolji,
Što da čini, već pobježe.
A sad ode vrag po vragu!
Poklopi se u potjeru
Ljuto pseto mah za mačkom.
A na pseto skoči svinja.

Izmače se srećna maca,
Podje odmah tražit miša;
Al' od miša nema traga,
Već u rupi nadje ona
Otražbine kožanih pravica,
Njekoliko gvozdenih klinova.

Sad se nadje, tko je krivac bio!
Ali plamen zlotvorničke mržnje
Već podpali tu nevjernu družbu,
Što se nije mišu smilovala,
Kukavnomu pismohrancu svomu!

Glad izrodi nevjernika!
A tako se potratiše
Te pravice stare, slavne!

Tako ti se načinilo,
Te na pseto svinja mrzi,
Te na mačku pseto mrzi,
Te na miša mačka mrzi!

XIV.

DVANAESTOGA STUDENOGA

1865.

PARVA MAGNIS.

SPIRITUS FLAT, UBI VULT.

I po svieta, ke ona vlada,
  Valovito od svudjere
Put istoka, put zapada
  Mora od rieka svoj put tjere.

Ignj. Gjorgjić. I.

Poviest krije velika čudesa,
Kobna knjiga jada, ponosnosti!
Što kazuju visoka nebesa,
To stvorovi tvore u kreposti.

Lira sloge zveči tankom zvekom;
Udno srdca duboko dopire,
Gdje se hrabrom rodoljubnom jekom
Krepke rieči domovinom šire.

Slavan sabor čini slavno vieće
Prema crkvi svetitelja Marka.
Tu se prede predja naše sreće:
Ah, gledajte, da nebude varka!

Tu se gradi sgrada povjestnice,
Po izbor su graditelji naši,
Te čuvaju narodnosti lice,
Da se tudje razori, razplaši!

Naš je narod najveći na svietu;
On u sebi led i sunce nosi.
Tko nanj mrzi, taj budućnost kletu
U poviesti za sobom zanosi.

Puste su te naše županije,
Kano udo slabo i jalovo,
Ako nam se dalje duh nevije
Preko medja na slavenstvo ovo, —

Koje, snažno, silno, gorostasno,
Nadjačava svu Evropu tielom;
Dahnite unj duha sunce jasno,
Pa će vladat' po svem svietu bielom!

To je naša, braćo, domovina,
Rusi silni, Česi i Poljaci;
Sve je ovo slavska postojbina, —
Š njimi smo mi silni i junaci.

Slabi dušić pazi zemljam medje;
Jer se boji hrabro koračiti;
No slobodno oko dalje gledje,
Preko medja na daleko hiti.

Sakidajte mrene sa očiju,
Mrene robstva, tiesna samosilja!
U hrabrenih milujte prsiju'
Svih krajeva slavskih divna milja!

Mi bdijemo na iztoku Slave!
Nas će prva zraka obasjati,
Ogrijati smrzle naše glave,
Kad se oblak silničtva razvrati,

Pa kad zora narodnosti pukne,
Po svem svietu blaga prostre krila,
Kad pošljednja mračna sova ukne,
Kad se sruši svaka crna sila!

Tu na pragu garave palače,
Gdje se puši krvavo ognjište,
Gdje pepeo od slobode skače,
Ona vriskom pomoć od nas ište.

Na lomači skoro sažežena
Iztočnoga žeravom pitanja,
Bratskom krvlju, strašno! začinjena,
Maglovite smrtne sanke sanja.

Nješto kłapi, na umoru sbori,
Razciepljenu braću slozi uči
I proročtva velika govori,
Dok joj duša u plamenu buči:

„Sloga s vami, braćo, svagda bila!
„Sloga može mene izbaviti,
„Ako sam vam na tom svietu mila;
„Sloga hoće taj dvor razoriti, —

„Gdje sam jadna, tužna, zatvorena,
„Mučenica, uznica, sirota —
„I na ražanj žarki udarena
„Vladalačkih pakostnih pohota.

„Gorim evo; tinjam i nestajem ...
„O Slaveni, sloboda vam gori
„I propada vašim naraštajem
„U iztočnih ovih crnih dvori'!

„Razorite ove grješne dvore,
„Ostavite sve tudjinske misli!
„Slaveni su, gdje slavski govore,
„I na Savi i na hrloj Visli.

„Sačuvajte otačke svojine!
„Nešurujte s vuhvami, s tudjinci!
„Sve slavenstvo hram je domovine,
„Svećenici, sdruženi Slovinci.

„Zidine su najveće zapreke.
„Gdje je Slava, tu je sabornica.
„Sveslavenske rodoljubne jeke
„Neka kupi knjiga-povjestnica!

„Pravda neka svjetske sve sinove
„Liepo pazi, sluša, podpomaže,
„Koji slovo o slobodi slove;
„S pravdom samo jednakost se slaže!“

Tako sbori ovdje na iztoku
Zasužnjena sloboda presveta.
Komu suza neblista u oku
Na zločinstva tudja i prokleta?

Izbavite slavensku slobodu
I vi, sinci ove kraljevine,
Da procvjeta u nesrećnu rodu
Bielo cvieće srećne domovine!

Poviest krije velika čudesa,
Kobna knjiga jada, ponosnosti!
Što kazuju visoka nebesa,
To stvorovi tvore u kreposti.

*

U tom sboru slavno neka sieva,
Kano zviezda na prejasnu čelu, —
Neka duše sdružene razgrieva
Duh slavenski u slovu i djelu!

Da se poviest savršena rodi,
Te sazida sveslavenstvu kuća,
Tvrda kuća i zlatnoj slobodi, —
Nek je tvoja, sboru, briga vruća!

Jer, kad radiš i manje poslove,
Svagda gledaj na svrhe velike!
Ta, vršeći i manje trudove,
Vječnost gradi savršenstvu dike!

Kako *bomba* žarka, ubojita
Tmastim nebom opisuje kolo,
Te se vrti, na zidine hita
Omjereno, strašno, hrabro, 'holo;

Potom pada — kano oro suri,
Što po zemlji udara krilima,
Pa se silno prema plienu žuri,
Te ga hvata, davi i uzima:

Tako neka narodna besjeda
Protivnika vreba i obara!
Od nje napried neka svaki preda,
Kano slama od ognjena žara!

Sviet upire oči na ta djela,
Što bivaju tu za crkvom Marka.
Da vam bude duša čista biela,
Oprez, — braćo, da nebude varka!

XV.

ZORA U NOĆI.

25. studenoga 1865.

Zar me ljubiš, zlatni angjeoče?
Zašto pitaš, o golube bieli?
Sve se misli o ljubavi toče;
No sviet ovaj ljubavi nedieli!

Vihar zimni uzdiše u peći,
Kano duša, koja muke trpi:
Kako li je, nemogu ti reći,
U tom gradu, u kamenoj rpi!

Zidine su gole, opustjele,
Oklop jedan tu željezan stoji,
Iz peći se hitre iskre biele, —
Pa mač jedan, što se hrdje boji.

Sivi tuda prše netopiri,
Luče noseć' u oštrih pančica'.
Tu se glasba sakriva i širi!
Duh ju sviri; devet bije žica.

Sve žalostne ječe, jadikuju!
Devet žica, devet potomaka,
Tužnom zujbom tužno oplakuju
Mrtvih devet nesrećnih junaka.

Ponoćno je mrklo, gluho doba.
Sve je mrtvo. Muha jedna tamo
Pjeva pjesmu, kano oko groba.
A iz kuta njeko šapće: Kamo?

Strahota je. Pa i mačak Toma
Plače, krha, kano mrtvim sankom ...
Zašto nisam, mislim, pošo doma
Jučerašnjim vedrim, bielim dankom?

Bieli danče! Dodji, gdje si, gdje si?
Ali, jaoj, skup ordulja grede!
Šuti, šuti! tu se djavo kesi,
Izpod peći tintilini glede!

Ćuci ćuču, a jejine buče,
U kolo se duhovi hvataju,
Crni djavo velik bubanj tuče.
Svi u slozi strašnoj tud urlaju.

Bliedi duh tu strahovito zija.
Noć zja crna. Mrazan vjetar brije.
Mraz je svagdje. Kroz snieg mjesec sija.
Voda njeka o grad pusti bije, —

O grad pusti, gdje je želja čudna
U samoći mene pridržala
Nakon lova umorna i trudna,
Vragolasta, luda, gorka šala!

Visok javor sred prozornih rupa
Pruža granu čvornatu unutra.
Zar ću tako, gdje buče i lupa,
Sam tu samcat čamiti do sutra?

Kosa mi se u vis k nebu ježi,
Srdce puca, misli naskočiše,
Strašne misli! sva me hrabrost bježi:
Da životu stanka nema više!

Kano mrtav, okrenem se malo,
Bahnem, zbunjen, k prozoru ovamo.
Srdce mi se na molitvu dalo:
„Hrabra misli, ohrabri me samo!

„Dodji, danče! Zoro, nude svani
„Kroz starinske šuplje te prozore —
„Prije danka — na visokoj grani,
„Svani, zrako plemenite zore!“

Pa što sviće tu na lievoj strani?
Zora sviće, — srdca vjerna ljuba
Prije dana na visokoj grani
Uz praskanje angjeoskih truba,

Kano zora usred tamne noći,
Ožudjena, umoljena vila
Povrh duše, — oborene moći
Da utješi, — zlatna prostrie krila!

Sad valovi bujnih uvojaka
Zatitraše u strahotnom gradu.
Modro oko, nebo bez oblaka,
Progna groznu tu djavolsku vladu.

Angjeli ju amo dovedoše,
U nebeskom sievanju sievaše,
Iz ruku joj krila izrastoše;
Jer mi ona — angjelak bijaše!

Ona grane, čopor strava mine:
Jauči, mačko, urlaj, oj vijoru!
Zlato mi se srdašcu privine, —
Hrabar čekam rujnoliku zoru.

Čista ljubav strava nepoznaje,
Neboji se pasa, ni mačaka,
Neboji se ni djavolje graje:
Ljubav ti je jača od junakâ!

XVI.

DRVARI.

2. prosinca 1865.

U selu pitomom,
Gdje milina vlada,
Draže mi je biti,
Nego usred grada,

Gdje ti ljuta bura
Bije svako srdce,
Pa nijedna ura
Nije život čisti!

Blago vam, drvari,
U kolibi toploj,
Gdje se plamen žari,
Rumen-iskre kriese,

Kano zviezde male,
Skaču izpod drvâ,
Pa se ognjem šale,
Što plamti ponosno, —

Nad kolibom tali
Snieg, led, srieš i studen,
Suho drvo pali,
Pa vam grije ude!

Sumrak se hvatao
Za snježano granje,
Kad sam ja k vam pao
Na stan, putnik noćni.

Snieg je svud okolo
Zapao po lugu,
A vihar oholo
Zameo sve sliede.

Bez traga i slieda
Svagdje pusti cielac!
Oko mi zagleda
Kroz mrak oganj žarki,

Pa se amo krenem
Kolibici vašoj;
Za noćištem venem
Pod ljutitom burom!

Hoćete li mene
Da primite k sebi,
Dok se krvca prene
Ukočenih žila

Kraj toga plamena
Nestašna, nemirna,
Bujno razvijena,
Ugodna i blaga,

Pak da podjem dalje
Put bieloga grada,
Kud me želja šalje,
U dvorove jasne?

Vi me nagniezdiste
Uz ognjište žarko,
Pa me ugostiste
Večericom sladkom.

Hvala vam, drvari!
I vas hvala ide;
Tko za tu nemari,
Nije stana vriedan,

Kamo l' vaše kuće
U ledenu kraju
Ugodne i vruće,
Same, usamljene!

Vi ste nju složili,
Sve drvo do drva,
Liepo oblučili,
Da je, — kano ladja

U ledenom moru,
Na mramornoj ploči,
Što zastire goru, —
Tvrda, stanovita;

Neboji se bure,
Protivnice svoje!
Noćne zimne ure, —
Koje sova javlja, —

U njoj podnosite
I bez opasnosti;
Jer su vam sakrite
Stvari tvrdim krovom,

Kano tvrdom korom,
Jazavac u jami
Koju gdje za gorom
Sam sebi izdube.

Kano na pučini,
U talasih morskih,
Ili na pržini
Kornjača velika:

Tako vam je stanak
Snizak; ali prostran,
Gdje vas bieli danak
Veseo pozdravlja.

Tu puna torbica,
A sjekira ondje,
Ovdje kabanica
Krije vaše tielo.

Vi uz kakvu kladu
Čuturicu vina
U blagu neradu
Izpijate rado.

Pa, kad zora svane,
Sjekiro, hajd' amo!
Sunce tek ograne
Nad snježanom šumom,

Već siečete drva,
Velje stare raste.
To vam briga prva,
Kad se pomoliste, —

To vam grieh najveći;
Starih necienite,
Već u šumskoj sreći
Starost obarate!

Sjek, sjek! Stari ječi,
Praska, cvili, uče,
A sjekira zveči:
Kolje žrtvu svoju!

Pa, kad se prevali,
Sjekirom se drvar
Ponosi i hvali:
Tvrda, oštra, dobra!

Jutro evo svanu,
Valja ići dalje;
Na osvitak danu
I vi ustajete.

Sjekiro, hajd' amo!
Sad vas vika stade,
A ja hitim tamo,
Kud me želja zove.

Kako da mu, hvala!
Vi ste me primili.
Vila to doznala,
Pa vas pozdravila:

*

Sbogom, o drvari,
U kolibi toploj,
Gdje se plamen žari,
Rumen-iskre kriese!

XVII.

UZOR I VILA.

20. svibnja 1865.

Leljo-Lada.

Grihota bi, da se stara
Ova lipost uzorita:
Bože, ki si svim od sgara,
Čin', da bude stanovita!
Hanibal Lucić.

Vila leti i trepeće
U ljepoti i u slavi!
Nosi izvor svake sreće,
Živa glava mojoj glavi;
Zar ljubavi dara neće,
Što joj pjesma moja savi?
U ljepoti i u slavi
Vila leti i trepeće!

Ponosita moja djeva
Angjeosku glasbu dira.
Kad slavujak divno pjeva,
Kad pastirka frulu svira,
Moje srdce odolieva;
Ali duša meni umira! —
Angjeosku glasbu dira
Ponosita moja djeva.

Kako trepti list vinovi
Vedre noći uz nebesa,
Kano da zrak zviezdam lovi:
Tako milje bez uresa
Bog na licu njenu povi —
Vedre noći uz nebesa
Kako trepti list vinovi.

Sve vrline uznosite
U njezinu sjede oku.
Sve su slasti osobite
U uzrastu povisoku —
Ljepote su sve sakrite!
U njezinu sjede oku
Sve vrline uznosite.

Toj bjelini, kojom sieva,
I vile se čudom čude;
Mila, smjerna sve razgrieva,
Sve ju dvorbom svojom nude.
Liepa ti je moja djeva! —
I vile se čudom čude
Toj bjelini, kojom sieva.

Ljiljan, mlieko, med i zora
Nemogu ju nadvisiti...
Na svem svietu nema stvora!
Slast će meda zasramiti
Rieč njezina izgovora;
Nemogu ju nadvisiti
Ljiljan, mlieko, med i zora.

Djevičanska nju čistota
U srdašcu liepo resi.
Božanska je ta ljepota
Zavriedila, u nebesi'
Da provodi čas života —
U srdašcu liepo resi
Djevičanska nju čistota.

Sve će nebo potamnjeti
Pri njezinu modru oku!
Nemože je vid vidjeti
U sladjanu, skladnu kroku...
Jedan ljubac, pak umrieti!
Pri njezinu modru oku
Sve će nebo potamnjeti.

Kosa joj je bujna, plava,
Kano pramen zlatne svile.
Ah, kitice te i glava
Zašto nisu jošte bile
Od pjesama dična slava?
Kano pramen zlatne svile,
Kosa joj je bujna, plava.

Trepavice, omorike,
Steru grane preko zore.
Svih zvjezdica sjajne dike
Zjenice joj same tvore —
Kad ponikne gled na nike:
Steru grane preko zore
Trepavice, omorike.

Sladke su joj jagodice,
Dva pupoljka, — male usne.
Bielo mlieko, — bielo lice —
Ah, kad mirno sanak usne,
Navija ti srdcu žice!...
Dva pupoljka, — male usne,
Sladke su joj jagodice.

Vrat je vriedan dostojanstva,
Ovu sliku da uznosi.
Lik višnjega i božanstva
Htio bi — da se ponosi
Krunom ovom veličanstva!
Ovu sliku da uznosi,
Vrat je vriedan dostojanstva.

Ručice su biele, meke,
Kano krila u lepira:
Modrih žila tanke rieke
Iz srdčana teku vira,
Gdje kucaju tajne jeke —
Kano krila u lepira,
Ručice su biele, meke.

Ovi lieri još neznaju
Od ljubavi sladke nade —
Obrvice crne sjaju,
Kano ures divne Lade,
U blaženu, čistu raju; —
Od ljubavi sladke nade
Ovi lieri još neznaju.

Crtice su zorolike,
Kano listak otisnuti
Na usnicah mile dike:
Koga l' neće uzvinuti
Nad zemaljske, divlje rike? —
Kano listak otisnuti,
Crtice su zorolike.

Jednu manu ima djeva!
To je krepost prevelika;
Neće čarâ da zadieva,
Niti haje za pjesnika,
Što ju slavi, što ju pjeva —
To je krepost prevelika.
Jednu manu ima djeva!

Smjernost, stid i djevičanstvo,
Uresi ti krasni, bieli,
Zaogrću to božanstvo
U plašt crni, neveseli;
Jer je zavist postojanstvo —
Uresi ti krasni, bieli,
Smjernost, stid i djevičanstvo.

U potresu gore grudi,
Dok se ljubav zalud hlepi,
Divota se žudnjom budi;
Kći božanska, uzor liepi,
Savršenstvo stići žudi —
Dok se ljubav zalud hlepi,
U potresu gore grudi!

Noć je mrkla, a dan vlada,
Kad nerudi ona zora!
No je pusta svaka nada;
Pjesnik neće nać' uzora!
Prije mrtav u grob pada. —
Kad nerudi ona zora,
Noć je mrkla, a dan vlada!

S uzorom se sjediniti,
Tu na svietu nije možno,
Već se njemu svedj diviti
Valja vjerno i pobožno,
Dok se vječnost nedohiti!
Tu na svietu nije možno,
S uzorom se sjediniti!

XVIII.

DANICI.

6. siečnja 1866.

Za rod i dom mrieti,
Najljepša je kob,
Što na svietu prieti;
Duh nek nije rob!

Kad ustane pastir iz planine,
Te potjera ovce izpred tora,
Svrne okom, eda li već sine
Danja zviezda prije, nego zora.

Pa, kad vidi, gdje blista u zraku,
Rog zatrubi, prehodnika zove,
Te okupi čeljad svoju jaku,
Pa se spusti u bujne dolove,

Sve pjevajuć gorske pjesme glasne,
Te se ore od brda do brda
Kroz doline zelene i krasne,
Kud se pasu bjeloruna krda.

Dok nesjede na mjestance svoje,
Dok jošt zora nije zabieljela,
Gdje ovnovi vitorogi stoje,
Motri gojna stada svoja biela.

Tko probudi našega pastira,
Što sad sjedi tu navrh litice,
Te sviralu tananu prebira?
Probudi ga luč zviezde-danice!

Kad slobodu daje mornar brodu,
Te ga na val hrabro natiskuje,
Da okusi slanu morsku vodu,
Prije, nego jedra razkriljuje,

Kad je ladju svu već opremio,
Sve, što treba, ujedno sabrao,
S milimi se svimi oprostio,
Zastavicu sprieda razmahao,

Prije gleda nebu u visine,
Gdje se sunce svako jutro 'smieva,
Ne da traži, eda l' ovo sine,
Koje kasno svietli i razgrieva;

No, kad kaže: Pomozi mi, bože!
Ako bog da! — traži luč danice,
Da ga tješi od pomisli strože;
Ona mu je svega roda lice!

O, Danice, posestrimo draga,
Ti stanara budiš u planini,
Utješnica ti si vrlo blaga
I mornaru na sinjoj pučini;

Kad bi lice svoje pomolila,
U kolo se vile sve hvataju;
Morkinjica- i planinka-vila
S tobom dodju, s tobom se razstaju:

Sievni i nam, što bijemo bojak
Tankim perom, a ne šestoperom,
Da nas svaki bude hrabar vojak,
Rodu svomu vjeran tvrdom vjerom!

XIX.

NA MEDVJED-GRADU.

17. ožujka 1866.

Gdje su miri, gdje su dvori?
Ni'e zlamenja od ničesa;
Što ognju osta, vrieme obori
I poara i poplesa.
I. Gundulić.

O zidine grada Medvjed-grada,
Što čamite u samoći same,
Jake njekad, razorene sada,
Pogledajte sa visina na me,

Gdje se pod vas popinjem i verem
Sve uz brdo, pod vaše podnožje,
Pogledajte, gdje ljubice berem
I razgledam divno djelo božje!

Ti, bršljane, što se smjerno viješ,
Grliš ladno i tvrdo kamenje,
Mahovino, što gradinu kriješ,
I ti, tužno, ogareno stienje,

Svjedoci ste o tamnoj starini,
O pradavnih minulih vjekovi',
Kad su u toj pustoj razvalini
Veseo život vili vitezovi!

Medvjed-grade, gdje njekad medvjedi
Stolovahu u dubokoj jami,
Duh viteštva još iz tebe gledi,
Da zidovi neostanu sami!

Po zidinah, tvojih razvalina',
Noćno kolo noćne vile vode,
Dok se, glasbom sova i jeina
Umorene, krugom nerazhode.

I u kolo svoje pozivaju
Pokojnice-duše vitezova,
Te se š njimi u kolo hvataju,
A na svirku ćukova i sova.

Tu dolaze stari vitezovi,
U oklopih tvrdo oklopljeni...
Koračaju sdruženi redovi,
Od davnine pobliedjeli sjeni.

Ah, kud ode ono gluho doba,
Kad je prvi vitez, dugobradi,
Seljanina držao za roba,
Da mu robski svaku radnju radi!

Kud odoše oni dobri dani,
Kad je vitez, silan, bogovao,
Na stolici sjedeć u dvorani,
Sve naslade divlje uživao?

Gdje su ona blažena vremena...
Ah, plačite, oholi plemići!...
Kad ste puku sagnuli ramena,
Da ste sebe mogli većma dići?

Kad ste blago puku otimali,
Kad ste žene puku osvajali,
Kad ste žito puku uzimali,
Kad ste vino puku izpijali...

Gdje su ovi strahoviti dani?
Svi se krvnim tokom ocielише.
Sad se dese u vječnoj sahrani,
A nad njimi duh p r o k l e t s t v a diše.

Duh prokletstva diše nad gradovi!
Gdje su njekad u veljoj radosti
Vino pili gojni vitezovi:
Danas cvili crni zmaj žalosti.

O gradovi, o strašni svjedoci,
Potajnici strahovitih tvora,
Budućnosti pregrozni proroci,
Što će biti od okrutnih dvora,

Kad se svale okrutnici svieta
Pod zamahom jake narodnosti,
Kad se sdruži družina zakleta,
Jezgra ciele slobodne mladosti?

Onda će se dvorovi rušiti,
Crne kule i biele gradine;
Plam će žeći, a dim se pušiti:
Sve će biti grješne razvaline!

Onda neće ohol oro vlasti
Razvijati više surih krila,
Sve će silno mladom silom pasti;
Uzrasti će stablo novih sila!

Onda neće ljutit ni kliktati
Na slobodu, kano da je pseto,
Sve će strasti sa zemlje nestati;
Propasti će, što je bilo kleto —

Mladom silom sloge i ljubavi,
Silom rieči proste i slobodne,
Mir njegujuć, napredak u slavi,
I slobodom pomisli narodne.

O gradovi, crni prietitelji!
Kad veseli lakoumno jašu
I igraju konje vladatelji,
Gledajući razvalinu vašu,

Neka znadu, da i one dvore,
Gdje se oni tako oholo bane,
Hoće dugi časovi da sore,
Kad na svietu sudnji dan osvane!

Bog će jednom molitvu veliku
Svih naroda, zemljom razsijanih,
Uslišiti i razsjati diku
Poniženih povrh nadvladanih,

Nadvladanih svjetskih okrutnika,
Koji nisu mili vladaoci,
Već sborovi nemilih silnika . . .
O gradovi, o strašni proroci!

Zaklinjem vas sad u gluho doba,
Dok mi ruka crta te vrstice,
Tvrdom vjerom zaklinjem do groba,
Da čuvate starodavno lice,

U garavoj i mrkoj surini
Da budete opomena vlasti!
Ah, ostajte u ovoj haljini,
Nek se lome rozi oholasti!

Vi kažete, što će od njih biti,
U što će se svjetska sila svrći,
Kako će se ciela razvaliti,
Razpršati jednom i pretrći.

Niti žezla, niti zlatne krune
Nisu tvrde, niti ovječene,
A riznice, danas tako pune,
Sve će biti ognjem raztopljene,

Ako žarka volja puka hoće,
Ili jača! . . . što je prst vremena.
Taj satire svietu sve strahoće;
Oprašta ga svakoga bremena!

Gdje je njekad likovnica bila,
Tu je korov mjesto liepih slika;
Sve poara sudbina nemila . . .
Vrieme ide, nestaje razlika!

U vas nema niti lastavice.
Straga rastu bodljive kupine,
Ljeti pužu zelen-gušterice,
Stanovnice svake razvaline.

A, kad gurneš staru ruševinu,
Iž nje prne jato netopira,
Razleti se na gradsku zelinu,
Tumarajuć, nemajući mira . . .

O, gradovi, stari, razvaljeni,
Nemoćnici sred divlje prirode,
Likovi ste, danas razbijeni,
Samosilja, uzkrsle slobode!

Zato vam je, o drevni gradovi,
Usud njekad usudio davni,
Da budete vječiti stupovi,
Što su vlasti i silnici slavni:

Da su sjeni, prah i biedno ništa,
Da su dobre radnje tek vječite!
Oni da su dusi s kazališta,
To vi, gradi stari, svjedočite!

I ti Medvjed, — jedan svjedok ti si
O silenoj divljoj okrutnosti!
A, jer danas više silan nisi,
Milujemo tebe u radosti, —

Pominjući strahote prošlosti,
Da si bio stan Crne, kraljice,
U zabavi od puste smiešnosti,
Gledajući nestalnosti lice.

O vihrovi, gromovi, oluje,
Nedirajte u ove starine!
Kad vam sile najbiesnije uje,
Vrh Medvjeda nek se bies razkine!

Kad svirate tužne *harmonije*
Kroz orgulje uzkih pukotina,
Zimna ljutost neka nerazbije
Ovih siedih vriednih razvalina!

Neka stoji, gledajuć Jakova,
Stari Medvjed, slomljen, satarisan,
Da se vidi, što je slava ova:
Nije li sve pusta sjenka i san?

O, Medvjede, kobna mi gradino,
Ti, o gorski biedni gorostase,
O ponosna, viečna razvalino,
Nasred koje pastir stado pase,

Primaj mene u naručje svoje;
Otišla je naježena zima!
Zelene su po drveću hvoje,
I ljubicâ u grmlju već ima . . . .

Još te nije zub vremena biesni,
Premda gladan, do truna izió;
Još ja vidim onaj toranj tiesni,
Gdje je oku vidik vrlo mio!

Kad rumena s neba pukne zora,
Daj mi, srećan, da ja nanj uzadjem!
Kad se zasja ciela zelen-gora,
Da se na njem, kano oro, nadjem,

Što'no širi i zaklapa krila,
Uvrh neba hoće da uzleti;
No ga steže nevidovna sila,
Kad se misli žalostive sjeti,

Pa je srećan, što može gledati
Sunčan iztok sa mjesta visoka
I po mlade zrake pošiljati
Žarki sievak žalostnoga oka!

XX.
PJESMA ISUSU.

Uzkršnjica.

7. travnja 1866.

Na uzkrsnuću u sabornom hramu sv. Stjepana.

Slavite gospodara nad gospodari!
Ps. CXXXV., 3.
Slavite boga nad bogovi!
Ps. CXXXV., 2.

Isus uzkrs' na nebesa,
Radujte se, o narodi,
Sin onoga, što od ničesa
Sve svjetove na sviet rodi!

On uzkrse, da, priznajte,
Stvorio je on čudesa;
On uzkrse, zapjevajte:
On, presmjeran bez uresa,

Samo silom rieči svoje
Preobrati svu siljenu,
Svu zemlju, gdje ljudi stoje,
Divlju, a sad prosvietljenu!

Radujte se, o! gospodu,
Te pjevajte, pravednici,
Radujte se u narodu,
Pravednici, božjoj dici!

Radujte se uzkrsnuću
Nazaretca, bog-proroka;
Sviet izbavi u trenuću
Mučenoga svoga oka!

On u trenu satrie silu
Ponosnoga 'hola Rima;
On slobodu diže milu,
Da ju svaki čovjek ima.

On zapali kries prosvjete,
Da se kroz sviet širom širi,
Zle namisli on pomete,
Srdca ljudska on pomiri.

Rieč istine on izreče;
On bijaše sam istina.
Kakvu platu za to steče?
Zar zavlada na visina'?

Sviet ga na krst propne strašni,
Obruka ga, pa ga satre;
Krepost prezre sviet popašni:
Neda hvalâ, što joj patre!

Ali danas aliluja!
On uzkrse na nebesa;
Utaži se ljudska struja
I razbije o čudesa.

Hvalite mu veličanstvo,
Hvalite ga u svoj slavi!
Hvalite mu i božanstvo
Na toj zemlji, u naravi!

Pogledajte u visine
Nebrojene te zvjezdice;
Sred nebesne te vedrine
Svagdje gleda božje lice.

Poprimajte u nevolji
Ruku vjernu božju jaku,
Prkosite samovolji,
Prezirući silu svaku!

Jer on može i silnike,
Kano crn gar, razpiriti,
A podići pobožnike,
Navrh slave uzvisiti.

Jer on reče: Kamen posta,
Što ga ljudi odbaciše,
Uglu glava, sgradi grosta,
Ljepša od svega mnogo više!

Evo dana, zapjevajte,
Što ga stvori rieč gospoda,
Divni uzkrs proslavljajte
Od naroda do naroda!

Tko proslavlja bog-hristosa,
Tomu pada dar mladosti
Izsred zore, kano rosa,
Život vječan, pun sladosti!

Jer bog reče: Sjedi meni
Tu ob desnu, mili sinu,
Vladom svojom sviet pokreni,
Pokreni ga na istinu!

Hvalite ga, svi narodi,
Slavite ga, sva plemena,
Boravila u slobodi,
Ili bila ujarmljena!

Milost mu je vrlo draga;
Istina mu jest do vieka
Obilata, čista, blaga,
Kano medna, mliečna rieka.

On će u dan gnjeva svoga
Štitom sile sa Siona
Savladati voljom boga
Glave strašne, carstva siona.

Suditi će i narodom
Na svoj zemlji toj širokoj;
Grieh će prati svetom vodom,
Na stolici on visokoj.

Djela su mu pravda jasna,
Vjerne su mu zapoviesti,
Djela su mu velja, krasna,
Zacrtana u poviesti.

On povika samosilju
Smrt i propast krepkim glasom,
Čovječanstvo on u milju
Uljudnosti krasi krasom.

Hvalite ga u svetinji
Od iztoka do zapada,
Slavite ga u pustinji;
Jer on svagdje, mio, vlada!

On podiže pravednike
Na knezove, koje bije;
Male diže na velike:
On svim ljudem vienac vije.

Pravo misli, pravo sbori;
On je otac pravednosti.
Svim jednaka djela tvori;
On je otac jednakosti.

Što je satro rim-silnike,
Što je satro silu biesa,
Nadahnuo sve jezike,
Podigo se na nebesa:

Pokliknite, svi narodi,
Čudesa su, da, čudesa;
Nova doba on porodi,
Sam bez vojske i uresa!

On je strašan na ohole;
Ti su njemu ništavilo:
A jadi ga zato bole,
Što jih čuje srdce milo.

On je izvor sve kreposti
Od izkona do okona;
U njega je rieč milosti
Sladka, mila i siona.

On sad vedri i oblači,
On je kazan i carevâ:
On narode hrabri i jači;
Žarom svojim srdca ogrieva.

On pogubi Oga, cara,
I Sehona, am'rejskoga,
On sva carstva poobara
Okoliša hanânskoga.

I sve dade Izrailju.
Slava mu je uzvišena
U žalosti i u milju
Od koljena do koljena.

U okove on gvozdene
Kuje ljude najsilnije:
Sve su sile poništene,
Gdje on hoće da jih nije;

Jer on vlada nad vladami,
On boguje i bogovi,
On stoluje nad zemljami:
Stvorovi su svi njegovi.

Slava bogu na Sionu,
Slava u Jer-usalinu!
Pokliknite slavu onu,
Koja patri gospodinu!

Srećni spjevi aliluje
Po širokoj zemlji njemu,
Njemu neka slavni zuje,
Slavopjevi previšnjemu!

Sve, što diše, neka slavi
Ovaj danak, dan uzkrsa:
Svakoj duši u naravi
Radost neka diže prsa!

Radujte se u slobodi,
Radujte se pravednosti,
Zapjevajte, o narodi,
Slavopjeve i kreposti!

Radujte se i prosvjeti,
Bratinstvu i jednakosti:
To je nauk njegov sveti,
Radujte se uljudnosti!

Taj će nauk izbaviti
Izpod jarma sve narode,
Narode će uzkrisiti
Na sto zlatan od slobode, —

Kad jim uzkrs obći dodje,
Odpadoše svi jarmovi;
Kad na zemlji robstvo prodje,
Dani svanu Isusovi.

To će biti aliluja
Širom svega toga svieta:
Sva će proći ljudska struja,
Strahovita, silna, kleta.

To će biti dani slave,
Dani sreće i ljubavi;
Tada će se ljudske glave
Pridružiti božjoj slavi —

Pod okriljem jedne glave
Boga svoga istinoga
U nauku misli zdrave —
Sina, boga jedinoga.

Poprimajte jevangjelje,
Knjigu svete pravednosti,
Koja uči svake želje
Prave čiste narodnosti!

Pokliknite, o pjesnici,
Njemu slavu u radosti,
Da u nebesnoj onoj dici
Čuje glase zahvalnosti!

To je pjesma bog-čovjeku,
Mala pjesma, uzkršnjica:
Odzovnite vječnu jeku,
Poklonite, ljudi, lica!

Zaplještite, o narodi —
Svi, rukama po svem svietu;
Biela zora danak vodi,
Te proslavlja slavu svetu!

Radujte se, svi narodi;
Isus uzkrs' na nebesa,
Sin onoga, što od ničesa
Sve svjetove na sviet rodi!

XXI.

PILIĆI.

19. svibnja 1866.

Tko je nekriv, onaj trpi
Kroz ludosti starijega;
Jer u igri lopta krpi
Trčaoca najslabljega!

U proljeću danak bieli
Jedno jutro porodio,
Nitko ljepši da neželi,
Od pilićâ narod mio!

Brdašce je u dvorištu,
Zeleno je pod drvetom,
Ondje mali hranu ištu,
Bojažljivi svakim kretom.

Sve gledaju, što će biti;
Strah života osjetiše,
Što će jim se prigoditi?
Takve misli pomisliše.

Stara kvočka, ponosita,
Bez prestanka kvoče, kvoče,
Mudra, brižna, šepirita ...
Krila joj se šire i koče.

A sviet nejak tek pijuče:
Pijuk, pijuk! tako sbori;
Stvorio se istom juče
Na zemljanoj ovoj kori!

Žućkasti su i maljavi,
Kratkokljuni, još jajasti,
Kukmu ima svak na glavi,
Svaki pilić okruglasti.

Rakole se, kano stari;
Mladi stare oponose:
Gdje se kakva stvarca žari,
Tamo lete oko rose.

Razvališe tek kućicu,
Bielu kuću, nesmotreni,
Ugledaše vidjelicu,
Bieli danak, začudjeni.

Piletu je ugodnije,
Dok je u jaje umotano;
No na svietu druga nije,
Kad je jaje prokljuvano!

Evo munjâ! Kud će sada
Pilad luda tu, pod nebom;
Nepogoda strašna vlada
Nad kućami, nad Zagrebom?

Poviju se nebom magle;
U proljeću, svako znade,
Nepogode idu nagle:
Hman zrak brzo s neba pade!

Pod krilo jih kvočka vije,
Domaćice nema doma;
Grom za gromom ljutit bije,
Zemlja tutnji sva od groma.

Skučeni su pod okriljem
Staroj majci svi pilići,
Njoj pod mekim, toplim miljem
Pile neće glave dići.

Još po svietu munja sieva,
Hukće, — drma suhom korom,
Perun bjesni, kiša ljeva;
Zemlji prieti bog zatorom.

Pilad luda slabo haje,
Što je ovo navalilo;
Još prirode nepoznaje,
Tek majčino znajuć krilo.

Ali dodje iznenada
Od lavora vjetar jači,
Nepogodom sam ovlada,
Crne sile sam potlači!

Provedri se, razgali se
Plavo nebo još krasnije:
Duga svanu, razpruži se,
Po svem nebu porazvije.

Trče djetca u livade,
Traže spuže i bujice,
Te mlinove male grade
Od zemljice i daščice.

Svako gledi bujne masti,
Razpredene po nebesi',
Tek se jedan oblak tmasti
Niže rumen-duge kesi!

A što rade sad pilići?
I oni su poletjeli:
Svako smije glavu dići
Slobodnije u sviet bieli.

Kad je čovjek pretrpio
Kakvu biedu, nepogodu,
Izbavljen se osjetio,
Tad' osjeća i slobodu.

Kvočka kvoče tada jače;
I ona se osmioni:
Preko plota smiono skače,
A kroz gradju prodju oni.

Eno jih sad u poljani!
Ovdje šuma, ondje šuma!
Nitko nema, da jih brani:
Daleko su i od druma!

Ali luda pilad ide,
Kud ju kvočka stara vodi,
A krasne se trave vide,
Kad je svrha nepogodi!

Svaka travka diže glavu,
Krunisana kapljičicom,
Pilad motri svaku travu
I sigra se travičicom.

Dok se igra travičicom,
Dovija se u vedrini,
Raduje se nad žrtvicom —
Crni kobac u visini.

Izvio se iz tmastoga,
Iz oblaka niže duge,
Iz oblaka toga zloga,
Iz oblaka crne tuge.

Zviždi silan grabežljivac,
Još ga pilad neopazi;
Grabežljivac i kradljivac
Vreba, zviždi, žrtvu pazi.

Na jedanput zapijuče:
Pijuk! jedno žuto pile;
Ali kobac već zatuče
Staru maju djetce mile!

A sad grabi i razdire,
Žut si kljun svoj okrvavi,
Ljepšu pilad izabire:
Sve pobaca i podavi.

I razbije narod mali!
Stara kvočka kriva bješe;
U nju su se pouzdali,
Iz dvorišta izletješe.

Domaćica dodje doma,
Oprostiv se od susjede,
Pridržana strahom groma,
Da u družtvu čas provede.

Pi-pi! viče i pijuče:
E, pilići, gdje ste moji?
Rodili se istom juče: —
Sve jih ište, opet stoji.

Tužbom podje sve iskati,
Pilad milu, izgubljenu!
Tu će kobca ugledati,
Kad se stazom k polju krenu.

Sad od tuge, jadna, svisne;
Dosjeti se hudoj sreći,
Pa tužiti tužbu vrisne,
U preljutoj tužeć smeći:

Crna ptico, orlušino,
Što su tebi sakrivili,
Nesmiljena hajdučino,
Ti pilići moji mili?

XXII.

DA NELJUBI MILE DOMOVINE?

1866.

Pitanje 31. ožujka.

Govedče i kljuse na zavičaj,
Gdje je sunce i sviet ugledalo,
Rado teži; goni ga naviĉaj
K tomu mjestu, pa se kako zvalo:

A da čovjek, slika tvorca, boga,
Nije bolji od nieme živine,
Nije željan zavičaja svoga,
Da neljubi mile domovine? —

*

Odgovor 2. lipnja.

Velika je ljubav k roditeljem,
Velika je k mladoj nevjestici,

Velika je k dobročiniteljem,
Velika je k miloj porodici;

No je veća k staroj domovini;
Ta je ljubav nad ljubavlju svakom,
Kano zviezda gore u vedrini,
Uzvišena nad zemaljskim mrakom!

XXIII.

DVIE LJUBE.

Za pjevanje.

9. lipnja 1866.

Posveta.

Posvećujem mladoj Vesni, —
Da mi medom usladite
Sjetne ove moje pjesni,
Mile djeve uzorite:

Mile djeve plemenite,
Djeve roda slavenskoga,
Da srdašce ohrabrite
U pjesnika žalostnoga!

* *
*

Zora.

Ljuba mi je domovina,
Nju iz srdca svega ljubim,
Najveća je to milina,
Za nju život rado gubim.

Ljuba mi je i sloboda!
Ovu, brate, pazi i traži
Svaki toga sin naroda!
Ljubiš li ju? odmah kaži!

Ako ljubiš, dobro došo!
Ako mrziš, bio jadan,
Na tom svietu biedan prošo,
Svakom silom zlom savladan!

Te dvie ljube zamilujte,
Braćo mila, u poštenju,
I napredkom napredujte
K narodnomu uzkrsenju!

Oblak.

Domovina plače tužna,
Ljuba plače, ponižena,
Snizuje ju noga ružna,
Noga tudja, omražena.

Turski jaram ledja tišti,
Tudji jezik grlo gnjavi.
Svak Slavenin jadan pišti:
Jaoj, jaoj majci Slavi!

I sloboda suze roni
Nad sužanjstvom Slaveninu:
I tu ljubu vrag progoni,
Kako ljubu domovinu.

Nebojmo se, braćo, zato!
Što je danas uprljano,
Sinuti će opet zlato,
Mladim suncem ogrijano!

XXIV.

MI SMO POSTOJANI!

21. srpnja 1866.

Gdje mi godj vidite,
Branit' Slave dobro,
Svakom' nazivajte:
Božja pomoć, pobro!
St. Vraz.

Mi smo postojani,
Dok sijemo sjeme mražnje,
U komade razcjepkani,
Mi smo postojani!

Mi smo postojani,
Kad za tudje vojujemo,
U oružje povezani,
Mi smo postojani!

Mi smo postojani,
Nemareći za domaće,
Tudjim blagom podticani,
Mi smo postojani!

Mi smo postojani,
Kad hulimo koga svoga,
Žarom strasti tek usjani,
Mi smo postojani!

Nismo postojani,
Kad graditi treba sgradu,
Da nam ljepši svanu dani,
Nismo postojani!

Nismo postojani,
Kad za svoje vojujemo,
Onda smo svi razmetani,
Nismo postojani!

A budimo postojani,
Svi u slogu usloženi;
Jer dolaze važni dani,
Ta budimo postojani!

A budimo postojani,
Gledajući zlo smiono,
Usred živca što nas rani,
Ta budimo postojani:

Voljom svojom postojani,
Tvrdom voljom svi sdruženi
I jedinstvom opasani,
Ta budimo postojani!

Očekujmo, razabrani,
Kad se staro zlo razori,
Da budemo svi, Slavljani,
I u dobru postojani!

XXV.

NIKOLA ZRINSKI,

sigetski junak.

25. kolovoza 1866.

Tko s poštenjem spravan na ov svit umira,
Vičnji mu glas slavan do nebes dopira.
A, tko žitak svarši, noseć se sramotom,
Vas mu se glas skarši, nespomenut potom.
Brno Karnarutić, Zadranin.

Kako brda jaka od talasa
Brane zemlju, da se nepotopi,
Tako Hrvat od az'jatskih pasa
Dom branjaše čitavoj Evropi.

Pa junaka rodi nebrojenih
Mala mati, naša Hrvatica,
Po svem svietu bielom proslavljenih,
Sokolova srdca, svietla lica.

Da sto grla ujedno zapoje,
Da sto pera zamahne pisati,
Nebi mogla izkititi boje,
Gdje su bili junaci Hrvati.

Zato ciglu jednu zapjevajmo,
Jednu pjesmu Zrinskomu Nikoli,
Na njega se hrabro ugledajmo,
Kad nam zlotvor zaprieti oholi,

Da smrvimo, — premda malom šakom,
Najvećega zlotvora ohola,
Malom šakom; ali dušom jakom,
Kano što je Zrinski, ban Nikola!

Zapjevajmo slavu Hrvat-bana,
Da mu cvjeta vječna čast i dika,
Kako slomi cara Solimana,
Strahovita toga okrutnika,

I izbavi milu domovinu
Od propasti; — od ljute napasti
Svu izbavi ostalu svjetinu!
Zato će mu vječna slava rasti.

I.

Kad se sila ciela turska slila
U prastara, ona tamna ljeta,
Sav sviet snadje strah s toga strašila,
Sve se slomi okolo Sigeta.

Začu za to ban Nikola slavni
I pokupi jato sokolova
I uletje u grad Siget davni,
Sav okružen četom vitezova.

Sve Hrvati, hrabrost jim je mati!
Neboje se straha, ni trepeta.
Sve jih miso jedina uhvati,
Čuvstvo jedno, junačka osveta, —

„Da Turčinu oblomimo krilo,
Što 'no hoće da nam vrat polomi,
Da nam zatre, što je u nas milo,
Nek se slomi *dušmanin* lakomi!“

U toj misli — eno jih u gradu!
Oružani, tvrdo obkopani,
Svi oružje junačko imadu,
Sve po izbor naši Hrvaćani.

Novaković, dični Alapići,
Martin Bošnjak i stari Lovrienac,
Patačići, Kobač, Sekulići
Tu spletoše neuveli vienac —

Hrvatskomu, slavnomu plemenu
I dičnomu junačtvu staromu;
Papratović Vuče po imenu
Steče vječan spomen rodu svomu.

A, nada sve zviezda uzvišena,
Hrvat-bane, Šubiću Nikola,
Rodjen junak veće od plemena,
Slomi cara turskoga, ohola.

II.

Kano divlja voda iz planine,
Tako ti se i ta turska sila,
Svakojaka! iz Jazije skine,
Te je Siget, stari, obavila, —

Kano guja, kad kamen opaše,
Ona jaka; no je kamen jači!
Tu su biele, tu su crne baše,
Tu sievaju dugi, oštri mači.

Svim na glavah zelen-čalme sjede,
A i car sam u okolu sjedi,
Svi u Siget, tvrdjavicu, glede,
A i car sam u tvrdjavu gledi.

Svatko misli, kako da ju svlada,
Zato viču noću: Hala', hala'!
Pa sve rastu, sve jim raste nada,
Kano da je tvrdjava već pala.

Nije čudo! Kad se turska sila
Na rog rapav skupila podveče,
Te ju straža noćna izbrojila,
To bi broj, što i bez broja teče.

To bijaše ljudski roj do roja
Konjanika hitrih i pješaca.
Lik jim resi svakojaka boja;
Tu bijaše roblja i crnaca.

Turci glede, a naši jih glede;
No neglede, već se oni bore,
Složno bore, svaki napried htjede
Izletjeti na gradske obore.

No je Niko sav grad zatvorio
I odasvud tvrdo obkopao,
Vrata zavro, ključe pokupio,
Niti koga napolje puštao.

Tako vrieme dugo postajalo.
Naši priete, sve je Turak' manje;
Turaka je množtvo već propalo,
A Hrvati vrše — sveto zvanje.

Smrt obori cara Solimana,
A jošt stoje naši postojani,
Kano stanac, oko Nikolj-bana,
Žarkom dušom žarko ugrijani.

„Kako moje oko carsko gleda,
Svagda sam ja vidio pobjede!“
To izreče i crče od jeda —
Car, pružajuć na Siget poglede.

Pa i što će? Rvu se Hrvati,
Kano oni iz pustare lavi,
Svaki može i sam napried znati,
Da se njemu radi tu o glavi.

Ali Hrvat nemari za glavu,
Kad je, junak, u žestoku boju;
On vojuje za junačku slavu,
Te nehaje ni za sreću svoju.

Tako hrabri junaci, Hrvati,
Polomiše Turkom mnogo krilo;
Ali, što se uveče pomlati,
Jutrom jih je više navalilo.

Naši isti, sami bez pomoći,
A ta Turad crna samo raste,
Kano otrov-gljive preko noći,
Ili one ubitačne kraste.

U to pade i naših junaka,
Blažu, djače, i Dando Verenac,
I Radovan, ta gvozdena šaka,
Prehvaljeni starina Lovrienac.

Turci vodu svagdje otrovaše,
Zapališe i spremišta hrane,
Te zlo svako snadje tako naše
Usred ljeta, u najvruće dane.

Turci viču: „Hala', hala', hala'!
Predajte se, junaci, Hrvati!
Neludujte, vi ste šaka mala,
Ludo ćete glave pokopati!

„Ču li, bane, eto tebi blaga!
Biti ćeš naš glavar i vojvoda,
Eto tebi domovina draga,
Da joj budeš prvi u naroda!"

Ove rieči u pismu bijahu,
Što je striela u Siget uniela.
Tako Turci Nikolu mićahu,
Nebi li ga slavnost obuzela!

Ali neće Hrvat-ban, Nikola;
Voli, junak, poginuti slavno,
Pa do njega siva dva sokola
Osvjetlaše ime svoje davno!

Jer prezreše blago nebrojeno,
Boreći se za diku kršćanstva;
Jer prezreše carstvo obrečeno —
Za spasenje svega čovječanstva.

Dosjeti se Balija oholi!
Uhvatio, robljem zarobio
Lovca sina, predraga Nikoli,
Rog sa grbom njegov zadobio.

Rog je sinov u vis povisio,
Kano da je u sužanjstvo pao
Sin Nikolin, Gjuragj, mladić mio,
Turčin mu je tako zavikao —

Da se preda, ili će mučiti
Sina, Gjurgja, svakojakom mukom! —
Pa to stanu Turci telaliti,
Na rog sinov pokazujuć' rukom.

Izmudriše takve mudrolije,
Da prevare hrvatskoga bana;
Jer su Turci još vajkada lije;
No je bane duha postojana!

Turčin misli, ‚nije sila jaka,
Pa, gdje hrabrost od junačtva preda,
Tu je dobra i prievara laka,
Kad se junak prevladati neda!'

No Nikola tako odgovori:
„Draža mi je moja domovina,
Za koju se moja četa bori,
Nego što je sreća moga sina!

„Da neuzme Turčin domovine,
Za življenje nehajmo, vojnici!
Tko je Hrvat, neka za nju gine,
Makar pali kano mučenici!"

Na to ljuti Turci zacičaše
Sa svih strana, kano ljuta guja,
I strahota: Medet! zaurlaše,
Kano tutanj, grom, tres i oluja.

I padaju, kano crni čvorci,
Sva je zemlja Turcim pokrivena,
Dugi Turci i junački borci
Mrtvi leže, — pleme do plemena.

Mrtav leži *alaj* do *alaja*,
Dok Hrvati svedj odolievaju,
Te se brane od crna *belaja*;
Nipošto se zatrieti nedaju.

No posljednji našim čas udari,
Kad se veća sila turska sgrnu,
Te odasvud i pali i žari,
Pa živ oganj na bedene srnu.

III.

Tada veli Hrvat, ban Nikola,
Juraniću, rodjenu Hrvatu:
„Slomili smo Turčina ohola,
Slomili mu zatiljak na vratu,

„Da nemože naše više klati,
Da nemože zemlje pustošiti,
Da nemože dom naš poarati,
A sad, — bože, pomozi i ti! —

„Črnko Frane, komorniče vjerni,
Slušaj rieči pošljednje od bana!
Podaj amo klobuk zlatoperni,
Te mi pazi čiloga Prvana!

„Po hrvatskom učini zakonu!
Daj mi amo štitak, meni mio!
Daj mi *atlas*-kabanicu onu,
Što sam svagda u boju nosio!

„U dva čpaga sa strane umjesti
Po sto zlatih od žežena zlata,
Da se lakom Turčin obaviesti,
Kakva 'no je robio Hrvata!"

I zatače vitu perjanicu,
Otčevinu, sablju, desnom hvati,
Žar mu božji zasieva na licu,
Pa svi za njim junaci, Hrvati.

Lievom rukom podiže zastavu
Od hrvatske stare kraljevine,
K nebu liepu uzvisio glavu,
Kano zviezda, u Sigetu sine.

Odtvoriše širom gradska vrata,
Da podiele dio bojne sreće,
Svak se hitro za oružje hvata,
Premda gine; no sramotno neće.

Zapališe tornjeve od grada,
Natrpane prahom za nevolje,
Pa grad planu plamom iznenada,
Dok Hrvati srnu svi napolje —

K pouzdanoj smrti u čeljusti.
„Za krst častni i slobodu svetu!"
To Nikola junački izusti,
Te pogleda složnu svoju četu.

Na to vojsku, cielu Turadiju,
Strah i trepet u srdcu spopade.
Dok se dimni stupi k nebu viju,
Ban Nikola Zrinski slavno pade.

Pogodi ga zrno iz *daljine*;
Turčin nije pristupiti smio,
Da ubije ponos domovine,
Što je vječnu diku zavriedio.

I š njim ciela ta hrvatska četa
Posla duše hrabre u nebesa.
A Nikola u ta pusta ljeta
Nadkrilio rimskoga Koklesa.

Taj je mostić jedan razorio,
Da odbrani Rim, grad, od propasti,
Naš je Niko silu salomio,
Da izbavi sav sviet od napasti.

Turski su se talasi razbili
O Sigetu, kano o pećini;
Jer su Turci silni zapazili,
Da junaci nijesu jedini, —

Zapazili hrvatsku vrlinu,
Veličanstvo srdca hrvatskoga,
Koje nebi služilo tudjinu,
Da ustane jednom *svoj za svoga*!

Pa Nikola, premda je propao,
Pobjednik je u istinu bio;
Jer je dušom svojom savladao
Čitav čopor Turaka nemio.

Glava mu je u hrvatskom gradu,
U Čakovcu-tornju, sahranjena.
Kad nebesa u more propadu,
Nestati će i njemu spomena!

* * *

Za spas svieta padoše junaci,
Pogiboše kano mučenici,
Pred krstom se sagnuše *bajraci*
Pri sigetskoj staroj tvrdjavici. —

Zar je na tom ovaj sviet zahvalan
Hrvatskomu našemu plemenu,
Bez koga bi danas bio kalan,
U varvarskom uzdišuć bremenu?

Tomu je sad tristota godina;
Ali će se slava pominjati,
Dok nam bude živa domovina,
I dok budu na svietu Hrvati.

XXVI.

VLADICI JOSIPU JURJU STROSSMAYERU.

Spomen od 21. i 22. listopada 1866.

Sve za vjeru i za domovinu !
Uslovica vladičina.

Kuću božju velju, uznositu
Gradi ruka blaga, darežljiva:
Duhu svomu sgradu plemenitu
I vječitu tvori volja živa.

Dok srdaca uzbude na svietu,
Pobožna će molitvu šaptati
Za tu ruku milostivu, svetu,
Koja daje, što svak smrtan krati.

Ondje spomen udara vječiti
U kamene, nepomične stiene,
Tu narodu satvara i kiti
Za prosvjetu sgrade nevidjene.

Ah, da mogu zlatnimi pismeni
Povrh neba hrvatskoga roda
Napisati ovaj glas vremeni,
Da poviče čitava priroda:

Hvala bila vječna Strossmayeru,
A u ime potomaka kasnih;
On umije narodnost i vjeru
Savijati viencem djela jasnih!

Kano sijač i svećenik sloge
Svagdje sije sjeme divno, plodno;
Kud godj stere po zemljici noge,
Širi čuvstvo sveto, domorodno.

On će, kano što su i Medići,
U naroda znanost, umjetnosti
Na visinu zasluženu dići
Darom božjim duha i milosti.

Ah, dao bog, da se glas pjesnika
Svud prostire, po svem svietu bielom,
Kud prolazi divna Tvoja dika,
Kano svjetlost za svietlijim djelom!

Vilo moja, na svietu netraži
Niti slave, niti suha zlata:
Tek, svjetlosti uzvišena, kaži,
Da si srećna u krilu Hrvata!

A Hrvati u ime slavljanstva
Neka Tebi zapjevaju slavu,
Da uresi pravda veličanstva,
Zahvalnošću narod Tvoju glavu:

Slava, slava Jurju Strossmayeru,
Svećeniku, našemu vladici;
On narodu drži tvrdu vjeru:
Našoj slavi, obrani i dici!

Kako su se vitezovi bili,
Pa lomili krvne, turske zube,
Tako brani vladika naš mili
Sav naš narod danas od pogube.

XXVII.

OPET DANICI.

19. siečnja 1867.

Le sveti nam, Danica!
 Te čisto gledamo,
Prelepa si divica!
 Te sgodno spevamo:
Posukaj se na nebi,
 Meglice temne ztrebi;
Rodila zarjo boš!
Vodnik-Primic.

Vjerno sjaj nam, o Danice!
Mlad rodoljub tebe gleda,
Kano da si lik djevice;
Potamnjeti tebi neda
Ljubav k rodu, domovini,
Zato blistaš na visini.

Već ukloni noćnu tminu,
A još tvoje lice blista,
Ljubi staru domovinu,
Danica si svagda ista,
Rado tebe mi pjevamo,
Tebi mladost čestitamo.

Utješnice postojana,
Utješnice domorodna,
Lado mila i dragana,
Misli sbiljna i ugodna,
Što si — miso, ili djeva?
Zviezda si ti, koja sieva.

Sve je nebo uzbunjeno,
Prividjenja svakojaka,
Obzorje je uzmućeno,
A ti, svietla, tanka, laka,
Iz iztoka — i oblaku,
Smjerna, svietliš na razmaku.

Pa, kad biju biesne striele,
Strast bez uzde mah otima,
Oblaci se noćni diele,
Tvoja svjetlost obuzima; —
Jer je smjerna i pitoma, —
Razdraženu silu groma.

Ti si mila, kano vila,
Kojoj sila crna, huda
Nije, strastna, naudila;
Jer ti blažiš i bez truda
Naperene sve jarosti
Domoljubnoj u kreposti.

I uljevaš pouzdanje,
Čistim žarom razblažuješ
Mnogo tužno uzdisanje,
I onda si, kad tuguješ,
Svagda rodu radostnica,
Zabavnica vedra lica.

Ružice si obrosjela,
Kad si jutrom pošetala,
Obilje si razvidjela,
Kad si rano ustajala;
Ali si ti sirotica,
Beztjelesna zvjezdičica.

Tvoja svjetlost svietli svietu
Sve na slavu domovini,
Pazi svrhu svoju svetu,
Da svu braću ujedini:
Aja! nisi sirotica,
Od zviezda si ti kraljica.

Ah, može li sladje blago
Višnji veće dati komu,
Ne pjevati čuvstvo drago,
Nego ljubav ljubljenomu?
Ti si, moja ljubljenice,
Knjiga naše djevojčice!

Primaj knjigu, omladino,
I goj ljubav k narodnosti,
Da ti čuvstvo to jedino
Vodi misli u kreposti,
U ljubavi, u slobodi
Po velikoj svoj prirodi!

Danica će tebi sjati
Tihim žarom sa visine,
Tebe svagda podticati
K težnjam mile domovine
I voditi u sve strane,
Da ti zora príje grane.

XXVIII.

O TURSKOM ODLAZKU IZ SRBIJE.

Spomen

od 30. ožujka 1867.

Mi smo se zakleli,
Tebi biti vjerni:
Ti s nami, mi s Tobom
Il' u vatru, il' u vodu;
Brat s bratom, rod s rodom
Ruši svaku nesgodu!

Hvalopievka knezu Mihailu M. Obrenoviću III.

Mora ide iz Srbije,
Sive magle sad odlaze,
Nove zore luč nas grije,
Dušmani se sami raze —

Jakrep sebi žalcem svojim
Zadaje smrt u nesviesti,
Radujem se, ovdje stojim,
Pjesma će me k vam dovesti:

Radujte se, braćo draga!
Bez krvi je zla nestalo,
Prognali ste crna vraga:
Veljoj rieci, vrelo malo!

Drino ladna, vodo-Sava,
I, Dunave, djeko stari,
Zapjevajte knezu: slava!
Sad odlaze s vas varvari.

Oj, Dunaju, miran budi
I predaj ga liepoj Savi,
Kad zakliknu srbske grudi,
I narod ga sav pozdravi!

On je za vas zaslužio,
Nosite ga, kano krila;
Na talasih drag vam bio
Savladatelj turskih sila!

Na rieci se svojoj vozi
Prosvjetnik nov od Srbije,
Pratili ga vaši bozi,
Kud se vaša voda lije!

Krv je često vas mutila,
Nepravedno izciedjena
Iz hrišćanskih, srbskih žila,
Gordom sabljom prolivena.

Vidio sam za vratima
Još *čengele* srbskih glava,
A sad Srbin platu prima:
Bog mu preda ključ tvrdjava.

Bog je srbstvo osvetio
Za Kosovo, crno polje,
Duh se srbski uzvisio,
Bez oružja vraga kolje!

Turska ždriela neće zjati
Nad kućami Biograda,
Paščad neće zavijati,
Kad mir krstom svagdje vlada.

Noću Ture više neće:
Illah allah! grlom drieti;
Kud se turski stražar šeće,
Niti paša neće smjeti.

Rog se neće turski čuti
U Sokolu, gradu starom,
Soko će se nanj vinuti,
Srbin, soko, s novim žarom.

Ni kopito tursko neće
Srbske trave poganiti,
Kud se srbsko stado kreće,
Sva će zemlja čista biti.

Neće Turčin haračiti
Pod maglami vlade svoje,
Srbija će svoja biti
Do njegdašnje medje troje.

Magle bježe prema zori,
Prije zore bježi mora,
Odvlače se ti čopori,
Srbstvu sviće nova zora.

Iz *orienta* Srb izlazi,
Čisti mu se uzdušište,
U Srbiju gledaj, pazi!
Radost vedri obzorište.

Polumjesec s konjskim repom
Sam izmiče pred očima:
Pred hrišćanskom zorom liepom —
Stid mu grješan obraz prima.

Početak je ovo mali —
Vrelo silnih dogadjaja,
Vidim, gdje se dižu vali,
Složni vali — od svih kraja.

Uzdajte se u Hrvata,
U desnicu staru svoju,
U Hrvata, vjerna brata
I u miru i u boju!

Dani crni, dani ružni
Iščeznuli svi bez traga,
I nesložni dani tužni —
Radujte se, braćo draga!

XXIX.

SLAVENI U RUSIJI.

6. lipnja 1867.

Pače Evropi pleći obrati,
Za gospodit' priko Azije,
Kada sjede stolovati
Sred kitajske sjeverije.
Ignj. Gjorgjić.

Raduje se Moskva stara,
Od bratskoga sjaje žara,
Raduje se sve do Kremlja
Sveslavenska velja zemlja.

K njoj dolaze poklisari,
Bratska ljubav — to su dari,
Koje nose u Rusiju,
Od radosti suze liju.

U Rusiji svetoj slave
Od slavenstva prve glave
Svetkovinu pobraćenja,
U znanosti udruženja.

Kad se diže od tamljana,
Glas se čuje od Slavljana:
Znanost — to je prva klica,
To je svakoj sili žica!

Zlatne kube sve blistaju
I u onom kažu sjaju:
Kano sunce prema zori,
Neka slavska ljubav gori!

To se ori po državi,
Po poljani i dubravi,
Kroz sve carstvo to široko,
Gdje sunčano nemre oko.

Radovanje neprestaje,
Bjelokamen Kremelj sjaje,
Svete lavre pozdravljaju
Danak sloge i u raju.

I sva zvona — nebrojena,
Skladnoglasno salivena,
Sjedinjenoj braći zveče,
Od ljubavi zvonba teče.

*

Sjetno srdce olakšaše rieči,
I slobodno slavsko slovo ječi,
I prijatno prva carska glava
Slavsku braću k srdcu prigrljava.

Premnogi se u taj čas učine,
Da jih duša u nebesa vine;
Jer Slaveni, svagdje zarobljeni,
Carem budu slavski pozdravljeni.

I u Carskom selu, kako doma,
Nečujahu tudjinskoga groma,
Što jih bije, baca u okove:
Na rabotu za tudjinstvo zove.

Taj dan sveti temelje udari, —
Raduj mi se s Moskvom, Kremlju stari! —
Sveslavenskoj, bratskoj, novoj slozi,
Vječnoj slozi: slavski dali bozi!

Na Dunavu, Vutavi i Visli
Neće biti rieči ove misli,
Sve će se to satvoriti djeli;
Jer on može, tko u srdcu želi.

Ah, Ivane, zvono ponajveće,
Snažna ruka neka tebe kreće,
Da zazvoniš slobodu kršćana,
Koji stenju, slobodu Slavljana!

XXX.

TRI KAMENA, TRI GROBA.

Pripoviedka.

20. srpnja 1867.

Krvav mjesec, zla svakoga slutnja,
Strašno lice ponosno ukaza,
Srbska zemljo, gniezdo sokolova,
Podmladjena, nesrěćom učena!
Og. Utješenović-Ostrožinski.

U Srbiji, u toj zemlji slavnoj,
Ima mnogo sgoda i nesgoda!
Težko ima na svoj zemlji ravnoj
Takve smjese u inih naroda.

Srbija je slavenska karika,
Koja drži iztok sa zapadom;
Srbija je svim Slavenom dika;
No se bori sa svakakvim jadom.

Obična je od ljubavi sgoda,
Koju hoću da ti pripoviedam;
Jer je moga dogadjaj naroda,
Narodno ću da ga razporedam.

U okružju grada Biograda
Pod Kosmajem ima jedno selo,
A u selu, gdje dovoljstvo vlada,
Stoji crkva, zdanje sveto, bielo.

Od crkvice s juga, pa k iztoku
Pošav gore uz Kosmaj, planinu,
Ukaza se kamen momu oku
U po brda, tisnut u brdinu.

A još više navrh zelen-gore,
Navrh brda, vidjeh naporedo
Dva kamena, — šumu, kano more.
U toj šumi, razmišljajuć, sjedo'.

Dva kamena rasmatrajuć ova,
Slušam vjetar, kako šumom maše,
U pričicu ljudska slievam slova,
A vila mi gorska popievaše.

Ljudi ondje oddavna pričaju —
Jednu djevu dva junaka mlada
Zapaziše u mladjanu raju.
Jer je ljubav najsilnija vlada, —

Pored crkve ondje odlučiše,
Na sastanku da se ogledaju,
Oko nje se oba uhvatiše,
Oštre sablje žarko zablistaju.

Ali stane djeva milovana,
Razvadi jih, pa tako govori,
Te je gora ciela uzdrmana,
Glas se čuje po čitavoj gori:

„Vi ste tako liepi i pošteni,
Obojica srdcu omiljeli,
Te me izbor ovaj razdvojeni
Udno duše razcida i ovieli!

„Moje srdce nezna meni reći,
Koga bih ja od vas izabrala;
Ti si manji, a onaj je veći,
Razlikost je ovo meni mala.

„A, junaci, bog me! pravo nije,
Da se s mene vaša ljubav tare,
Da se s mene vaša krvca lije,
S mene braća bratstvo da pokvare!

„Ja ću sjesti navrh one stiene,
Vam odavle valja potrčati,
Pa, tko prije dotrči do mene,
Onoga ću vjerno milovati.

„A, u brdu koji zaostane;
Jer je svagdje ovdje kamen tvrdi,
Pa i grane nizke na sve strane,
Onaj da se na mene nesrdi!“

Djeva tako pravedno prosbori,
Pak uzadje na vršak planine,
Razgleda se po zelenoj gori:
To je rekla i slovo prekine.

Svaki na to radostno pristane.
Djeva, gledeć, sjede navrh stiene;
Ali jedan, trčeć, zaostane
U po brda, kad se s mjesta krene!

Još uzdiše, hoće da se diže;
No zaludu u samrtnom trudu,
Jadan, trpi; jer ga kob postiže,
Te izkusi onu sreću hudu.

Potom padne, te dušu izpusti.
A taj drugi, neznajuć, što biva,
Svejednako trči uz brieg pusti,
Tek o sreći i ljubavi sniva.

I jednako natrči na brdo.
No — ga ondje djevi navrh krila,
Gdje je pao, stiže nebo tvrdo;
Jer se i š njim duša oprostila.

Tko zna onu silu-potajnicu
U životu ljudskom pogoditi,
Koja stoji svakomu na licu,
A neda se iz lica izmiti?

Tko bi znao tajnost ove sile,
Taj bi znao i djavolje noge,
Gdje su komu stazu prestupile,
Taj bi znao prirodne razloge.

Taj se nebi ni ušara-sova
Pobojao ni u gluho doba,
Vidio bi likove duhova,
Pa bez straha usred ladna groba.

Taj bi znao i nam tumačiti,
Zašto ona potajnica-sila
Mladim neda život produžiti;
No obori dva mladića mila.

Kad djevojka zlu tu sreću vidi,
Izvadi nož izza pripašaja,
Pa potegne, poskočiv sa hridi,
Samu sebe na vrhu Kosmaja.

I, kako se sunce smirivalo,
Smrkavaše i kosmajska gora;
Srdce mlado, to kuckalo malo,
Sad dokuca u tri mlada stvora.

Nožić blisnu u nježnoj ručici,
Istom blisnu, u grudi ga tisnu
I glas uze žici-životnici —
Hrabra djeva — uzdahnu, nevrisnu.

U srdce je nožić utisnula,
Mladić do nje, ona pored njega;
Jer je odmah, jadna, izdahnula —
Evo mrtva stvora i trećega!

Gdje je koje palo i umrlo,
Ondje jih i ljudi zakopaju.
Razžali se cielo selo vrlo
S te nesreće u gori Kosmaju.

I još danas seljani pričaju,
Od žalosti slute i govore:
Pala magla po golom Kosmaju,
Sa Kosmaja na Jankove dvore!

Jer se Janko — jadan soko zvaše
U tom gniezdu gorskih sokolova,
Od koga se mlade snahe plaše,
Kano ptice od velikih sova.

Mladi ljudi, čuvši, još pominju
U ljubavi duše preminule,
Tri kamena, planinsku pustinju,
Ili kletvom, ili smiehom hule.

Prvi kamen u po brda stoji,
A dva druga jedan do drugoga.
Tko se šumskih duhova neboji,
Pa ga zdrava svietom nosi noga, —

Neka podje u Kosmaj, planinu,
Od bieloga grada, Biograda,
Groba će mu tri reći sudbinu,
Kolika je od ljubavi vlada!

Vuko stari kaže: Evo gradje
Za liep *roman* srbskoga naroda!
Nečekam ja, nego pjevam radje;
Pjesma teče, kano živa voda.

XXXI.

BRAĆI BUGAROM.

30. kolovoza 1867.

Još Bugari, od s
Na oružju mom
Koje stare o
Dobro zove

U ilirsko
Vratite s
Što su s
Nek su

Ustali ste, pa već vojujete,
Da sbacite tudji, težki jaram,
Dižete se, da nerobujete —
Braćo, zato pjesmom progovaram!

Naša grano, sinci jugovići,
Vi, potomci junačkih otaca,
Po domu ste dični unučići
Uznositih, dobrih vladalaca!

Gdje su vaši cari Simeoni
Na priestoljih slave njekad sjali,
Tu su vaši sinovi smioni
Za slobodu na oružje stali.

Vaša majka rodi Metodija,
Bugarka je rodila Ćirila,
Vam se vienac visoko uzvija,
Kad se s perom složi carska sila.

Samuilo, „ćesar svih Slavena“,
On se tako prozva ponosito,
Nebi li se od balkanskih stiena
Sveslavenski odvalio vito!

Iz bugarske slavne domovine
Sad izlaze dusi oružani,
Da osvoje narodne baštine:
Probudjeni, dižu se Slavljani.

Od Balkana zori rodu zora
Uz Dunavo i uz Crno more,
Sviće zora od mora do mora,
Zabieljela od gore do gore, —

Glasom budi braću iza sanka:
„Dižite se, na jugu najjači!“
I klikuje: „Eto, braćo, danka,
Da vas tudjin silnički netlači!“ —

U Klisuri izpod Kačanika,
U dubokoj planinskoj guduri,
Bugarčadi stoji bojna vika:
Duh se stari u boj mladi žuri!

Tko da pjeva slavu, o Bugari,
Vam da pjeva bugarkinje jadne?
Carigrad se grčki strese stari,
Kad Bugarin nanj iz gore padne.

Neka pazi Carigrad osmanski,
Kad se digne Bugarija ljuta,
Da ga Bugar, zatočnik kršćanski,
Sveslavenskom silom neproguta!

Od kolievke junačine mlade,
Što hrlite za dom u boj tamo,
Gdje se klice od slobode sade,
Mi vas, braćo, željno pogledamo —

Svim u boju budi miso prva,
I stresavši breme savrh glave,
Da ste grana od južnoga drva —
Proslavite uzkrs Jugoslave!

XXXII.

PJEVAČ I LADA.

Miramarka druga.

12. listopada 1867.

Ljudsko u srdce — Lada je, boginja,
Žar usula, da nam u njem tinja,
Te, kad godj nam ljubav u njem da'ne,
Svietlim rajem sva zemlja postane.
P. Preradović.

Vjetric piri i lavori,
Tek iz grudi muke ukloni,
Sve već jade on pretvori
U ljubavan plam sioni.

I prihvati tamburicu,
Punan žara i miline,
Mladi pjevač — mladu žicu
Na tu pjesmu u glas vine:

Tvoj se pjevač, oh! neljuti,
Djevo krasna i radostna;
Sladak otrov njemu muti
Prsa sjetna i žalostna!

*

Ljubav, srdce što razgrieva,
U srdcu se s tugom spaja,
Svakojake vale slieva,
Samo da mu neočaja.
Ta potočić, suncem jasan,
Kaže oblak, što prolazi,

Kad je danak vedar, krasan,
Pa na nebu oblak spazi:
Tako pogled u pjevača —
Mjesto dažda eto plača!

Slika mu je utisnuta
Već u duši od vjekova
I tješi ga nasred puta
O oluji sred gromova;
Da je sjenka opružena,
Da je blaži sjaj, što blista,
Još bi bila neskrušena
I u duši svagda ista —
Tvoj se pjevač, znaj, neljuti,
Krasna diko, šuti, šuti!

Liepa rieko, blied mjeseče,
Sladak sanče na talasi',
Što te ljulja val, dok teče,
Na kolievci zviezda krasi!
A u čamcu san boravi
Mladi pjevač pokraj staze,
Dok mu pjesma diku slavi,
Da joj oči čun opaze:
Zuji, zuji, tamburice,
Budi, budi san djevice!

Biela staza, uzvijena,
U dvor Ladí gore vodi,
A, do staze dovedena,
Mala ladja tiho hodi;
Ali vode, obasjane,
Ostavljaju dvorac bieli:

Kad mu čamac ondje stane,
Odanle ga opet dieli —
Zlobna silo, zlobna silo,
Da te nebi nigdje bilo!

U snu tihi mir uživa
Čeljad trudna, umorena,
I u gradu sanak sniva
Djeva mila, ožudjena —
Hoćeš li da sviet odbjegneš
I za prazne duše blago
Da u sjajne dvore legneš,
Pak da prezreš srdce drago? —
Znaj, da ljubav njegve krši,
Dok joj Leljo želju vrši!

Ali ljubav njegve tare,
Makar bile i zlaćene,
Da se, kano zviezde, žare,
Sve poda se ljubav krene.
Pa ti hoćeš nju da bježiš,
Tražiš časti svedj ohole,
Te drugamo srdcem težiš,
A ne tamo, gdje te mole —
Ljubi liepa! Ljubi liepa,
Tvoj mu pogled srdce ciepa!

Ljubav ti je rod samoće;
Gdje je sama, tiha, tajna,
Tamo teži, tamo hoće!
Obožena zviezda sjajna
Oslabljuje i umire
U metežu i u vrevi,

Gdje se druge oči šire,
I strahotne mladoj djevi: —
Ti ćeš biti sunce sama,
Bez tebe je sunce tama!

Sviet, gdje ćeš ti prebivati,
Biti će mu svieto, sjajan,
I u špilji — tamnoj — sjati,
Ti ćeš biti plam potajan;
Na tom svietu kuta nije,
Što bi taman ostajao,
Sve se svietli, sve se smije,
Gdje bi se tvoj lik zasjao; —
Svietla ti je u naravi
Mala žižka od ljubavi!

Silan vjeri vjeru Ladi,
Predji su mu krunom sjali,
A ubog je pjevač mladi
I ničim se on nehvali;
Ali srdce on odkriva
Samo tebi, liepa Lado,
Ti si samo jedna živa,
Koja imaš srdce mlado —
Ti, ah, ti, ah, Lado mlada,
Tvoj lik srdcem njeg'vim vlada!

Tambura mu, čista, zvoni,
Mač imade on pripasan,
Suparnike hrabro goni,
Glas imade evo jasan:
Ah! ubilo sve zlo mene,
Tek da tvoju ljubav stečem,
U striele se nek promiene,

Ako lažne rieči rečem —
Ukaži se, Lado krasna!
Oj tamburo, budi glasna!

Sad se nješto krenu gore.
Gleda pjevač na prozore,
A uz dvore mjesec bliedi,
Kano stražar, tamo gledi.
Ukaza se, bezazlena,
Biela Lada i rumena
I pogleda na talase
I uzdahnu: ‚Gle, igra se
Jedno momče u tom čunu,
Što ga vjetar amo dunu!‘

Lado jasna! Lado krasna,
Probudi l' te pjesma glasna?

Ni oblačak neosvanu
Sred prirode,
Ni vjetričak neogranu,
Sršeć vode;
Ali da je bies bjesnio
Po svem svietu,
Taj bi dvorac bio cio
U poštenju svetu.

O, ljiljane, cviete dragi,
Sam od vjetra sklonjen amo,
U taj stanak mirni, blagi,
Bi li htio opet tamo
U krioce od naravi,
Da se mili časi vrate,
Da na svietloj tvojoj glavi
Cviet ljubavi sad procvate?

Još jedanput on zapjeva:
Lado krasna, Lado jasna!
I već ode mila djeva,
I umuče pjesma glasna,

Kako oblak crn ustade,
Mrak na dvorac njezin pade,
A čun laki odmah ode,
Niza sinje plovеć vode.

XXXIII.

MOJE SRDCE OVDJE NIJE.

9. studenoga 1867.

Velika se, o ljubavi,
Vlas ognjenieh tvojih striela
U pogledu liepu slavi
Oka draga i vesela!
I. Gundulić. O. IX., 1.

My heart's in the Highlands.
Rob. Burns.

Nedopiru ove jeke
Do vas, gore predaleke,
Da vam ljubim ja glavice,
Kano srdcu milo lice! . . .

Moje srdce ovdje nije,
U gori se srdce vije!
Tamo moje misli grnu,
Gdje svedj sliedim hitru srnu,
Ondje lovim i jelena,
Gdje je gora sva zelena:

Srdce mi je svedj u gori,
Bilo noću, il' o zori!

Kud godj hodam, tamo bježim,
Samo tamo srdcem težim!
U planine srdce mlado
Svagda leti vrlo rado!
Sbogom, gore, sbogom, mile!
U srdcu mi svagda bile:
Kolievka ste vi hrabrosti,
Postojbina valjanosti!

Sbogom, brda uzvišena,
Siedim sniegom pokrivena,
Sbogom, doci i — prodolje,
Oj, zeleno niže dolje,
Sbogom, šume i dubrave,
Divlje, tamne i kvrgave,
Sbogom vrela i bujice,
Hitre, gorske vi glasnice!

Kud godj hodam, kud se skitam,
Svagda za vas, gore, pitam!
No ste tvrde i zelene
I visoke i ledene,
Do vas oko nedostiže;
Ljudsko oko vidi niže:
Sve glavice vaše ljubim,
U ljubavi vrieme gubim!

Moje srdce ovdje nije,
U gori se srdce vije!
Tamo moje misli grnu,

Gdje svedj sliedim hitru srnu,
Ondje lovim i jelena,
Gdje je gora sva zelena:
Srdce mi je svedj u gori,
Bilo noću, il' o zori!

XXXIV.

ZORA PREMA ZORI.

Ljubavni aforizmi.

1. svibnja 1868.

ἔφριξ' ἔρωτι.
Sof.

1. Magle pale po zemlji i moru,
Po planinah i po razvalinah!
Svako traži jutarnjicu-zoru;
Al' je nema, — nesta je u tminah!

2. No Zorica srdašca ljubljena,
Ta zorica — svako vrieme svane;
Vedra oka, ponosna, rumena
Svagda sjaje, nikad nezapa'ne!

3. Svako doba ovo sunce grije,
Na Medvjedu divlja ruža cvala,
Il' kad zimni vijor silno vije,
Sniegom puneć bezdane i zjala!

4. Starost zoru o podne obori,
Pa nestade s neba rujne zore!
Žarki joj plam mladosti negori,
Kad se sumrak baci navrh gore.

5. Još, kad noću smrkne zemlja biela,
Te gradovi sjajni svjetlost gube,
Pa potamne i pitoma sela, —
Kod ognjišta blista slika ljube!

6. Bilo jutro, dan, il' doba noći,
Svako doba sve sjajnija biva!
Nje se oko nemože ni proći,
Kad u noći sladke sanke sniva!

7. Zato grm'te gromovitim glasom,
Da je ružna zora prema zori,
Koja nosi za tananim pasom
Neven-cvieće, ubrano u gori, —

8. Da je ružna jutarnjica-zora;
Jer joj danak, momak naprasiti,
Kako ju je izveo iz mora,
Neda, život mladjano razviti!

XXXV.

SLIKA ZIMNE OKOLINE.

Kano pozdrav, namienjen Danici, koja nije pomolila lica.

O Pavlu, pustiniku, 10. siečnja 1868.

Objavi, Danice, jasni zrak, objavi,
Čuj tihe vjetrice u ovoj dubravi;
Paršat' su počeli po listju zelenu,
Zovući dan bieli i zoru rumenu!
I. Gundulić.

Biela, kano sieda glava,
Viri gora izvrh polja,
A pod gorom potok spava:
Sad mu nije teći volja!

Pod gorom je mirno selo
Položeno, pokriveno,
Izpod gore viret bielo,
Tvrdim ledom zaledjeno.

Noć prostire crna krila
Na seoce i na goru,
Kano da je huda vila
Na kraj vrgla tu odoru.

Dim se diže iz potaje
U nebesa pravo gore,
Gdje se crni trag poznaje
Još do vedre, biele zore.

Bez veselja i bez bolje
Suklja crni dim do neba:
Bog zna, kakva ovdje dolje
Tare ovaj sviet potreba!

Dok mi tuga spreže prsi,
Ronim suze još niz lica,
Za bielimi ondje vrsi
Rudi zora, sja Danica.

Razsvietli se kraj ljubljeni!
Iz kućice starac klima,
Da pozdravi dan žudjeni:
Noć je strašna, kad je zima!

Γαιήιος.

XXXVI.

NA GROBU.

Spomen od 4. ožujka 1868.

—

O dušah hoću da sborim!

Ovdje leže mile moći
Stare majke, Julijane,
Pavle, majke milovane;
Ali, što je više moći
I bjeljega — zraka dana,
U nebu je kraj Bogdana.

Nismo, nismo razdruženi;
Jer su za sve stan nebesa!
Razstavljena su tjelesa;
No krilatci preljubljeni
Okolo nas svedj oblieću,
Imajući veću sreću.

Duše nisu izgubljene;
U vječnosti prebivaju
Oko boga i u raju,
Gdje su kuće prepravljene
I nam, da jih zakućimo,
Kad tu zemlju ostavimo.

Daleko je do nebesa
Ožudjeno putovanje
Na zajedno sastajanje: —
Kad duh letne iz tjelesa,

Jošt se ljudski stvori ruše,
S nami su i — ondje duše!

A ondje se sve u miru
Bogu mole za nas dolje,
Da nas čuva od nevolje,
Pa sa bogom u dodiru,
Kano dobri branitelji,
Prema našoj rade želji.

Iz neba nas oni vide,
Blagi sudci i sudinje;
U nebu se sve pominje!
Oni vide kroza zide:
Djela treba da se snuju,
Da se duše nam raduju.

Ja nesmijem zastraniti,
Da me mili nezališe
Milosti i sreće više,
Koju će bog udieliti:
Pravo radeć po kreposti,
Dostojan sam i milosti.

Kad mi treba što u boga,
Moja duša brzojavi
U nebesnoj dušam slavi;
Jer mi treba boga moga,
Svagda tamo brzojavljam,
Sa dušami sbor ponavljam.

Ako duhom svojim klonem,
Dodija mi zemlja suha,

Mrziteljka srdca i duha,
Za brzojav ja prionem
I čujem glas: ‚Radi, čini,
Služi miloj domovini!

‚Idi, djeluj, svedj napreduj,
Tvori djela neobična,
Samo da je svrha dična!
Proti svemu zlu prosvjeduj,
Pa negledaj, što zli tvore,
Pletu l' trnje, il' lovore!' —

Otac mi je narod mili,
Majka mi je domovina,
Koja ljubi, štiti sina.
Tim prkosim svakoj sili,
Nebojim se ni udesa,
Koji slabu dušu stresa.

Duše su i ovdje s nami!
Umro prije, il' kasnije,
Ljubav, nada, vjera mi je,
Da se složim sa dušami,
Kad ostavim domovinu,
Pak otidem na istinu.

XXXVII.

SRBSKO DIETE.

Za spomen dana $\frac{\text{20. lipnja}}{\text{2. srpnja}}$ velike narodne skupštine srbske 1868.

„Ja sam još mlad, a već sam srbski knjaz. Ali potrudiću se, da naučim sve, što će mi biti nuždno, da usrećim svoj narod . . . “
Milan M. Obrenović IV.

Zvona zvone, pa topovi riču,
Novi danci srbskoj zori niču,
A angjeli-osvetnici lete;
Jer Srbijom vlada srbsko diete.

Srbsko diete knezovskoga roda,
Kojim svanu Srbiji sloboda,
Neka raste, neka rodu cvjeta,
Dok dostigne on junačka ljeta!

Narod š njim, a on neka s narodom
U napredku hodi ravnim hodom,
Pa, kad rodu sine na nebesi',
Da on rod svoj, a rod njega uresi!

Srbsko diete svietlo, milovano,
U naručju rodu odnjihano,
Kano ptica divna iz pepela,
U narodu svanu vedra čela, —

Pa posrami crne Katiline,
Te zlotvore mlade domovine,
Što su pregli, da zlo to obori,
Što tek bog i narod složno stvori.

Učiti će, da narod usreći!
Kad nauči sve, što treba sreći:
Širom će se narod razširiti
I dionik sreće srećan biti.

Narod mu je ponajveća briga,
Narod mu je i najbolja knjiga;
Kad prouči sve, što narod želi,
Znati će i sreći nauk cieli.

Bože mili, čuda velikoga!
Ljiljan, cvietak majke spasa-boga,
Iz zemljice, krvlju napojene,
Izza bure preko noći zene.

Narod hiti, da se čudu čudi,
Vesele se čudu dobri ljudi;
Znak je božji, neka se osveti
Čista pravda za naum prokleti!

Ljiljan, cvietak gore ljiljanove,
Neka kiti zelen-lovorove,
Koji rese liepu domovinu —
Junačkomu sokolu, Srbinu!

Evo ljudî, promislom pozvanih,
A narodom svojim odabranih!
Neka gaje biljku, rodu dragu,
Dok nestane na prirodnu snagu, —

Od nesreće neka bude sreće!
Sudbina se hitrim kolom kreće:
Dogodi se nješto za čas tili,
O čem ljudi nikad nisu snili, —

Da se veće jednom čudo stvori,
Te se ljiljan u stablo pretvori,
Što će granjem svojim dopirati,
Dok Balkana, gore, nedohvati!

Pod njim će se kupiti narodi; —
Valja stablo, koje plodom plodi! —
I vršiti sve namisli svete,
Što će htjeti Milo — srbsko diete.

U nedjelju na dan sv. Ćirila i Metodija.

XXXVIII.

POMRČINA,

18. kol. 1868.

Sa zemljom se mjesec zavadio,
Od sunca je zemlju zaklonio!
Zemljica je tužna proplakala,
Pa sunašce žarko zapitala:
Oj, sunašce žarko, što sam kriva,
Te me nećeš ni da gledaš više!
Sunašce joj žarko odgovara:
Mjesec bliedi tek po noći gledi,
Pa se jedva mene dočekao,

Da se mene jedanput nagrije!
Zemljica se opet suncu moli,
Pak ovako njemu odgovara:
Sunce žarko, što si pomrčalo,
Po meni se narod pobunio,
Te govori: „Izjelo se sunce!“
Gleda tebe, iz pušaka puca,
Obrće jih k tebi, da te brani;
Od nješta je žao njemu tebe . . . .
Žarko sunce, pomrčao mjesec!
On je tako mrkogledja bliedi.
Tek što reče to zemljica suncu,
Sinu žarko, kano što odprije,
Te zemljicu razsvietli, ogrije.

XXXIX.

STJEPANU ILIJI VERKOVIĆU,

slavnomu starinaru u Serezu (u Maćedoniji).

8. rujna 1868.

Svemu svietu sviće zora;
Od Balkana nema dana!
Ognj. Utješenović-Ostrožinski.

Gdje Bugari hrabro bojak biju,
Gdje se ruže pod Balkanom viju,
Gdje su sliedi Alexandra, cara,
Gdje se vidi i planina Šara;

Gdje je blizu Sveta naša gora
Vrh talasâ Jelinskoga mora,
To je rodna zemlja Orfejeva,
Koji pjesme zemljetresne pjeva.

To je zemlja: — tako bog odredi,
Koji gore vrh Balkana sjedi,
Da ovamo na tu zemlju stane
Verkoviću Ilija Stjepane.

On odkriva stare spomenike,
Te svjedoke ponosa i dike,
Da su stari ovdje od starine,
Sjedioci stare domovine.

Što tudjinci, svojeljubci, tvrde,
Zavisti su kćeri, sve pogrde:
Hvala njemu i višnjoj pomoći,
Koja stvara vidjelo od noći!

Iz tame nam sad uzkrse Veda,
Pak unučad žalostivo gleda,
Po imenu zove sve bogove,
Braha, Gromna, Gožda i drugove.

Bog jih Višnji vodi u to kolo,
Da se igra hrabro i oholo;
Jer će crne pujke upaliti,
Vedsku žrtvu slavom proslaviti.

Već se i bog Ognjen prepravio,
Te s kresivom tamo uputio,
Da zapali stare jelovine,
Da se žare vrh Stare planine.

Za čas tili sievnu sva planina, —
Ondje bješe Novače, starina, —
Višnji pjeva, bozi odpievaju
Čudne pjesme, ljudi jih neznaju.

O sionom svietu nješto sbore,
Od pienja se sve doline ore,
Sve su misli — nikad nečuvene,
Sve su pjesme divne, uzvišene.

Jer o bogu pjevaju božanstva,
Njim većega nema veličanstva,
Iskre skaču nebu pod oblake,
Š njimi lete i pjesmice lake.

Visoko se dižu, i do neba,
U dvorove božje, reći treba!
Čovječtvo je dolje krpež ludi,
Što se samo podlim čudom čudi.

Omir, Tasso, Shakespeare, Virgjilije —
Majmunčad je, drugo opet nije,
Kad pjevaju bozi pjesmu svoju —
A kaži de, što bogovi poju?

Svi rodjenje slave Orfejevo
Na Ilijn dan — bozi poju evo,
Pa miloga slave ilijnštaka,
Duhom svojim riedkoga junaka.

Iz kola se vienac, pleten, diže
I u zviezde pobratimski niže,
Nosi ime Ilije Stjepana;
Glas se čuje izviše Balkana!

Glas se čuje: Za slobodu svetu,
Za krst častni, braćo, za prosvjetu;
Tek se ljute strašivice plaše —
Krvoloka podla, Mithad-paše!

Glas se čuje, daleko putuje,
Zove narod, da oružje kuje,
Pak da strese jaram sadašnjosti,
Koji tišti slavan lik prošlosti.

U to svanu. A bozi odlaze
U pećine i u one laze;
Proslavivši Ilijn danak mili,
Poručiše sve pjevanje vili.

Neka vila iz planine biela
Svedj proslavlja sva junačka djela,
Neka zove sve u kolo jedno,
Da se robstvo oslobodi biedno!

Vila vrši nalog naloženi,
Pa se čini sve ovako meni,
E već rade prosvietljeni ljudi,
Što bog Višnji, svjetlonoša, žudi!

XL.

LAVIĆ OD QUARTIER-LATINA.

Narodna pjesma od parižkoga prevrata.

18 9./12. 68.

Još nepade snaga omladine!
Neizbrojni dodijaše jadi.
Sad, silniče, čuvaj stečevine!
Lav je lavski zarikao mladi.
Ti ga vidje, gdje bezbrižno spava;
On spavaše tek na jednom uhu.
A sad pazi! Dan se približava;
Lav se diže u pomamnu duhu!

Jest, mladoga odabraše djaka,
Da puk vodi i u bojak skače,
Svoga nije izgubio znaka
Ni od srpnja, niti od veljače! —
Vi, koji ste stalnom rukom bili
Te obraze od kraljeva svoji':
I mi sm'jemo, braćo, proti sili!
Lav se mladi nikoga neboji.

Kroz noć, što je godine trajala, —
Tebe, zemljo, težko pokrivaše! —
Lav se šuma, vreba, širi zjala.
Sad mu prosti, što dugo spavaše!
On dolazi, pa ti pomoć nosi;
On dolazi, pa već njuši vraga.

Vičeš, pa gle! on će da ga kosi,
Lav, francezka obrana i snaga.

Na noge se, bludnici bezsramni,
Što ste mnoge noći prebludjeli!
Pred vidjelom treba da potamni
Svjetlo svieća u dvorovih bieli'.
Lav, razjaren, prevaljuje oči,
Ruši orla i leglo s timora.
Sve se ori, kud on skokom skoči.
U čeljustih — grob jim se odtvora!

Ako ikad smiju ti skotovi,
Da se njemu od sbilje približe:
Čujte! Kažu poviestni listovi,
Što lav može, kad, razjaren, liže!
Izdajice, dršćite, strepite!
Neude mu sline, ni gadište,
Što rigate od mržnje nesite.
On vas zove pred svoje sudište.

Dodijaše prevarljive rieči,
Lažljivice, viče vam, novine,
Srdit narod, kud godj pjesma ječi,
Po treći put prietnju domovine!
Dosta mu je muke i nauke;
Sila ga se nauži, nagazi.
Za pomoću evo pruža ruke.
Napried! Napried! Lav u sviet izlazi.

Plien za njega bješe pet kraljeva,
Čalabrčak, da mržnju zasiti!

A lav gladan danas opet zieva,
Po šesti put pred dvorove hiti.
Pomozite, da dugo neriče!
Već se njemu sprema svetkovina,
Već on riče na te, ej silniče,
Onaj lavić od Quartier-latina!

XLI.

I ŽAR BUDI — OD LJUBAVI.

Zaostale lepirice onomlanjske.

1869.

Zimne priličice.

1.

Ptice su nas ostavile,
Pa već zima, što se vere,
Kabanicu lednu stere
Na kraj liepi zemlje mile.
Prozori mi svi sinuše
I cviećem se obasuše,
Koje ništa nemiriše!
No mi oko razblažiše
Te zvjezdice i krstići,
Čim se rese prozorčići!

2.

Vrata škripe,
Cvili pseto,
Drva kipe.
Ljeto, ljeto,
Dodji skoro!
A ja pišem:
Zoro, Zoro!
I uzdišem
Kod prozora —
Gdje je zora?

3.

Samovar se puši,
Kraj mene drug stoji,
Za žmulom žmuo ruši,
Čašâ ni nebroji,
Te se grije,
Te se smije,
Kako pišem
I uzdišem
Kod prozora,
Gdje je zora?

4.

Gdje su zviezde i krstići,
Svi su puni prozorčići:
Zora, Zora! —
Mi sjednemo
I glednemo —
Kod prozora.

5.

U sobi je polutmina,
Dim se diže od pušenja,
Od pušenja i varenja,
Punč se brzo pali,
A mjesec izvali —
Lik svoj s vrha razvalina,
Sa brdašca u dolinu,
Na snježanu svu krajinu.
A oblaci-ledenjaci?
Stoje, kano liesi,
Gore na nebesi' —

6.

A oblaci-ledenjaci?
Pire studen odosgora,
Tvore čuda vrh prozora!
No su vrući svi junaci:
Grud mi grije ime Z o r e,
A mrazom se stvore
I slova premjeste
U ime nevjeste —
R o z e — ime to bijaše
Momu drugu mile snaše!

I sred zime
Drago ime
Grije grudi
I žar budi —
K miloj glavi —
Od ljubavi!

XLII.

RAZSUDJUJTE!

Zimska lepirica, izletjela 1869.

No puštajte slobodnu milotu,
No puštajte momu neljubljenu,
No puštajte krasotu, ljepotu,
Puštajte mi — nigda nesudjenu!...
Naslovica od 1866.

Razsudjujte, kako vam je milo;
No nemnijte, da je sve pravilo —
Bog, istina — prodjite se toga:
Sve se mienja časom osim boga!

No nekujte pravilâ po volji,
Kakva su nam: slied je svagda bolji,
No nanovo prtiti prtine
Kroz poljane, šume i kupine!

Razsudjujte, kako vam je milo:
Nije zato svetinja — pravilo,
Svatko misli, da je miso dobra,
Koju misli; — drugi drugu obra!

Razsudjujte, kako vam je milo,
Razsudjujte; no nemojte toga
Povlačiti na sud i pravilo,
Tko pravila nema osim boga, —

Već pravilo drži tek zakonom,
Što se može sasvim promieniti,

Podpuniti nakanom sionom,
Izvrnuti, ili uništiti!

Nismo više Vinodolci stari,
Nismo stari više zakonjaci,
Neka ide, kad se stvar pokvari,
Napried, napried! nismo natražnjaci.

Tko razbije presvetu slobodu,
Toga neka gospod, bog, razbije;
Jer taj gazi narav i prirodu!
Ali što su naše čarolije?

I ako smo vještci, Alkofribe,
Slobodno nas vuku na mrežice,
U mrežice, kano nieme ribe,
U mrežice kakve razsudnice.

Razsudjujte, kako vam je milo,
Presudjujte; no nemojte toga
Povlačiti na sud i pravilo,
Tko pravila nema osim boga!

XLIII.

BALKAN.

Na dan Viljeničin 1869.

Oblaci se viju
I plašljivo klone,
A vrsi se smiju
Planine sione.

Magle idu dolje,
U zeleno polje,
Gore zora rudi,
Gledaju ju ljudi.

Stara se planina
Jedanput razsvietli,
Nestalo svih tmina!
Zorni poju pietli —

Da bilo slobode
I vedroga dana
Za svete narode
I oko Balkana!

XLIV.

SVATKO NEKA SAM POGODI!

25. lipnja 1869.

O ljubavi što mi tepa
I o sjajnu sreće raju
Moja mila, moja liepa —
To angjeli samo znaju.

Što mi sbori i govori
O prirodi i slobodi,
O mjesecu i o zori —
Svatko neka sam pogodi!

XLV.

UOČI IVANJA

1869.

Kresovi se pale
Vrh planine male,
Daje se na znanje:
Sutra je Ivanje!

Meni su ustali,
Te na glavu pali
Težki Ulpijani
I Justinijani.

U glavi se bori
Živ stvor sa uzori;
Hoće da savlada
Tri sta crnih jada.

Da i planu kriesi
Gore na nebesi',
Nesmiju mi smesti
Učenja poviesti.

XLVI.

KLIK!

O Tominu dne, 18. ruj., 1869.

Okolice, okolice,
Dubravice, dolinice,
Javorčići, potočići,
Jablančići i cerići
I uresi na nebesi',
Što si, gdje si, reci, sve si
Na korist i sjaj Hrvatu,
Raduje se tvojoj slavi,
Tvojim cviećem u ljubavi
Vije vienac svomu zlatu!

XLVII.

NAPRIED, BRAĆO!

Za pjevanje.

O Romanu, 28. velj., 1869.

Napried, braćo, za slobodu,
Za pravednost i prosvjetu,
Da dignemo ponos rodu,
Napried, braćo, po tom svietu!

Napried, braćo, svi Hrvati,
Mlada sloga Jug'slavene
Starim bratstvom da pobrati,
Napried, braćo, da se krene!

Napried, braćo, sa sestrami,
Da se zatre robstvo svako,
Pa, napredkom snažni sami,
Jedinstvo će biti jako!

XLVIII.

I PROCVJETA OD LJUBAVI CVIEĆE.

Na zaravanku južnoga šetališta 3. trav. 1870.

—

Dok su gore sniegom okićene,
Dok mi oro zaravankom klikće,
Nema glasa toplu premaljeću,
Ni mirisnu od ljubavi cvieću.

Okopnite, snjegovi, sa gora,
Šuti, orle, suri pogadjaču,
Da mi dodje liepo premaljeće,
I procvjeta od ljubavi cvieće!

XLIX.

POBRATIMSTVA POJ.

1. svibnja 1870.

—

Da pijemo, brate,
Srbine, — Hrvate,
  Pobratimstva poj!
Da ti meni, a ja tebi
  Rečem: Brate moj!

A, kad bude u potrebi,
Da brat bratu pomože!
  U to ime
  Nek sasvime
Srdca nam se slože!

L.

SVIET SE NA TE LJUTI.

Razgovor.

1. svib. 1870.

Sviet se na te ljuti,
Što ti nezna ljube,
Što se tvoji danci
Bez ljubavi gube!

A, da sviet doznade,
Da ti ljubiš jednu,
Sasuo bi jade
Na dušu ti biednu!

Bez glasa je zvono,
Uvelak je cvieće
Prazno srdce ono,
Što ljubavi neće!

Neka se sviet ljuti!
Mislî su i željâ —
Nedohodi puti,
Kojim' vodi Lelja!

LI.
MRZNA VOLJA SA RUŽNA SVIBNJA.

12. svib. 1870.

Oblaci se nagnaše
Na obzorje plavo,
Kišica će padati
Iz oblaka — zdravo!
Idu, idu kiše,
Dok se neizliše;
Ljudi kunu, kunu
I priete Perunu:
Ljevati prestani;
Majevi su dani!

LII.
LJUBAVI NESUDJENOJ
jela-žalobnica.

13. svib. 1870.

Na glavici Himalaje
Žalobnica-jela nije,
Već se ta u dvoru bielu
Od žalosti crne vije.

Savij mi se, tužna jelo,
Na grobiću srdca moga;
Mjestance je najskladnije
Uzdisanja žalostnoga!

LIII.

NJOJ.

23. svib. 1870.

Ljubičica cvjeta
U tihoj dolini,
Mirisi njezini
Sladji svega svieta.
Tebi, divna ljubičice,
Lete moje sve željice!

Slav pjeva u gaju
Pjesmičice glasne
U čas noći kasne,
Kad zviezde zasjaju.
I ti, ptico glasna, mala,
Ljubičici tek pjevala!

Svietle su zvjezdice
Na vedrih nebesi'
Najljepši uresi,
Najljubče pjesmice.
I vi, zviezde, navisoko
Proslavljale njeno oko!

III.

DOKOLICE.

1866.

SOFIJA POTOCKA.

1866.

U pustinji, u piesku, u moru,
Svagdje možeš naći biser mali,
Što je ponos u ponosnu dvoru,
Kad se zasja medju ogledali.

I ljepota, kano i ljubica,
Cvjeta njegdje, trnjem oružana:
Tko li nije našo liepa lica
Pod strešicom ružna kakva stana?

Posveta.

Od gorčine pijem čašu,
Trpim muke od te žuči,
Kad pogledam Slavu našu,
Gdje se krivdom svojom muči.

Na brata se tu brat diže,
Makar bio i rob tudji:
Tudje stope podlo liže,
Kano da je ponajludji.

Mjesto slogom da upremo,
Tudj sa sebe jaram stresti,
Svi strašljivo robujemo,
Uzdišući od nesviesti.

Sama Poljska uznosita
Tvori djela u samoći
Vječita i uzorita,
Kojim spomen neće proći.

Makar slavska ni nebila;
No su vriedna veličanstva:
Krv je ona svoju lila
Za slobodu čovječanstva.

Kruna joj je trnja puna,
Muka ju je rukom vila;
No će biti poljska kruna —
Sjajna, što je njekad bila.

*

Oddavna će u gnjoju truhnuti
Otrovane kosti izdajice,
Kad će opet na svietu sinuti
Poljskoj zemlji — svietlo lice!
Duh idući ovako proriče.

Duh umuče, a glas slavski viče
Nad Poljaci, koje ukorava —
Uvriedjena mati, Slava:

„Poljska kćerko, sama si si kriva!
Ta tvoj porod hoće da uživa
Samoživo sve radosti,
Blagodati narodnosti!
On sam sebe pripoznaje,
A na drugu braću laje.
Ti si biser uzornosti!
No se prodji sebičnosti;
Jer, tjerajuć još ovakvo djelo,
Sama ćeš si spjevati opielo."
Pa, dok ti mniš, da si vjerna,
I dok psuješ izdajice,

Izdajica si nevjerna
Slave, stare te majčice!

Nju svim srdcem daj uzljubi,
Pa je konac svoj pogubi!
U gnjoju će onda iztruhnuti
Otrovane kosti izdajice,
A opet će na svietu sinuti
Poljskoj zemlji slavnoj — svietlo lice.

Zaziv.

Dodji, vilo, da mi što godj kažeš!
Pripoviedku hoću da izkažem,
Gdje ja neznam, da me podpomažeš,
Istina je, pa neću da lažem.

Žalostna je istina doduše,
Kano što je gora u jeseni,
Kad nad žutim liščem vjetar puše:
Svi su zraci sreće zamagljeni!

Ornjevi su kratki, duguljasti;
Kako sam jih perom nacrtao,
Tako jih je evo tisak tmasti
U dan bieli k tebi odaslao!

I.

Prve suze.

Jutro rudi, more se rumeni!
Pojahao po Stambolu, gradu,
Na vrančiću, konju kosatome,
Glavit Francez, poklisar francezki,

Što je glase tamo donosio
U cik zore svjetskoga prevrata:
Šetnjom bješe rano podranio,
Star bijaše; no je živa krvca,
Što vri, vruća, i kroz stare žile.

Tek što more uz mramorje bielo
Pokraj grada stalo osievati
Od sunašca žara jutrenjega,
Već se djetca grčka uhvatila,
Uhvatila i igrom sastala,
Milom igrom sanak protjeravši.
Malo kolo, maleni igrači!
Okreću se tako od radosti,
Od radosti i lude mladosti,
Skokom skaču, tankom vikom viču,
Kano jagnjad, kad se trkimice
Utrkuje po mekanoj travi.

Kolo skače, a on konja jaše,
Kad ga sreća na kolo naniela —
Na vrančiću, konju vidovitu,
Pa zapazi izmedju nejači
Povisoku ljepotu-djevojku.
Sve je glavom svojom nadmašila
I krasotom divnom nadkrililila,
Sve je igrom hitrom nadigrala,
Divnom igrom, mlada kolovodja.

Stane Francez, klobuk naherio;
Vrančić mu se nješto razigrao!
Iz klobuka viri, kano soko
Na ptičicu, bielu golubicu.

Žarko oko i lišca rumena,
Vitak stasak, kano vita jela,
Obraz bio, kano mlieko bielo,
Obrvice, s mora pijavice:
To je njemu oko občinilo,
To je njemu srdce zatravilo,
Pa je bliže do nje pristupio —
Progovori ljepoti-djevojci:
„Oj, djevojko, jelinska ljepoto!“
Te ju pita, što je i kako je;
Gdje joj mili roditelji stoje;
Bi li htjela učiti nauke?
I još drugo, koješta zapita;
Od ljubavi ime poboravi.

Ona njemu slabo odgovara;
Samo prospe njekoliko rieči,
Njekoliko čarobnica-kapi,
Kojimi je njega pomamila
I pokoja u srdcu lišila.

I glas joj je mio cviet ljepote;
Jer je čisti glasak djevojački
Još miliji, nego slavuj-glasak.
On prodire u srdce najjače
I ulazi udno mužkih grudi,
Kano onaj angjeo nebesni,
Što svakamo može dolaziti.
Ljepota mu slabo odgovara;
Dok je oko nestašno, nemirno,
Dotle ono neka progovara,
Zato djeva slabo odgovara:
Rieč je prazna, dok je srdce puno!

Što će Francez, komu srdce kuca,
Da privije k sebi — sebi drago?
Što zaželi, to mu kob izpuni!

Obazre se, vrančića obode,
Po Stambolu traži grčke kuće,
Sliedom sliedeć grčki ves i pojas,
Iz koga su niti iščupane
Turskom rukom silnom, grabežljivom:
Kano da je srdce izgubio
U zidinah grada nevjernoga,
Gdje je sila gole sirotinje,
Tužnih sjena stare slave grčke —
Milosrdje, golo diete, plače!

Sve pretraži, dok mu iznenada
Iz najgrdje neprosieva rupe
Ono oko, koje, jadan, traži.

Pokucao kućici na vratih,
Mati stara izadje na vrata,
Obkoljena djetčicom nejakom,
Kano kvočka gladnimi pilići:
Sagiba se do zemljice crne.

„Jeli doma liepa djevojčica?“
Zapita ju Francez blagim glasom.

Sva zadrhta od jada i glada
I zaklima glavom, da je doma.
A Francez se maši u čpagove,
Te joj dade i zlata i srebra.
Neće stara ni za kakvo blago
Da prodade kćer, Sofiju svoju!

Ali gladna djetca podvikuju:
„Prodaj, mamo, da nas čim nahraniš!
Mi smo ludi, gladni i nejaki;
Prodaj, mamo, ako boga znadeš!“

Mati stara plače od nevolje;
Ali što će sirotinja — težka
I u selu, kamo li u kući?
Stara mati gleda djetcu gladnu,
Gleda zlato, što joj Francez daje,
Te prodade kćerku, liepu robu!
Trepavice, kroz koje se krade, —
Kano ugljen, — kries nedužna ognja,
Rumen-usta, gladak izvor meda,
I zubiće, dva niza bisera,
Bujnu kosu i ljubimne grudi,
Ljiljan-nosić i sve ine liere,
I nožice i ručice biele,
Svaki ures liepe kćeri svoje, —
Sve je jadna, ružna mati grčka
Izručila kupcu lakomomu,
Pa pograbi naslagane novce.

Sirotinja dugo nemudruje,
Gdje se čega dokopati može;
Jer još djetce nenahrani gladne!
Mrak se hvata, a nema ni pare,
Čim da kupi tvrdu koru hljeba.

„Zato hajde, predaj se, Sofijo,
U naručje tomu gospodinu!“

A djevojka ni neznaše mlada,
Da je evo tudja, te prodana,

Tek se nadje u intovih krasnih,
Na svilenih, urešenih kolih.
Noć je svagdje, tek što hodža viče
S tankovita vrha od mečeta.
I čuje se kroz noć iz daleka
Plač i vrisak — kano djetce lude.
Odveze ju u dvorove svoje;
Sve se liepo činjaše djevojci!

Dočekaše malenu Sofiju —
Tako zvaše Grkinju djevojku —
U dvorovih bielih, izkićenih,
Svi dvorani, hitre udvorice —
Uresiše nježno tielo mlado
Najkrasnijim odielom parižkim.
I za malo list jelinske gore
Uze Francez savijati svojski.
Novi nauk, pa i život novi,
Sve omilje mladoj Grkinjici.
Kakva li je krasna djevojčica,
Ljepote joj na krajini nema;
Lica su joj vriedna Carigrada:
Što je liepa, to je odjevena!
Kad bi htjela drugarice svoje,
Ili majku staru zagrliti,
Što je htjela, to bi i dobila.

Tako blažen boravljaše život
U slobodi i sladkoj prirodi,
Ni nehajuć, što će, kako li će,
Gdje je onaj darak ukopani,
Što je za nju majka sakrivala,

Dok se uda i, mlada, udomi?
Gdje je svila i kadiva meka,
Preostala baština otačka?
Eda li je pala u mrežice,
U mrežice Lelja hinbenoga? —
Ta što znade zeleno djevojče?

Sreća joj je dušu izmamila
Iz kolibe u gospodske dvore!

Ali sreća, što neniče sama,
Već je hitro kako načinjena,
Nema stanka; no prolazi brzo,
Kano cvieće sunca proljetnoga,
Prevareno, kad promala glavu,
Te prerano niče u nevrieme;
Razvije se: sjever dodje ladni,
Te ubije cvieću srdce živo.

Dvie godine utekoše tako,
Grkinja je šestnaest nabrojila,
Šestnaest ljeta, — ljepota-djevojka!
Ali stiže iz Pariza, grada,
Iznenada, kano grom iz neba,
Glas Francezu, staru poklisaru,
Da ostavlja dvore padišinske,
Pak da ide u Vršavu poljsku...
A odavle u Brlin da hrli; —
Poklisari lete, kano pašćad
Sve za tragom gospodara svojih!

To ubije srdce u Sofije,
Kano sjever ono cvieće rano;

Ona svisne od žalosti ljute,
Što će s tudjim po tom svietu tudjem?

Prepuklo joj srdce, razžaljeno,
Kano da je nožem razdvojeno,
Kano breskva, tučom potučena:
Dovije se zlato materino,
Da joj valja ostavljati majku,
Te s nedragim u sviet odlaziti,
Dovije se drugarica vjerna,
Da će proći drugovanje mlado!
Kako da se mladjana Sofija
Od Sofije, crkve svoje, dieli?
Da ostavlja žala brdovita,
Gdje je, mila, igru provodila?
Da nevidi više ni talasa,
Koji su ju često zabavljali,
Kad su ladje donosili vali,
A oni se uza nje penjahu —
Spried baš, gdje se ladjam šire grudi,
Dižući se, sinjavi, nemirni,
Kano momci mladi i veseli,
Što se veru na velike voćke,
Nebi li se do voća popeli!

Već dolaze časovi odlazku;
Ona neće na put da se krene.
Utješe ju, da će sviet vidjeti
I opet se amo povratiti,
Samo da ju izmame iz grada,
Što je tako svoje milovala,
Majku svoju, drugarice svoje

I ulice od Stambola, grada,
I talase, te drugove morske.
Ah, bijaše oproštaj pregrozan!

Obolje joj srdce od bolesti,
Od ljubavi k miloj postojbini:
U ljubavi prostosrdačnosti
Zlo nasluti i osjeti težko,
Da će dugo vrieme tudjevati,
Da će dugo vrieme grob donieti,
A Stambola neće ni vidjeti.
Oj, Stambole, na srdcu mi bole!

Nitko tako neosjeća pravo,
Kako zdravo srdce djevojačko,
Kad čas dodje, te izbaci kocku,
Koju krije krilo budućnosti,
Pa sav život obuhvati jednom,
U tren jedan sve kolike dane:
Mlado srdce, čisto, djevojačko —
I bez glasa i bez tanke žice;
Bog mu javlja budućnosti lice!

Oddieli se Sofija zlosrećna
Od majčice, roditeljke svoje,
Od družica, milih lastavica,
Što su stale prevrtati ljuto,
Od žalosti kosicu čupati,
Jecajući druzi na razstanku:

„Drugo naša, zašto nas ostavljaš?
Oh, Sofijce, zašto vjerom svrnu?“
Ona svište, od jada proplaka,
Prosu prve za života suze,

Od kolievke sve igrajuć igre,
One suze grke, jadovite,
Koje radja žalost istinita.
Crna ju je sukobila kobca!

Preko volje od težke nevolje
Skoči, — sliepo sad za onim ode,
Koga drži dobrotvorom svojim,
A zlotvorom djevovanja svoga;
Jer joj glasak kadšto zakukao:
Djevovanje, moje carovanje!

Ah, pregrozni takvi prigovori
Na zlu sreću bjehu uzmutili
Meko srdce u Grkinje mlade,
Crni, težki, u zoru života,
Kano oni opaci oblaci,
Koji smiju krozsred jutra vedra
Presiecati tmastimi pjegami
U rodjaju sunce zoroliko,
Kano zavjes crni — bielo lice.

No poklisar ode u sviet bieli
Na bregove Visle, vode hrle,
Kroz doline i guste prtine,
Preko polja, sniegom zametenih,
Preko Turske put putujuć težki,
U podzimku misleć tamo stići,
U Vršavu, prije zime ljute;
No ga ljuti prevariše puti!
Nasred puta stiže njega zima,
A put vodi kroz pustoši puste!

Kud putuje, kraj srdašca grije
Dragokupo zlato, — milovanje,
Bezazleno čedo prirodino.

Sunce zadje, a vukovi stanu
Zimno kolo izvoditi biesno:
Putovaše, do Rusije dodje —
Tu prestaje suze prosipati,
Prve grozne suze djevojačke.

II.

Kaminjek podolski.

Crna noćca krilima prekrili
Biela polja, sniegom pokrivena.
Na granici od Moskovske svete
Pukla polja ravna, nevidovna.
A iz ovih jadovitih polja
Sve iščeznu; samo gdješto grakće
Usamljena vrana, ili čavka;
Za nevjernim plače jatom svojim:
Sve je pusto, tupo, žalostivo!

Mnogo vrsta ideš, ili jašeš,
Svud je *stepa* bez kraja i konca!
Nigdje traga životu nevidiš,
Tek studenci pominju vješala,
Tek zvonici viti i visoki —
Izviruju iz dalekih strana
Na maglenoj mjesečini kobnoj, —
Pokazuju, da i u tom kraju
Živi čeljad, što se moli bogu:
O, velika putniku utjeho!

Zvonici su vranam igrališta,
Strašni, crni, vranami posuti,
Kano da su u crno zaviti
I da zvonbom na vjetrovih plaču
Liepe one velje zelen-gore.
Vjetrovi su pustarski zvonari!
Gavranovi — pustarski grobari!

Gdjegdje ima kakvo stado gladno,
Gdjegdje leže kosti oglodane,
Ljudske, konjske glave izkljuvane,
Kakva sprega od četiri konja,
A od stada odsmucano — mrtvo,
Kud urlaju, pa se nasladjuju,
Dok se vjetar sa snježinom mete,
U radostnih gostbah i sastancih
Te pustinje čudni stanovnici,
Dugorepi, mršavi vukovi.

Kano da je zemlja ogluhnula,
Stepa šuti; glas vukova sluša!
Gluho doba! I gluho bijaše;
Gladnu zvjerad noćni putnik sreta
U čoporih, koje stepnim tragom, —
Sa saoni konje divlje goni! —
Čas ostavlja, a čas pak obara
Samokresom, pa i nožem oštrim —
Svakojako! u to doba zimno.

Tako hiti, a sreća ga nosi,
Otima se, sreća ga izbavlja,
Ili čuvar, taj angjeo mali,
Što je često milo srdce — žensko!

Junačtvo mu naraslo dvojako,
Noseć srdce u grudih junačko,
A kraj sebe grleć djevojačko.

Snjegopadi zapadoše silni.
On se sguri u vučinu mrku.
Lieva ruka k srdcu ljubu tišti,
A desnica vodjice priteže.
Sve ržući, ušesima strigu,
Od salaša lete do salaša
Vilovita četiri čilaša. —
Kroz dva dana i dvie noći zimne,
Duge noći, bielo odjevene,
Sa'ni ciče saonikom pustim:
Ustajući na branilo tvrdo,
Kano da su četiri djavola,
Pred kamenje dobataše jedno,
Što je sjever britvom obrijao,
Kako znade brijati kamenje —
Mnogo gladje, nego bački brica!

Još u zoru oprašice prše
Iz cigloga jednog' oblačića;
Jer su magle vjetrom razagnane,
Tako prše, kano sapun bieli,
Kad se širi u mjehure tanke —
To bijaše pogled ponajljepši
U pustinji, jadnoj samotinji! —

Jutrenje se sunce izvalilo, —
Cielo kolo, ogromno je bilo! —
Savrh neba sakidajuć zviezde,

U pustinji, jadnoj samotinji.
Vjetar piri, a lete lepiri,
Uvijaju bielom koprenicom
Crne kule od tvrdjave male:
Razasja se zora od iztoka
Od bjelila tankih vezenica,
Kano da se na igranku sprema,
Volja u hram, u Thaliju svetu,
Volja u hram, viencem ovjenčana!
Rumena je, sniegom okićena!

„Gdje smo?“ pita Sofijica *mala*,
Pa sva strepi od studeni ljute.

„Gledaj, eno! One kule stare,
To su kule na krajini ruskoj, —
Sjedište je prijatelja moga,
Sjedište je, naše utočište,
Tvrdjavica Kaminjek podolski“.

Amo stari Francez, trudan, hrli,
Amo pada na odmorak sada,
A na grudi prijatelju svomu,
Vojskovodji Ivanu Vittskomu,
Komu jaka preda vlada ruska
Sve na vjeru i na riečcu tvrdu
Mjesto ovo tvrdo, pouzdano.

III.

Prievara.

„Što se ono kroz pustare valja,
Što l' se ono iz sniega izmala?
Kroz ta pusta — vučja vijališta!“

Tako pita gore na prozoru
Vittski Ivan u tvrdjavi svojoj,
Gdje 'no sjedi, naokolo gledi,
Kano oro suri na timoru.
„Ta ono su putnici, cigani,
Što putuju; jer su manji dani!“

Ali evo! Konji doletješe
Pred dvorove nasred tvrdjavice,
Pa poznade Ivan pobratima,
Pobratima, stara poklisara.
Prijateljska razastire krila,
Te dočeka liepo prijatelja,
Ruke šireć, u lice ga ljubi,
Te ga pita za junačko zdravlje,
Pa ga vodi u dvorove biele,
Kano da se malko pričudjava.

Konje goni u velike staje,
U srdcu se čisto obraduje,
Duša mu se i čudom začudi —
„Dobro došo!“ još mu viče: „brate!“
Kad ugleda sred studene zime,
Dok prozori pucaju od mraza,
Dok se love ledene zvjezdice
I krstići za tanana stakla,
Kano sami rukom čudotvornom:
On ugleda pod vučinom mrkom,
Kad u pustoj Podoliji nema
Cvieću kakvu traga, ni pomena, —
On ugleda pupoljak ružice
Tu pod mrkom, dlakavom vučinom!

Brata grli, a onamo gleda,
Okom jednim sve pod kožuh viri:

„Što je ono? Što je ono, brate?“
Plien ljubavi pogled pali jedan:
„Ej, ono je Sofijica mala!“
„Zdravo, mala Aja-Sofijice!“
Tako bi ju on odsele zvao,
Tu Grkinju, Čerkesku, Gjurgjinku,
Koja mu je srdce zatravila, —
Još mu rieči nije govorila!

Vojvoda je goste ugostio,
Te donese hljeba pšeničnoga,
Te donese vina i rakije,
Te donese krupu soli morske
Po slavenskom običaju starom:
Pa se nadju kod kuće na domu.

Kad poklisar odlaziti šćaše,
Pobratim mu tako govoraše,
A, besjedeć, misli druge misli:

„Ostaj, brate, dok prezimiš zimu!
Sad tud' viju svud vukovi mrkli,
Grakću vrane, nema ni prtine,
Vjetar piri, vijavicu širi,
Mećava je, snjegopadi traju:
Ostaj, brate, neidi, čuvaj glavu!“

Živa ljubav srdca hvata vruća,
Nebirajuć ni godina često,
Munjevitim u jedan tren ognjem!

Dok govori, sve na liepu gleda,
Ovo kaže, a u sebi misli:

„Ostaj, zlato, ti ćeš biti moja;
Dolikuješ mladjanu junaku!“
Pa na njega zlato namiguje,
Da ni starac opazio nije.

Stari Francez sluša pobratima,
Pouzda se u ljubav bratinsku,
Jošt se onih sjeti stanovnika,
Što je tuko po pustinji strašnoj,
Što mu ondje još jednako priete:
Osta, Francez, u tvrdjavi tvrdoj,
Pripovieda, što je doživio.

Naložiše drva na ognjišta,
Pršte drva, a lule se dime,
Za večerom usred duge zime,
Oni puše oko krasne duše,
Prozori su mrazom obučeni,
Čaj, rakiju *punčem* izmjenjuju,
Pa provode tanke razgovorke, —
O ljubavi slabo besjedeći,
O ljubavi premnogo misleći.

I samovar, usjao, zujaše,
Dižuć paru ugodnu na žaru.
U to ode dugorepa zima.
Dodje nova putovanju ora.

Okopnješe snjegovi u polju,
Sjever presta brijati i brda;

Još mu neda vojvoda otići,
Već kazuje bratu svejednako:

„*Restez, ami!* dok ševa zapjeva,
Dok zatrubi trubirožko pjesmu,
Dok izadju stada na poljane,
Da bar vidiš, kakvo nam je blago,
Da ogledaš i tvrdjavu našu!“

Strog bijaše; ali to izusti,
Za ljubavne čare sve dopusti!

Malo rieči, vojnik se privolje,
Te vojničku zaželio želju,
U proljeću, kad vode presahnu,
Ogledati tvrdjavu podolsku:
Ta čudo je tvrdjava umjetna
U tih divljih krajevih slavenskih!

Sofijica zimovaše zimu,
Preduć predju na preslici zlatnoj,
Svakim blagom, liepa, obasuta,
Kako cvieće — očekuje ljeto,
Pod zemljicom smrzlom sakriveno,
Dok ga vrieme nerazpupi toplo.

Dok je Francez, vojnik, promatrao
Gradjevine — okom — tvrdjavine,
Divio se spolja umjetnosti,
U to druge Ivan kuje misli
I osnove razpreda tanane,
Kako bi on osvojio srdce,
Tu tvrdjavu u Sofije liepe.

Već su oči, glasnice ljubavi,
Dogovornu uhvatile riečcu:
Prevari se starče poklisarče,
Misleć, biedan, da kraj srdca tišti
Vjerno blago svoje, nedobitno.

Ništa nije tako tvrdokorno,
Ništa nije tako mekoputno,
Kako ti je čudno srdce žensko:
Riečca jedna — može ga uzeti,
S rieči jedne može odoljeti!

Krasno jutro jutrom osvanulo,
I opet mu vojvoda dopusti,
Da izadje tvrdjavi pred vrata,
Pak da redom gleda gradjevine.

Tek što, jadan, napolje otide,
Grkinja je srdcem prevrnula,
Srdce svoje predade vojvodi,
Vojevodi, da ga on sam vodi;
Dolikuje mladjanu junaku!

A vojvoda mladi zapovjedi, —
Premda nije više mladić bio,
Već bijaše stariji, no mladji, —
Kad je nježnu uzeo tvrdjavu,
Nek povuku mostove na oka,
Da nepuste unutrá nikoga:
Što će Francez jadan — pred tvrdjavom?

Ta od biesa grmi i nariče,
Svu tvrdjavu —, moleć, — obilazi,

Ide, kuca od vrata do vrata;
No milosti nigdje nenalazi:
Mostovi su u vis podignuti,
Kano strave, priete dolazniku!

Noć se tiho prikučuje crna,
A on nema, kamo da se krene.
U kolibu pustu pod bedene,
Gdje se oganj u peći žario,
Sanan, podje, da noćuje noćcu.
Još bijaše noćca vrlo ljuta,
Kad se zima od zime otima:
Kobna noći, gdje je prevario
Stari prijan prijatelja svoga —
U ljubavi kupljene djevojke!
Kleta noći! Jer ti sakrivaše
Od očiju svevidnoga dana
Crno djelo i ovo nevjerstvo.

Trudan Francez na noćište pade,
Izvali se; na san mu se dade!
Tlapio je koješta na sanku,
A još više rano na uranku:
Vidje popa, gdje svezuje ruke
Prijatelju sa Sofijom liepom.
Dosjeti se čitavu nevjerstvu!
Vidje liepu, gdje se ljubi, grli,
Od radosti za njega nemareć.
Još pomisli: ‚ta jedna je crkva,
Koja oba veže ova srdca!‘

Svu noć groznu preturi na javi.
Zlo ga lego; jad ga dočekao!

Istina je, što mu sanak kaza;
Noćas bješe vienac ovjenčao
I Vittskoga i Sofiju liepu!

Eto, strašno, što jednoga veže,
To razkida u drugoga srdce!

Stari Francez na zemljicu pade,
Utopi se u potoku suznu,
Kad dvogubu zagleda nevjeru,
Gdje prelomi ljuba pobratimstvo,
Gdje pod likom prijateljstva vjerna,
Što se lomi, sam pada — u ždrielo.
Ništa nije grožnje u životu,
Nego biti prevaren — na vjeri!

Kad je biela zora zarudjela,
Sve mu baci tvrdjavi pred vrata:
Ono zlato, kojim je kupio
Dragokupo mladjano djevojče,
I darove, ljubi darivane,
Pa protjera i družinu vjernu.
A Sofija, nevjerno koljeno,
Pošalje mu listak knjige biele,
Kano kćerka otcu-sjedoglavcu,
Gdje mu reče rieči-zahvalnice,
Moleć njega jošt za oproštenje;
No da ide, neka se nevraća,
Da mu ovdje ni ostanka nema!

Stari Francez ode putem, jadan,
U ranjenoj cvileć duši svojoj

O nevjeri, prijatelju svojem,
I o ljubi, pustoj nevjernici.
Ali zar će zato zavojštiti —
Zar Gallija na Rusiju silnu?

Prevaren je; ali mukom muči,
Mudar hiti put Vršave poljske,
Jadikujuć sam u duši tužnoj —
S te prievare, a od vjere stare.

IV.

To bijahu rajevski dvorovi,
U kojih će, srećan, rajevati!
Sve će igre, konji i lovovi
U ljubavi njega zabavljati,

U ljubavi mile krasotice,
Dok nedodje zmija iz potaje,
Ta zla sreća, otrov od ljutice,
Koja jed svoj svakomu zadaje!

Skršen ponos.

Jošt zorica nije zabieljela,
Ni danica lica pomolila,
A od dana ni pomena nema;
No prosipa suze Francez grozne
Na rudine, cviećem obasute,
Prema danu sunca proljetnoga,
Te kroz Poljsku putem putovaše.

A Vittski se raduje radosti,
Veseli se iznenadnoj sreći,
Raduje se i sladkoj milosti,
Što je njemu na brk naletjela,
Kano ptica, liepa prepelica.

Sofija je bujnim cvietom cvala!
Ta ljepotom Sofija sievaše
U naponu, dok je djevovala;
Ta ljepotom Sofija sievaše,
Kad se, mlada, starcem oženila,
A Sofija još većom milinom
Sinu, krasna, kano zora biela,
Kad je stekla, što je zaželjela,
Kad je čedom bila obdarena:
Mlada žena, a srdačna mati,
Kad se smije, kan' da sunce grije!

Ali Vittski — da se njom ponosi!
Slavoljublje navodi vojvodu,
Te vojvoda ženu svoju voda
U sviet bieli iz tvrdjave svoje,
Pokazuje ženu, kano blago,
Sjajno blago i kamenje drago.
Jer je tašti u muževa ponos:
Ponose se ljepotom gospodja!

Na dvorovih gospodskih i carskih,
Gdje bi lice liepe Grkinjice
Zablistalo, kano ogledalo
I mladosti i bujne radosti,
Pohitješe knezovi, veliki,
Umjetnici, pjesnici, slikari,
Da ju dvorbom svaki dvori svojom,
Nježnomu se diveći obličju
Najdivnije ljepotice ženske.
Mnogo ima kraljevska ta sbirka,
Mnogo slika, u Brlinu, gradu;
Sofiji se još i danas dive! —

Ali od svih, što su ju klanjali,
Kadeći ju kadom milovanja; —
Ali od svih, što su ju slavili
Svakom slavom slike i pjevanja,
I mramorom, kitčicom i perom,
Cigli jedan cviet ubere sreće,
Grof Potocki, po imenu Srećan.

Srećan baci na taj biser oko!
Razbolje se i protuži težko —
A od srdca, bolesti junačke:
Misli misli, kako da osvoji
Ljubko srdce ove ljepotice;
No se za čas, što on sam zaželje,
I odazva njemu, ožudjeno.
Grkinja je koljeno nevjerno!

Uhvatiše mili dogovornu,
Srećni junak i Sofija liepa,
Da lukavo prinude vojvodu,
Nek joj prizna knjigu oproštenja,
Da uzima podpuno vjenčanje,
Da mu bude ljuba-puštenica,
Po zakonu ruskom vjerenica, —
Iz potaje da se nezaznaje:
Što rekoše, to i uradiše!

Prosu grofe blago nebrojeno, —
Ta bijaše bogat, kano Gavan! —
Pa i dobi knjigu-razpustnicu,
Što Sofija, mamom omamljena,
I imenom svojim još potvrdi.

Dok su mili mreže sapletali,
U to Vittski jadan ni nemisli,
Da mu žena više vjerna nije.
Tko bi znao, što Sofija krije?

Vojvodi je brk već prosiedio;
No se ženom zato ponosio!
Mlada žena, — staro milovanje,
Nestalno je ovakvo imanje!

Hoće mu se i u Albionu, —
Da se ženom pred *lordi* ponosi,
Da joj lordi pred koljena padnu,
Ti oholi, kameni novčari.
On pomisli, da će potamnjeti,
Kad osvane krasota Sofija,
Ukočena ljepota anglijska,
Da će srdca ledna Albiona
U sladjane raztopiti rieke,
A njemu će svejednako ona
Ostajati vjerna, posvećena,
Kano stiena vjere pouzdane,
O koju će ljubavni talasi
Sve zaludu udarati, biesni:
Što će biti veće bjesovanje,
Draže će mu biti milovanje.
Ali, jaoj, tko na piesku radi,
Sve zaludu taj osnove gradi!
A piesak je izprazna sujeta;
Jer navali naprasna osveta!
Iz pjene se rodi silna Lada,
Koja svietom ponajjače vlada.

Vittski htjede poći š njom onamo —
U Inglezku, preko mora tamo.
No zaludu! Ona vjerna nije.
Pa se š njima krade iz potaje
Liepa guja hude sreće ljudske,
Koja jed svoj svakomu zadaje,
A ta guja bješe Srećan grofe,
Crna, Srećan, i mladjana brka,
Što se ljubi po usnicah verka,
A sja mu se obraz kroz brkove,
Kano mjesec od petnaest dańa,
Kad obasja kroz grane jelove!

Već stigoše u Amburg na more,
Već vidješe jedra i brodove
I Albion, gdje jih k sebi zove;
No zaludu! Ona vjerna nije:
Prevrnu se srdce u Sofije!

Krasno jutro! Opašu mornari
Svim, što treba, u Albion ladju,
Kud vojvodu ponositost vuče.
A reko bih, da je onda bilo:
Ladja strepi od groznice parne,
Od groznice, ili od vrućice,
Sva se trese i uzdiše težko,
Voda ključa, a kolesa rču,
Tek na krmu Sofija da stupi;
Gotova je, da zajedri morem:
No zaludu! Ona vjerna nije.

Vjetar pirne od sjeverne strane;
Ali eto Srećan, grof, osvane

Neobična oka i pogleda,
Neobične slike i prilike, —
Da ga vidiš, moja seko draga! —
Na odlazku pred vojvodom, Vittskim,
Tek što biela zora zarudjela,
A na moru jedra zabieljela,
Kano prano prtište, popeto,
Iz močila napolje uzeto.

Pa sad stane grof pred vojevodu,
Te mu preda pismo napisano,
List od biele knjige-razpustnice,
Pa i nježnom rukom podpisano,
Još mu krepke doda ove rieči:

„Prijatelju, žena nije tvoja;
Sofija mi srdce svoje dade:
Mi smo jedno i dušom i tielom!" . . .
Upanji se Vittski, vojevoda,
I glas mu se u grudih udavi.

A Potocki tako još nastavi,
Dva kovčega pred njega postavi,
U jednom su hartije složene,
A u drugom oružje spremljeno.
Vittski strepi, a Potocki tako:

„Prijatelju, ču li, što ti kažem?
Primaj blago, ovdje naslagano,
Milijuna dva — u zlatu poljskom,
Mili-ona; mila mi je ona!
Daj ju meni, prijatelju svomu!
Ona srdcem nije više tvoja;
Dukati su, kano i pištolji,
Napunjeni i tako složeni.

Primaj ove zlaćene pištolje,
Ili hoćeš druge — možebiti?
A tako mi grobne, brate, zemlje!
Daj mi ženu, ili će oružje
Razmiriti ovu razmiricu!
Ili voliš blago prihvatiti,
Ili voliš sablju cjelivati,
Ili voliš pištolj okušati,
Sa crnom se zemljom sastaviti?
A neželim; jer smo prijatelji
U miru i goju boravili!
A, boga mi, živ uteći nećeš!"

Pa, kad jadan prouči vojvoda
Opravljeno pismo oproštenja
Po zakonu svjetskom i crkvenom,
Prepade se i na zemlju pade,
Onda opet na noge ustade,
Zadrma se, kano jablan viti,
Po starinskom ohrabren junačtvu.
Odakle se on sunašcu nada,
Najvjernije sunašcu ljubavi,
Led ga pobi silan iznenada,
Kad mu žena k srdcu Srećku pada, —
Što će žena, kad odtudji srdce? —
Odgovori Vittski, vojevoda:

„Pobratime, o, Potocki, grofe!
Neću, brate, pištolj da okušam,
Nemogu ti sablju cjelivati;
Sablja ti je od svašta skrnavna,
Nego volim ljubu izgubiti,
Ako, jadan, neću ni spavati!"

„Još je Vittski bio u toj rieči,
Odmah skoči grofe, Srećko mladi,
Ženu primi za desnicu-ruku.
Nije sablja u grofa skrnavna,
Već popade Vittskoga, junaka,
Strah' i trepet od mladjanih šaka;
Kad je vrieme preoralo lice,
Nisu više ciele ni mišice,
A mladjan je sabljom mnogo jači,
On sa svake strane sieče, kvači.
Vittski vidi, gdje je njemu ljuba
U mrtvačkoj jabučica glavi,
Gdje je borba njemu — i poguba.

Zato muči, ništa negovori,
Već se maša za to pero lako,
Podpisuje knjigu oproštenja,
Da se uda i podpuno vjenča,
Nek š njim ide, kud joj volja draga.

Kad Sofija ime pročitala,
Mladoga je grofa poljubila,
Pa ju grofe za ruke uzeo,
Te ju meće k sebi u intove,
Pa š njom ide put dvorova bielih,
Te pokupi gospodu svatove,
U svatove svu gospodu zove
Od vlastele uznosite, poljske.

Ode ponos prevarena muža!
Varao je, sam se prevario,
Prepao se, u ponore pao,

U ponore bezdanih pomisli:
Gdje je žena, gdje li putovanje?
Kano da ga silna ruka skide
Sa obzorja, gdje je sanke snio
O tih zviezdah oka Sofijina,
Punan slasti i sladjanih čuvst'va!
„Eda li je sbiljna volja tvoja,
Nevjernice, nevjerno koljeno?"...
Vojvoda ju na razstanku pita,
Rukom hvata kovčeg, punan zlata.
Pogled jedan grka očajanja
Baci na nju — oko ojadjeno,
Od ljubavi crne raztuženo
I nevjerstvom silnim razjareno.

Ali čedo puste srdačnosti
Prezre ukor s kakve nevjernosti,
Neslušajuć, već glas srdca svoga
Od časova grada Kaminjeka,
Od časova stara poklisara,
Kad joj narav zapovjedi pusta,
Te ostavi toga dobrotvora —
Sve do toga u Amburgu časa.

Sofija.

„Ti si reko, kad sam odljubila
Dobrotvora, stara poklisara,
Da svedj slušam glas naravi svoje!" . . .

Ivan Vittski.

„Id' odatle, o nevjero jedna,
Id' odatle, nevjerno koljeno!" —

I poletje —, hitar lepir! — ona
Na cviet sladji, nego što je bio:
Vittski pade na tle od nesviesti.

Tako svagda promiso promišlja
I svakomu sudbinu namišlja!
Tko se čijoj nesreći nasmije,
Toga usud istim bičem bije.
Osveta je u ljudskoj naravi!
Tko izdaje prijatelja svoga,
Izdajstvom se istim opet davi —
To je pravda boga, velikoga.

Dok se Vittski po Amburgu mete,
U bankirâ tražeć otražbine,
U to ode Srećan, grof Potocki,
Sa Sofijom pravo zemlji poljskoj.
Na imanja leti grofe mladi.
Pokupiše gospodu svatove.
Na svatovih dragi kamenovi,
Pri kojih se vidi putovati
I u noći, kano i u dane, —
Kako veli pučki Ossijane, —
Medju njimi od zlata kočije,
Prekrivene crvenom kadivom.
Grof — stoluje, kano kralj u dvoru,
U tom dvoru, starom Tulčin-gradu.

To bijahu rajevski dvorovi,
U kojih će, srećan, rajevati!
Sve će igre, konji i lovovi
U ljubavi njega zabavljati,
U ljubavi mile krasotice,

Dok nedodje zmija iz potaje,
Ta zla sreća, otrov od ljutice,
Koja ijed svoj svakomu zadaje, —
Svaki ponos jedom ljutim truje,
Kano što se — evo taj skršuje!

V.

Stepa Jedisenska.

Umiri se zemlja i krajina,
Kano more prije mukle bure,
Ili nebo, dok triesak netresne.

Još nebuknu u Parizu buna,
Kad se Poljska mirom umirila,
Kano da ju sila ostavila,
Ukaza se Potóckomu slika —
U pameti — i takva prilika; —
Krivo vidi oko zatravljeno! —
Te je sladku uzgojio nadu,
Da će Poljska mirno vjekovati,
Mladu ljubav njemu njegovati,
Kako pseto, trudno, položeno,
Nehotice čedo čuva nježno:
Tako Srećan jadan mudrovaše!

Skomeša se narod po Evropi,
Kano konji, kad trgaju uzde,
Preotevši skokom mah pomamni!
Sviet se prenu i stubokom krenu.
Tako treba, kad dodija njemu,

Kad dodija silje i nasilje.
Mir se svrnu, u nemir prevrnu
I u Poljskoj, kraljevini slavnoj, —
Sa srodnim se duhom srodan stopi;
  No Potocki bude izdajica,
Proti krvi britku trgnu sablju,
Slastan život gradeć samo sebi,
A na kostih Poljske oglobljene,
Kako rade izdajice roda,
Kad oglođju kosti od naroda.

Silan plemić sela odmetaše
Od svetinje majke-domovine,
Pa bijaše biesan u dvorovih,
Kano što su ljudi krunisani;
Grof, vlastelin, tada kraljevaše!
Služeć caru svomu, gospodaru,
Vojevaše s vojskom proti Poljskoj,
Prosipajuć krv sinova poljskih:
Zato, jadan, ostao bez krvi!

Rat se svrši, ustanak uguši.
U crno se Poljska opet sruši
I razkide u mnogo komada,
Kano ona kabanica božja,
Po vojnicih razkockana gladnih.
  Dok se narod s narodom nespoji,
Dok se zemlja po dušah još broji,
Dok država o bodljačah stoji,
Mjesto da se o srdca opire,
Pa, dok gradi puste kamen-mire,

Mjesto da se duhovim obkopa:
Dotle cvili jadovna Evropa,
Živi život lonca opletena,
Dok nebude ciela razmetena,
Kad zažari onaj oganj živi,
Te razstavi loncu stalež krivi.

No Potocki u velikoj slavi,
Kolovodja svezę *targovičke,*
Petrogradu vjerno privržene,
Tamo leti, na studenu Nevu,
Da ulovi začić kakav časti
U mutežu dogadjaja vrućih,
Gdje se časti love ponajbolje,
U poplavi državne oblasti.

Poljskoj krvca iz ranâ još kutlja,
Još izpušta po zloj sreći dušu,
Dok presipa Potockoga, grofa,
Svakom dikom carica moskovska,
Časti njega i slavom proslavlja,
Zabavami carskimi zabavlja,
Pa i krunu savrh čela skide,
Te ga krasi i besjedi tako:

„Ta bi zlatna kruna pristojala
Poljske krune čelu dostojnomu!“

Tašte rieči, mame ponosnosti,
Tašti sanci kralja budućnosti!

Kano što se bog sunčani vraća
Svako jutro natrag na nebesa,

Ljubeć lice zviezde-prehodnice,
Tako hrli i Potocki s Neve
U lugove stepne jedisenske,
Da poljubcim Grkinju obaspe.

Sjajne zrake biju oko njega
U naponu mladjana uresa
Još krasnije od carskoga svjetla.
San sa bajkom, razkošje sa željom
Ovolika nestvoriše čara,
Kolik stvori njemu ruka cara.

Biser, zlato, kamen dragokupi
I krstiće i zlatne zvjezdice,
Što je milo oku blistavilo,
Dobi — konje, vile, lastavice,
Kola, — nije svjetljih u Ilije, —
Dobi prsten od suhoga zlata,
Što bi sunce bio nadsievao,
Da se gore na nebu zasjao:
Sve je steklo lice izdajice
Na dvorovih Kate, te carice.

Tada njemu blažen danak granu,
Kad u Tulčin na imanje svanu,
Na imanje bogato i krasno,
Pred koljena Sofiji, ljepoti,
Da izvije, kano crv u prahu,
Pred njom, smjeran, voljan rob ljubavi,
Dok ju slavi u vječnome strahu!

Što je biser, blago, čast u slavi,
Što l' je ljubav k majci-domovini —

Prema ženskoj, liepoj jednoj glavi?
Mužko srdce pod nogama cvili,
Pod petama slaba stvora gmili,
Poput zmije, što se, jadna, vije!
Ah, junaci, u srdcu kukavni,
Ostavljajte teret taj naravni,
Kad vas zove majka-domovina,
Ostavljajte drago milovanje;
Majka zove k sebi diete, — sina! —

Težaše mu poljsko roblje polja,
Žitna polja, gojna i podašna,
Neprecikla njemu lomeć vrela,
Da jim, silnik, bude i razmetnik
Od žuljeva oznojena djela.
To je pravda na toj zemlji crnoj!

Sofija.

„Čudan sam ti sanak noćas snila!
Vidjela sam sitan biser morski,
Sto bisera, a na jednom nizu,
Biser valja tisuću žućaka,
Ovolik je, kolik ti je prsten,
Što je tebi carica predala,
Tvoja ljubav meni darovala:
Ah, da imam te bisere sitne!“

Istom grofe čudan sanak čuo,
Podje tražit sto bisera sitnih.
Što Indjija i Arapska krije,
Sve, što ima, što je i što nije,
Što Carigrad i Pariz prodaje,

Kadis, Lisbon i grad Neve ladne,
Sve on traži dvie godine dana,
Ogrlice i prstenje skupo,
Sve pretraži, pak jedva iztraži
Sto bisera njegdje iznenada,
Ures kupi i nakiti tielo
Čudotvorne iztočnice divne.
Biser valja tisuću žućaka!
San se evo tako obistini;
Gdje je moći, ni san nije laža!

Dan ju rodjen biserom nadari
I prekrije njedra labudova.
Ona sinu, kano zora nova,
Nasred stepe, u tulčinskom lugu,
Što je vječan, golem, visok, taman,
U tom lugu, u kolievci noći,
Na malenoj rieci, Kamijonci.
Dok žuborka, ljubav snom govorka!

Prosjekoše nebotična stabla,
Raj stvoriše izdajici — svomu
Pogaženi kmetovi poljački
Nasred stepe goleme i liepe.
Jedisen se ova stepa zove,
U perivoj pretvorena zelen
Nasred zemlje tužne, puste ove:
To bijaše u istinu Eden!

Deset ljeta zlokobnih izmače,
Poljska kuka, zarobljena, plače, —

Kano što smo i mi deset ljeta,
A ni sad nam život lakši nije;
Ali kipi ljutih var osveta! —
Deset ljeta zlokobnih izmače,
Dok nestvore ruke nebrojene,
Svaki danak dvie tisuće roblja,
Poput biedna i marljiva mravlja,
U golemoj stepi — čudovištâ.

Strme stiene strše u visine,
Kupaju se u žubor-slapovih,
Mrke špilje i crne pećine
Mrmoškaju od potajnih vrela,
Jablani se vodom ogledaju,
Tankoviti, momci naprasiti,
Plaše rieku, Kamijonku mladu,
Koja bježi, stidna, bez obzira,
Plaha, bježi; nikad nema mira!

No gle tamo, u perivoj zelen,
Te livade i rudine cvjetne!
Prostrte su, kano zelen-sazi.
Potočiće gledaj srebrolike,
Kud se viju, u jezerca liju!
Uzpljuskuju čamce labudova
Uz bregove, biljem okićene.
Tu je selo pitomo, veselo!
Evo stada bielih jelenova!
Ondje stoje srne i košute,
Te rozima bistru vodu mute,
Žuber-šaše ladan vjetar maše,

Stoji klepet krava i goveda,
Stoji meka prebielih ovaca,
Stada piju, pa se opet pasu,
U blaženoj boraveći slozi:
Srećna stada u nesrećnoj zemlji,
Što neznate vjere, ni nevjere!

Zagrizo bih, u dragu livadu,
Zagrizo bih, kano u jabuku!
To bijahu rajevi na zemlji
Prema liepoj Grkinji, Sofiji,
Boravište milo Sofijino —
„Nek se zove *Sofijovka!*“ Reče:
„Kud uz dvore Kamijonka teče!“
U veselju slastnu tonuć, — grofe.
Kud Sofija nožicom korači,
To je bilo mjesto omiljelo,
Zemlja sladka, vriedna spomenika.
Svaka ura nov napisak rodi,
Kad se mila sgoda kakva sgodi.
Gdje bi grofe usta poljubio,
Milosti bi drvce usadio.
Kad se dub već bio razgranao,
Za svako bi smiešenje njezino
Razatkao staze-snježanice.
Gdje bi grofe lice cjelivao,
Grlice bi tamo dozivao,
A svaka bi riečca sa ustnice
Izmamila cvieće iz zemljice.
Rodila mu, mlada, u zabiti
Mužki porod, porod viloviti,
Za uzdarje žarka milovanja.

Spomenici žuljni i hramovi,
Kišobrani i mirovni stani,
I oborci i liepi pridvorci,
Dubravice, pa i vodometi,
I buseni cvieća, razsadjeni,
I likovi i krasni dubovi,
Na inglezki način posadjeni,
Odbočeni, veliki kameni,
Obelisci i mramor-stupovi —
Zanoviše vrtove armidske
U samoći tužne stepe poljske,
Gdje odprije neznan sviet odkrije
Biela zora grčke ljepotice.

Iz svjetskoga okoliša vile
Pokrenuše svetitelje svoje,
Da putuju kroz lugove divlje,
Tek da dodju u čarobne dvore,
Gdje stoluje uzor i priroda,
Kano cvieće od istoga roda,
Da ga krase i u pjesme meću,
Da ga kuju u te zviezde vječne,
Da ga dlietom i u kamen klješu,
Savršenstva sretajući sreću.

Pitaš, kako sjajnost ova smrče?
Za čas smrče, da zasieva, ljepša,
Kano da je zub osvete plahe, —
Kad oblaci po nebesih trče,
Sunce žarko u najvećem sjaju,
Kad se vode zrakami titraju,
Uhvatio i cielo izio:

Tako smrče ova sjajnost silna.
Potockoga nada prevarila;
Jer je nada skupa i nemila!

Kad su oni krojači zemalja
Razkrajali drugi put Poljake,
Rusija ga nije uočila,
Niti ga je dosta nagradila,
On je ruske lišen službe bio,
Rat je njemu blago ugrabio,
Sve pripade ratnoj blagajnici.
Uz oružje pravde mukom muče,
Pravde muče, Davor ukom uče.

Razgnjevi se, zašto Poljska živi,
Izdajica u lasti i slasti;
Rodoljubci na čas zavladaše:
Zato mu je sreća porušena
Nasred stepe, nasred Jedisena,
Nasred liepe jedisenske stepe,
Domovine braće i nebraće,
Domovine konja brzotrkih,
Domovine i vukova mrkih.

VI.

Čupajući ruho u svilaču,
Nose živež, ranjenim ponude,
Nose pomoć, tihom suzom plaču;
Jer spasenje domovini žude:

Domovini vjerne Poljakinje,
Žrtvujući život svoj narodu,
Zatočnice, dostojne kneginje,
Boj bijući sveti za slobodu.

Iz groba se Poljska diže.

Vojsku kupe junaci, Poljaci,
Od iztoka, iz Podolja ravna,
Zatorane, da izciele rane,
Osvećine, da osvete braću,
Mazoviju i te Vršavljane,
Vladimire, da Poljsku razšire,
Krakovljake, na glasu junake,
Od Galiča, ta iz ciele Poljske!
Krajišnike, prevrle vojnike,
Od Volinja i iz Litve stare,
Gdje se rodi Mickiević-pjesniče, —
Tyrtæj braću na oružje viče;
Uzbuni se zemlja i krajina.

Poljaci su vajkada junaci!
Kano što se tielo Ponjatovsko
U krvavoj utopilo rieci,
A duh njegov još jednako živi:
Tako neće propasti ni Poljska;
Istim duhom svejednako diše,
Dok jednoga od Poljaka teče.

Iz groba se Poljska diže!
Ali, što su junaci, Poljaci?
Mile su jih žene nadkrilile
U ljubavi k majci-domovini.
Ures, biser i drago kamenje,
Sve prodaju Poljakinje vrle,
Te vojuju za obće spasenje,
Pod zastavom u bojeve hrle
I pješice, na nježne nožice,
I na konjih sa sabljom o bedri:
Svaka stere u boj pogled vedri!
Glas jih zove ljubavi i slave,
Krunosave, poljskoj četi glave.
Slava vječna za to da jim bude,
Da jim vjenča neumrle trude;
Jer su kćeri u postojnoj vjeri,
Kćeri mile, nježnu krvcu lile!

Iz groba se Poljska diže,
Zalivena krvcom ovom,
Kano žarka rumen-ruža . . .
Ženska krvca podmladjuje narod:
Uza žene vjerne narod — zene!
Čupajući ruho u svilaču,
Nose živež, ranjenim ponude,
Nose pomoć, tihom suzom plaču;
Jer spasenje domovini žude:
Domovini vjerne Poljakinje,
Žrtvujući život svoj narodu,
Zatočnice i prave kneginje,
Boj bijući sveti za slobodu —
Iz groba se Poljska diže.

Iz groba se Poljska diže:
Na oružje, kćeri, za slobodu,
Lovor-vienac savijmo narodu!
I ustaju Poljakinje liepe,
Udaraju junačko oružje,
Na se divno bacaju odielo,
Meću *čapke* i *konföderatke*
I *julanke* sive, tanke, kratke —
Na mladjana i nježna tjelesa,
Crven-lače, biele perjanice,
Kano momci, zvavi i julani;
Koga takav momak da nerani?
Vide Poljsku i vedra nebesa.
Slava jim se u zvjezdicah niže —
Iz groba se Poljska diže.
Meh zatire brata Leha,
A Leh zlobi brata Meha,
Žao mi je i Meha i Leha;
Jer su pusti činioci grieha.
Iz groba se Poljska diže:
Ustanite, junaci, Poljaci!
I opet se podižu Poljaci;
Ali što će od mesnih zidina,
Od stupova, vojnih tjelesina,
Od ledenih sjevernih *lavina?*
Krvcu lije, krvcu plemenitu,
Suze liju, suze plemenite,
Te padaju za slobodu svetu
Ponad groba domovine mile.
Poljska pade; ali nepropade —
Iz groba se Poljska diže.
Bog će dati, te će dobro biti!

Poljaci su oddavna junaci,
Iz groba se Poljska diže:
Ustanite, junaci, Poljaci!
I opet se podižu Poljaci,
Pjevajući pjesme-slobodinke:
  Za rod poljski hajd' na polje,
Za slobodu nek se kolje!
Araj, lupaj, tjeraj, bij:
Od slobode sjeme sij!

Razkinimo vez tudjinstva,
Nek nas veže glas jedinstva;
Araj i t. d.

Sloga razdor nek protjera;
Mi smo jedni, — jedna vjera.

Tudji silnik braću mrazi,
Snažnu slogu da razjazi.

Iztriebimo kleto sjeme
I skinimo vražje breme!

Neka ljubav goni zlobu,
Nek osvjetla obraz robu!

Kad nam zavist mač probode,
Procvasti će cviet slobode.

Aždaja nas opasala:
Domovina tužna pala!

Zato za čast domovine,
Da slobodi pravda sine,

Araj, lupaj, tjeraj bij!
Od slobode sjeme sij!
Rusi viču: Robi, kolji,
Žari, pali po svoj volji,
Da zatremo te Poljake,
Na nas kivne, a nejake!
Kolji, robi i uraz';
Gospodarski jest ukaz!

Jošt se jeka čuje iz daleka:
Kolji, robi i uraz';
Gospodarski jest ukaz!
Pjesme muče, a Meh·Poljsku tuče.
Meh zatire brata Leha,
A Leh zlobi brata Meha,
Žao mi je i Meha i Leha;
Jer su pusti činioci grieha.

Iz groba se Poljska diže:
Na noge se, junaci, Poljaci!
I opet se Poljaci podižu
Ponad groba domovine mile,
Krvcu liju, krvcu plemenitu,
Te padaju za slobodu svetu —
Iz groba se Poljska diže.

Smiešaše se Rusi i Poljaci.
Oštri stoje mačevi i kose
U poljačkih redovih junačkih,
Pa kosami mašu na odkose,
Glave ruskih plaćenika nose:
Ni brat brata poznati nešćaše!

Junačtvo je davno u Poljaka,
Stara slava sabljom zavriedjena,
Svakom mukom bojnom izmučena,
Poljska glava vječnost zavrjedjava,
Da se kruna, evo sva trnjana,
Lovorikom razlista, razgrana,
Da ju lovor-viencem obavije;
No će biti, što još evo nije!
Mučenika vriedna ide dika,
Vječna; —

ali, slušaj, Rusi idu!
Nebrojeni — stup za stupom!
Nebrojeni — voj za vojem!
Nebrojeni — puk za pukom!
Nebrojeni, izvršteni,
Stoje puci ratoborni,
A pred njimi tvrdokorni
Polkovnici, svi hrabreni.

Oči jim se hrabre kriese,
A znaci jim prsa rese.
Brci crni, glave ruse,
Tako britke sablje bruse.
Kud prolaze, redom lome
Staje, grade, sela, dome,
Kako usov iz planina,
Domovine od *lavina*,
Buči, tutnji, dolom uče,
Raste, valja, krši, suče,
Sviet i kuće tare, guši,
Sva se zemlja trese, ruši.

Kolji, robi i uraz';
Gospodarski jest ukaz!
Viče jeka iz daleka,
Te se krade od leleka.

U Poljaka sablja sa očima,
Jer, što sieče, za vjekove gradi
I potonje pazi naraštaje,
Gdje iz groba poljski oro ustaje.

Poljska krvca tokom teče,
Poljska krvca kiti polja,
Kano cvieće u proljeće,
Poljska krvca još vri, vruća;
No Poljaka svedj nestaje,
Listom srnu u smrt crnu,
Nestaje jih pod šakom Moskova,
Kan' olova, što pretapa oganj,
Ili leda, što u vodu gine:
Tako gine i Poljak u tmine.
Svako gvoždje, posvećeno miru,
Rat prekiva, oružjem preljeva,
Bio ljemeš, motika, lopata;
Ali rata nema do prevrata!
Taj je vriedan žrtve i trošenja,
Narodnjega — otac izbavljenja.

Tama pala od neba do tala;
Nije tama od boga poslana,
Već od brza praha i olova.
A na susret danu mladjanomu
Zora gledi, kako mjesec bliedi.

Nebo gori o krvavoj zori,
Zemlja ječi, a oružje zveči.

Stade zveka niz Lehansku zemlju,
Stade trubnja truba i bubanja,
Stade zvizga orlaških stjegova,
Stade crne zemlje tutnjavina,
Stoji zveket mača i sabalja,
Stoji vriska konja i konjika,
Stoji rika topa i pušaka,
Stoji krika vodja i ulaka,
Stoji jauk bolnih ranjenika;
Njeki veli: Jaoj, moja majko!
Njeki veli: Prihvati me, druže!
Njeki veli: Ukloni me s puta,
Da me bojni konji nepogaze,
Kad, vrišteći vriskom, tud' prolaze!
Njeki druže uz dolinu struže.
To l' su braća, što se dobru hvale?
Moskov Leha poznati nešćaše.
A da vidiš lehanske junake!

Sva je Poljska u krv ogreznula,
A u krvi domovine mrtve
Izdajice blago svoje love,
I imanja i biele dvorove.
Kamen bi se studen raztopio,
Kad bi jade poljske zapazio!
Mnoge su se majke ojadile,
Mnoge sestre u crno zavile,
Udovice mnoge zakukale,

A Poljaci, — pošljednji junaci, —
Načetiše čete četimice:
Kosciuszko uz Maciejowice,
Gdje je Poljska sebe udavila,
U talasih prolivene krvi,
Pade s konja, ranjen, i povika
Ponad groba mrtve domovine,
Kad se Poljskoj sreća sva prekine,
Te dvie rieči mjesto nadgrobnice:
„Konac Poljske". Propast domovine!

Pa sad dodje bič nesloge bratske,
Put Vršave pregazio krvcu,
Bratsku krvcu kroz valove krvne:
Ruski sluga, ubojica braće,
Slavonosan dolazi Suvarov,
Po Poljake propast i nesreća;
No je sreća došla izdajicâ,
Kano *fœnić*, ptica-krilatica,
Iz pepela spaljenih domova.

Pa je tako i Potocki, grofe,
Natrag steko, što mu rat ugrabi.
I opet se k dvoru prikučio,
Kod carice dobro ulučio,
Sva imanja dobi — poarana!
Izkrpi jih, kano kuće stare.

No bog tare izdajicu roda!
Tek što podje, da zasjede dvore,
Pak da sagne kmetove pod jaram,
Smrt pokosi kosom nesmiljenom

Mladjan cvietak, što se izmolio,
U livadi bujnoj srećan bio!
Ženu mladu, mladjan, ostavio
U Tulčinu, u raju zemaljskom.

Protužila Sofija za grofom;
No, slušajuć glas naravi, — mila!
Letnu ona, angjeo-krilatac,
Svanu ona, u slobodi prosta,
Oproštena ljubavi majmunske:
Oprosti se angjeo majmuna,
U slobodi zenu, ruža bujna.

On izdahnu, ona jedva dahnu!
Lik ljepote svane sad bez mane,
Kano blago, opet razkriveno,
Jasan, sjajan alem, kamen dragi.

Liepo ga je ona sahranila,
Te poslove smrtne uredila,
Do dva sinka svoja zaštitila,
Pak ostala sama u Tulčinu,
U kraljevskom onom Tulčin-gradu,
Domaćica — i gospodarica,
Držeć ovu golemu gradinu.

Rat je poljski narod oborio,
Mnogo sela u crno zavio,
Mnogo kuća ognjem opalio,
Mnogo polja konjem poarao;
No, kud stupi Sofija, grofinja,
Tud' se rajem pretvori pustinja,

Pa glas dobar po svem Jedisenu
Dobru ovu provodjaše ženu.

Ah, liepe su oči mlade, ženske,
Oproštene mužkoga opreza;
Mužko oko ubija ljepotu!

Ogledala jasna od *krystalla*
Nisu ljepša od nebesa vedrih;
No su oči od Sofije divne
Mnogo ljepše od nebesa vedrih.

Oči će joj cvasti i upasti;
Ali Poljska neće još propasti!

Prst nakazi božji Poljskoj lice,
Pa nakazi grdnimi *ukazi*
Nakon boja uz Maciejowice:
Poljska pade; ali nepropade.

Slušaj, poljska zemljo, rieči ove:
K braći svraćaj oči svoje!
Što na zapad tamo namiguješ,
Sa zapadom tudjim svedj šuruješ?
Slušaj ove rieči moje:
Dok na braću nesvrćeš očima,
Ljuta bije tebe zima,
Za osvetu tvoju kletu,
Srdca su ti sva ledena,
Narodna te zatire potreba;
Jer si majci, Slavi, odtudjena.
Tako stradaš bez pomoći s neba;
Slava hoće kćerku, sebi vjernu,

A kažnjava odbjeglu, nėvjernu . . .
Sjever tebi vodi iztok sreće . . .
Nek se tamo tvoje oko kreće!

Neka lupa, neka ćuška,
Naš je zato naš baćuška!
Pa je bolje, podnositi,
Krvi svojoj vjeran biti,
No šarati u dane i noći,
Za tudjince krvcu proljevati,
U nevolji pomoći iskati:
Od tudjinca nemade pomoći!

Ponjatovski, onaj sin nevolje,
Sve zaludu *jednu* ruku ište;
No ju tudjin dati neizvolje,
Pa ga talas svuče u rječište
S konjem ratnim u nasrtu plahu:
Tudjin bježi od njega u strahu,
Tudjin, komu, junak, vojevaše,
Za koga je rane tri iznio,
Utopljenik! zaludu moljaše —
Tudjin bježi, nije mu pružio
Niti jedne ruke-izbavnice,
Da nadmaši voden slap deravi,
Pak da sebe iz vode izbavi, —
Niti jedne ruke-pomoćnice!
Makar bio tudjin najvriedniji,
K svomu skloni bolno lice,
Pa nevjeruj tudjoj liji!
Tudju kuću diže, tko tumara:
Tko to čini, svoju on obara.

Prosti griehe, Moskova zagrli,
Pa će biti poljski narod vrli
Medju slavskom braćom u sredini
Duhom svojim prvi i jedini —
Poljska pade, iz groba ustade;
Bog u Poljskoj čuda divna niže!
Poljska pade; ali nepropade —
Iz groba se Poljska diže.

VII.

Žensko srdce i život u Tulčin-gradu.

Hvala bogu, hvala jedinomu!
Noć se stepom jedisenskom hvata.

Mjesec bliedi tiho izšetao,
Mjesec bliedi, noćni putnik bliedi,
Vodu gledi, Kamionku ladnu,
Na prozoru bielih dvora svojih,
U oblaku crnu na razmaku,
Gdje se divno prividjenje bieli
Stasa nježna, kano ljiljan, snježna,
Nježna stasa i vita uzrasta.
Grudi bujne, kano rudinice,
Do dvie oči, do dva kriesa živa,
Što sievaju ognjem od ljubavi,
Užežene ljubavi i žive!
Divno li je lice u Sofije,

Divno lice mlado, udovičko!
Izjeli ju vuci i bauci!
Sve bi s neba smamila oblake,
Kamo l' nebi na zemlji junake,
Kano da ga lierom otirala
I ružičnom vodom umivala!

Grčka rodi mnogo ljepotica
I božicu ljiljanovih lica.
Ona živi još i danas s nami;
Srećno mjesto, gdje boravi ona!
U sviet ima riedko mjesto takvo;
Tulčin mjesto ovakvo bijaše;
Sofija se š njom još nadmetaše.

Da uzkrsne starče Milovane,
Da uzkrsne Vilip, starče, sliepče,
Što je bio pjevač od pjevača,
Pak da gudnu gudalom uz gusle,
Tko će koga bolje nadgudjeti,
Pak da poju devet godin' dana,
Pak da poju velje one pjesme:
Zaludu jim sva gudnjava pusta;
Niti vile nebi izkitile,
Da načine vieću i sjednicu,
Da sazovu pjesme u sjednicu,
Da pozovu i Omira, starca,
Nebi zato nikad izpjevale
Ni istine, ni prave pohvale
Za Sofiju i život tulčinski:
Tako divna Sofija življaše!

Od miline ljubimnosti svoje,
Pa na krilih vrhprirodne sreće
Na visinu Sofija uzletje,
Na visinu, te prezre nizinu,
Nad sve množtvo ljudi ljubopitnih,
Što su amo stepom putovali.

Mnogi putnik Sofiju pohvali:
Nije ovo više „dobra žena“,
Već je ovo lik dobrote same;
Nije ovo više „liepa žena“,
Već je ovo lik ljepote jasne;
Takve krasne gospodje nemade!

Svak joj pade do nogu u strahu;
No se ona nikad neponese;
Nebijaše tašta, vladoljubna,
A vladaše, carica ljepote!
Sve slobodnom vladom od ljubavi;
No nikoga jarmom neujarmi.
Pogled jedan, blaga riečca jedna
I smiešenje — to bijahu dari
I uzdarje stepnoga božanstva.
Na *ikonu* božju uzvišena,
Svakim kadom hvale podkadjena,
Milovaše sve dvorane svoje,
Sve pravednim milovanjem jednim.

Oprosti se njegava čovječjih,
Oprosti se prostačine svake,
Na visinu divnu postavljena,
Kano prava božica ljepote,

Bistri lavor dišuć — miloduhi,
Svaku milost od svieta siona
Sdruži sobom jedna sama ona,
Kano da je za se rekla sama:
Ti si sama cviet od svega svieta;
Carica si po ljepoti svojoj!

No to nisu rieči oholosti;
Jer taštine nema u istine,
Istina je sama sobom slava!
A Sofija liepa dozvoljava,
Da slavimo istinu u slavi;
Jer je dično, slaviti istinu.
Ona liepa zaista bijaše!
Da je liepa, sama osjećaše.

U tom carstvu velika imanja
Carevaše ona, samovlastna.
Svaki danak rodi djelo dobro,
Čedo dobro gospe milosrdne,
Te izcieli kmetu rane grdne.

Pod ručicom ovakve carice
Oddahnuše grudi potištene,
Vlastelinskom nogom ponižene.

Darežljiva ruka i podašna,
Milostiva, blaga i moguća —
Srdca ljudska, srdca siromašna,
Pridobiva lasno i osvaja:
Sveta ruka vriedi blagoslova,
Kano što je bila mila — ova!

Kad je zora jutrom zabieljela,
Poljak ode, kmet, da teži polja,
Molitvu bi bogu namienio
Za Sofiju, dobrotvorku svoju,
Pa sva zemlja u tulčinskom kraju,
U prekrasnom ovom zavičaju,
Dahnu dahom nove čovječnosti,
Pa procvjeta cvietom sreće nove
Plug i brana, šilo i mjerilo.
Plug i brana — to je mužka hrana,
A, što valja šilo i mjerilo,
To je svagda trgovčevo bilo!

Već u jutru, kad je rosa pala
Na bregove Kamijonke ladne,
Tek ribari mreže razapeše,
Nakrivivši crne kape svoje,
Tek čunovi vodom zaploviše,
Tek izpolci šuplji zazvečaše,
Konjicu se na ramena maši
Sofijica, dobra grofinjica,
Te prelieće stada, njive, šume,
Sve njegujuć i brižljivo njiveć,
Kano kvočka piliće što grije,
Pazi brižno i pod krilo vije.

Kud bi pošla, pastir pjesmu trubi,
Slavnu pjesmu grofinjici dobroj.
U Tulčinu toga nebijaše!

Kad bi male pčele zazukale,
Usjela bi ona konja svoga,

Mašila se pravo pčelinjakom
Na konjicu svojem brzom, lakom.
Odielo je zimno okopnjelo,
Pa poteče opet srebren talas —
Uz njedarca mlade Kamijonke —
Raste trava mlada na uvojke,
Kano dojke u mlade djevojke;
Paunići, paunice mlade,
Paunovi, stari gospodari,
Već izlaze opet na livade,
Krila šire, svagdje se šepire;
Dok izlaze, na sve strane paze,
Da opaze gospodjicu svoju,
Dok jim perje lavor-vjetrić širi,
Lavor-vjetric iz grmića viri,
Taj ljubovnik sestrice, ljubice,
Duge rode idu u pohode,
Već lepeću šareni lepiri,
Previjaju seje, lastavice,
Pred grofinjom, dok na bjelcu jaše
U stanove, na zelene paše.

Ptice grade gniezda, te cvrkuću,
Lastavica traži staru kuću.

Zemlja ti se krugom preokrene,
Ruža evo, mjesečarka, zene;
Evo ljeta i ljetne omare,
Već se zrake od sunašca žare
U dolinah i gorskih dubinah,
Grofinja se kupa u rječici,
U rječici, maloj Kamijonci.

Dvoranstvo ju vjerno čeka,
Dok žubori ladna rieka.

Ali, gle! Već stane lišće žuto
Sa jablanâ u nju upadati;
Domiče se doba ono ljuto,
Kad prekriva leden-kabanica
Kamen-gore, šumam zelen-lica,
Pa svu zemlju i sve sgrade krije,
A ljut sjever kroz prologe vije.
Gdje je radost, tu je i žalosti!

Već putuju ždralovi, junaci,
Putem plaču, cvile, jadikuju,
Zračnim putem njekamo putuju.

Kad svanulo i granulo sunce,
Dan uz polje, grofinja niz polje.

Ralo, brana, motika, lopata,
Mlieko sladko, ovca sviloruna, —
Na sve brigu ona uzimaše.

Što u staji rade vitorozi,
A što rade tankoviti konji?
Eda li su zobcu pozobali?
Kako stoje palice u jarma?
A što rade koke, kokorajke?
A što rade biele ševeljajke?
A što rade patke, šigomige?
Pa pjetlovi — eda l' zapojaše?
Sve grofinja razgleda i znaše.

Što plavonje, što li dugorepi,
Imaju li u jaslicah krme? —
Na sve ona brigu uzimaše.

Eda li se ralo već zasjalo?
Jer, kad radi, crno gvoždje sieva,
Kano srebro suho, jošt sjajnije.
Radnja svietla obraz osvjetlava —
Na sve ona brigu uzimaše.

Kad je bilo, njivu izorati,
Ili treba polje izdrljati,
Ili treba polje ugariti,
Ili treba polje povaljati,
Ili dati sjeme pod zemljicu,
Ili žeti, ili pak kositi,
Praznu slamu mjerom podieliti,
Ili vrieći, ili ovijati,
Ili sieno u stog sadievati,
Ili muzti, ili napajati,
Ili dati metala živini,
Ili koke stare namještati,
Svagdje ona u ljepoti svanu,
Svagdje svanu, kano slika živa,
Slika živa pravednosti višnje.
Sama gleda i kuću nadgleda;
Sama kući kuću grofinjica.

Prije podne tako boravljaše,
Upravljajuć sama carstvom svojim,
Udešava udes podložnički —
Bolje, nego lakoumna kruna,

Što sa sebe svaku brigu stresa,
Kano da je samo sbog uresa.

Kad je večer krila razastrla,
Te se noćca crna prikučila,
Osvanuše, kano dusi bieli,
Stada biela na golemoj stepi,
Dusi bieli, nizom nanizani,
U dugačkih vrstah svrstovani.

Kamijonka kroz kamenje šumi.
Stane vjetrom istom trepetati.
Stada bleje, muču, riču, ržu,
Pastir za štap rukom hvata,
Diže se, pak oči tare.
Tek zatrubi dva, tri puta,
Te probudi prehodnika
I zazove razbludnicu,
Ovcu svoju našljednicu,
Pomuze ju, cviet zalije,
Kroz tananu sviralicu,
Pseto laje na sve kraje:
Evo dana nad Tulčinom,
Da razmetne po izboru družtvo
U dvorovih Sofije, grofinje!

Tu se glasbom glasbenici bore,
Tu pjesnici tumače i sbore,
Na jeziku svakom dotjerani,
A tu grade velje ognjetvore
I razsvjete, što u nebo lete,

Ili love lovove uz gore —
Kroz tri dana tada svetkovahu!

To bijaše velja svetkovina
U gradini carskoga Tulčina;
Jer je stigla gošća, kneginjica,
Nariskina Mara, Antonija,
Uzljubljena ona milostnica
Jelisavke, velike carice.

Radosti se sliedom nasliediše;
Svačim gošću slavnu proslaviše,
Igrajući i popievajući.

A, kad žuta, mrtva jesen dodje,
Te pospremi žito u žitnice,
Ječma, zobi, raži i pšenice,
U Tulčinu, gradu, udariše
U igranje, vesele zabave:
Sav dan lugom lov loveći,
Lovci trube, paščad laje;
A naveče karte premećući,
Tu samovar, sav usjao, zuji,
Tu se dime žmulovi, naliti,
Tu je družtvo sjajno, razigrano,
Turkajući šarku, loptu malu,
Od radosti po zelenu suknu.
I u gradskom, liepom kazalištu
Zabavnici tek zabave ištu.

Svako jutro konji zarzaše,
Lovni *ati*, sedlom osedlati,

Svako jutro *droške* zazvečaše,
Lovne droške, sve lovaca pune.
Gospodjice nose zlatne krune.
Svako jutro lovci zatrubiše
Spjeve lovne u lugove guste,
Te svak ode na lazine puste
U jelene i u srne biele
Prije zore i bieloga danka,
Da jih nadju, gdje rosicu ližu,
Pa glavice uz rastove dižu —
To bijaše život u Tulčinu,
U pustari divna Jedisena,
Još miliji, nego sred Edena,
Pod zakriljem ženskoga srdašca.

Pod zrakami boga velikoga
Žensko srdce tako gospodari;
Blago kući, gdje nastoji, — mari!

O, srdašce žensko, tajnovito,
Kad si samo bez navale mužke,
Ti vriš vrelom dobrotvorja čista,
Obiluješ obiljem milosti,
I milosti i svake radosti!

VIII.

Sud sudbine nikoga nemine.

Mili bože, čuda golemoga!
Kad se dieli sreća od nesreće,
Tamna noćca od bieloga danka,
Glas čudnovat puče po svem svietu,
Po svem svietu stepe jedisenske,

Po svem svietu, u kolu čobanskom.
Dobra sreća zadugo netraje;
Promiso je nadugo nedaje.

Tek što medo iz jame izašo
U tulčinskom onom lugu tamnom,
Ondje njegdje u proljeću prvom,
Pastir šapće crni glas pastiru,
Kano da se glasne rieči boji,
Pa se stepom glasovi prostiru
Uza žubor Kamijonke, ladne:

„Otišla je grofinja, Sofija!
Bog zna, kamo? Nitko reći nezna.“

Drugi pastir malo lake glave:
„Vilovnjaci noćas doletješe,
Odniješe dobru našu gospu!“

Treći pastir rieč zakrši tomu:
„Nevjerujem, neće vilovnjaci;
Neidu oni, gdje angjeli stoje!
Baka mene naučila stara!
A Sofija angjeo bijaše.
Jaoj mene, gdje je naša gospa,
Sofijica, dobra grofinjica?
Kud je, jaoj, ona iščeznula?“

Drugi drugo opet naslućuje:
„Noćas, noćas! Umrla je ona!
Noćas ruža uvenu rumena,
Noćas svenu ruža Jedisena!“

Star se pastir štapom odbočio,
Te je tako, tužan, besjedio:

„Crn je gavran jutros preletio,
Tek se danak od noći dielio,
Dvor grofovski od desne na lievu:
Strah me reći, — zlo je prikazanje!

„Ili su ju vile usmrtile,
Urekle ju smrtnimi uroci,
Da nebude ljepša od njih živa!

„Ili su ju izjeli bauci,
Da se kletva pusta obistini,
Ili su ju ubili hajduci,
Kad je nema amo na konjicu!

„Ako su ju izjeli bauci,
Izjeli jih mrkogledje, vuci;
Ako l' su ju ubili hajduci,
Djavoli jim raztezali dušu,
Od kože jim krojili opanke,
A kidali meso na obojke!“ . . .

Svašta tlapi prosto srdce pučko
U neznanje dobro, zabrinuto,
Kad se ljubav, strah i poštovanje
Oko lica jednoga sastaju:
I u stepi tako jedisenskoj
Svako znaše, da grofinja ode;
Ali kamo? To bijaše predja,
Iz koje su izpredali priče
Jošt zadugo neuki pastiri,
Dok istine vjetar nerazpiri:

Otišla je ona iznenada; —
Jer je često bila čudna, mlada, —
U Krm, tamo, na jug zemlje ruske,
Gdje joj milost carska darovala
Komad zemlje, da grad velji gradi,
Da ga zovne po imenu svojem.

Nakraj juga Moskovske velike
Krm prostire južno blago svoje,
Voće zlatno na talasih crnih.
Dva se diele predbrežja zelena
O jeziku čarobnoga Krma.
Tu bijaše grčko svetilište
If'gjenije, uzor-svećenice.
Kroz predbrežja idu dolinice
Bujne, rodne, šarene i mlade;
Jer je ovdje neuvelo cvieće:
Tu je svagda zeleno proljeće.

I maslina, naranča i mrča, —
Lovor živi, pa pod nebom vedrim.
Amo dodje dobra grofinjica.
Nakon ljetâ dočuše pastiri;
Istina se nakon ljetâ širi.

Carica ju pozove ovamo,
A pod sjenku gustih maslin-gaja,
Da sagradi po imenu svojem
Grad Sofijin sred ruskoga raja,
Kano što je po zakonu bilo
Još u onom običaju starom,
Da bogati podižu gradove
U krajevih usamljenih, ruskih.

Još ju vidim ondje na predbrežju!
Da nadgleda gradjevinu svoju,
Razapinje prebielo čadorje;
Gdje 'no bije more o mramorje,
Tu udara temelj gradu svomu.
Na predbrežju, što se zove Laspi,
Još ju vidim, gdje, umorna, zaspi,
A u sanku, pak još na uranku,
Videć kraje, svoje zavičaje,
Na predbrežju stojeć zelenome,
Gdje je stala njekad Katarina,
Razdragana od divnih milina,
Videć Stambol, kano u pomisli,
Gdje će biti biser ponajljepši
U svoj kruni od ruskoga carstva!
Gleda Stambol, pa se opet divi:
‚Oj, Stambole, na srdcu mi bole!
Ah, što krije krilo budućnosti,
Dok sve teži na zavičaj južni,
Te ostavlja sjever ladni, ružni!‘

Grad gradjaše Sofija, grofinja,
Put Stambola baca tužne oči,
Te u more grozne suze toči;
Jer joj misli stigoše nemile
Iz djetinjstva, dok su djevske bile,
Preko crnih velikih valova,
Opomena od kajanja ljuta,
Preko crnih dugačkih sagova,
Preko čudna, neobična puta:

‚Djevovanje, moje carovanje!
Car ti bijah, dok u majke bijah!

Nešćah carstvo ni za Stambol dati;
No me sila u sviet opremila,
Novci, novci, sila ta nemila!

,Oj, Stambole, zašto si daleko?
Ah!' . . . Jauče često puta sama,
Sama traži okom stan kolievke;
No nevidi, nestiže onamo:
Zato šalje misli, ladje male,
Sve onamo, na bregove one,
Gdje je mila igru izvodila,
Bosonogá; ali srdca mirna!
Misli šalje na bregove one
Kroz talase burne i sione
Iz čudnoga vieka nestalnoga,
Prevrtljive misli i strašljive . . .
U tom času, kano da ju zima
Od pamćenja oko duše prima!

Gradu svomu temelj tek udari;
No udari u nju bolest ljuta,
Nedovrši djela, započeta:
Penelopa osta, razjedjena
I od tiela i od duše tužne;
Bolest neda, da ime ovječi,
Ime svoje u tom raju ruskom,
Bolna, ode, da bolest izlieči
Za granicom, u njemačkoj zemlji.

*

Rumen-ružo, što si uvenula?
Ili te je voda potopila?

Ili te je suša umorila?
Il' junačka muka dodijala?

Nije mene voda potopila,
Niti me je umorila suša,
Već me boli razarana duša
Od junaka nauka opaka:

„*Svagda slušaj glas naravi puste*
U dvoumnih dogadjajih . . . svagda!“

No što hoće ova narav pusta?
Grabi mladost, kano i Gorgona,
Sva krvava, lakoma, siona,
Pa mlad pada, tek što živjet usta!
Mladost biva opačina velja, —
Mladost biva samrtna postelja! —

Kad su krasna ljeta već izmakla,
Ujede ju guja-pakostnica
Za preliepe grudi labudove,
Te ju grudi ljuto zabolješe
Ljutom boljom smrtnom bez prebola.
Pomoć traži u Brlinu, gradu,
Na bregovih od strpljive Spreve,
Te zapita liečnike na glasu.

Savjetnici znatni, tajni
I liečnici glasoviti,
Šljepljujući krasne razvaline,
Razvaline krasa i miline,
Koju je i vila proslavila:
Hufeland i Horn slavni

Tajne više nenadjoše,
Da izbave ružu od propasti.
Kad docvate, neće život cvasti:
To je tužno, strašno, jadno, ružno!

Umještine nema više smrti;
Nije bilja proti njoj u vrti'!
Æskulapij ništa nepomaže,
Kad bog silni: Dosta, dosta! kaže,
Kan' učitelj izpitanu djaku:
Ona umrie u Brlinu, gradu.

Taj se biser iztočne ljepote
Presipao iz ruke u ruku,
Dok mu zrnce ure-pješčarice
Nije palo na dno od života;
Kad ta ura silovna zakuca,
Srdce ljudsko na komade puca,
Nosila ga najveća krasota!

Sad nam sinu ona, zviezda jasna,
Sad nam sinu, kano roba skupa,
Sad nam sinu nebu na pojasu,
A sad sinu, — smeten u smetlištu,
Svagda zato u cieni i krasu, —
Sitan biser iztočne ljepote
U cincarskoj trgovini onoj,
Svagda sjajan, mio i zamjeran,
Kan' jabuka zlatna Erydina,
Ta jabuka svadje i nesreće!
Sad je taman; vremenom zatamnje.

A imanje? — Komu to zapade?
Sve imanje dobiše sinovi,
Grofovići, sinci Ivanovi.
Mladi ime svoje osvjetlaše;
Jer u kolo živo pohitaše
Za slobodu i za otačbinu.
Brat na brata, a otac na sina,
A sinovi na otca i djeda!
Zato Poljska preda i opada.
Pomiso je svagda čista, sveta:
Za slobodu i za otačbinu!
No je borba strašna i krvava.

Poljska pade, — više neustade,
Pak imanje kruni sve zapade;
Pograbi ga kruna nesmiljena:
Zar crn može kožu promieniti,
Ili tigar pjege pretvoriti?
Kako došlo, tako je i ošlo!
Tako misli kruna nesmiljena.

Potocki se mladi razbjegoše,
Kan' uskoci, jadni prognanici;
No jim ime živi još u dici.

Uskočtvo je poljsko svetilište,
Gdje spasenje svak pravednik ište,
Tvrda daska nakon brodolomlja,
Kad izgubi Poljak i kućište, —
Slobode je poljske — sjemenište.

Jaoj, sinci jadni i nedužni!
Poljsko vam je ime zato dično,

A u prkos jednom' izdajici.
No izdaju kleta vodi nada,
Zato pada nad, a čovjek strada:
U potonjem, devetom koljenu
Često vidiš nadu — razbijenu,
Kano grostu, njekad punu cvieća,
Pa se čovjek tek imena sjeća.

Jer Sofija u milosti blagoj
Viek bijaše u pameti dragoj,
Kažu, sanak boravljaše sladak,
Kad ju mora zahvatila crna,
Mora zlosti za predobre grudi.
Tako gine čedo prirodnosti,
Od milosti, pa i nemilosti!

A što budu zelen-perivoji,
Sofijovka — eda li još stoji?
Vrieme satr i taj spomen sreće,
Prošle sreće i ljepote divne.
I korien joj sila izkorieni.
Ni imena, *Sofijovka liepa*,
Nepominje nezahvalna stepa.

Kano što se ponosita Troja
Razkrhala u krše bez broja,
Tako bude i ime zatreno.
Od pelivje ni spomena nije!
Kroz pelivje brazdu orač vije:
Sad Caričin budu okrštene;
Prekrste jih krstom nesmiljenim
Carski ljudi, nesmiljeni ljudi,

Tvrdi ljudi, ta ljudi bez ćudi;
Svak se samo za čast svoju trudi!

Takav usud usudi nevjerstvo
I razmrvi sjajnost izhitrenu.

O, Sofijo, da te ožalimo,
Bi li nam se opet probudila?
Oh, Sofijo, mila si i draga!
Gdje si, gdje si, bieli ljiljan-cviete?
Raztrgan si pančami osvete
U prozornoj grosti mladjanosti:
Razasu se razspom nebrojenim
Na toj buri svakojakih strasti
Od izvora bolna do ponora,
Kano što se i ta pjesma došla,
Umrla si bolna od bolesti; —
To je svrha čovječje poviesti.

Ali tare knezove i care
Bat nesmiljen suda i sudbine!

Ah, ti bješe tužna nevjernica,
Osudjena srećom na nesreću,
Kano što se kolesa okreću,
Kad je dobra, hitra vodenica:
Iz kolibe u gospodske dvore,
Dok te jadi na smrt neobore,
Jadi kratki, dugi, svakojaki
I nedužni, laki i opaki!

Pitaš li me, kako Vittski onaj?
Kad je bio novce pokupio,

Milijuna dva u zlatu poljskom,
Sve je blago sa sobom odnio,
Te je umro, kako svi umiru.

Kad svanulo i granulo sunce,
I Francez je u Brlinu umro,
Francez stari, dobrotvorac njezin,
Pa na Sprevi, onoj vodi mutnoj!

Gdje l' je vrieme, kad je pojahao
Na vranćiću, konju kosatome,
Zdrav i glavit, po Stambolu divnom,
Te spazio ljepotu-djevojku?

Sad od toga ništa više nije,
Ništa nema više od Sofije!

Dug nam život gine sav od straha,
Što osveta smakom smiče plaha,
Tek svanulo i granulo sunce; —
Sud sudbine nikoga nemine.

IX.

Vrieme gradi, vrieme razgradjuje!
Vrieme mi se kano ptica čini,
Čudna ptica, koja život kljuje,
Život kljuje, dok ga neprokljuje.

Spomen.

Kako rika pustinjske zvjeradi
Obamire u pustoj samoći,
Kako bura sve zaludu bije

Ladne, sliepe gore-kamenice:
Tako slava ljudska odamire.
Tu se dere, dok je neproždere
Vrieme pozno ždrielom crne noći;
Jošt se sunce sreće kakve smije,
Već dolaze grobni, mračni ladi,
Pa prekriju lice najsvietlije:
Blago tomu, koga neproklinju,
Kad ga pozni potomci pominju!

U pustinji jedisenskoj noći
U samoći, tako vele ljudi,
Svieće gore, svieće-voštanice,
Nad rječicom, Kamijonkom ladnom,
A u svjetlu ovih svieća veljih
Igra kolo mladih djevojčica,
A u kolu ovih djevojčica
Kolovodja, liepa Grkinjica;
Ona grli mlade drugarice —
To je spomen liepe Sofijice.

Lik joj sieva, ka' na gori sunce,
Pak u noći prkos mjesečini,
Crne oči, dva kamena draga,
Što se žare, kano i dva kriesa,
Što pastiri o Ivanju pale,
Pa se oganj diže uz nebesa
Kroz mrakove, zemaljske lapove;
Obrvice, morske pijavice,
Što su tanke, tanane i gladke,
Čelo bielo, ka' danica-zviezda,
Te se blieda stidi mjesečina, —
Prilika je ovo Sofijina.

Pa, kad bilo noći u ponoći,
Što se stepa zamaglila ravna?
Kakva li se palja zapalila?
Ili gori, il' ju kuga mori?
Niti gori, nit' je kuga mori:
U pustinji drugo kažu čudo,
Da Sofija noću ide sama,
Da ju prate palje-voštanice,
Pak da ide od kmeta do kmeta,
Daruje ga darom svakojakim,
Da ju vide na konju i pješke,
Na konjicu, bielcu kosatome.

To su evo cigla dva pomenka,
U istinu pusta jedna sjenka!

Ima ljudî u velikoj stepi,
Ponajviše stari govedari,
Koji vele; e osvetu žele:
‚Neka pada nevjera, izdaja,
Zlo! kad srdce čovječje osvaja!"

Zo se čovjek nesreći veseli,
Dok ga ona ljuće neucvieli;
Vrieme gradi, vrieme razgradjuje!
Vrieme mi se kano ptica čini,
Čudna ptica, koja život kljuje,
Sve ga kljuje, dok ga neprokljuje:
Najposlije nema ni pomenka!
Taj bijaše, — to je ništa, sjenka,
Pa se svako svjetlo zamračuje;
Neka pazi, da sebe nemrači,

Da ga pliesan siva nezahvati
Prije ore i prije vremena;
Jer — udesnoj momi crni svati!
A slika je svaka zagašena,
Kad ju stara pliesan podudara.
Od vremena nitko nije jači.
Sofija je slika časom jasna,
A čas mračna; ali preko volje,
Slaba spola, svagda od nevolje!

U družtvih se pokadšto pominje,
Na posielu visoke gospode,
Sofijino krasje i milinje,
Kad tanane razgovorke vode.

Niema zemlja negovori rieči,
A ni pusti zrak riečju neječi,
Zato spomen pjesme neka nose,
Sirotice često gole, bose!

X.

Pošljedak.

Da nemuknem sasvim bez nauka,
Čuj, što nebom vječna piše ruka!
Sudbina se često osvećuje,
Te se kažnju svojom nasladjuje
Na nedužnih za dužne i krive,
Na pravednih za nepravedljive,
Kano da se domaćica huda
Bez razbora, razloga i suda
Na jedanput strogo obračuni.
Ah, čudni su sudbinski računi!

Neće vuka dugorepa — vuci,
Već osvetu trpe i unuci!
Jagnjad čista, nekriva, nedužna
Trpi muke za stvorenja dužna.
  Skrite lete striele od osvete,
Od osvete, vječne one svete,
Koju sudi usud u visini,
Te ju dieli sudbinom u česti,
Pak ju čuje čeljad u nizini, —
Od osvete one u poviesti!
  Udes, udes! Kažu svagda ljudi.
Udes, udes! A udesa nema;
Jer udesa neznaju nebesa.
Nasred svieta imade osveta;
Ali udes vječnost udešava.
  To je zakon, svi ga vrše ljudi.
Ovaj udes znade svaka glava,
Vršiti ga, bez prestanka žudi.
Ako nećeš da ga vršiš vjerno,
Sudjenje te zatire zamjerno:
Osveta je boga, gospodara,
Koja ljude kažnjava i kara.
Prosti, bože, nije to osveta —
Crnogorska, — ružna, zlobna, kleta;
Jer osveta božja sveti djela,
Te od crnih gradi čista, biela!
  Osveta je božja — pravda sveta,
Kroz vjekove čistilica svieta.
Blago tomu, tko ju razumije;
Taj se neka pravdi podavije!
Čini pravo, boj se osvećenja
I vječnoga onoga sudjenja,

Gledaj, da ti djela budu čista,
Svagda biela, prava, svagda ista;
Ni osvete nema bez ludosti!
Osveta je božja od mudrosti.
  Bog je onaj osvetnik najveći.
Ta bež njega nikad nepomisli
Ni ustati, niti u grob leći!
Sve, što radiš, prije dobro smisli,
Da nestigne tebe sud Sofije
Prije ore i prije vremena:
Blago tomu, tko ju razumije!
  Ali nježno, slabo milovanje
Teče milost i pomilovanje,
A danas su svi već mrtvi,
Što da velim još o takvoj žrtvi?
  Dosta mi je, sad idem u šetnju,
Sbogom ostaj, mili čitatelju!
Evo, to je Sofija Potocka, —
Istina je, premda često jadna,
Samo da ti nije i dosadna?
  Da nebude poviest ova
Pjesma smrtna, labudova,
Bog joj dao u raju naselje,
Tebi dao sa životom zdravlje!
Meni duša na talase leti,
Gdje se zrake od sunašca žare,
Gdje joj tvrda zemlja ta neprieti,
Gdje se ptice, lastavice, pare,
Tamo, tamo gradu, Carigradu;
Ondje vidim budućnosti nadu.
Svi mi bili srećni, pozdravljeni! —
  Jutro rudi, more se rumeni.

IV.

LEPIRICE.

Svim kćerim-ljepoticam divne Jugoslavije.

1866.

1.

RIEČ BEZ ZAMJERE.

Oj, mladići i mladice,
Sakrivajte mlado lice,
Tudje rieči govoreći!
S tudjim bile u nesreći!

Pusto bilo milovanje,
Ostalo vam neudanje;
Jer ste k rodu vi bez vjere —
Evo rieči bez zamjere!

2.

ŽELJEZNICA I BRZOJAVNA ŽICA.

Željeznica — brzojavna žica —
Što je? pita mene moja Mica.
Odvezem ju put dalekih mjesta
Željeznicom do mladih nevjesta.

A sad znadem, što je željeznica;
Ali što je brzojavna žica?
Ostavljam ju u dalekih mjesti',
Pa joj javljam brzojavnih viesti.

Ja joj javljam, ona mi odjavlja:
Zorom . . . dragi — dodji! To su viesti.
Ove viesti žicom svedj ponavlja,
Pa mi jednom i tu viest naviesti,
Da sad žicu dobro razumije,
Onu žicu, što se k srdcu vije.

3.

JESEN, DOBA NAJMILIJE.

Vjetrić tihi piri
I grančice širi;
Oblaci se razkriliše,
A od vjetra list uzdiše.

Jesen, doba najmilije!
Grozd se svaki na te smije.
Koliko je jagodica —
Na grozdiću: na vjetricu
Hoće biti i pjesmicâ.
Zovnem vilu Marušicu.
Ona zoba jagodice,
A ja pišem te pjesmice;
No ne! Vjetrić tihi piše
Po listiću, dok uzdiše.

4.

OLUJA.

Oblaci se kradom kradu,
A gromovi grme gromom,
Ljudi lete; pobjeći neznadu:
Hitnjom hiti svak za domom.

A ja jašem sred oluje hude,
Pak do mene do dvie biele vile,
Kanda s Mandom, konje zajezdile.
Konji nam se uzloćude —
Moj se konjic uplašio striele;
Dok ja gledam, gdje su vile biele,
Kanda, Manda, konje obodoše
I u dvore, u grad, pobjegoše,
Ostaviše mene, vilovnjaka,
Posred druma, usred mutnih mlaka.
Moj je konjic na branilo stao,
Pa se tamo amo propinjao;
Moj je konjic samovoljno zviere!
Vrag su vile, kad se iznevjere!
Pokiso sam u novu odielu,
Sav zamišljen, gledeć jednu strielu.

5.

OPET SUTRA.

Na ramenu meni naslonjena,
Njeko veče, sjećaš li se, mila?
Iduć sama do vrela studena,
Sva u mislih, mučeć si hodila!
Orsat knez Pučić.

Vjetrić šapće sa Ljubicom,
Tisim šaptom njoj govori,
Za travicom, za kućicom,
U zelenoj onoj gori.

Potočić jim talasati
Svedj žuborkom tud' žubori.
Njemu neće rieč zaspati
U zelenoj onoj gori!

Dok on šapće, travu vije
Lievo, desno, amo tamo,
Ljubica se tako smije,
Kano djevče, kad igramo.

Ali dune sjever ljuti,
Drmne šumom rano s jutra;
Vjetrić će sad izčeznuti,
Šapćuć maloj: Opet sutra!

6.

CRNA GORA I CRNOGORKA.

Kad je onaj veliki graditelj
Sam otišo na veliko djelo,
Da sazida za našu obitelj
Ovo svjetsko kazalište bielo:

On koroči preko mora amo,
Gdje mi danas evo prebivamo,
Noseć vreću, punu crna stienja,
Pak uz brda od muke zastenja.

Prodrie mu se crna ona vreća,
A nas srete crna ova sreća,
Te crn kamen čitav kraj prekrije,
Sve je tvrdo, nigdje meko nije.
Tako ti se Crna gora stvori,
Kako narod na posielih sbori.

Jer se njemu nehotice sgodi,
Te bijaše pretvrd toj prirodi:
Smilova se na to bogo mili,
Pa naloži najkrasnijoj vili,
Da se za zrak udade sunčani,
Kano rosa na bujnoj poljani.
Tako ti se u toj Crnoj gori
Crnogorka, ljepotica, stvori!

7.

LAKU NOĆ!

Maca ide povrh krova,
Manče, kano da jauče,
Tu cuviče mudra sova,
Tu na vratih susjed tuče.

Bliedi mjesec sad prolazi,
Kroz oblake sive pliva;
Ali eno pazi, pazi
U vrtiću, gdje je šljiva! —

Što su ono mjesečnici?
Slušaj, kako ljubko laže,
To su, slušaj, ljubovnici,
Laku noć! joj, slušaj! kaže.

Jošt cuviče mudra sova,
Manče, kano da jauče,
Maca, iduć povrh krova,
A na vratih susjed tuče.

8.

SREĆAN NISI.

Ja uzdišem, zapitujem,
Pa, pitajuć svedj, tugujem:
Gdje si, gdje si? Ti si, ti si,
Koga ljubim; srećan nisi!

Ima ptica, koja rado
Krvlju svojom hrani mlado —
Gdje si, gdje si? Ti si, ti si,
Koga ljubim; srećan nisi!

Ja bih krvcu za te lila,
Samo da ti budem mila —
Gdje si, gdje si? Ti si, ti si,
Koga ljubim; srećan nisi!

S b o r.

Gdje si, gdje si? Ti si, ti si,
Jesi, ti si; srećan nisi,
Za koga bi krvcu lila,
Samo da ti bude mila!

1867.

9.

LJUBAVNA OPOMENA.

16. ož.

Ah, nisi li ti uresni
Cviet od slavne sej dubrave,
Ki u igrah, tancu i pjesni
Sve' najparve stječeš slave?
Ignj. Gjorgjić.

U ljubavi pazi, vilo,
Da osvojiš srdce milo —
Ne na časak, no do vieka,
Da te vjerno svagda čeka!

Jer si, vilo, zaslužila,
Kad si srdce posvetila,
Da ti ljubav vjerom plati:
Viek se više nepovrati!

10.

GLEDAŠE ME TAKO MILO.

Mirogojski slavić.

27. trav.

Pomladi se lug i gora,
Ki pod sniegom, siedi, stahu,
I zelenieh varh prostora
Vjetrici se prolietahu.
Ignj. Gjorgjić.

Gledaše me tako milo
Slavić jedan u dubravi,

Granje mu se uzvisilo,
Kano krović, prema glavi.

Mirogojski to bijaše
Slavić nježni i radostni,
Pjesme male on pjevaše,
Vjestnik božji i milostni.

Pčelice mu zuzukahu,
Zlatokrile, oko cvieća,
Lepirice oblietahu
Na vjetricih od proljeća.

U slobodi danak prodje,
U mirnoći noćca blaga,
U ljubavi zora dodje
I rosica medna, draga.

Glasom svojim vječne viesti
On javljaše svoj dubravi,
Da će zora dan dovesti,
Da se ime ‚narod‘ slavi.

Tako viek svoj boravljaše,
Njihaše se na grančici,
Ni neznajuć, on ljubljaše
Lik srdašca na ljubici.

Ah, daj, velji otče, bože!
On me tako milo gleda,
Da do vieka pjeti može:
Netrla mu pjesme bieda!

11.

TVOJOJ DUŠI PRED VRATIMA.

Tvojoj duši pred vratima,
Pred tvojima pred očima,
Klečim, plačem i uzdišem,
Dok ti ovaj listak pišem.

Grka suza, svako slovo,
Plakano je pismo ovo,
Svaki redak plač za plačem,
U plač pero to umačem.

12.

STAROHRVATSKA PJESMA.

Slava miloj domovini!
Hrvat neće robovati,
Osvojena zemlja nije:
Junaci su svi Hrvati.

Nedajmo se, braćo draga,
Nikim više zarobiti!
Da nas ljubav k rodu vodi:
Hrvati će svoji biti.

13.

GDJE SI?

25. svib.

Sardce odnese me, ranjeno,
Tko 'e od sardca draži meni,
I još gorim ja ljuveno
Njegov na zrak preblaženi.
Ignj. Gjorgjić.

Radujem se i veselim,
Žetvu braći danas dielim,
Oko mi se mlado kriesi;
Ali, draga, gdje si, gdje si?

Zviezdami se nebo osu,
Te pozdravlja dolje rosu;
Mjesec pliva po nebesi';
Ali, draga, gdje si, gdje si?

Evo meni svega blaga;
Ali gdje si, gdje si, draga?
Zviezda liepa nebo resi;
Ali, draga, gdje si, gdje si?

Sbor.

Evo tebi svega blaga:
Gdje si, gdje si? Dodji, draga!
Čekaju te svi uresi;
Ali, draga, gdje si, gdje si?

14.

SAD SAM MEDO-SASAK-PTICA.

3. kol.

Čujte, blage u ljubavi,
Milieh pjesni sklad uljudni,
Vašieh oči zrak razbludni
Od kojih je uzrok pravi!
Ivan Gundulić.

Sad sam medo — sasak-ptica;
Jer sad evo čist med sišem
Tebi, djevo, izsred lica,
Dok ti knjigu bielu pišem!

Mislim, ljubim ljubičice,
Mislim, ljubim selen-cvieće,
Mislim, ljubim lik Ružice,
Što me hoće, što me neće.

Ti mi sjediš u pameti,
Kano rosa usred cvieta,
Kad je suša i žar ljeti: —
Ah, o roso, srdcu sveta!

U tu rosu pero močim,
Iz te rose vadim misli,
U tu rosu suze točim:
Uvelak sam, misli, misli,
Medosas sam tvoga lica,
Misli, misli, — mala ptica!

15.

VJESTNIK OD LJUBAVI.

17. kol.

Ako vjetric lišćem krene,
Ako lišće cviećem gori,
Ako usti svo'e rumene
Dragi u miris cvieće odtvori,

Sve nam veli: Pojte pjesni,
O pastieri, o gospoje;
Ovo 'e danak od ljuvezni,
Od razkoša vrieme ovo je!

Ignj. Gjorgjić.

Prodjoh dragoj mimo dvora,
Od iztoka puca zora,
Odtvoren je od ložnice
Prozor vedri kod Janice.

Janica je uranila,
Te Zoricu prehrlila:
O Janice, o Janice,
Ljepša si još od zorice!

Uz brdo se po ružicah verem,
Te ružice u vjenčić saberem:
— Oj Janice, oj Janice,
Daj pomoli liepo lice!

Ali Janja momka niti neće;
Sama ima u obrazu cvieće!
Što ću, jadan? Zovem i prolazim
I k Janici na prozorčić pazim.

Za zavjesom ondje njetko stoji,
Kano da se pogledati boji:
To je ona, što se kradom krade,
Nezna, bi li; ljubiti neznade.

Pa ja mahnem vjenčić na prozorčić,
Zamirisa mirisom sav dvorčić, —
Pa se savi Janici o glavi:
To bijaše vjestnik od ljubavi.

16.

OH, STUDENI TUŽNI I LEDENI!

23. stud.

Sardce moje izriet' želi,
Što riet' usta neće viku;
Čiem tva rajska ljepos dieli
Oganj sardcu, led jeziku.
Ignj. Gjorgjić. P. XIII., 23.

Još ja vidim lepiricu jednu,
Lepiricu bielu, pred prozorom!
No ju vjetar sad odagna, biednu,
Kad studeni vije bielom gorom.
Oh, studeni tužni i ledeni!
Da te srdce turovno pozdravlja,
Kad kraj vidi, — ledom naježeni, —
Gdje se, strašan, svemu svietu javlja?

Bura brije lice domovine,
Oblaci se amo tamo metu!
Kad pogledam na te razvaline,

A daleko na crkvicu svetu:
Nevidim ja lepirice jedne,
Lepirice biele, pred prozorom;
Ljuti vjetar sve odagna, biedne:
Sad se druge viju bielom gorom!

17.

SV. NIKOLA.

3. pros.

Da materi Slavi
Nebude s prievara
Od ljubljene djetce
Nikad Leandara!
Stanko Vraz.

Na prozor obuće
Iz sobice vruće!
Sutra je Nikola,
Djetčico ohola:
Verigami on zvekeće —
Eto vreće, pune sreće!

Sitnice, stvarčice,
Liepe igračkice,
Hoće on donieti,
Taj Nikola sveti:
Verigami on zvekeće —
Eto vreće, pune sreće!

Ali ovi mali!
Sve bi rado znali:

Iz postelje vire,
Vide, gdje se šire
Stakleni prozori,
A njetko govori.

I opaze lice
Ljubljene majčice:
Dirne jim u oči!
Jedno diete skoči —
Niti djetca neće
U vrećici — sreće!

18.

ZIMI.

5. pros.

O, sad su se lepirice
Pretvorile u sniežnice!
To su lake, biele one,
Koje lete, svedj smione,
U obraze svakoj djevi,
Bjelolikoj, snježnoj nevi,
Da povenu na plamenu,
Gdje rumena lišca zenu!

19.

STARO I MLADO LJETO.

21. pros.

Sviet Hristov prosvještajet vsieh.
Iz leturgjije.

Pod nebom ja stojim,
Gledam biele kraje,
Gdje se ciel snieg bieli,
A blied mjesec sjaje . . .

Naokolo zviezde,
Po mjesecu bliede,
Smjerno i postidno
Iz visine glede.

Crn se oblak vuče,
Zastre svietle zviezde,
Za njim svi vragovi
Posred neba jezde.

Suče se polako;
Ali brzo pada,
Dok ja gledam tako —
Bies crnoga jada.

Nješto se zapuši,
Kano kolo kleto,
I onda se sruši —
To je staro ljeto.

Jedna 'zviezda sine
Kroz oblačje ovo,
A ja pitam nebo —
Jel' to doba novo?

1870.

20.

CVJETA VODA.

29. svib.

Narod priča, u proljeću,
Kad će zelen-trava nići,
Njeki mali lepirići
Povrh vode svedj polieću.

Lepiri su brza leta,
Amo tamo zrakom brode
I padaju povrh vode —
Lepiricam to nesmeta!

Pravac jim je sav sloboda,
Od ljubavi život žive,
S toga jim se ljudi dive,
I kad njimi cvjeta voda.

V.

BILJEŽKE

knjizi I. „Lire“.

1861.-70.

K „Mirogojkam" 1861.-4.

I. Nikoli Dimitrijevu Svjetčinu kapljica u more hvala. Obraz 3. Ovo je prva moja, natiskana pjesma. A ugleda svieta 27. ož. god. 1862. napose malom nakladom, — te bude medju znance razdana, a malo je vrieme za tim postajalo, — i u njekom broju ondašnjega „Glasonoše" Lukšićeva u Karlovcu. Ako je ova pjesmica po sadržanju i obliku i preneznatna, zaslužuje prvo mjesto u ovoj sbirci; jer je prva izpod tiska izašla, pa jer upravo ova „Svjetčinka", — kako su ju njeki moji prijatelji u Zlatnom pragu tada prozvali, — utire sveslavenski pravac idućim drugam svojim.

Vrsta 9. Zvono Ægypta: čuje se po narodnom predanju u zemlji, koju naš narod zove Misir, navlastito oko piramida grada Memfisa. Ovdje upotrebih basnoslovno ime Ægypta, sina Belova, brata Danaova, od koga je misirska zemlja (terra Mizraim) primila prvo ime svoje.

II. Naš seljak i prvi mu parovoz. O. 4. Prvom ugleda svieta 1862. u listku br. 81. „Narodnih novina". (Kartun.)

III. Zora sviće, dan se miče. O. 6. Spjevah uoči imendana svoga za predavanja, bud' li medju urami sedmoškolcem na zagr. gjimnaziji. Ova pjesma još nebude natiskana.

IV. Zlato materino. O. 7. Prvom ugleda svieta 1862. u listku br. 88. „Nar. nov".

V. Kralj Kadmo i šipunska špilja kod Dubrovnika. O. 9. Objašnjenje: Kadmo (Κάδμος), sin fœničkoga kralja Agenora, po predanju sa ženom Harmonijom god. 1440. (?) pr. Is. dodje u krajeve, u kojih su ilirska plemena prebivala, te nauči sviet poznavati slova i potrebu njihovu, pak, izabran po narodu, osnova prvi priesto kraljevski u Iliriji. Priča se od izkona u Konavlju, u krasnoj i divnoj knežini, koja je blizu Staroga dubrovnika (Captata), da Kadmo i Harmonija nisu umrli, već da su

se, narodom obožavani, pretvorili božanstvi u prilici zmaja i zmije, pak da svejednako borave u špilji, iliti pećini Šipunu, u kojoj je, kako basnoslovlje uči, te se i priča, vrstan liečnik Omirev, Æskulapije (='Ασκληπιός), sin Apollinov i Koronidin, boravio, te da bezprestano bdiju nad sudbinom plemenâ u ovih zemljah. Pripoviedaju, da Kadmo noću zavije na zmajsku, a Harmonija pišti na zmijinju uz tresku Snieżnice, obližnje gore, o Stiene, o strmenite hridi pomorske u Konavlju, kad kakvo zlo prieti slovinskomu narodu s koga mu drago uzroka.

VI. Iz Ilijade Omireve ζ, 254.-285. O. 15. v. 26. Kad si junak prema svojim d o b a r ('αμύμων), prema tomu: Hvale Marka, da je d o b a r.

VIII. Seljanka peta Mosha, Syrakužanina. O. 21. Mosho (*ΜΟΣΧΟΣ 'Ο ΣΥΡΑΚΟΥΣΙΟΣ*), koji je bio učenik Theokritov, rodom bijaše iz Syrakuze, pa zato njeki mišljahu, Mosho je Theokrit. Medju ovimi njeki neznani pisac grčki života Theokritova reče: „*Θεόκριτος*, veli, *περὶ τὴν τῶν βουκολικῶν ποίησιν εὐφυὴς γενόμενος, πολλῆς δόξης 'εκ τούτων 'επέτυχε. Κατὰ γοῦν τινας Μόσχος καλούμενος, Θεόκριτος 'επεκλήθη*," t. j. Th., u pastirskom pjesničtvu postav ljepotvoran, u njem steče veliku slavu. Njeki dakle Moshu pridjedoše ime Theokritovo. Buduć pak da je Mosho u epitafiji Bionovoj v. 99. (koju želim u svoje vrieme priobćiti) pomenuo sama Theokrita, očevidno je, da Mosho i Theokrit nije jedno, te isto lice, — ako možebiti nisu Mosha s plemenitosti pjesama njegovih nazvali drugim Theokritom. Ovoj misli nalazim potvrdu u Svide kod rieči *Μόσχος*: „*Οὗτός 'εστιν δεύτερος ποιητὴς μετὰ τὸν Θεόκριτον*", t. j. Mosho je drugi pjesnik poslije Theokrita. Pa i Servije kaže u predgovoru k seljankam Virgjilijevim: „Intentio poëtæ hæc est, ut imitaretur Theocritum, Syracusanum, meliorem Moscho, et ceteris, qui bucolica scripserunt. Vsus est Moschus in carmine bucolico præceptore Bione, id quod ipse testatum reddit in dicti epitaphii v. 101."

Αὐσονικᾶς ὀδύνας μέλπω μέλος, οὐ ξένος ᾠδᾶς,
Βωκολικᾶς, 'αλλ' ἥντ' 'εδιδάξαο σεῖο μαθητάς,
Κλαρονόμως Μώσας τᾶς Δωρίδος ἄμμε γεραίρων.
"Αλλοις μὲν τεὸν ὄλβον, 'εμοὶ δ' ἀπέλειψας ἀοιδάν.

Pjevam pjesmu avsonijske tuge,
Buduć dielim od pjevanja slasti,

Od pjevanja, kako pastir poje:
To učaše učenike svoje,
Baštinike nas od muze dorske,
Veledično časteć nagradami:
Drugim blago ostavi ti svoje,
Meni pako ti ostavi pjesmu.

Sbog čudnovate šutnje starih pisaca nije izviestno, kad i kako da je naš pjesnik preminuo. (Kartun.)

IX. Šćuricu. O. 22. Ovako se u vinorodnoj Hrvatskoj zove vinogradski šturak, koji se od domaćega cvrčka razlikuje.

O. 23. k. 1. v. 4. Kad se zlatni žanje klasak: „Kad kolo pod pšeničnim snopom zacvrlji, onda se javi šćuric." Nar. rieč u mirogojštini.

X. Jeseni. O. 25. k. 1. v. 3. Budni sijačac: ševa, lat. *alauda.*

XIII. Pjesniku. O. 33. Ova je nagrobnica (epitafija) prvom podpisana glag. ՈՈ.

XV. Naška pjesma. O. 35. naslovica 1. v. 2. Mjesto 'ελεύθερου čitaj 'ελεύθερον.

XIX. Jadnik. O. 40. Čitanje djela Viktora Hugona: „Les misérables" zametnu ovu pjesmu.

K „Stvorom i uzorom" 1865.-70.

I. Tri vidjenja na iztoku. O. 49. Pozdrav „Danici ilirskoj" na mlado ljeto 1865.

X. Vitez Radoš. O. 66. k. 3. v. 4. Toga čuvstva, iznajprije: Toga voća.

O. 67. k. 5. v. 2. *Uz*pinje se. — Pravije: *Iz*pinje se.

XI. Miramarka. O. 72. Pohod u Miramare porodi ovu pjesmu i drugu pozniju istoga početka.

XII. Gnjeri-nevrenčići. O. 73. Oko opustjela samostana pavlinskoga, Remetâ, nadomak Zagreba, grada, ima divna dolina. A okolo ove doline stoje seoski stanovi na brdašcih, kano vječnom rukom razsijani. Pod šljemeni snizkih ovih koliba od pamtivieka žive premnoge starodavne priče i pričice. Tako pripoviedaju sa njekakvim strahom i užasom, da u gluho doba noći na razkršća šum-

skih puteva i klanaca dolaze psi-vilovnjaci, koji j u š t e, kano što prosti narod kaže, t. j. ijuču. Kad se sastanu, onda lete, kano biesni, nalik na sjeverno-njemačko pojavljenje u zraku, koje Niemci nazivaju *die wilde Jagd*, iliti gdjegdje *Gjad*. Ovi se vilovnjaci po našoj bajci i predajci pučkoj zovu gnjeri-nevrenčići, te ulaze u onu kuću, gdje je novorodjeno diete, a nije u oru sv. krstom u crkvenu obćinu primljeno, te ga napastvuju. Pučka razmniva tvrdi, ako diete prije krštenja umre, da su ga gnjeri-nevrenčići uzeli. — Što g n j e r znači, neznam reći; ali mi se čini, kano da je rieč n e v r e n č i ć izopačena od n e v j e r č i ć a (*dim.* od nevjerca). Još god. 1862. jeseni čuh i pobilježih njekolike iste priče, koje su malo drugčije. Od ovih za naslovicu pjesmi svojoj metnuh jednu, koju sam čuo i odmah u mjerilu spisao na šljemenu mirogojskoga brda, u seljaka Biškupca zobljuć kraljevinu, kano kabanicu, rumenu i pijuć sladke lozovine. Druga različna priča glasi, da su gnjeri-nevrenčići ime nesrećnoj onoj djetci, koju bi roditelji sahranili, nekrstivši je ponеari. Svakako je bar pošljedak toga „lova divljega" po moju vrlo sličan strahu i trepetu neuka puka njemačkoga, najpače na sjeveru, kako nas basnoslovna znanost njemačka o tom poučava. Pošto je pomenuta priča vrlo i zadugo osvajala i zabavljala moju maštu, o njoj spjevah više različnih pokusa, koje bih mogo ovdje objelodaniti, da mi je do toga stalo. Od ovih pokusa u rukopisu pominjem cigli jedan „Čaroban san, iliti: san od sanka", što sam ga u Mirogoju, u prirodi božjoj, na zavitku njekoga pisma 29. rujna god. 1862. olovkom nacrtao.

O. 73. naslovica 1. v. 1. Poslije: k a ž e m dodaj!

XIII. Stare pravice. O. 82. v. 19. Zabor*avi* u sl*avi* i časti, pravije: Zabor*avi* u časti i sl*avi*.

XIV. Dvanaestoga studenoga. O. 87. Odpočet bi glasoviti narodni sabor od god. 1865. u Zagrebu.

XV. Zora u noći. O. 93. k. 3. v. 2. *Ordulja:* po pučkom našem basnoslovlju znači staru vještićcu i otrovnicu.

V. 4. Tintilina Niemci zovu *Kobold*; Francezi — *lutin*. — Ova bi pjesma prvom podpisana glag. **%**.

XVII. Uzor i vila. O. 103. k 2. v. 4. Htio bi — da *se* ponosi, pravije: Hoće da se sam ponosi.

XIX. Na Medvjed-gradu. O. 113. k. 3. v. 1. Gledajuć J a k o v a: više medvjed-gradskih razvalina u planini stoji šumska crkvica sv. Jakova.

O. 114. k. 2. v. 2. **Sunčan** iztok, pravije: sunčan'(i), ili **sunčev**.

XX. Pjesma Isusu. O. 114. Prvi nadpisi ovoj pjesmi bijahu: „Pjesma o Isusu“ i: „Isusova“.

K. 3. v. 2. **Svu siljenu**, pravije: **useljenu**, koja odgovara slav. въселѥнаѩ, a grčkoj *οἰκουμένη* (poredi: vasioni sviet, *orbis terrarum*).

XXI. Pilići. O. 123. k. 6. v. 4. **Hman zrak**: moj zemljak ovako zove grad i dažd, kad se naglo obori. Zastario je pridavnik: **hman**, a, o; odavle hmana, iliti mana.

XXII. Da neljubi mile domovine? O. 127. Dvie su, u različno doba nastale pjesmice — sastavljene. „Odgovor“ se 2. lip. 1866. može prozvati po vrsti prvoj, ili slobodno: „Ljubav k domovini“, o kojoj upravo obje pjesmice pjevaju!

XXIII. Dvie ljube. O. 128. k. 1. v. 1. **Vesni**: slavenskoj božici proljeća, mladosti i ljepote.

XXV. Nikola Zrinski, sigetski junak. O. 132. Ova pjesma iste god. 1866. početkom rujna iz br. 32. „Danice ilirske“ i napose bude natiskana, te na poznatoj tristotoj obljetnici zrinskoj razturena medju narod, navlastito medju slovensku braću, sokolovce, koji su ovom prigodom u Zagreb prispjeli. Ista pjesma bješe predana sl. uredničtvu „Sievka zrinjske zviezde, tristaljetnika sigetskim junakom“, da se u pjesme o tristagodišnjem spomenu uplete; ele prekasno!

O. 137. k. 4. v. 4. **Prvi u naroda**: „Sagitta igitur missa cum literis intra arcis mœnia, totius Illyrici præfecturam et possesionem Croatiæ (Solimanus) pollicetur“ . . . (*Ex histor. commentariis Franc. Forgachii.*)

XXVI. Vladici Josipu Jurju Strossmayeru. O. 143. Prvom ugleda svieta god. 1866. u listku br. 247. „Narodnih novina“, a ujedno i napose kano rukopis s podpunim naslovom: „Prvomu mæcenatu narodnomu“. Ova je pjesma za spomen, koji je skopčan su dva dana mjeseca listopada one godine, kad je naime vladika 21. i sutradan položio nenadane priloge na narodni žrtvenik, te se tomu rodoljublju listom sav narod zablehnuto udivio.

O. 144. k. 7. v. 4. **Sav naš narod danas od pogube**: Osnovana „Jugoslavenska akademija znanosti i umjet-

nosti" i željkovano sveučilište treba da budu branići, koji će čuvati naš narod od pogube — duševne i samodavljenja.

XXVII. Opet Danici. O. 145. Pozdrav na mlado ljeto 1867.

K. 1. v. 2. M l a d r o d o l j u b. Prvo čitanje: Mladi vlastelj (domorodac).

XXVIII. O turskom odlazku iz Srbije. O. 148. I naipose ćirilicom pretiskana, bude opremljena „srbskoj braći", pa, primljena i u srbske novine, navlastito u „Svetovid" (br. 44. god. 1867. u Biogradu), porodi narodno-*diplomatsku* uzbunu, poznatu imenom „kalabaluk." O tom gledaj moju putnu crticu X.: „Hrvatsko-srbski kapetan Gj. Vlajković" u „Danici ilirskoj" za god. 1867. na o. 110.!

K. 2. v. 1. *Jakrep:* turski škorpijun, špurak, štipavac (*scorpio*).

O. 149. k. 3. v. 2. P r o s v j e t n i k. Prvo čitanje: P r o s v j e t i t e l j nov Srbije.

K. 5. v. 2. *Čengele:* Turci imahu gvozdene kuke, na koje bi u nakit naticali odsječene glave kršćanske u tvrdjavah ‚za vratima'.

XXIX. Slaveni u Rusiji. O. 151. Narodni skladatelj, g. Ferdo Livadić Samoborski, uglasbi dio I. ove pjesme. Glasbulje se nalaze u razvrgnuta družtva „Kola", komu sam jih još god. 1867. predao, dok su se Slaveni u Rusiji desili. Pjesma je spjevana za boravljenja njihova na narodopisnoj izložbi u Moskvi.

O. 152. k. 2. v. 4. U d r u ž e n j a. Prvo čitanje: S j e d i n j e n j a.

K. 6. v. 3. L a v r e: tako se zovu veći samostani.

O. 153. k. 6. v. 3. D a z a z v o n i š s l o b o d u k r š ć a n a: pod tirjanskim jarmom — turskim!

XXX. Tri kamena, tri groba. O. 154. k. 4. v. 2. P o d K o s m a j e m i m a j e d n o s e l o: zove se Nemenikuće, kako stari Vuko pripovieda u „Danici" (1829. u Budimu na o. 32.).

O. 155. k. 4. v. 3. Z a p a z i š e. Prvo: U z l j u b i š e.

XXXI. Braći Bugarom. O. 159. Bude iz br. 18. „Danice ilirske" god. 1867. pretiskana u srbske novine, naime u „Svetovid" u Biogradu.

XXXII. Pjevač i Lada. O. 162. Ovo su *romance*, koje mi je put u Miramare porodio. Prvom su podpisane B. Г. Nadpis jim prvi bijaše „Adrijan i Adelina". Poredi „Miramarku" na o. 72.!

XXXIII. Moje srdce ovdje nije. O. 167. Ova je pjesma ugłasbljena po Ferdi Livadiću Samoborskom. Glasbulje, koje se sasvim razlikuju od *baritonske* glasbe Škendera Fesce, predane su pjevačkomu družtvu „Kolu" god. 1867.

O. 168. k. 2. v. 7. Poslije: S b o g o m dodaj črknju.

XXXIV. Zora prema zori. O. 169. Ovdje su tri pjesme ujedinjene i prvom natiskane.

XXXV. Slika zimne okoline. O. 170. Prvom ugleda svieta u svezku I. moje „Književne zabave hrvatsko-srbske" (Zagreb. 1868.) na o. V.

XXXVI. Na grobu. O. 172. Ova pjesma iz moga dnevnika prvom ugleda svieta 1868. u subotu 14. ožujka u listku br. 62. „Narodnih novina". Njeki misaon čitatelj tada izreče, da mu se za čitanja učini, baš kano da čita misli nove, razvijene u kojoj glavi dušeslovlja, — da je sva pjesma jedna glava iz ove znanosti! Nedolikuje li više j e t h i c i (ćudoredju)? — Kako mu drago! Glas je porušene duše, kako se u gluho doba 10. ož. one god. očitovao.

K. 2. v. 4. *No* krilatci. Prvo: *A* krilatci.

O. 174. k. 1. v. 5. Pa negledaj, što zli t v o r e, čitaj: s b o r e!

XXXVII. Srbsko diete. O. 175. Ova i dvie iduće pjesme, XXXVIII. i XXXIX., prvom ugledaše svieta u svezku III. „Književne zabave hrvatsko-srbske" god. 1868. na o. 178.-183. pod naslovom: „Rukovet. Tri pjesme u oru."

XXXIX. Stjepanu Iliji Verkoviću. O. 178. k. 1. v. 4. Planina Š a r a: Stara planina, Balkan, *mons Hæmus.*

O. 179. k. 6. v. 3. C r n e p u j k e. Stjepan I. Verković u Serezu 6./18. siečnja god. 1868. piše, da je „voljom i zaštitom višnjega nedavno opet naišo još na znatnija odkrića, koja se punim pravom mogu nazvati „Vedom zabalkanskoga poluostrva, uzkrslom iz tame i zaboravi"; — jer se u njih pominju nesamo imena bogova starih Veda sanskrtskih, nego i sama glasovita žrtva vedska: „crne pujke". Što znači „c r n a p u j k a", to nitko

sad nema kazati na onih stranah, — ni sami pievci, koji su kazivali rečene pjesme. — Njeke su od ovih pjesama prave „pjesmotvorine"; jer iznose od 500 do 1500 vrsta. — U pomenutih pjesmah ima tako uzvišenih uviesti i pomisli o vasionom svietu i vrhovnom stvoru, kakvim nema ni najmanjega traga kod starih Jelina, ni Latina. — A što se pjesničkoga poleta tiče, on je mjestimice tako veličanstven i visok, te gotovo zasjenjava Omira i Virgjilija".

O. 180. k. 2. Pienja, pravije: pjenja.

XL. Lavić od Quartier-latina. O. 182. Ova i iduće dvie pjesme, XLI. i XLII., prvom ugledaše svieta u svezku IV. „Književne zabave hrvatsko-srbske" god. 1869. na o. 252.-257. pod nadpisom: „Rukovet pjesama". O ovoj pjesmi gledaj „Pauvre France". Spisao A. Rogeard. XV.!

K. 1. v. 3. Silniče: Cæzar.

V. 8. Lav: Narodnji prevrat.

K. 2. v. 7. Braćo: Darcole i Vanneau.

O. 184. v. 5. Ej silniče: Buonaparte.

XLII. Razsudjujte! O. 188. k. 1. v. 1. Vinodolci stari: „Tko razbije stari zakon, razbio ga gospod bog!" Zakonska izreka vinodolska.

XLIII. Balkan. O. 189. Ovom nastaje red dosele još netiskanih pjesmica.

K „Dokolicam" 1866.

Sofija Potocka. O. 199. Pod nadpisom: „Sreće i nesreće liepe djevojke. Mjesto predgovora k mojoj pjesmi: „Sofija Potocka" ugleda svieta u svezku VI. moje „književne zabave" (Zagreb. 1870.) na o. 73.-86. ovo: „Zagreb, 30. kol. 1869. — Poruk mi je za sve jedan grof de la Garde, koji se lično sa junakinjom ove pripoviedke divne prijateljio, te pri tom može valjati pouzdaniji, nego drugi doglasnici i jamci. S toga se njega i držim. — Medju uglednimi Rusi, koji su za vremena sborovanja u Beču boravili, od ostalih gjenerao grof de Witt na se svrnu pažnju gospodja nesamo sa davorske ljepote, već i sa čudnovatih sudbina i dogadjaja matere svoje, koji su sinovljom nazočnošću u živahan spomen prizivani. Pisci tvrde, da bi jim u opisivanju salono-

vanja za bečkoga sbora dragostna svjetlišta nestajalo, da čitateljem svojim zakrate romansku pripoviedku, koja je često puta više zabavljala družtvo, naročito gospodje, nego što su jim de la Motte Fouqué, Dragoila Pichlerica, Clauren i Castelli, tada najmiliji roman-pisci, na zabavu podavali. Gospodin du Barry, za godina, pred što je prevrat buknuo, francezki poklisar u Carigradu, jedan dan, kad se projahao, u rpi djetce, koja su se igrala, smotri trinaesto- do četrnaestogodišnju djevojku, kojoj je liep obraz i struk izdavao grčko podrietlo. A čistosrdačna ga ljubkost njezina, kad je š njom zametnuo razgovor, tako občini, da je pitao za stan i stanje roditelja njezinih u namjeri, da se za djetinje odhranjenje pobrine. Da u Carigradu Grkinja imućnu Franku, visokomoćnu popečitelju i poklisaru, ako baš ne kano na trgu od roblja, proda diete svoje, već ga izpod ruke za novce poda, može biti, ni današnji dan nije ništa nečuveno, a kamo li tada! Grčka mati, nješto oklievajuć, udari trgovinu, uze 1500 pijastara u gotovini, pa mala Sofija bude primljena u dvorih poklisarevih, dobi sjajno odielo, francezku odgojiteljku. A nov joj način življenja vrlo ugadjaše, osobito kad joj je bilo dopušteno, da je oko sebe vidjela mater i drugarice svoje, kad jih se godj uželjela. De la Garde liepu Sofiju naziva Fanariotku, dakle Grkinju, dok ju drugi prodaju pod Gjurgjijanku, Čerkeskinju. To budi kratak uvod! — Poslije dvie godine dana g. du B. s mjesta svoga bude odazvan, pa se Sofiji valjade, kako joj je i bilo mučno, oprostiti s materom i s prijateljicami svojimi. Bjehu joj zatajali, da bi oproštaj bio zadugo, može biti do vieka. Ali joj zabrinuto srdce i ljubav k zavičaju dadoše naslućivati, kakva ju sreća čeka, te s potajnom zlom voljom sliedjaše onoga, koga joj je valjalo poštovati kano dobrotvora, a na njega mrziti kano na otmičara svoga. — G. du B., komu je vlada naložila nalogâ za Vršavu i Brlin, bude prinudjen, da suhim, — nesgodnim putem udari na evropsku Tursku. U Kaminjeku podolskom, u krajinskoj tvrdjavi ruskoj, gostoljubivo dočeka njega gjenerao grof Ivan de Witt, potomak glasovitoga veledoslužnika holandežkoga, komu je carica Katarina II. povjerila znamenito ovo i vrlo utvrdjeno mjesto. Vrlo se prijatno ruski gjenerao za to staraše, da što častnije i sjajnije ugosti francezkoga poklisara tako, da se on želio više dana odmarati. G. du B. bijaše vojnik. Pa, počem ga je zanimalo, kako je tvrdjava utvrdjena

na krajini tako dalekoj i zabitnoj, vrlo mu rado drugčije oštar zapovjednik dopusti, da na dan proboravi njekoliko ura van tvrdjave, da se o spoljašnjih obkopih obaviesti. U to se gjenerao osnovami o osvajanju od prekodruge vrste u sebi zabavljaše, gdje mu je liepa Sofija, u kojoj je Francez vjerovao, da ima nedobitan zvjezdaš, odtvorila srdce svoje, pa ga u njem odabrala za jedinoga zapovjednika. Jedanput, kad je g. du B. napolju oblazio, zapovjednik izda zapoviest, da povuku vucimostove, pa nitko, makar bio tko mu drago, do dalje zapoviesti da se neupusti. Zaludu francezki poklisar grmljaše i bučaše od vrata do vrata izokola, oko tvrdjave. Svagdje nadje mostove povučene, pače mu valja i prenoćiti napolju na kukavnu noćištu. To bijaše pirna noć liepe šestnaestgodišnje Sofije i gjenerala grofa de Witta. On bješe po skraćenu postupku ruskom u bračnih poslovih zapovjedio popu, neka jih vjenča, čemu, kad se mlada privoljela, nikakva smetnja nije smetala. Sutradan u jutru gjenerao de Witt nj. preuzvišenosti, gospodinu du Barryju, posla sluge, prtljag, sve darove, koje je Sofija od njega primila, i 1500 pijastara, koje je za Sofiju platio, pred vrata i prešno ga zamoli, da se obima stranama — bolnu sastanku ukloni. Sofija bješe privila pismo, u kojem je njemu zahvaljivala na svih dobročinstvih, koja joj je učinio, pa ga pri tom koraku, što ga je bez privoljenja njegova učinila, prenježnimi riečmi neposlušne kćeri zamolila za oproštenje. Francezki se poklisar sjeti dobroga poučenja svjetskoga mudarca, zemljaka svoga, i pjesnika igrokazâ:

„Le bruit est pour le fat, la plainte est pour le sot,
L' honnête homme trompé s' éloigne et ne dit mot“,

(Molière.)

„što bih ovako preveo:

„Lud prevaren viče i budala beči,
Mudar pak uzmiče, pa nekaže rieči.

„Dobro vidje, gdje nemože načiniti, da ovaj poso bude *casus belli* medju Francezkom i Rusijom. Osim toga uvjeren, da se kola slome na onom, za koga se rugu netreba brinuti, čuvaše se, da buči. — Natoliko mirnije gjenerao Witt pirovaše u sreći, koja

mu je onako iznenada u naručje uletjela. Žena ga nakon godine dana, u domaćoj zabiti proživljene, obdari djetčakom. — Ovo bijaše na sboru nazočan gjenerao Witt. — Pa, kano što je odprije kano djeva ljepotom nadsjaivala sve ostale, tako joj se dragosti razvijahu još ljepšim i punijim cvietom kano mladoj gospodji i nježnoj materi. Svim muževom, koji bi u poznijoj dobi udomili mladjanu ljepotu, prirodna taština, da se ovako opasnim imanjem ohole, navede grofa Witta, te u veliki sviet uvede mladu ženu. Po svih dvorovih, gdje bi prikazao liepu Fanariotku, knezovi, pjesnici, slikari i kipari gledahu, kako da joj se klanjaju i udvoravaju. A još joj lik u suhih mastilih (pasteljih), što ga kraljevska sbirka mjedoreza ima u Brlinu, pobudjuje preživahno udivljavanje u svih, u kojih ima smisla i čuvstva za žensku ljepotu prenježnih oblika. — Od svih se zagledača i ljubovnika, koji su pazili i ljubili liepu grofinju, jedan jedini smjaše nadom pitati, da joj nije ni vruć, ni ladan, pače može biti, da mu ona od svih ostalih drži krilo; jer ga najvoli. Njemu se uho nagnu, te mu prošenje bude uslišeno. Pa, kad je doznao, kakvom se doskočicom grof Witt ovoga bisera iztočnjačke ljepote dočepao, te kad mu se Sofija zavjetovala, da će ga sliediti, ako joj se muž na zakonito razpitanje privoli, na jednu smisli sve misli i naskoro jih provede. Bogatomu grofu, Srećanu Potockomu, komu su dohodci nadmašali dohodke mnogoga susjednoga kralja, bude lasno, naročito po ruskom zakonu, da zadobije razpustnu za grofinju Wittsku. K tomu ponajprije trebaše samo podpisa njezina, što mu ga je drage volje naznačila. No bude valjan tek podpisom gjeneralovim. Pa se i tomu grof Potocki domisli. U namjeri, sa ženom u Inglezku da otide na brodu, gjenerao se Witt š njom bješe u Amburg krenuo. Već se na jedro metnu ladja, koja bi ga preniela u Albion, gdje je mislio, kad se liepa Grkinja pomoli, da će pokoriti Inglezkinje, što se ljepotom svojom onako ohole, silovati ukočene lorde, da se, što je nečuveno, raztope pred nogama Sofiji, koja mu je tako vjerno oddana. Tada u jutru na odlazak odredjena dana grof Srećan Potocki udje k njemu u sobu. „Mili moj gjenerale“, reći će: „poštovanje, koje ja prema vašoj ženi gojim, nije vam ostalo tajno! Držim za dužnost, da vam kažem, da joj nisam ostao ni vruć, ni ladan. Ali ja volim, da primim sreću svoju iz ruke muža njezina, istinskoga

prijatelja svoga, čim biste me za sav život na zahvalu zavezali. Evo vam predlažem razpustnu, u pravnu obliku sastavljenu, koju je vaša žena već podpisala, pa vas zamoljavam, da ju takodje, pa to smjesta podpišete! Premda sam se na vaše prijateljstvo i privoljenje pouzdano smio oslanjati, opet na oprezu, zacielo sasvim nepotrebnu, ele oprostnu, naložih slugam svojim, neka u vašu sobu unesu dva nécessairesa (kutije). U ovoj ovdje" — on odtvori kutiju, ljepše kićenu, — „nalazite dva milijuna poljskih zlatih u policah, izplatnih u dotežnih žućacih i pištoljih u ovdješnjega moga bankiera. U ovoj se drugoj, kako vidite, takodje pištolji nalaze; ali od druge veličine. A sad po volji birajte! Ako mi odbijete molbu, da primite ona dva milijuna u dobrih policah, a to vam valja sa mnom promieniti njekoliko zrna. Ali vam zadajem poštenu rieč, da će u ovom slučaju tek jedan od nas dvojice iz boja iznieti živu glavu." — Promišljavajuć, gjenerao Witt pročita predloženu razpustnu. Potom dozva ženu, predloži joj knjigu i zapita ju, eda li je svoje, dobre volje i na oprezu dobro promišljeno podpisala ovo pismo, ili eda li ju sila, nagovor, ili drugi način — baci oko na kutiju — na to privolio. Sa ljubaznim prostodušjem „čistosrdačno prirodče" odgovori, da je samo sliedila glas srdca svoga, pri čem je opomenula gjenerala, da joj je on, kad bi ju u tvrdjavi Kaminjeku nagovorio, neka ostavi otačkoga prijatelja svoga, svojski preporučio kano najsvetije pravilo života: u dvoumnih slučajevih svagda da sliedi glas srdca svoga, što je i sad učinila. Ona u naručje grofu Potockomu uletje. A gjenerao se Witt uvjeri, da se težko, ako i srećom u udvoju ubije suparnika, na to može oslanjati, da će se stalnoj sreći igda opet obradovati. Odluči se za kutiju su dva milijuna zlatih, podpisa razpustnu i prepusti nevjernu ženu milijemu ljubovniku. Ona podje za grofom Potockim na velika imanja njegova u Galiciju, gdje je grad Tulčin bio nalik na kraljevsku stolicu. Ovo u istinu da bude, činjahu se uzbune, koje su već prije, no je francezki prevrat buknuo, obuzele poljski narod, baš kano da su povoljne. Poznato je, da je, pred što je veliki oro sa Elbe sletio na sv. Jelenu, carica Katarina II. u Petrogradu odličji obasula grofa, koji se kano vodja targowiczkoga saveza u ruskih redovih borio proti domovini svojoj. Na velikoj svetkovini dvor-

skoj skide zlatan vienac sa glave svoje, metnu ga na grofa i reče: „To bi bila liepa kruna za kralja od Poljaka!“ — Taštih rieči caričinih, taštih li snova kralja od budućnosti! — Pošto su smetnje dovršene u Poljskoj, koja je od nove razkide i od krvoprolića izdisala, grof se Potocki povuče na imanja svoja, te življaše samo za božicu svoju, za Sofiju, koja ga je dvama sinima obdarila. Bogatstvo mu bude doduše vrlo umaljeno; ele pomoćni izvori ovolikih imanja s preizdašnom zemljom i cjenim tegom robske rabote bijahu neprecikli. Basne se o razmetanju i razsipanju grofovu pripoviedaju. Carica bješe grofu poklonila prsten sa biserom riedke veličine i ljepote. Donie ga ženi svojoj na dar. Pa, kad je ona rekla, da bi se podpun nakit ovakvih bisera dakako tek u gatkah i snovih mogo naći, grof se postara, da po gl. gradovih indjijskih i arapskih, pa i u Petrogradu, u Carigradu, u Parizu, u Kadisu i Lisboni steče najskupocjenije bisere, koji su bili na prodaju. Pa nakon dvie godine dana iznenadi ženu na dan rodjenja njezina nizom od 100 bisera, od kojih je platio svaki po 1000 luidora. — U stepnih šumah jedisenskih blizu Tulčina grof nasadi veličanstven perivoj po inglezkom ukusu, o kojem su 2000 nevoljnika 10 god. dana radile. Stiene i hridi sa bučnimi slapovi, od rječice Kamijonke padajući, tamne špilje sa izvori, potajno žuboreći, jednoj strani perivoja podjeljivahu romansko obilježje. A po drugoj strani pukoše sjenokosi, kojimi su se srebreni potoci krivudali, te saljevali u jezerca, na kojih su se čunci i labudovi ljuljali. A k bregovom, trskom obraslim, veliki čopori bielih jelena i lanjadi na pojilo dolažahu, s krasnimi guljami poljskimi i stadi ovaca u mirnoj slozi na pašu idući. Ovdje nasadi nošahu dragostno obilježje idyllsko. Perivoj s knezovskim dvorcem grof bješe ženi svojoj na čast nazvao „Sofiowka.“ Na omiljih njezinih, pa ne zar istom poslije smrti njezine, u spomen svakoj radostnoj uri, koju je ovdje š njom proživio, svakojemu veselju, koje mu je ona učinila, bješe postavio spomenika od prerazlične vrste, medju njimi obelisaka od žulje, hramova s mramor-stupovi, kipova, propupa (relijeva) i spomen-nadpisa. Pjesnici opievahu ljepote ovoga vrta vilinskoga druge Armide. Inglezki krajolikari na put polažahu, da ovdje čine nauke, pak da, razmišljajući, odkrivaju nov sviet zagledačem liepe prirode u svezi sa umjetnošću. — A kako l' se žalostno sva ova krasota svršila! Grof se Srećan Potocki

*

bješe prekasno uvjerio, čim se narodnja nevjera plaća. On po diobi drugoj Poljske ostavi ruske službe. Ele njeko vrieme slavodobitna stranka poljskih rodoljubaca natrag opremi izdajicu. Imanja mu (1793.) budu zaglobljena. — Bratski je boj medju Poljaci i Rusi djelo državnoga sustava, koji jačom silom dakako svagda slavi ružno slavlje, mjesto da se braća bratski nagode, o čem slobodni slavofili ruski rade. Uz ove i ja u pjesmi pristajem. — Još jedanput nesrećan grof zaiska i nadje doček u carice Katarine II., te poslije krvavih poraza rodoljubaca, pošto je Kosciuszko u bitci nesrećnoj po Poljsku kod Maciejowica, ranjen, s konja pao, pa za nadpis na poklopnicu domovine povikao rieči: „*Finis Poloniæ!*“ i poslije pobjedonosnoga, potokom krvi oskvrnjena, ulazka Suvarovljeva u Vršavu, Srećan Potocki natrag dobi imanja svoja, ako i u stanju vrlo opustošenu. Umrie 1805., te ženi, kojoj je prenio štitničtvo nad malodobnom djetcom svojom, ostavi imutak, koji se još jednako mogo zvati golem. Pošto je pomoću carskoga dvora u Petrogradu obezbiedila imovinske poslove, na omilje se svoje natrag povuče u Tulčin. Grof de la Garde, koji ju je tamo pratio, o njoj nam podaje opis, koji svjedoči o moći, koju je ljubkost i ljubavnost liepe udovice izvodila još u tridesetoj godini dobi njezine. „Zanosnijega, ni pomamnijega stvorenja, kano što je glasovita ova Sofija još jednako bila“, — dalje piše de la Garde o grofinji Witt-Potockoj: — „još nikad nebi, odkako je sviet postanuo. Pravione umiljate crte, živahne masti, crne plamenite oči, koje su ognjem ljubavi sievale, nježnost i milota stasa i uzrasta njezina, punani joj oblici sastavljahu cio lik, kakav su kipari stare Jelade u prilikah božice ljepote potomkom predali. — Trebalo bi pisati čitave knjige, da se prikaže život, kakav se u Tulčinu provodio. Sofija smatraše život sa ovolike visine, da se činila, baš kano da više nepripada množini, koja ju je okruživala, pa koju joj je ljepota bez prestanka k nogama dovodila. Ona nipošto nebijaše tašta, ili vladoljubiva. Bijaše liepa, pa to znaše ona. Bezprestano ju poštovanje bješe učinilo za kumira, te sa žrtvenika, na koji su ju povisili, zahvaljivaše na tamjanu, što su joj ga žegli, pogledom, na uljudnoj rieči smiešenjem. Kraljica se ljepotom svojom činjaše kazati: Sviet, to sam ja! — Vrlo milostivo i podatljivo obilježi svaki dan dobročinstvom. Sama se zabavljaše upravom dobara svojih, koja

su u istinu mogla vriediti kraljevinu. Ona ublaži sudbinu nevoljnika svojih, podiže ratarstvo, unapredi obrtnost i trgovinu. Prije podne se davaše na poslove i nadgledanje prostranih imanja svojih, preko kojih bi čas na konju, čas u lovnoj drožci preletjela. A uveče posvećivaše vrieme zabavam i gostom svojim. Opominjem se svetkovine, koju je dala kneginji Mariji Antuniji Nariskinovoj, milostnoj onoj suparnici carice Jelisavete. Trajaše tri dana. Tu bude igrokaza na različnih jezicih, kazalištnih igara, glasbenih zabava, lovova, kresova, razsvjeta. Jedno sliedjaše za drugim. Ništa nebude zaboravljeno. Naskoro potom propratih liepu grofinju na putu u Krm, gdje je htjela na zemlji, carskom podatljivošču darovanoj, osnovati grad, što bi se Sofijopolje zvao. — Na južnom se šljemenu krmskom dvojaka glavica uzdiže. Ovdje njegda stajaše hram, komu je Ifigjenija bila svećenica. Medju obje glavice ima dragostna dolina, u kojoj vječno proljeće vlada. Maslina, naranča, mrča i lovorika ovdje rastu pod vedrim nebom. Ovdje bi se Sofijopolje sagradilo. Mi se popesmo na visinu glavice Laspi. Grofinja ovdje zapovjedi, neka se razapne čador, izpod koga je mislila nadgledati radnje. Na istom mjestu njegda bijaše Katarina II. stajala, diveć se vidiku, koji se pred njom pružao, zamišljena, samo žaleć jedno, što se Carigrad pogledom njezinim odmicao. I liepa Sofija često pošiljaše oči i misli onamo na brieg, gdje joj je njegda kolievka stajala. Koji li su spomeni ovdje prolazili skraj duha njezina, čudnovate sgode promjenljiva, nemirna života!“ Da ova pripoviedka neostane bez svršetka, naknadno budi dodano još ovo: U poznijih godinah prsobolja snadje grofinju Potocku, koje ju je navratilo, da traži lieka u najglasovitijih liečnika brlinskih. Tajni savjetnici Hufeland i Horn liečahu nju. Iz ustiju obojice ljudi čujahu, kako u zviezde kuju milokrvnost i ljubkost njegda onako slavljene ljepote. Umjetnost ju njihova nemože izbaviti. Umrie 1823. u Brlinu. — Imanja njezina većinom priedjoše na sinove Ivana Potockoga. Prevrat 1830. pozva ove sinove na stranu rodoljubaca. Poljska bude nadvladana. Gospoštine Potockih budu uzete. Vlastnici njihovi pobjegoše u inostranstvo. Pa grad i perivoj Sofiowke budu pribijeni državnim imanjem kraljevskim. Svaki ponos od predjašnje imatnice bude razoren. I ime njezino treba da se uništi. Sofiowka se odsele nazivaše Caričin sad, t. j. vrt. — Evo crteža istinite

pripoviedke i osnove, iz koje sam uz gudnjavu naših gusala jeseni godine 1866. izveo lirsko-epsku izvor-pjesmu: „Sofija Potocka", koja je „Danicom ilirskom" u brojevih 33.-37. od rujna do studenoga iste god. prvom ugledala svieta!"

O. 201. v. 1. Izdajica, ovdje pravije: izdaj*n*ica; jer se na Poljsku (rieč ženskoga roda) odnosi.

K. 5. v. 4. Poklisar francezki: M. du Barry.

O. 203. v. 1. Mjesto: *Z*arko čitaj *ž*arko.

O. 211. Kaminjek podolski. Puk ovo mjesto zove i Kamjenjec.

O. 214. k. 4. v. 4. Ivanu Wittskomu. Gjenerao, grof Ivan de Witt, slavnoga veledoslužnika holandežkoga potomak, komu je moskovska carica Kata II. povjerila važno ovo i tvrdo obkopano mjesto.

O. 216. v. 6. *Aja:* liepa crkva, njegdašnja pravovjerna u Carigradu.

O. 218. v. 3. *Restez, ami!* Ostaj, brate!

V. 4. Trubirožko: obćinski pastir, trubirog.

O. 219. v. 3. Poslije: starče dodaj črknju.

O. 223. v. 9. Čedom: Gjenerao Iv. de Witt na bečkom sastanku god. 1814.-15.

O. 224. k. 3. v. 8. Poslije: Iz potaje dodaj črknju.

O. 238. k. 3. v. 6. Uzpljuskuju: pozdravljaju.

O. 239. v. 7. Poslije: Zagrizo bih, izostavi črknju.

O. 241. v. 5. Drugi put: God. 1793.

O. 245. v. 6. Za rod poljski hajd' na polje. Ovo je u „Sofiju Potocku" upletena moja „Slobodinka", koju sam 27. siečnja god. 1865. spjevao; ali je dašto napose još nisam natiskao! A glasi:

Za rod slavski hajd' na polje,
Za slobodu nek se kolje!
Araj, lupaj, tjeraj, bij:
Od slobode sjeme sij! I t. d.

Pri svakoj se kitici ove dvie pošljednje vrste pripievaju.

O. 247. v. 4. Poljska glava vječnost zavrjedjava, običniji i praviji oblik glag.: zavredjuje, kano što: povredjuje, privredjuje i t. d. Ali je neobičan oblik ovdje sbog odmornoga sroka: aa.

O. 248. v. 5. Poslije: očima mjesto črknje metni piknjočrknju.

O. 250. v. 4. Poslije: U d a v i l a, izostavi črknju.

V. 10. „K o n a c P o l j s k e". *Finis Poloniæ!* O tom izuštenju Kosciuszkovu ugledni iztražnici novije poviesti poljske počinju dvoumiti. I ja pristajem na mnienje njihovo u ovoj pjesmi.

O. 251. v. 12. I z d a h n u: 1805.

O. 252. v. 13. U k a z i: okrutne naredbe vladine, kano što su naši *patenti*.

O. 253. v. 5. B a ć u š k a: Rus.

V. 12. P o n j a t o v s k i: utopio se pred L i p i s k o m, gradom, u Svraci, vodi, u vrevi i metežu biesa Davoreva; jer mu drugovi bojni, Francezi, nepomogoše. To dodajem ovdje iz rukopisa samo sbog smisla pomislî, da čitatelj i nehotice sbog izostatka lažno neshvaća ovih vrsta.

O. 154. Ž e n s k o s r d c e. V. 5. Kam*i*onku čitaj Kam*ij*onku.

O. 155. v. 10. Mjesto: b o r a v i o n a! čitaj: ona boravi.

O. 159. v. 20. Na b*j*elcu čitaj b*ie*lcu.

O. 263. v. 19. *Na*veče čit. *u*veče.

O. 267. v. 6. Po imenu svojem: Sofijopolje.

O. 268. v. 11. K a t a r i n a: moskovska carica II. ovoga imena.

O. 271. v. 10. Ona u m r i e: 1823.

O. 272. v. 6. Za o t a č b i n u: 1830.

V. 9. Mjesto: P o l j s k a p r e d a čit.: preda Poljska — sbog odmornoga sroka.

O. 274. v. 7. Mjesto: Oh, Sofijo, m i l a si i draga! čitaj: draga si i mila! sbog sroka: probudila.

K „Lepiricam".

10. Gledaše me tako milo. O. 291. k. 4. v. 4. ‚N a r o d.' Iznajprije bijaše: ime božje.

12. Starobrvatska pjesma. O. 292. Iz naroda izpjevao V.— Pjeva se uza starinski napjev hrvatski, koji se čuje u Zagorju na uzkršnjem proštenju kod Tri Kralja, a može se pjevati i uz dio prvi napjeva: „Dusi, koji rod svoj ljube.“

16. Oh, studeni tužni i ledeni! O. 296. Predjašnji nadpis ovoj pjesmici bijaše sama vrsta prva: Još ja vidim lepiricu jednu.

K „Predgovoru“.

O. X. r. 1. odosdo. Mjesto: čitat*a*ljevom čitaj čitat*e*ljevom.

Sadržanje

knjige prve.

III. Dokolice. — 1866.

IV. Lepirice.

1866.

Vazetje Sigeta grada. *Uvod i tumač napisao* Velimir Gaj. *U Zagrebu 1866. Ciena u knjižara* . . . . — *stot.* 50 *nč.*

Danica ilirska. (*1863.-1867.*) *1867. Spisao* Velimir Gaj. *U Zagrebu. Dobiva se u pisca nevezana po* . . . . 2 *stot.* — *nč.*
a ukoričena po . . . . 2 *stot.* 50 *nč.*

Književna zabava hrvatsko-srbska. *Svezak I.-IV. 1868.-1869. Spisao* Velimir Gaj. *U Zagrebu u knjižarnici Fr. Župana (Albrechta i Fiedlera) ukoričena po* . . . . 1 *stot.* 20 *nč.*

Krvava knjiga, ili spomenik *na 405 godina poslije propasti slavnoga kraljevstva bosanskoga po XX. Za krst častni! Zagreb. U naručbini knjižarnice Fr. Župana (Albrechta i Fiedlera). 1869. Po* . . . . — *stot.* 30 *nč.*

Svraća se osobita požornost **slavenskoga** *čitateljstva na ovu knjižicu, koju je njeki znatni redovnik bosanski posvetio spisatelju „Viestî o Bosni i Hercegovini“.*

Časovi književne zabave za hrvatski i srbski narod. *Spisao* Velimir Gaj. *Svezak V. i VI. Zagreb. 1870. Dobiva se u pisca po* . . . — *stot.* 80 *nč.*

Po pozivu **predplatnici** *„Lire“* **bezplatno** *primiše „književnu zabavu“ imenom: „Časovi“. A drugi, uzevši ovo djelo po predplatnu cienu knjige I., postali su predplatnici „Lire“.*

☞ **Knjiga će druga „Lire“ odmah u tisak ući, kako se zapreke oko razturanja ove knjige I. savladaju.**

Pisac-izdatelj.

(Naklada piščeva.)

Herrn Prof. C. W. Smith
mit der Bitte um gefällige Besprechung
hochachtungsvoll
gewidmet
von
Velimir Gaj.

152

LIRA.

RAZLIČNE PJESME

spjevao

VELIMIR GAJ.

Knjiga II.

ZAGREB.
TISAK NARODNE TISKARNICE.
1871.

☞ Obznana.

Što se počne, to valja i da se dospije! — I knjiga druga

„L I R E"

ugleda svieta, te ju već razašiljem svim upisnikom. Ovom se knjigom drugom predbrojno djelo nesamo završuje, već i podpunjava.

Koji predbrojnik ima knjigu prvu, treba da ima i drugu; jer knjiga prva bez druge nije podpuno djelo. Zato se već po predbrojnih uvjetih „predbrojka odnosi na **obje** *knjige", te će svaki, koji je uzeo prvu, po tom uzeti i ovu drugu.*

Kano što sam u onomlanjskom pozivu svojem obećao, da će cielo djelo iznieti do 40 tiskanih tabaka, tako sam evo i izpunio, amo neračunajuć „književne zabave" (sv. V. i VI.), ni imenika, ni poziva, koje prelazi kamo preko 40 tabaka.

Budući pak da su kroz najnovije dogadjaje i prilike različni troškovi preko proračuna ponarasli, pravedno se nadam, da mi gg. moji predbrojnici neće zamjeriti, što sam za 20 novč. povisio predplatu. Dakle oni, koji su platili 50 nč. (polovinu predjašnje predplate), imaju, primivši ovu knjigu II., platiti **70** *nč., a, koji su platili 1 st. (čitavu predjašnju predplatu), sad imaju doplatiti* **20** *novč. (u kneževini Srbiji i po turskih pokrajinah* **2** *gr. carš.).*

Molim gg. skupitelje, da po tom povišenju pokupe predplatu od upisnika svojih, pak da mi što prije pošalju podpunu ovamo. Ja ću jim odmah napried opremiti upisane iztiske, pa i novim, koji žele jednu, ili obje zajedno; jer mi je od prve, koja je svim gg. predbrojnikom i skupiteljem već razaslata, njekolicina nerazpačanih iztisaka preostala, te ću sad imati podpunih iztisaka (kompleta) zalih za nove naručbine. S toga i sad molim one predbrojnike, koji možda još nisu dobili knjige prve, a navlastito i one ljubitelje naše književnosti, koji ju žele imati, nek izvole meni ovamo javiti — najsgodnije kartom-dopisnicom, — a ja ću jim odmah uz pouzeće opremiti naručene iztiske.

I ovom prigodom, — što je pok. Vuk Stef. Karadžić, boraveć u Beču, 12. studenoga god. 1827. u predgovoru k „Danici" svojoj za god. 1828. uztvrdio, — evo ja gotovo poslije četrdeset i tri godine dana s pogledom na današnje naše prilike književne kano svejednako valjano usvajam i ponavljam: „Sa osobitom radošću „zahvaljujem svim gg. predbrojnikom na povjerenosti nji„hovoj k meni, a osobito gg. skupiteljem na rodoljubivom „trudu i prijateljskoj ljubavi. Kako još nemamo pravih „knjižnih trgovaca, oni su (gg. skupitelji i predbrojnici) „najveći pomagači i mæcenati našega knjižtva."

U Zagrebu o mučenicih 1871.

Pisac-izdatelj.

LIRA.

RAZLIČNE PJESME

spjevao

VELIMIR GAJ.

Knjiga II.

ZAGREB.
TISAK NARODNE TISKARNICE.
1871.

(Naklada piščeva.)

Predgovor.

Sve narodu i domovini!

U svem se izdanju ove knjige II. posve držeć pravilâ, koja sam u predgovoru knjizi I. narodu natuknuo, netreba mi jih ovdje ponavljati.

Ovom je knjigom oglašeno izdanje moje „Lire" završeno, premda mi valja i preko volje pomenuti, da s v e pjesme iz mladih mojih ljeta u ove dvie knjige nisu sabrane, da — u ostatku obiju za ovoliku knjigu imam koje već tiskanih, koje još netiskanih pjesama, što bih želio n a p o s e kano podpunak „Lirin", klasober izza sbirke obiju knjiga, na sviet izdati pod imenom: „Poglasje", ako se rieč narodne vile poneari neizpuni: ‚Nema od njih glasa, ni p o g l a s j a!' ili tim, ako bog da, nadopuniti novo izdanje ovoga djela.

Osim naukâ o narodnom pjesništvu pod nadpisom: „Bosanke i Crnogorke", koje od više godina kupim iz naroda, te sam jih većinom — jezikoslovnimi opazkami iztumačio i ovako u domaćih časopisih kano ulomke iz sbirke, ili primjere narodnoga pjesništva razsudljivo na sviet izdao, evo poizostavljah ove znatnije i povelike izmedju mnogo inih, pomanjih pjesama: prievod iz „Ilijade" i „Odyssejke" Omireve, iz „oda" Horacijevih, iz Virgjilija i Anakreonta od god. 1861., „Starac Milan" (po Irinu) i „Mora" od god. 1863., „Danici" (prošlosti za budućnost), „dru. A. G., ban. pravoznancu, 15. srp." i

„Ustavnomu našemu kralju 18. kol.“ od god. 1864., hvalopievku iz Logana: „Kukavici“, „Čudnovata špilja“ (prividjenja) i „Mlada žrtva“, sve tri .od god. 1865., niz pjesmica: „Prve lepirice“, „Duga“, „O smrti Josipa Vranjicani - Dobrinovića“, „Ćosa i djak Lažitorba“ (pučku priču), „Bojni dan“ 24. lip. (o Taliji), sve od god. 1866., ulomke iz glume: „Adrijana Lecouvreurova“, spisali Scribe i Legouvé, — slobodno preradjene za nar. glumište, od god. 1867., najposlije „Roj pjesama“ od različnih godina, što je na sviet izletio god. 1868., i druge, pa i po starinskom razrječju spjevane!

Mjesto obrečenih narodnih pjesama spjevah „Pjesmu o postanju narodnih pjesama“, te, odustaviv osnovu prvu, uredih ju pod nadpisom: „Bosanke i Crnogorke“, koje se u njoj osobito pominju, pred razdio šesti, u koji sam namjestio „Otresine“ kano pjesmezavjetnice i pripievke.

Ljetos o sv. Ćirilu i Metodiju izašla moja „Obznana“ počinje: „Što je bilo udaljeno, evo je došlo! Gotova je, hvala bogu! knjiga prva „Lire“, te ju već razašiljem svim upisnikom. Ova knjiga iznosi dvadeset i dva tabaka, dakle više, nego što sam se u pozivu upisnikom svojim bio obreko. S toga mislim, da mi nitko pravedan neće zamjeriti, što se ovo izdanje za njekoliko dana još izza drugoga roka i na povezu zatrajalo. Kamo sreće, da je u nas isto, u sviet opremiti knjigu i okopati vinograd!“ — A dovršuje se: „Knjiga će II. „Lire“ odmah u tisak ući, kako se zapreke oko razturanja ove knjige I. savladaju.“

Kolike su zapreke i muke, kakve li su brige i zadjeve u nas s književnim poslom uobće skopčane, nakratko

se nedaju shvatiti, a od stida se ni nemogu opisati, te jih je samo čista ljubav k narodnoj knjizi rada podnieti, pa jih može i savladati. Pa kako da i biva kod nas inače, kad sad istom u istinu s mukom i nategom krčimo i utiremo stazu k boljemu, stalnijemu napredku narodne književnosti i izobraženosti?

Književan je rad i plod u nas kano roba upravo ništa. Svašto se većma cieni. Nitko živ nemisli, da bez književne robe svoje izobražen, to jest iole prosvietljen narod nemože bivati kano takav.

Književan rad na domu uči i zabavlja, a pred velikim svietom bolje i dostojnije, nego išto, zastupa narod, iz koga je izniko. Pak upravo to kod nas da malo, ili nimalo nevriedi? — Tim sam nagoviestio obću zapreku našemu knjižtvu kod razturanja.

Osim toga moja „Lira“ udari na druge zapreke. N. pr. u Bišću. Moj mi skupitelj odanle ljetos 24. kol. javi, da je odmah, kako je primio, i razturio predplaćene iztiske. Ali odnjekle zaklet neprijatelj našemu narodu, odmetnik Sali-paša, bišćanski sandžak, dozna moje predplatnike, te od njih pokupi porazdieljene iztiske. Isti ljubitelj narodne prosvjete nedavno u Alexandriju ni za što progna dvojicu vriednih svećenika, narodnjih dobrotvora. Pa da zapadna uljudnost u turskom carstvu nenapreduje! Poznato je čitateljstvu, da je ovo nedjelo tursko opisano u različnih novinah domaćih i inostranih na sablazan izobraženu svietu. Ele nema li ovakvih Sali-paša i drugdje, doli u Bišću, po našem narodu?

Ali ni na domu sunašce bratske ljubavi, zastrto oblakom današnjosti, svagdje neogrija moje „Lire.“ U časopisu, što sam ga proljetos u „Časovih knji-

ževne zabave za hrvatski i srbski narod" (gledaj sv. VI. „Pogled po slavenskom svietu. Književni prilozi za god. 1869." na obrazu 103.) narodnomu obćinstvu preporučio kano „najkrasniji naš časopis", njeki bezimeni liropievcu oholo odreče srdce, pa i um. Kano što bezuman stvor nebi bio vriedan nikakve, umne razsude, tako ni ova razsuda nije dostojna odgovora. Koja usta rekla, ona i odrekla! Upravo radeć o novu djelu, nemah kad ja glavom proučiti tu razsudu, već ostadoh, nadom se smjerno pitajuć, pri onom, što sam za tumačenje pjesama svojih u predgovoru knjizi I. na obrazu XIII. kazao. Ovdje pak velim, da bih ja volio do vieka mudro mučati u književnosti, nego bezimeno, što je bezočno, razsudjivati ičija djela. Na čast mu!

Pored sve pažnje osim pjesničkih sloboda i pravopisnih nejednakosti ostade njekoliko znatnijih pogrješaka, koje sam u bilježkah naznačio. S toga navlastito molim čitateljstvo, da se na bilježke obzire.

Da se skladbe narodnoga našega starine-skladača, g. F. Livadića-Samoborskoga, koji me je doslije vrlo ugodno zateko udesnim uglasbljenjem dviju pjesama iz knjige I., naime: „Slaveni u Rusiji" (na obr. 151.) i „Moje srdce" (na obr. 167.), prilože uz ovu knjigu, kako mi je bila živa želja, sad mi se nedade učiniti. No, što nije, još može drugom prigodom biti, kad se uz ove dvie ičije druge glasbene skladbe nanižu. Što se narodu žrtvuje, negubi se.

U Zagrebu na staro ljeto 1870.

V. G.

I.

MIROGOJKE.

1861.–4.

I.

PROPRATNICA.

Savjet 10. trav. 1861.

Pjevaj pjesme lakokrile,
Pjevaj prosto i narodno,
Pjesme mile i nemile;
Samo pjevaj svedj slobodno!

Kude li te kuditelji,
Podsmievaj se s preziranjem;
U ljubavnoj čezni želji
Za poštenim priznavanjem!

II.

RAZBOR I RAZLOG.

Poučnica u slogu narodnih pjesama.

6. svib. 1862.

U proljeće kano što drveće
Vjetar čisti, lavoreć lagano,
Tek propraćen kišicom rijedkom,
Tako u sgodah, kad se preporadja
Živo družtvo svieta prostranoga,
Slučajevim potisnuto snažno,

Glava meće u čovjeka mudra
Sva ćućenja na tragove stare,
Pa se laća tvrdijeh piljeva,
Gvozdenijeh razumu stupova,
Gdje upiru temelje najtvrdje
Dvora svojih vječite dvie vlade:
Jedna jeste, kojom r a z b o r vrti,
Druga jeste, koju r a z l o g drži.
Razbor, razlog — dva su to vladara,
Koje vjerno itko u ljubavi
Prigrljava duši svojoj svojski:
Takav nosi razbiranja pravdu,
Drugi nosi razlaganja pravdu.
Razbor bere, sabrano razbira,
Pokazuje, da je kukolj često,
Što prievarno oko umrlijeh
Bielim drži žitom zacijelo.
No, tko sije sjeme, razabrano
Po razboru, i predaje zemlji,
Koja prima sve, što ruka daje,
Koja radja svim, čim tek uzmogne,
Tomu hoće zemlja sverodnica,
Gdje godj bio po dalekom svietu,
Razabrana dati zrnca biela,
Zrnca čiste mudrosti prebrane.

III.

KLEODAM I MYRSON.

Seljanka šesta iz Biona.

18. srp. 1863.

Kleodam.

Što je tebi, oj Myrsone, sladje:
Od proljeća dali zimno doba,
Od jeseni dali toplo ljeto?
Što ti voliš, ili žudiš više?
Dali ljeto, kad 'no plod zre svaki,
Što smo godj mi trudom uradili?
Ili jesen možebiti sladku,
Kad je ljudem glad i žedja laka?
Dali ljutu možebiti zimu?
I zimom se mnogi omamljuju,
Bezposlicom lienom ugrijani.
Ili ti je većma omiljelo
Mlado doba u ljepoti divnoj?
Reci de mi, što ti srdce voli!
Jer nam dade dokolica mila,
Razgovor da tančimo po volji.

Myrson.

Djela božja lučiti po sudu,
Umrlijem to nikad neliči;
Jer je sve to sladko, pa i sveto.
Sve za tebe, Kleodame, tražim,
Što bi meni bilo ponajsladje!
Neću ljeta, kad 'no sunce prži
Plodine sve i sve mlado svagdje.

Neću rodna doba jesenskoga,
Kad zrelina bolest rodi težku.
Naježenu da podnosim zimu,
Mećave se i mrazova bojim.
Proljetno je ciglo doba meni
Sa ljetnijem lišćem najmilije,
Kad nas ciča, ni žega nebije.
Proljećem se sve na svietu plodi,
U proljeću sve sladosti niču,
Pa je i noć ljudem tad' jednaka,
Kano što je dan od zore biele.

IV.

MIROGOJU.

22. kol. 1863.

Na Tvardalju momu, koji me posvoji,
Ki, pravim svakomu, čudno me opoji,
Kim buduć savezan, kad njega napravljam,
I grad i grajski stan velekrat ostavljam,

U kom svaki trud moj toliko me slaja,
Da mi sardcu pokoj to veći poraja. . .
A sve, ča se čini, na božju jest slavu,
Na pomoć obćini, meni na zabavu.
Petar Hektorević. Ribanje. I., 25.

Gdje vlašići, kresovite zviezde,
Iz sjeverne tmine iskrom sjaju,
Tinjajući tihim neba svodom,
Kad zastire noćca sviet krilima,
Te na sanak zaziva umrle,
Gdje napomol presvetomu hramu
U skutovih gore Medvjedove

Brežuljci se nižu, kano uzglavlja
Od prirode bujne, nježne, divne,
Mrkla gdje se loza iz busena
Rumenoga cvieća milo vije,
Šuma gdje se zelen-dubom stere,
Gdje se narav raznolika druži:
Biela ovdje na visinah kula,
Satkanimi uzvišena brdi,
Diže čelo, pa gleda Hrvatsku.

Zrak i zora, zemlja, pa i ptica,
Sve ti prija, sve se tebi smije.
Lad vjetrica u dubravi mladoj
Na stijéni, kojoj bršljan vitki
Oko vrata ruke tišti blage,
Ude trudne kraj jezerca blaži.
Tu ga nadje, raj tko zalud traži!
Fœbo ovdje na osvitak danu
Rosne biljke u sklad slike stavlja,
Slike liepe, tvora ruke višnje.
Ah, kad roni za prologom tamo
Izza vrhâ zelenijeh gora
U val sinji morskijeh pučina,
Oblačak te, što se, srećan, igra
Ostalimi zrakami po nebu,
Ljevajuć se čas u uzduh čisti,
Časom vijuć ljubko tielo svoje
Vrh obzorja grimiz-modra svjetla,
Sobom nosi u milote rajske!

Oj, proroče Apollina, boga,
Umjetnici, vilam omiljeli,

Koji ružu od života ljubku
Dotičete kišću umne sile,
Uzvijte se na Parnas hrvatski!
Tu se miso u slobodi višoj
Bistri snagom duše, duha, uma;
Tu se misli u njedarcu mira,
Mira, mira, vjerna vili druga,
Bujno gaje pod slavenskom lipom
Ukraj triema, gdje kucaju srdca,
Uznesena za dom svoj i narod!
Nema ovdje zveketa oružja,
Ni štropota sebičnosti ljudske,
Niti buke nesviestnijeh vodja,
Niti vike zavisti, il' zlobe,
Niti trha tegotnijeh briga,
Kojim zidi prte život gradski,
Već tu plovi kroz prsa i srdce,
Upravljana krmilom od glave,
Plav čuvstava mirnom riekom mislî.

Oj, Mir'goju, ti mi sladji meda!
Svagda si ti, Mirogoju, divan!
Pun si čarâ, kad 'no lavor dahom
Travu mladu pozdravlja i ljubi.
Svieto si ti, zraci kad 'no ljetni
Svjetlom jasnim pozlaćuju brda.
U jutru si milinak ti zorin.
A, kad sunce oskoči na tjeme,
Tebi grije plodno cvieća sjeme.
Uveče si umotvor čudesa,
Od čudesa hrvatskih nebesa.

S tebe oko u daljinu pase
Liere drage domovine mile.
Ti si kano u diviću rimskom!
Ovdje Okić, ta Ida hrvatska,
Krugom kruži oko svoje gorsko.
Klek je tu, što orlovijem nosom
Gluho u doba vieće od vještica
Pod okriljem kano jatak taji.
Ondje opet Velebit ponosni,
Gdje'no bajkom pleme davno baje,
Crna da je kraljica njekada
Pute strla medju hridom tiesnim, —
Što razdvoji sad kitajskom stienom
I razprieči sa strastnijeh želja
Braću jednu, sad, oh! suparnike.
Vaj, igre se igrate preduge! —
Još doseže sievak oštra vida
Gorje kobno, što 'no pazi jade
Unučadi, poturene sade
U zanemar vladarskih obiesti.
Gorska vilo, bilježila biede!
Ide vrieme, ori svači'e tjeme,
Sviet se kreće, pa se ruše sreće,
Sila pade, onaj gore stade,
Komu hoće višnji sud da dade
Pravo sveto, da opere zločin.
Još nemrče svih sunaca sunce!

Dok grlica nasladjuje uši,
Nadmećuć se žuborom ševinim,
Mi vidimo, kako hrla Sava,
Živa tiekom slika naše staze

U kretanju družtvenoga bića,
Srebrolikim opleće pojasom
Njive rodne po obali ravnoj,
Urešenoj nebrojenim stadom
Od zvonika božanskih hramova,
Te, okrenuv plahovite vale,
Razbaca se po Posavlju tamo,
Gdje davnašnji spomenici vele,
Ilirijom da vladahu ljudi,
Kojim Vesta bogoljublje kućno
U prsijuh podticaše viekom, —
Ljudi, koji, drmajući svietom,
Sa brodnijeh kljunova ilirskih
Smjelo slovo vladalice-sviesti
Čovječanstvu grmljahu okolo,
Smišljajući, kako da se skuči
Sve, što živi, pod vlast rimske pesti.

Kruništa se od tisuće dvora,
Od tisuće zaselaka biele,
Te ti tvore cio izgled slike,
Ures da si otačbine krasne.
Jest, ti jesi sielo odabrano,
Jest, ti uzor vriedan zemlje jesi;
Svih ljepota otačbine liepe
Savit vienac tebe svagda resi!

Mirogoj se sa radošću grli,
Kad 'no pun klas, podsiječen srpom,
Mirogojci u skut djevi pada.
Sad se kupe u dragosti mlade.
A i starci dolaze, da vide
Klasovite od bjelice vience,

Što 'no bielo krase djevi čelo
Za pomenak običaja davnih,
Posvećenih božici Živani.
Svaka poje kitu pjesme svoje.
A svirka jih sviralica prati,
Grančicami dok od zrela voća
Sjaj mjeseca puna kradom zrieva
Jagodice veselijeh djeva.
Oj, viši je uzlet od radosti,
Kad se loza zahvalno odduži
Za napore medovinom sladkom!
Tad' si srdcu, Mirogoju, milje!
Mladost igra, dok ja berem rieči,
Što mi siedi starac u prikrajku,
Śloneć ude uz dub jedne dobi; —
Jer ga trši pretežak broj ljeta, —
Iz prošlosti izvija na svjetlo.
Tu mi razkri vrli seljak rado
Zaobraslu povorku tragova
Bodljikavim vieka prošlih trnjem.
On odpoče: To je zemlja sveta;
Sveti ljudi hodahu ovuda. —
O! ti nisi pusta zemlje gruda;
Tebi stopa svaka posvećena
Dičnih krokom našijeh djedova,
Uočenih vilom-čudotvorkom,
Da u kamen vječitoga glasa
Dlietom pravde sve klješu vrline!
Krčeliće, perom plodovite,
I Ratkaje, pa još mnogo inih
Našoj slavi jakijeh stupova
Mirogojske rudine nošahu.

Cviet mladosti, ljudi slavni, vaše
Ovo mjesto milo njegovaše!

Zdravo, draga ljubimice vriednih,
Mirogojska zemljo, svagda liepa,
Ti velika velikimi ljudi!
Ulazim ti u dvorove biele
Davne hvale, dok još nije tebe
Ruka mila Tempom pretvorila,
Dok još nisu dubravice sladke
Mirisale ponosnijem lierom,
Dok se tobom još nije povila
Staza mliečna rujnim' ružicami,
Pače, dok si u prirodnu biću
Sa ljubicom i slavujem čednim,
Sa pčelicom i lepircem mednim,
Bez jezerca i stablika gusta,
Bez nakita, tvora umjetnosti,
Sjala samo sjajem ciene svoje,
Sjajem divnim, što ti višnji dade.

O, kad tebe prevraćam u misli,
Kad se tvoga taknem savršenstva,
Savršenstva od dragosti božjih,
Kad me zvono prvostone crkve
Zvekom veže uz minula djela,
Razastiruć sveta čuvstvu vrela,
Pjevam u vis prema zviezdam pjesmu,
Žudim vruće, da mi se uliješ
U grud jednom, da te nosim viekom,
Kano oko zjenicu premilu!

V.

RODOLJUBIVOJ GOSPODJICI BAR. S.

u proljetnu slavu imena njezina 15. svib. 1864.

troje želje.

Ti, kapljice na listku od liera,
Ti, zjenice zore-proljetnice,
Ti, ružice srdašca svakoga,
Ti, utjeho sladka ćaćka svoga,
Rodu svomu viekom krasno cvala!
Plemstvo kuće sa plemstvom pomislî
Bratimila, — kano angjeo pravi!
K domovini miloj od ljubavi
Ti gajila njegom našku pjesmu:
Bila jatu lasta-prehodnica
Svih našijeh milih djevojčica!

VI.

DUŠA I SAN.

Maštovite prilike.

O duhovih 1864.

Bog ako je
Zora i sunce duše moje,
Koga da se strašim veće?
Ignj. Gjorgjić.

δοιαὶ γάρ τε πύλαι ἀμενηνῶν εἰσὶν ὀνείρων·
. . . .
οἳ δὲ διὰ ξεστῶν κεράων ἔλθωσι θύραζε,
οἵ ῥ' ἔτυμα κραίνουσι, βροτῶν ὅτε κέν τις ἴδηται.
Penelopa Odysseju.

Kad izgmiže život iz tli crnih,
Niema gmizad šapami i nokti
Zametnu boj o žir i logove.

Potom stvori potreba kletnikâ
I mlatove i oružje ino,
Dok se rode iz iskrice žive
Slova, one crte, mete, rune,
Te uhvate puste srdcu glase.
Sad je ora; prva rudi zora!
Krv se pusta sad nelije kleto.
Vjekovi se, ti dvorovi bieli,
Sudbom dani vježbanju svojstava,
Netru više ratovanjem praznim.
Ovaj gradi tvrdje, ljepše stane,
Onaj zakon tvorit stalan stane,
Dok se sazda u prsijuh ljudskih
Hram priznanja svetijeh zakona,
Da se drže, da jih tko netare.
Ove uzde svjetotvorne ruke
Zauzdaše kriv zamašaj srdcu,
Netom sklonu bez primisli krive
Na globljenje, preljubstvo i krvcu.

Bog je život čovjeka stvorena!
Boga ima, gdje i biti ima;
Sve je ono, što ponese miso,
Biće duha: stvor je vječitosti.

Priroda se divnim složi skladom!
Pjesma tužna tužnu mast dovabi:
Plač slavujski nosi pero tamno,
Kukavica kuka, srdce rije,
Ugasitom mašću radost gasi.

. . . .

Nije l' čovjek plačan u plačnome liku,

Kad razdire grudi, te se žile toče,
Kad se s gorkom suzom i modrice sroče?

To saglasje obće sukladnosti
Jednorodnih u tvari cjelosti,
Ti se vrutci potajnih dubina,
Te miline nebeskih visina
Nesliėpiše lje od grude ila:
Tu je ruka druga tvorna bila!

Snivam, — pa gdje snivam sanak sladki?
Pod stoljetnom lipom san boravim!
Vriedan sam ja usnio san jutrom;
Istina je — družica mu vjerna!
Zar je tielo naše, krško, meko,
Što se prahu od praha povraća,
Zar je tielo, što je život žizni?
Nije! Nikad!... Što u kostih ljudskih
Vidi, — sudi, — tvori, — mrzi, — ljubi,
Nije tielo. To je vječna sila.

Ako imaš voska više u triemu,
Budući tvrdji hrek naslovnih predja,
Nije duša slavna sjela tamo
Pod krstiće, grimiz, ni kadivu;
Vječna se vlast onda slavom slavi,
Kad se kliče, podiruć uzdahe:
Tielo nizko; ali duh ogroman!
Da, ina je neumrla sila,
Koju velik bog izkona sama
Sa krioca krilataca svojih
Za sjemenku uspe u utrobu!
Ta sjemenka raste, porod prati

Od povoja do čeljusti smrti.
Svieta nije, — već okružje velje
Ovoj vlasti, koja svagdje žije.
Prometheje ljubopitne vodi
Na traženje; ali jih zavodi . . .
Ti, o silo, ti si sve i ništa!
Sve si onda, kad si samovlastna;
Ništa nisi, kad te, bludeć', traže.
A, kad 'no se zemske moći suze,
Bog te opet po krilatcu uze.
Ti da stieni pridaš čuvstvovanje?
Ti da hrabriš strahom zaledjena?
Ti da slaviš bludom pognjurena?
Ti da vodjkaš po upravnoj stazi,
Koji roni dublje, opet dublje
U zalazne nedohode mrke?
Išti, traži, — naći nećeš mjesta,
A kamo li ovu silu silnu!
Ovoj oko viri udno morâ,
Preko svieta u svjetove ine,
Vis nebesa, pak u Tartar crni,
Preko brda u ljubljene grudi,
Ka' prozirkom bistra biljur-stakla,
Izza stiena u rudine cvjetne,
Tamo dalje na srnice sjetne,
U planinah smjelo gniezdo orla.
Ono vidi u utrobu gora, —
Ognjenjača, — i ladjane duplje,
Gdje se ledna vije vodi žica.
Oko ovo i lišenu vida
Dotle stiže, dokle višnji sudi.
Sade jače, a sad opet loše

I u Ereb ljudstva glednut' može,
Sve po sreći čistosudne misli:
Gdje je ljiljan, da krepost procvjeta;
Gdje je korov, da grješnost harači!...
Ti, čestice daha božijega,
Oj ti, oko svezorno i milo,
U duši mi postojano bilo!

To je čuvstvo, kad se smjesa ljudstva
Nečovječtva mahne, grješna prodje:
To je čuvstvo, kad viek božji dodje;
Sad je stvoru umrlomu zviezda
I družica, pa i utješnica.
Kad utrne na površju neba,
Suza kane stvoru-štovatelju.
Sad se bilje — i, što puže, skače,
Leti, trči, plovi, ili srne,
Prizire sve u zadruzi snažnoj,
Kan' obronci, čeda jedne gore,
Kan' ogranci stabla vječitosti.
U mrava se stvor uči mravnosti!
Pčelica mu sladka daje meda,
A vreoce toči vode ladne:
Svi se življi i stvorene biti
Slogom slažu, jednim dahom dišu:
Radnja, — ljubav, — veličanje božje.

Snivam, — pa gdje snivam sanak sladki?
Pod stoljetnom lipom san boravim!
Vriedan sam san usnio u zoru;
Istina je — družica mu vjerna!
Noć se gluha u pridvorju stere.

Pod strehom se avet blieda vere.
U pridvorju stoji mramor-žara,
Mrak se na nju tamniji obara.
Sad ju ognjem obasjam i uždim.
Pline sjajem, — žara blista jasno;
Ah! sad oganj izdahnu, išćeznu:
Žaru opet zastrie mrak grobova...
Duša — to je životvorna sila;
Tielo nije, nego lonac loman,
Odakle ti sviće zraka žića,
Jest ljuštura u pučini svieta,
Udno koje sieva biser sitan.
Ovaj sieva na putevih dana,
A u noći — nove valja misli.

Duša — to je rieka vječitosti!
Nespokojna, i dremove tiela
Dalje tjera u divova siela.
Tu sam njezin, njezin; ona vlada!
Sad iz Troje nosim sa Ænejom,
Sav u hitnji brzih pomišljaja,
Svete moći, sve domove mile,
Graditelje svjetodržke sile.
S Penelopom evo suzim suze,
U naponu lišenom i vojna,
Iz potaje poroda od srdca:
Dršćem, slavim postidnu čistotu!
Sad poletim zorolikom stazom
U gajeve Alkinoja, kralja . . .
Sad se gnjevim, varom vrim ljutitim
Na nepravdu, zavist, nezahvalnost,
Na oholost, pakost i nevjeru.

Tu se Crber izvalio crni.
Amo zjaju čeljusti goleme
U divova, narupnika neba.
Na glavi jim vječne noći sjede.
Bradura se gadna i grušavna
Mjesto dlaka gujami povija.
Iz tjelesa srde skaču, zviždе,
Kalom strastî mrzko okaljane,
Umotane u bivole žive.
A iz sjena rozi strše dugi.
Čelo tišti oblačina mraka.
Zubi krešu munje živa ognja.
Iz proždora maven plamen liže...
Ondje gore, gdje se vraća sunce,
Za pojasom zemljetresca-boga,
Pleme malo Pygmæjića sitnih
Skače, bjesni, krvlju masti polja,
Da se brani, te slobodu štiti
Od navala ratobornih ždrala...
Sad me nose u planine naše
Vilovnjaci, vile i vještice . . .
Sad mi nada, radost sladi grudi,
Kad sagledam snagu roda svoga,
Gdje pjesmice, samonici naši,
Bojak biju za junačko slavlje,
Gdje se naši koče slavoluci
U visine, nebu pod oblake . . .
Sad mi jarost, britki nož od tuge,
Prsa krši: ljuto laje srdce!
Što je? — Čujem tanak cvio lučca,
Gdje poteže robski, potišteno
Puste strunje, da se pjesma ori

U pohvalu tirjanskijeh djela:
Oh, crv gmili pod kopitom atu! —
Tu se dalje izpinje budućnost.
Ovdje stoji dobit duševnosti.
Tu su ljestve sveslavljanske sile:
Tu kostrieši lav sveslavski grivu,
Silom stvara bratsku slogu živu.
Na jugu se čarobnoga svieta
Još nazire zviezda-prehodnica...
Slušam, — čujem; — ali nevjerujem:
Od Triglava, pa k Pomoraniji
Sveslovansko slovo vlada naše...
Dosta veće... San me zorni minu!
Slavuj poje, — a kapljica s lipe
Nježno kane, na čelo mi pa'ne.
Čelo tarem, kapca opet kane,
Ljubkim ladom grudi tople ladi...
I, okriepljen u životnoj nadi,
Dignem oči, ah! kap treća pa'ne,
Usred srdca sladka mi ostane,
Kap ljubavi. Slike izčeznuše; —
To bi sanak, to bi život duše.

VII.

JOVANU SUBBOTIĆU,

ovjenčanu pjesniku Zvonimirevu.

Poslije prikazanja Nemanjina 4. srp. 1864.

Krásnějše se nikdo neponosi
Smělým čelem, jako vlastenec;
Jenž w svém sardci celý národ nosi —
Jan Kollár.

Brižna majka njegovanče goji
Sladkim mliekom u mekih povoji':
Ti, vjestniče, svetiš hram Thalije,
Gdje se medno slovo Tvoje lije.

Čedo malo dorasta do snage,
Slava majci — prve njege drage:
Od začetka Tebi, o pjesniče,
Slave s pravom vjekovite liče!

Djela su Ti medju braćom vezi,
Idućijeh dana ti potezi;
Zvonimirom uzdižeš Hrvata,
A *Nemanjom* Srbljanina, brata.

Nebo mrklo, oblaci se prodru;
Ljubav bratska leži tu na odru...
Tvoji spjevi, miritelji boga,
Uzkrisuju želje u svakoga.

Dar si rodu poklonio Svomu,
Plod si duše dao Svomu domu:

Čim da Tebi narod to odvrati?
Nemogućstvo izvedenje krati.

Oko ušća Save — stup se diže,
Hrvat-kralja Srb u zviezde niže,
Pa brdašci hrvatskoga grada
Duh srbljanski zanosom zavlada.

Ah! smi'e li se ova miso sitna
I primiti duha nedobitna?
Ti si Janju angjelom prozvao,
Nemanja Ti sam bezsmrtnost dao!

VIII.

KRIVDA.

10. rujna 1864.

U samoći pustinik, raztužen,
U molitvah kobne čase traje,
Pa sve da je, tvrdom korom tuge
Okoreo, svjetske prezro raje,
Mrtvo gleda sunašce bez druge,
Te, u glibu težkih misli sgružen, —
Razvedri se vedrinom milote,
Kad ševine začuje divote:

Tako duša, krivdom uvriedjena,
Jadno stenje, — za životom hlepi;
Tu je mrzka, ondje je prokleta,

Crn joj svaki dan, pa bio liepi;
Svaka joj je nada već oteta, —
Tako vrlja do domaćih stiena:
Tu joj sine nova, vječna sgoda,
Kad ju takne glas od srdca roda.

IX.

UTJEHA MOJA.

U običaju njemačkoga naroda.

10. pros. 1864.

Nebesa su knjige od vieka,
  Gdje svo'im prstom višnji piše,
Neka vidi, tko ga ni'eka,
  Čijim duhom stvor saj diše!
    I. Mažuranić. Osman. XIV.

Oj, utjeho sladka, — jasna zrako!
Kad se sreća moja sva razkrši,
Kad mi nadu zloban sviet umako,
Pa mi ljubav i vjeru razprši:
  Nema jada, nema ljute boli,
Što bi tebe u meni utrla;
Oj, utjeho, tebe duša moli:
Ti si miso meni neumrla!
  Nek se sidro spasenja razlomi!
Ti me griješ udno srdca moga;
Tvoj glas zuji medju strašnim' gromi:
Vjeruj mene, uzdaj se u boga!
  Što u zviezdah sam bog ubilježi,

Ljudska sumnja nikad neugasi!
Ti su znaci plameniti tęži,
No najdraži mudrosti ukrasi.

X.
ŠTO JE LJUBAV I ROD ZAHVALNOSTI!

31. pros. 1864.

Žar ljubavi i žar zahvalnosti
  Sramom žári žuto lice strasti
I rastapa tvrdi led mrzosti:
  Na tom žaru može krepost cvasti!

Roditeljska glava kad pobieli,
Kad ju starost iznenada stigne,
Nek je sveta, ljubav nek se dieli,
Koja za nas mladu, crnu prigne!

  Naša srdca onda neka kriju
Svaku pečal u sebi duboko,
Da u jutru jadi neubiju
Milo, brižno roditeljsko oko!

  Da još ovdje na svietu sabere
Punu žetvu svoje njege mile,
Da su sjetve ljubavi i vjere
Ljubav, — vjeru opet povratile!

  Dede, da jih branimo ponosno
Na odmorku težku od starosti,
Da i oni osjete rados'no:
Što je ljubav i rod zahvalnosti!

II.

STVORI I UZORI.

1865.-70.

I.

DOBRA I ZLA SREĆA.

1. trav. 1865.

Kolo od sreće, u okoli
Varteći se, neprestaje:
Tko bi gori, eto 'e doli,
A, tko doli, gori ustaje!
Ivan Gundulić.

Comment peindre le malheur
que nul ne comprend?
M. Sophie Gay.

Sreća te je ljuto prevarila,
Izbila te često već nemilo;
Ali ona ima po dva krila,
Jedno hudo, drugo dobro krilo:
Jednim tuče, drugim rane vije.
Pa gle evo, gdje se k tebi kreće
Krilo blago, krilo milostnije —
Pa gle evo, ranâ nesta veće!

Stoj mi tvrdo, hrabar, nepomičan,
Otimaj se hudoj ljudskoj zlobi,
Prkosi de krivdi, svagda dičan;
Vječnost tebi radja u utrobi
Vjerno čedo blaga pominjanja!
No i ovdje, u toj svjetskoj vrevi,
Milost jednom za dobre prianja —
Ta u gnjoju rode i usjevi!

Hodočastnik kad prolazi, slomljen,
Preko suhe, spržene pustinje,
Vjerom živom nadje se udomljen
Kraj vreoca usred samotinje —
I dvie kapi od rosice lake
Često spasu jedan cvietak mali —
Ljudskoj duši dosta dvie su zrake;
Ona njima cielu noć prevali.

Prva zraka vjera je u boga,
Druga zraka — srdce prosvietljeno.
Kad dvie ove tvrda veže sloga,
Sve je smeće ljudsko satrveno.
Dok si nejak, imaš majku milu,
Kad odrasteš, ljubi zlato svoje,
Kad osiediš, eto ti u krilu
Unučići plavi, nježni stoje!

II.

KRALJ MIDA.

Priče.

15. trav. 1865.

a.

Lakomost.

Bez pomoći višnje s nebi
Svieta 'e stavnos sviem bjeguća . . .
I. Gundulić.

Pjevač Orfej u davna vremena
Poda mnogim znanja preučena.

Pak on tako uzgoji i Midu
U poštenju i u ljudskom stidu.

Otac Midin bijaše Gordija,
A Kybela majka, stara lija.

Kad odraste i krune dopade,
On grabiti blago odmah stade.

A lakše bi zasitio vuka,
No čovjeka može ljudska ruka!

Nikad njemu nebijaše dosta;
Tako lakom na zlato on posta.

Najposlije Dijonyza moli
U toj svojoj zlatohlepnoj boli,

Da mu silom božjom on prometne
Svake stvari u zlatne, umjetne,

Kojih bi se prstom dotaknuo,
Il' inače tekar dodirnuo.

Bog Dijonyz usliši mu želju
I izpuni ovu sreću velju.

On mu kaže slovom svoje sile:
„Sve ti stvari odmah zlatne bile,

„Kojih bi se jednom dotaknuo,
Il' inače kako dodirnuo!"

Kad u jutru sunce ogranulo,
Te odielo pred njim osvanulo,

Sve je zlato, zlato, zlato, zlato...
On sad gleda, pa zavika: „Šta to!"

Njemu treba što godj okusiti;
Ali ništa nemože primiti;

Sve je tvrdo, svietlo, žuto, suho,
Pilo, jelo, pa i svako ruho.

Što će bogat —, jadan, sad da radi,
Da se ipak s bogom nezavadi?

On se opet dosuče do hrama .
Plaho, tiho, biesan već od srama,

Te zaupi moliti u slavi,
Da ga ista vlast opet izbavi,

Pa najveće ove blagodati
Da mu sasvim i naprečac skrati!

Dijonyz ga i sad pomilova,
Te ga liepo tako savjetova:

Nek sva jela ostavi na stolu,
Nek se okupa u vodi Paktolu;

Da će ga zla Paktol oprostiti,
Te sam sebe zlatom pretvoriti!

Što bog reko, to kralj uradio:
U Paktolu zdravo se omio.

Kako Mida iz vode izteče,
Odmah Paktol zlatom sav poteče.

Ova priča zaslužuje vjere:
Nevalja ti pregoniti mjere!

β.

Šuplja ponositost kraljevska.

Vjekovite i bez svarhe
Ni'e pod suncem krepke stvari;
A u visocieh gora varhe
Najpri'e ognjeni tries udari.
I. Gundulić.

Druge priče eto vam o Midi,
Da se čovjek sav, kakav je, vidi!

Jednom podju, baš da se nadmeću,
Kušajući zajedničku sreću,

Apollon i Pan, slavni bogovi,
Kythara i Syrinć osim ovi'.

Dotura se amo i naš Mida,
Da se divi, il' da rane vida!

Ud'riše se lako oba boga,
Te s Olympa pobježe sad sloga.

Nametnu se u kraljevskoj časti, —
Oh, umrli, svi smo budalasti! —

Te suditi po svoj volji stade
Jadan Mida, tko više valjade...

On proslavi sudom svojim Pana,
A uvriedi tim božanstvo dana.

Apollon mu natače ušesa,
Duge uši. — Kralj moli nebesa,

Da mu skinu strašne te nagrde,
Znak osvete tašte i pretvrde.

No već mnogo izmače vremena,
A ta moba osta bez sjemena.

Jest, kolju se medju sobom bozi;
No pred ljudi — svim su cieli rozi!

Kamo? — Nikud nezna jadan Mida,
A od ruga i od svoga stida.

On zadugo misli svakojako,
Dok ga sluga nesvjetova tako:

„Frygjijsku si kupi kapetinu,
Gdje se krila preko ušiju vinu!“

U nevolji kralj sluša i slugu,
Tek da skrije pred svietom porugu.

Pa sad eno na javu mogaše!
On se bani, po kraljevski jaše.

No je ljudsko srdce prevrtljivo,
A mišljenje nestalno i živo!

Pa i sluzi služiti dosadi,
Premda vjeran po robskoj navadi.

Njega škaklji svejednako tajna,
Na kojoj se snuje ta vlast sjajna.

On proklinje svoje svjetovanje;
Jer mu prazno ostade priznanje.

Najposlije dodje gnjev na usta,
Što su vrata razmišljanja pusta.

Pa, nemoguć tajnu više kriti,
Nakani se riečcu uhvatiti,

Pak on podje do duboke jame.
U nju viče do dubine same,

Kolika su u kralja ušesa,
Znak najveći ošljega uresa.

Dok je tako rieči govorio,
Svu je jamu trstik osvojio.

Vjetar dune, pa trstik požene,
Trstik u sviet golu tajnu blene:

„Naš kralj, Mida, imade ušesa,
Što mu strše u vis, u nebesa!“

I ovako narod progovori,
U magarca da se kralj pretvori.

Ova priča jasan nauk uči:
Robska vjera na jedanput buči.

III.

PČELINJI BOJ.

Prič a.

22. trav. 1865.

Pravda ište svoje.....
Makar tielom slaba bila,
Duhom te je pobiedila.

Podiže se mala vojska pčela
Iz košnica, iz svojih posiela.

Svaka pčela na svoj žalac usta,
Da prekine otimanja pusta.

Nije ovo po volji kraljice;
Već pčelice, male zujalice,

Otresu se podložničtva lako,
Te zazuje krepkom zukom tako —

Za med sladki i slobodu svetu
Hajd' na zulum, na vojsku prokletu! —

Izletješe odmah na ulište,
Pa napolje, na bojno popriště.

Tu jih čeka vojska nazlobnička,
Vojska robska, vjerna, podložnička;

Jer ta ode amo na vojnicu
Za kraljicu, svoju okrutnicu.

Zuk za zukom, dodje i do boja;
Ud'riše se ljuto oba roja.

Što će biti? — Strašno se pobiše,
Već i mnoge žalce polomiše;

Obje vojske težko su smanjene
I jednako obje pobijene.

Koleba se sreća tamo amo;
E nemože krenuti nikamo.

Sav dan prodje. Noć se crna hvata,
Pa mračnjačka doletješe jata,

Da pomognu roju kraljičinu,
Samosilje više da uzvinu.

No zaludu! Duh još više valja;
Kud on hoće, tuda brda valja!

Kraljičina četa redom strada;
Jedna pčela sad za drugom pada.

Ustašice sve pod žalac krenu
I poraze vojsku, pobijenu.

Pa sad kriju polje mračnjačići,
Netopiri, sove i sovići — — —

Što je živo, to sad biegom bježi,
A kraljica mrtva tu već leži.

Jer, što većma nestajaše nade,
Zujalica jača zuka stade —

Za med sladki i slobodu svetu! —
Za med sladki i slobodu svetu

Održaše hrabrenu pobjedu,
Pa, zujeći, u košnicu gredu —

Za med sladki i slobodu svetu
Mi pobismo i kraljevsku četu! —

No lukave zolje i bumbari,
Ti kurjaci i zlobnici stari,

Gledajući, gdje se pčele biju,
Grohotom se iz prikrajka smiju,

Pomislivši: ‚krešite se, pčele,
Makar svu noć, sve do zore biele!

‚Odora će opet naša biti —
Slobodno se možete ubiti!‘

Na jedanput sreća se okrenu,
Pa sve nade bumbarstvu povenu.

Propalo je takvo hodotajstvo,
I lukavo svako svetotajstvo —

Propao je svaki *bumbarizam;*
Više valja čist *liberalizam* —

Više valja vlada samosviesti,
Nego red i poredak bez sviesti!

Jest, mraze se budale, narodi:
Sloboda jih u tor jedan vodi.

Pa sloboda, roditeljka sloge,
Krši roge i na zemlji boge — — —

Bumbari se za čas dosmijaše;
A pčelice, zatočnice naše,

Što stekoše, to i podieliše,
Stieg slobode u vis povisiše.

Ja sam bio kod njih na večeri,
Jeo meda, utvrdjen u vjeri,

Da je prošlo vrieme bumbarizma,
Da osviće dan liberalizma.

IV.

BRZO GINE, DJEVO, ŽIĆA SANAK!

6. svib. 1865.

Što 'e ljepše, neg' zora? Vidj' i nju, djevicu . . .
. . . .
Kri'e se, bježi; neće uza se
Sunca, ke joj približa se!

Ignj. Gjorgjić.

Maiden, swift life's vision flies,
Death has clos'd the poet's eyes!

Beresford.

Kaži, kako ljubice nestane,
Onomadne što je, bujna, cvala, —
Kiteć grudi ubave Cvjetane,
Što je slastan blagovonj sipala?

Znam, pastir ko, kad slavujak muči,
Cviet ljubičin mukom u grob skuči!

Kaži, gdje je stidljiva ružica,
  Dika jutra miomirisnoga, —
Rumen vienčac čelu ljepotica,
  Reseć divan vrh brdašca toga?

Liepa djevo, i ljeto pobježe,
A nesrećnu ružu žar sažeže!

Odvedi me barem na ladenac,
  Onomadne gdje je žuborio,
Ladnom vodom pojeć zelen vienac,
  Što se njemu oko grla vio!

Zrak i vjetar blago svoje siše;
Onaj potok nežubori više!

Odvedi me pod sjenku odrine,
  Onomadne što je cvietom cvala, —
Milo mjesto drage omladine,
  Gdje je djeva ljubav usnivala!

Grad i vihar u bies udariše,
Sve s odrine lišće oboriše!

Kaž' de, gdje je ljepota-seljanka,
  Onomadne što je dom resila, —
Ona vidje tu sred zaravanka
  Mene često, — krasna, zorna vila?

O, pastiru, kratko l' cvjeta doba!
Potraži ju sred obrasla groba!

Kud zamuknu pjesmica pastira,
 U veselju što je opjevao
Ljubičice, selo, žubor vira,
 Što je laste glasom proslavljao!

Brzo gine, djevo, žića sanak:
Ljubi, krasna, dok nemrkne danak!

V.

GOSPODJI K. J.

U pomenik.

18 20./5. 65.

Liepa ti je ta kitica,
Što si danas meni dala;
No milija ta ručica,
Koja mi je savijala.

O, ručice divna, mila,
Ti si prva na tom svietu
Cviećem — mene ukrasila —
U mladjanu ljubku ljetu!

Sjećaj me se na uranak,
Kad ustaješ sa Janicom, —
Kad sladjani mirni sanak
Odilazi sa zoricom!

Sjećaj me se svagda, krasna,
U visokoj svojoj ćudi!
Sjećaj me se, gospo jasna, —
Na milosti vjerna budi!

Ali, jaoj! spomen-cvieće,
Što kraj žubor-vode cvate,
Bujnim cvietom cvasti neće,
Kad ga časi obuhvate!

VI.

MIRAMARE.

Uoči trojičina dne 1865.

—

U tanku se vozim čamcu
Na pučini sinjoj, morskoj.
Naokolo zelen-brda
Vesele se, smieše liepo —
Sva noć prodje, i zaranci prodju!
Već je doba praskozorno;
Voda divnim sjajem trepti,
Kano da se preda, budi...
Val za valom u trk ide.
Zadjede se trka mala,
A iz trke ove male
Nabuni se cielo more, —
Premosti se, uzruja se
I podiže na lukove...
Gdje moj čamac, gdje moj život?
Sred njedara burne vode.

Duša tvori snom čudesa,
A um ljudski, kad zapita:
Što će, što l' je naumila?
To je djelo okrutnosti,
U ljetno je mraz to doba.
More bjesni, buči, uji;
Razjareno, nestrpljivo,
Radi radnju od vjekova
Svagda istu, svagda divnu,
Svagda divnu, svagda istu
Radnju radi od vjekova.
No se vječnost ta presieče; —
Vjetar dune, vale dielit stane...
Hvala tebi, vjetru, spasitelju!
Sad nazirem opet brda mila
I aloje, gdje se uzvijaju,
Pružajući u nebesa ruke,
Družeći se sa sunčanim žarom —
Zelene su ruke čudnovate,
Zelene i krupne, zamašite,
Kano ruke mlade morkinjice,
Što podiže rudež-kosu bujnu
U visine, pred noge božanstvu.
Lepeću se vrh nje vjetri,
Zračni ovi dusi, zatravljeni, —
Šapću šaptom zamršenim,
Kano da je uzdisanje,
Ili jarko milovanje
Boga, otca najjačega,
I prirode, rodne roditeljke.
Pobjegoše crne tame.
Razdiele se i talasi.

I odoše zračni dusi.
Tek još Leljo-vjetar piri,
Vjètrić-lavor — premileni.
More cvjeta rumen-cvietom,
Sieva jasno, ljubko, krasno.
Pa talasi, što su štropotali,
Blagoglasjem sadar žuborahu...
I zviezde se sad zaviju
Koprenicom plava neba —
Što su zviezde! Zar su biser
Na odielu biele zore?
To su, to su, nisu više;
Jer nestaju, potamnjuju
Od obraza djeve jasne, —
Zore, koja evo rudi!
Gleda moga krmilara,
Kako, nježan, kano magla,
O rodjaju mlada sunca,
Kad k nebesom u vis stupa,
Savija se, veslom kreće; —
Sanak drži krmioce.
On me vozi na podnožje
Rajskih slika i vidjenja,
A pred dvorac smion, vilen,
Gdje je stanak novih snova.
— Gdje smo, kaži, krmilare!
Kamo tvoja duša želi? —
To je divno Miramare.

VII.

NARODNJE MOLITVE.

15. srp. 1865.

---

1. U gospoda boga u dvorovih
Drvo raste tanano, visoko.
Tanko jeste, a granjem široko.
Iz ovoga drva viri crkva.
U toj crkvi tri priestola stoje:
Prvi priesto nosi — ljubav svetu,
Drugi nosi — presvetu slobodu,
Treći nosi — presvetu jednakost.
Sveta ljubav — radost nam doniela!
A sloboda — novi viek stvorila!
A jednakost — ljude prekrstila!

2. Ide mjesec i prelazi nebom,
Dok susrete jasnu putem zoru.
Oj, zoro, oj! U boga mi bila!
Biedna bila, kad si zakasnila! —
Dok si išla u našega roda,
Usred roda — njemu u kriocu,
U kriocu i sred jadna srdca
Dvie se noću zmije polegoše:
Prva zmija — potonja nevjera,
Druga zmija — ljuta mržnja bratska.
Svaka zmija ima i zmijića:
Prvi zmijić — šareno izdajstvo,
Drugi zmijić — bjesomučan razdor.
Ne dopusti, o gospode bože,
Ni ti, spasu, sinu vječitosti,

Vlasti tomu skotu nevjernomu,
Da izjede biedno tielo naše!

3. Zašto nećeš, domovino, amo?
Gledaj, majko, što ti sin donosi
Sa vojnice, gdje je bojak bio!
Donio ti tri žudjena darka:
Prvi darak — zlaćen ti je prsten,
Drugi darak — biela ti je suknja,
Treći darak — biser dragokupi.
Prsten zlatan sija, kano oganj,
Biela suknja bjelja je od sniega,
Sitan biser nek ti glavu kiti!
Zlatan prsten, — narodno jedinstvo,
Biela suknja — bratinska je sloga,
Sitan biser — narodna je sreća.

4. Domovino, biedna domovino,
Zašto nisi urodila slogom,
Koliko si urodila lozom? —
Domovina jadna se opila
Duhom loze, ne duhom slobode,
Opila se, mrtav san usnila: —
Onesvjesnu, od nesviesti bona.
A, kad ptice rajske doletješe,
Dušemorno pilo odniješe,
Probudiše domovinu krasnu.
Oj, odmah se iza sna prenula,
Prstom svojim na nje namagnula!
Oj, ptičice, moje probudnice,
Oj, ptičice, rajske poslanice!
Ja za lozu hajem i nehajem,

Već je mene u san oborila —
Prva vjera, potonja nevjera,
Ljuta mražnja medju mojom djetcom!

5. U gospoda boga u dvorovih
Trpeza je liepo postavljena.
Na trpezi do tri kupe stoje:
Prva kupa kupi — medovinu,
Druga kupa kupi — krepko pilo,
Treća kupa kupi — rujno vino.
Medovina — narodnja je pjesma,
Krepko pilo — naše je junačtvo,
Rujno vino — slavno pominjanje.

Naš Olimpo.

6. U krajevih Durmitora, brda,
Što se penje bogu do koljena,
Kano soha, držeć sva nebesa
Glavurinom siedom, nepomičnom,
Usred ljeta, kako usred zime
Lipa raste, a pod lipom cvjeta
Slavna djeva, krasna, čistosrdna.
Tudie izvor teče i žubori.
Na brežuljcih žubor-potočiću,
A u zemlji mekanoj i crnoj
Liepa djeva stablo usadila,
Usadila, — vodicom zalila.
Lijuć vodu, tako govorila:
Rasti, stablo! više još od mene,
Više mene, — krasnije od mene! —
Na tom stablu rode do tri roda:
Prvo jesu — debeli orasi,

Drugo jesu — višnje male, sladke,
Treće jesu — jabučice rujne.
Orasi su — do spasenja trudi,
A višnje su — višnje izbavljenje,
Jabučice — dari spasov-dana.
Tu igraju od veselja kolo
Svi duhovi slavenskoga roda,
Zatočnici sve braće slavenske,
I pjesnici, vjerni zavjetnici,
Uz kresove sveslavenske sloge
Klanjajući božanstvo slobode,
Klanjajući božanstvo bratimstva,
Klanjajući boga svevišnjega,
Što je otac obće jednakosti...
Pjesmice su posvećene žrtve
I milošte slavnoj djevi krasnoj,
Koja okom pazi jug i sjever,
Sva milujuć plemena bratinska.
Už nju dede živo pristanite,
Dok u žilah snagu osjećate,
Dok vas jaram robstva neobori,
Dok vas tudja kola neizlome!
Zamolite velikom molitvom,
Milim slovom i svim rodom našim,
Ponosita visoka nebesa —

Sini, sunce, i ograni skoro,
Da naraste stablo navisoko,
Pak da rodi rodom naširoko,
Naširoko, na dvie strane svieta!

VIII.

NAŠ NAROD.

Tri zvonke.

30. rujna 1865.

—

„Hereditary bondsmen! know ye not,
Who would be free, themselves must strike the blow —
— — — — — — — — — — — —
Thy glories all are o'er, but not thy years of shame'.“

L. Byron.

1.

Naš je narod jedna porodica,
Hrvat, Srbin, Bugarin, Slovenac,
Jedna slika, a različna lica.
Ti cvjetovi viju jedan vienac!

Domovina, u oku zjenica,
Više kapi, a jedan ladenac,
Il' najsladja u srdcu kapljica,
Jedno more i jedan zelenac.

Čuj, o majko, rieči sina svoga,
Da se splete vienac braće mile,
Da se svrši božje obećanje,

Od Ohrida, pa do Tobolskoga
Da se sdruže s v e k o l i k e sile,
Kano vile, složne na igranje!

2.

Nam se danak budućnosti bieli,
Kano zora, kraseć gorsko tjeme.

Sad se duša naša trnjem cvieli;
Još nad nami leži težko breme!

No kano da usud svieta želi,
Da nesagnji slavsko naše pleme,
On nam darak dobre sreće dieli;
Jer mi dasmo svemu svietu sjeme.

Hvatajmo se, braćo, dobre sreće,
Branimo se i slovom i perom,
Da dignemo spomen majci, Slavi,

Spomen, vriedan budućnosti veće,
Svi idući za obćenom vjerom,
Svi sliedeći srdce i um zdravi!

3.

Kad zaigra kolo od veselja
Medju braćom u složnoj ljubavi,
Pod štitovi svih slavenskih Relja,
Na dvorovih, po velikoj Slavi;

Jer nas sila, makar kako velja,
Ni do vieka više nezadavi,
Dok nas vodi zajednička želja,
Dok slavenstvo nosimo u glavi:

Neće dugo vrieme postajati,
Sve će biti, što je slavsko bilo!
Kad se slavski trakovi razšire,

Onda će se sunce zasijati,
Te spaliti tudjinstvo nemilo,
Što nas evo gnjavi i zatire!

IX.

PASTIR U GORI.

Pričalica.

20. sieč. 1866.

Da bi ljubav s prave osvete
Starla vječnoj u boljezni
Te uhode tamne i klete
I gusare od ljuvezni!
Ignj. Gjorgjić. P. XXX.

Gorom iduć kroz zeleno borje, —
Već je stao zimni snieg kopnjetì, —
U dolini opazim javorje.
Mrak se hvata. Crna noć već prieti.
Staza mi je tamna, opet sjajna;
Lišćem viri mjesečina tajna.

Sad mi dodje mekan zvek kroz granje.
Nije rog, a niti gusle nisu,
Već su gajde, što čujem, gadljanje.
Na planini, na planinskom visu,
Svira pastir pjesmu-pastjericu,
Dok miluje ovcu-razbludnicu.

Lutao sam. Vode me svirale,
Ja za njimi po divljoj naravi;
Ovdje su mi milije zujale,
Nego glasbom na sjajnoj zabavi,
Još milije, nego usred kola,
Gdje se kreće družina ohola!

U jedanput, dok tumaram tako,
Odtvori se šuma pred očima,
I ugledam jedno momče lako,
Gdje to svira i gadlje nadima.
Sve obasja sjajna mjesečina
I uzvisi čudesnost milina.

Idem bliže, sve milije svira.
On je pastir; ali gdje mu stado?
Bezprestano svirale prebira
I miluje jagnje jedno mlado.
Gdje mu stado? On je sam u gori!
Žarko l' njemu sunašce negori?

Gdje ti stado? Tako progovorim:
Što tu sjediš sam u pustoj gori?
Ti si malen medju veljim' borim! —
A on meni tako odgovori:
Žarko sunce oddavna zapade,
Pa i meni žarko sunce pade.

Ja sam pastir, zovu me čobanom;
Jer sam prije dugobradke paso,
U planinu išo zorom ranom,
Ovdje srećan, kano borak, raso,
Nisam znao, što je jad i tuga,
Slaveć boga nasred toga luga.

Tu sam spleo sebi kolibicu,
Koze paso, muzo, mlieka pio,
Tanku sebi gradeć sviralicu.
Da sam tada pravo srećan bio,

To sad znadem, kad mi srdce znade,
Da na svietu nesreća imade.

Ali eto radost mene minu,
Kad je stado jedno zalutalo,
Te se amo k meni odmah vinu,
Ovčje stado, sasvim jedno malo!
A za stadom brzo dohrlila
Jedna vila, kano gorska vila.

O času klet, kad 'no te ugledam!
Još mi pamet onu sliku vraća,
Još u srdcu kano plašljiv predam,
Jošt se čuvstvo za čuvstvom prevraća,
Kano voda pored vodenice,
Još ju vidim, još joj gledam lice!

Strah i nemir udjoše u grudi,
Dva zlotvora srdca nedužnoga.
Nješto mi se u srdcu probudi,
Što mi nikad do trenutka toga
Nije bilo znano niti malo:
To je srdce žarom usijalo!

Na lievoj me strani žar sta žeći,
Ni živ ugljen, kad bi ga primio,
Nemože se ništa ravno reći,
Kako ti je, kad se razpirio
Oganj srdcu tu, na lievom kraju,
Gdje žilice najjače kucaju.

Dade mi se kano nehotice
Ta rieč „ljubim“, nikad nečuvena,

Razpupi mi postidne usnice,
Kano cvietak pčela okriljena,
Sad ga blazni, a sad opet bode,
Otima mu naslade prirode.

To ja znadem, kad sam ju izreko,
Da se narav silovno drmnula,
Kad je ovaj glas na sviet poteko,
Da se ciela duša prevrnula,
I ja sam se čitav promienio,
Mnogim bolom vrata odtvorio.

Dok sam časak prvi proklinjao
I plakao nemir srdca svoga,
U to sam još željnije čekao,
Noć se i dan molio u boga,
Da mi dadne drugi jedan danak,
Da mi dodje o n a na sastanak.

Jedno jutro, nakon grke noći, —
Ah, kud ode mojski mio sanak! —
Kad mi stado htjede na tor poći,
Kad se prvi razvodio danak,
Krd svoj stjeram neobičnim putkom,
Iduć pravo za Vilinskim vrutkom.

Tu, na vrelu, što sam našo o'dje? —
Isto lice, isto ono lice,
Koje tada za ovcami prodje,
Isti onaj koban lik djevice,
Što je meni sreću ugrabio,
Za kojim sam sa svim tim gramzio!

Kleto vrelo, kleto moje stado,
Zašto mi se dalo navraćati,
Kud mi nije ići bilo rado?
Pa se amo upravo navrati',
Kad je djeva kosu razpletala,
Pojeć ovce, sebe umivala!

Ja ju molim, ona nezna, što ću;
Ni ja neznah u prvom trenutku.
To znah samo, da ja nješto hoću;
No da hoću pri tom šumskom vrutku
Da savijem vjenčić od ljubavi, —
Ta mi miso nebijaš' u glavi.

Ištem zavoj ljutoj svojoj rani,
K njoj me vuče nješto nevidjeno;
Jer da ona dragu tajnu hrani,
Ono velje čudo nečuveno,
Što će meni rane izliečiti,
Pa mi srdce tužno osladiti!

Rieči meni stanu brže teći,
Nego živa voda-izvornica,
Oči krenu, milosti moleći,
Žarkim ognjem osipati lica.
Sav se prenuh, sva se ćud pretvori:
Moj niem jezik tada progovori!

Sad sam stao čuvstva odievati
U prilične laskavice-rieči,
Kozje pjesme u ljubav pjevati.
Još mi evo u ušijuh ječi

Jedna pjesma tanka, glasovita,
Prvim čuvstvom ljubavi savita!

To slušajuć, moja Vilenica
Dolažaše sve bliže i bliže.
Sad se čudi, a sad pade nica,
Sad se ledi, sad opet užiže:
Vidio sam, gdje od žara gori;
Leljo hoće da joj sram obori.

Sad i meni puče pred očima.
Gledao sam isti sviet, što prije,
Stado svoje, kako hranu prima;
No se čini, kan' da isto nije:
Stvar mi svaka sve jasnija biva,
Svaka kaplja krvi bude živa.

Kad sam potom stado razgledao,
Gdje se mlado mladim razsladjuje,
Gdje je ovan došo, te nedao,
Da ovčica žalostna tuguje,
Sve sam potom jasno razumio,
Vilenici svojoj tumačio.

Sad sam svagda išo k istoj vodi.
Kako su se stada sastajala
U slobodi i bujnoj prirodi
I vesela zajedno igrala,
Tako se nas dvoje udružilo,
Jedno vrelo dvie žilice slilo.

Tu bijaše špilja sred litice.
U toj špilji, kloneći se stada,

Provodjasmo radosti i triće,
Puni žara, puni sladkih nada:
Osjetismo prvu slast i muku,
Gdje med pruža jedu vjernu ruku!

Pod javorjem, gdje je to drvèće,
Tu bijaše naše igralište,
Tu bijaše stanak naše sreće,
Skakalište, zelen-pjevalište.
Kad smo htjeli šalom nadvladati
S v o j prokšeni mudri puk bradati:

Obiestno smo stado nadkrilili.
Sad se naše gospodarstvo sdruži.
O vremena, o časovi mili,
Kako za vas plačno srdce tuži!
Kad je ljubav, nek je ljubav sita,
Neka nije žedna, ugasita!

Osladivši vaje gorke želje,
Mi zajedno jutrom osvitasmo.
Sve nam stado postajaše bjelje,
I mi bjelji, srećniji bijasmo,
Nego ikad, neuki odprije,
Dok nam ljubav srdca neodkrije.

Materinje milo, brižno oko
Netetoši tako s v o g a čeda,
Na plien mio nehrli ni soko
Tako brzo, kad s visine gleda:
Kako se nas dvoje sastavilo,
Kad ugleda jedno drugo milo.

Ali onda, kad se čuvstvo pravo
Medju nama liepo razlievalo,
Kad sam srdce osjetio zdravo,
Kad je ovo ugodno plivalo:
Iz dolina divlji skup navali,
S kolibom nam i sreću razvali.

Razagnaše biela naša stada,
Savezaše meni obje ruke.
Zapitaše: Gdje je djeva mlada?
Udariše nju na težke muke.
Sve oteše, nju mi odvedoše,
Nju mi bonu, strašni, umakoše.

I tako sam ovdje sam ostao.
Kad sam ruke svoje razdriešio,
Jošt sam stare gadlje razabrao,
U podoru kolibe odkrio
Ovu nježnu sakritu ovčicu,
Tu njezinu milu razbludnicu, —

Koja mi je ljubljena zaklada, —
Dok zaludu zovem, tako sviram, —
Još jedina preostala nada.
Sav dan evo gadlje te prebiram,
Pa me noćca sama tu zateče,
Gdje mi rieči ni jeka nereče!

Ah, jadan sam! — Na to suze roni.
Aoh, jadan! gdje je blago moje,
Gdje se stado bielo moje goni,
Gdje nožice mile moje stoje,

Gdje su one ljubljene ručice,
Gdje su one srdačne očice?

Ja ga tješim, kad on dobesjedi,
Ja mu velim, da ću mu tražiti,
Da ću naći, gdje mu mila sjedi,
Da ću cielu goru prevaliti,
Kad sjutradan sunašce ograne,
Te razsvietli tamne ove strane.

On će na to: Dan sad kasno svane,
A gora je gusta i prostrana,
Prije će me obrvati rane,
No što nadješ, gdje je ona strana,
Gdje domuju gorani-gusari,
Od ljubavi m o j e otmičari!

On sad ode. Ja ga sliedom sliedim,
Kud me vodi kroz visoko stienje,
Nazorice za njim vjerno gledim,
Slušam, kako uzdiše i stenje,
Uzdisanje u gadlje ulieva,
Svira, tužan: Gdje je moja djeva?

I upravi korake put špilje,
Gdje je danke srećne boravio,
Te mi reče: Bilo bi mi milje,
Kad bi sa mnom ovdje prenoćio! —
Taj mi poziv bješe vrlo mio;
Jer sam s puta zalutao bio.

Već ponoćni mjesec tada sjaše.
Njemu obraz mladjani razsine.

Vedar, miran, ljubazan bijaše
I pouzdan nasred mjesečine,
Mio drugar u zelenoj gori,
Gdje su strašni ti visoki bori.

Njemu sam se vjerom povjerio,
Osjećajuć u njem čuvstva srodna,
Do njega sam odmah osjetio
Silom riečî srdašca prirodna,
Kolika je ljubav dobivena,
Kolika li opet izgubljena.

X.

DANAK PRAVEDNOSTI.

10. trav. 1866.

Baš narodâ nedrže priestolja,
Već priestolja drži pučka volja!

Danak svanu! Smjerno mu polažem
Život evo svoj pred priesto vječan!
Na sviet ide volja sakrivena,
Bliede djela, kano krpa biela.
No blažena plata sad procvjeta!
Gdje sam bio, dozri usjev ljeta.
E, pa nisam zaludu živio,
Lažnom učbom roda obsjenio!
Dan dolazi, vrieme stvara ono,
Što sam htio; sila već priznaje,
Da joj strasi u propast usrću.
Vidim, gdje se uporedo gradi,

Za lomačom lomača podiže.
Biesan narod poskida verige,
Hvata kralja u bezbožnu biesu,
Onda bije sebe sam udarci.
Oštra bradva brže bolje brije
Vrat za vratom, život za životom,
Ka' marljivi žeteoci žetvu; —
Iznenada ovaj bies postrada.
Krvnik pada, silan mač zavlada,
Pa proklinje grančicu masline.
Tvrda ruka mačem trati narod,
Dok se razbi taj boj i utrnu.
Bučno more o grob samcat bije.
Sve umire, šuti i počiva.
I opet nam jasni danci sviću,
I narodi i kraljevi stoje,
Pružajući mirne ruke svoje,
Vežu vječne medju sobom sveze.
Nevolja je, dok to vrieme dodje!
Istina je, ka' i mudrost čista:
Tek uz kralja narodi su snažni,
Tek uz narod kraljevi su važni.
No narodâ nedrže priestolja,
Već priestolja drži pučka volja.
Narod nosi priesto na rameni',
Dok ga vriednim u nevolji cieni; —
Kad dotuže narodu žalosti,
Svane danak, danak pravednosti!

XI.

O razkriću spomenika JELAČIĆA, BANA.

16. pros. 1866.

Ako bog da i sreća junačka!
Uslovica banova.

Potonjemu rodu objavljati
Iz poviesti divna pojavljenja,
Budućnosti prošlost navještati:
Najljepši je uzor pjesmopjenja.

Kad mrak tlači zemlje i narode,
Višnji šalje jasne poklisare,
Da dan bieli u narod uvode,
Raztjeravši magluštine stare.

Jedni slovom, perom, drugi mačem
Izvršuju poslaničtvo svoje:
U ljubavi doma, a ne plačem
Cviet prosvjete valja da uzgoje.

Ima ljudi velikih i znatnih,
Koji prasnu, opet se utrnu,
Kano oganj nasred vreva ratnih,
Sad su ovdje, sad u propast srnu.

No su riedki, koji se pojave,
Pa za sobom spomen ostavljaju,
Te jim viencem ovjenčane glave
Domorodci harno veličaju.

To su veći i slave vriedniji:
Što su naglje sebe pojavili,
Narod valja da je zahvalniji,
Kad su oni k njemu dohrlili, —

Kano zviezde putniku u mraku,
Što bi u jaz hinben bio pao,
Da mu nije uzprkos oblaku
Iznenada zviezdâ žar zasjao.

Svagdje vidjah hinbene zlotvore,
Koji silom hoće da zamrače
Prvu svjetlost prve naše zore:
Zloslutnica-domovina plače.

Naš bi narod bio zalutao,
Da — u rieku krvi proljevane
Pod oblakom prašna dima pao;
Ali dodje Jelačiću, bane!

U čas pravi na nebu nam svane,
Kano zviezda, da ju uočimo,
Na branilo za naš narod stane,
U čas pravi, da ju nasliedimo!

On ustane, da nam ono brani,
Što smo stekli, što smo sagradili,
Š njim su došli zemljetresni dani,
Bojni dani, koji nisu bili.

Sinu sablja, on na čelu čete.
Evo rodu voditelja nova!
Svi to viču, u boj za njim lete:
Narod njegve tisućne razkova —

I osjeti noge, oproštene
Od veriga jednoga silnika,
Gotov opet, u boj da se krene,
Da ga vodi izabrana dika.

Kad se klasje najljepše lelija
Na velikoj njivi tamo amo,
Te prsima blaga nada prija,
Od radosti svi da zaigramo:

Grune grom, pa strastna š njim oluja!
Nad njivom se, ohola, razkara,
Pa, što s nadom obilno uzbuja,
U tren jedan ljutina poara.

Kad se ljudi bane vrh šljemena,
Mnogi goru i zaboravljaju; —
Ljekovita minuše vremena,
Koja lieče i rane vidaju.

Svršeno je! Krilo spomenika
Pred očima danas nam razpada,
I osviće velika prilika,
A narodu prevelika nada:

Eto, rode, vodje izabrana:
Ako bog da i junačka sreća,
Opet evo Jelačića, bana!
Nakon njega budućnost još veća —

Od prošlosti, krvlju izpisane,
Kad na polje samoosjećanja
Sav naš narod, prosvietljen, ustane,
Te se prodje robskoga igranja!

XII.

D O B A.

18 $\frac{16.}{2.}$ 61.

Toliko *naš narod* i opet i svejednako trpi u Bosni i Hercegovini, da se golema tuga, koja čovjeku, kršćaninu, obuzima grudi, nigdje nesmije, nikad nemože poboraviti. Krajnje je doba.
Dodj', proljeće! — — —

Dodj', proljeće, dodj' mi, dodji,
A ti, ružna zimo, prodji, prodji,
Dodj', proljeće, liepo, ružičasto,
Dodj', proljeće, blago, slavujasto!

Dodj', proljeće, milo, vedro, jasno,
Dodj', proljeće, ljubazno i krasno,
Dodji, liepo čedo, milovano
I toliko puta opievano!

U rosnatoj lakoj haljinici,
Slično cvietu svomu i ružici,
Dodji s malim kolovodjom vitim,
Sa slavićem sjetnim, glasovitim!

I u glasbi i u pjevokazu,
U živici i zelenu lazu,
Poj nam pjesmu, pjesmu od pjesama,
Koju pjeva tvoja ljubav sama!

Tebe brane divlje ruže one,
Stražarice trnjane, sione,
Zaštićuju tebe od napasti
I visoki gorostasi rasti.

Ti svakamo možeš poletjeti,
Kud te mogu krioca ponieti;
Ali bratac, čovjek u veriga',
Nikud, biedan, nikamo iz briga!

Dodji brzo i razastri smilje
Po livadah i cvieće bosilje,
Neka bude, što narodi žude,
Neka pravo njim proljeće bude!

U srdcu je želja ponajveća,
Kad se bolje, sreće vriedno, sjeća:
Najveća je žedj u ljudskoj duši,
Koja čezne, a čežnja ju guši.

Mnogi žedne, napoji jih rosom,
Ogledaj se za sirotom bosom,
Da zamieni biedu blaga sreća,
Pak da svane svietu dan proljeća!

A ti, zimo mrka i žalostna,
Vidji brata, čovjeka, radostna!
Baš ga vidji, gdje se oslobodi,
Kano da je u novoj prirodi!

Sve kolike tvoje potraguše,
Koje cvieće i livade guše,
Pare, bure, magle, oblačine,
Raztrgle se, kano lisičine!

Narodi su evo na tom doba,
Da nebudu više tudja roba,
Gotovi su, da rode slobodu,
Svomu zemlja neka služi rodu!

Dodje l' ljeto, čedo to sunčano,
Sjajno, vruće, zorom ogrijano,
Čeljadi se obrazi prepale,
I od znoja potoci provale.

Jasne zrake šire uz nebesa
Te sagove, punane uresa,
Na kojih se zraci saljevaju,
Kano zlato, na modrini sjaju.

Dohvati se sunce do gorice,
Više gore suncu vidiš lice,
Kad zapada, da boravi sanak,
A da budi druge na uranak.

Ljeto — to je uzpaljena moma,
Koja neće da ostaje doma;
No, uzdišuć od gorde vrućine,
Ide tamo u lad, u doline.

Sve je nago, lako pokriveno,
Što je zimi težko zavijeno,
I haljina gusta životine
S tiela vruća silazi i mine.

Sparne ure objahuju grudi,
Svagda piri vjetar vrući, hudi,
Ne na putu, nego pod drvećem
Najradje se, miran, pod mrak šećem

I uzdišem za proljećem krasnim,
Za rumenim, zelenim i jasnim:
Dodji, dodji, čedo milovano
I toliko puta željkovano!

U tebe je mjera uživanja,
Tu na zemlji uzor živovanja,
Svaki lavor zrak sunčani ladi,
Svaka ptica sto pjesama gradi.

Sve mi sbori potočić u gori,
Sve govori, žuborkom žubori,
Nebo ti se smieši tim dolinam,
A doline zelenim planinam.

Kano da se smije sva priroda,
Što joj dana sloboda i sgoda,
Da se mienja i čudom pretvara,
Njekom silom potajnoga žara!

Što bi žuto, lišće se zeleni,
Pupoljci su tajni razvijeni,
Tajnosti se prirodne odkriju,
Odkriću se svi stvorovi smiju.

Ah, da bi se tako svi narodi
Podmladili u mladoj slobodi,
Pak da nebi nikad zimovali,
Samo cvieće i proljeće znali!

Prije zime, koja tare ljeto,
Ima li što? E, jeseni eto!
I prieti se požutjelu lugu,
Svaki vjetric javlja zimnu tugu.

Kad su zlatne plodine sabrane,
Gledaj one grozdovite dane,
Od radosti njekako sukrovne,
I zabave berbene i lovne!

Ljeto — čedo, srpom krunisano,
Već odnese snoplje povezano,
Sve poljane jesen obuzima;
Još nedodje zimolezka, zima.

Još u špilji urlaju vihrovi,
I jošt stenju podli ti mrazovi,
Koji hoće da araju trude,
Što narodi nastoje i žude.

Žutolista jesen namiguje
Na putnika, koji baš putuje,
Pak on leti u selo i ište
Stan, noćište, kakvo zimovište.

Ali što će narod naški, jadni,
Još putuje, a zrak brije ladni,
Nema stana, niti ciele klieti,
Hoće li ga vihrovi zatrieti?

Neće, neće, boga mi živoga!
Dok imade njegdje roda svoga:
Zna pomoći i maču jakomu,
Pomoći će i narodu svomu — —

Već je doba, već je krajnje doba,
Da nepadne u gudure groba,
Neka svane narodu proljeće,
Koje mienja narav i pokreće!

Bježi, bježi, vjetrovita zimo,
Ljut zlobniče, što prolaziš mimo,
Mimo doma našega naroda,
Neka bude narodna sloboda!

Oštra zimo, okrutnice kleta,
Nezahvalna, nevriedna osvetâ,
Vjerolomna ti si nepodoba,
Liepo nećeš da nam dodje doba;

No se narod svejednako ježi,
Ili daždi, ili sniegom snieži:
Bježi, čezni, nepodobo jedna,
U nepielo odlazila, biedna!

Sorila se, kano usov leda,
I otišla u do nepogleda;
Ti si mnoge prave oborila,
Počinila djela sva nemila!

Ti nam neda niti sunca žarka,
Ti nam neda najmanjega darka:
No je ljubav bratinska ozebla;
Jer si pod njom ti umjetno grebla.

Ledene si satvorila gore,
Nebotične, nesmiljene dvore,
A od suza urese salila.
Plače biela iz gorice vila:

O, bezumna i pakostna silo,
Baš te tvoje djelo i svalilo!
Kopaj, kopaj i usove valjaj,
Ruši kuće, zlotvorstvo izmaljaj!

No ćeš proći, sunce će pripeći,
Pa će mnogi od radosti reći:
E, to bilo svakoj onoj sili,
Što se smije, dok nesrećnik cvili!

Čovječanstvo samo zato gine;
Jer još goji čovječje te psine,
Koje njemu zadavaju rane,
Jad šireći na sve svieta strane.

Sirotčad je bez ogrjeva bila,
Izdisaše na vrhu nosilâ;
Jer ti neda, da ju zrake griju,
Što se gore povrh tebe smiju.

Groza, trepet, smrzlost iznenada,
To je tvoje, tim se služiš rada;
Ni u kući, ni u pustoj rupi
Neda mira, svakamo narupi.

Zimo, zimo, zimo nesmiljena,
Zimo ciča, više nezimljena,
Tvrda zimo, srdca ti razkidaš,
Samo ranjaš, nikoga nevidaš!

Kostrieši se, kano čakalj-zviere;
No znaj, tako svietu vječne vjere,
Hoće doći i spasenje roda,
I od tvoje pakosti sloboda!

Pjevač doba spjevava ovako,
To će biti, inače nikako;
Kad se slogom bratske ruke slože:
Što li čovjek činiti nemože?

Ta već prodje ono doba gluho,
Kad je čulo zaplašeno uho
Samo prietnje vještica i strava,
Vraga, stvora zapaljenih glava!

Duhovi se drugi sad slušaju,
Koji idu po sunčanom sjaju,
Pak u svakoj kapi stazu vide,
Kojom volja prosvietljenja ide.

Nije više doba zavijeno,
Već u ruke ljudske postavljeno —
Zlo je doba, gladna je godina;
No svak narod ima svoga sina.

Neka u se upre sve poglede,
Da razvidi sve kolike biede,
Kud se vuku od robstva verige,
Pa će moći razagnati brige!

Sam se neka prene i osviesti
Onom silom ljudske samosviesti,
Koja stvara ponajveća djela,
Samo kad je snažno poželjela!

Pa sam narod, kad može tudjinu
On pomoći, silnu tirjaninu,
Hoće moći i sam sebi, bože!
Jer sve narod, ako hoće, može — —

Gdje si, gdje si, slavje, ptico mala,
Te si meni pjesmu propjevala?
Zapjevaj mi pjesmu od slobode
Za sve biedne, pravedne narode!

Da se ori na četiri kraja
Jedna pjesma od gaja do gaja:
Zviezda će ti svietliti na putu
I pršati mrak u svakom kutu!

Pjevaj pjesmu, sebi životnicu,
Onu pjesmu, kratku slobodnicu,
Radostnicu, da se sviet veseli,
Da raj bude naški narod cieli:

Dodj', proljeće, milo, vedro, jasno,
Dodj', proljeće, ljubazno i krasno,
Dodji, liepo čedo, milovano,
Mojom pjesmom tako pozivano!

XIII.

KAPETANU GJORGJU VLAJKOVIĆU.

U spomen dana 21. lip. 1867.

Slobodi je tek postavljen temelj.
Srbija je sa Lazarom, knezom,
U grob pala... Srbija se opet
Diže s knezom Milošem iz groba.
Matija Ban.

Dragi brate, veliki junače
I Srbine, mili Slavljanine,
Mlado srdce mah u oganj skače,
Kud ga žarko Tvoje oko vine!

Dični sine, vječno Tebi ime,
Dični sine majke Srbijanke,
Kano ljeta provodio zime,
Svedj u većoj slavi slavne danke!

Tebe srdce po tom svietu nosi,
Tvoje slovo sav sviet razgrijava,
Svako pita, kad Te vidi: Tko si?
Svak osjeća, bog Te uzdržava.

Za Tvoju Te drži domovinu,
Da izvojštiš sladjanu slobodu
Bratu Svomu, jadnu Slavljaninu,
I slobodu zarobljenu rodu.

Soko leti više srdcem svojim,
Nego krilom nebu u visine,
Narodu se svomu baš nebojim,
Dok ovakve vidim hrabre sine.

Iz Srbije, zemlje-posestrime,
Koju mnogi i premnogi ljube,
A svi ciene srbsko, slavno ime,
Ide nada; ljudi se negube!

Neuzdaj se, Srbe veličani,
U umjetne državne nakane,
Već u plamen i žar pouzdani,
U bratinske grudi pouzdane!

Drina nije more nebrodjeno,
Niti Prizren nakraj svieta nije,
Tvoje oko, slovom podkriepljeno,
Stieg slobode hoće da razvije, —

Pak u bratskom, bosanskom plemenu
Kad zastavu slobode razmahne,
Ta steko si svrhu ožudjenu
I reko si: neka duh izdahne!

XIV.

U SGODU ZVONBE I GRMLJAVINE.

Inokaz, smjesta spjevan

26. lip. 1867.

Zlo godište roda ište, a nevolja prijatelja.
Narodna poslovica.

Oho, sad će početi
Ilija sveti! 19. lip. 1870.

Oblaci se crni razapeše,
Kano jedra crna, razapeta,
U nebu se crne sile smieše,
Na oči jim izlazi osveta.

Tuča pada i bije sve bilje,
Pljusak pljušti: Pomiluj nas, bože!
Gdje je naše smilje i bosilje?
Narod viče, prestati nemože.

Sva ljetina i priroda ode.
Zašto, zvono, što si zazvonilo,
Koje ruke ljudske ondje vode,
Biješ tako muklo i nemilo?

Neodvraćaš zla od domovine!...
Nego mumljaš, bog te ni nečuje,
Dok ta sila klete grmljavine
Sad od sela do sela putuje.

I gromovi biju bez odmora,
Grad udara, kano puške mnoge,
Kad jih čete pale sred tabora,
I od straha strepe ljudske noge.

Sve se u mah strahovito kreće.
Šapat ide od sela do sela:
Ovo ljeto dobro biti neće;
Sve je sila odosgor uzela.

Svud se crne oblačine vuku,
I svakamo zlobni vihri krenu,
Na sve strane grozne tuče tuku
Domovinu tužnu, pokorenu.

Podiže se jedno selo mlado,
Te odvraća tuču i proklinje,
Te je blago izbaviti rado
I još hoće da ju opominje.

Kasno ti je, odvraćati tuču,
Kad je cielu ljetinu utukla;
Sila ti je u malenu ključu,
Dok se nije zla ruka dovukla.

Da stvaramo u čas do godine, —
Oblaci se crni razapeše —
Novi porod prirodne ljetine, —
I dar božji zlobivo uzeše!

XV.

TREĆEMU U SBORU

svete braće slavenske.

31. kol. 1867.

Bog i vjera, narodnost, sloboda,
Bratstvo, ljubav, umjetnost, priroda
I književnost: sve su vojska sveta,
Da se slavi carica Prosvjeta.

Nevidim ga, pjevati ga hoću!
Tako mi je, kano da sam noću
U prekrasnu jednom perivoju,
Gdje zazivam na spjev vilu svoju.

Njega pjevam, a njega nevidim!
To priznati, zaista se stidim:
Tko nevidi duše Širjajeva,
Gdje Slavenom iz daljine sieva?

To je sliepac, bogom odabrani,
Da sagradi i medju Slavljani
Hram svjetlosti u prostom narodu,
I u Moskvi i u Novgorodu.

On nam odkri prvoučitelje
I razigra u Slavenstvu želje,
Da se slavi tisućgodišnjica
Za dva sveta u kršćanstvu lica.

Metodija i brata Ćirila
Po njem svanu čudotvorna sila.
I u tom se sve Slavenstvo složi,
U molitvi za blagoslov boži,

Obljetnica nakon tisuć' ljeta,
Proslavljena za dva brata sveta,
Jedini je slučaj u Slavena,
Gdje je Slava ciela sjedinjena.

U Zagrebu, Moskvi, Biogradu,
U Vršavi, Pragu, Novogradu
I u Zadru, Kievu, Ljubljani,
U Cjelovcu slave dan Slavljani.

Ali kaži, nije li jednako
Slovo božje medju ljudi jako?
Kad se svrši volja božja prava,
Sva će dušom jedna biti Slava.

On putuje od sela do sela
I tumači svetiteljska djela,
Kako da se slavska sloga puni
U Slavenstvu medju milijuni.

U sobici velji naučnici
I visoke knjige, zakonici,
Neprodiru u sviet, u množinu,
Nečuveni, često puta ginu.

On putuje, narod razsvjetljuje,
Oko njega, kako pčele zuje
Oko cvieta usred topla ljeta,
Svi slušaju tumačenja sveta.

On nas ondje u jedinstvo veže
Čvrstom svezom, koje nerazreže
Nikad sila baš nikakvim nožem:
To je sveza po zakonu bož'em —

Da budemo jedni i jedini,
Jedni dušom u svoj domovini,
Da nas veže Ćiril-Metodija,
Koju svezu Širjajev savija!

Kako je to, te je sliepac ovo,
Što nam širi jedinstveno slovo?
To je svetac po slovu i tvoru,
Sa braćom je treći on u sboru.

XVI.

ŽIVOT PJESNIKOV.

Tri slike.

28. rujna 1867.

Život ljudski nije drugo,
Neg' smućeno jedno more!
I. Gundulić.

Život mu je ruža ljetna,
Što razvija cviet u zoru
I svak listak ljubi, sjetna,
U vjenčanu razgovoru;
Ali prije crna mraka,
Prije, no se noć prikuči
I krilima od oblaka
Sviet pod panče bieli skuči, —
Vidi lišće, razasuto,
Na tlih leži i izdiše,
Uvenula, tuži ljuto;
Što je bila, nije više!

No na nizak odar cvieta
Plače noćna rosa sladka,
Koja pada usred ljeta,
Sred noćnoga blaga ladka,
Iz očiju od zvjezdica,
Koje liju gorke suze
Od zjenica, iz očica,
Na grob druzi, ljetnoj ruži,
Kad jim noćca nju oduze, —
Vedro nebo za njom tuži;
Ali za njim, jaoj, hude sreće? —
Za njim nitko suza liti neće!

Život mu je list jeseni,
O mjesecu dršće bliedom,
Kano gorski cviet na stieni
Pred ljutitom zimom siedom,
Držan krškom tom stabljikom:
Neće dugo biti vrieme,
Ponići će, mrtav, nikom;
I malo čas, — kano sjeme, —
On trepeće, — brzo gine;
Prije, no pas lovni lane,
Loveć lovak vrh planine,
On izvije kratke dane;
No će prije, no uvene
I, žut, padne na zemljicu,
Da se k zemlji opet krene, —
Drvo, gdje se on rodio,
Sazvati svu porodicu,
Te plakati listak mio, —
Vjetrovi će uzdisati

Kroz šupljinu drva toga,
Tužnu pjesmu zasvirati
I za sjenkom lista svoga;
Ali za njim, jaoj, hude sreće? —
Za njim nitko uzdisati neće!

Život mu je t r a g, ugažen
U pržinah od Sahare,
Kojim stupa, neporažen,
Dok valovi neudare;
No, kad plima morska pline,
Talasi se svi razbuje:
Traga nesta svrh pržine.
Pa još kano da tuguje,
Što se sav trag iztražio,
Čudnovato val uzdiše
U pustinji, gdje je bio,
Na bregovih mora više, —
I ljudskoga trag plemena —
More plače, buči, bije
Od prastara još vremena
I ogromne suze lije
O bregove neobične:
Talasi se dižu, ruše
I mornare viču dične,
Udno mora pale duše;
Ali za njim, jaoj, hude sreće? —
Za njim nitko naricati neće!

Ah, nemoj mi to pjevati!
U gori će vila biti,
Na visokoj gorskoj glavi,

U pjevanju naricati
Za slobodu, rod ljubavi —
U gori će vila biti:
Za njim gorke suze liti.

XVII.

SVIM DUŠICAM.

Na dušni dan 1867.

Tužno 'e, gledat' to mrtvilo
I nečuti jasna grla,
Kano da je po lugovieh
Pjevna družba izumrla.
I. Trnski.

Amo nose svako čedo,
Što je bilo živa glava,
A on, grobar, stari djedo?
Svako čedo zatrpava.
Na groblju sv. Jurja.

Razsvietljeno groblje eno,
Gdje je more od svjećica
Po brdašcu proliveno,
Da se slavi dan dušica!

Grobno zvonce tužno bije,
Mrak se noćni prikučuje,
Sumporan se dim tu vije,
Žive duše zagušuje.

Zvonce bije amo tamo,
Probudjuje duše mrtve,
Da se tada svih sjećamo,
Oplakane svake žrtve.

Ah, tužno je, prolaziti
Po grobovih, razsvietljenih,
I obsjenjen tada biti,
Da je to čast sahranjenih!

Tko je umro, izdahnuo:
Ja sam umro, mili bože,
I sa svieta iščeznuo!
Ni to reći on nemože.

Mi smo tielom obučeni,
Malo niže idu crví,
Gdje su mrtvi pogrebeni,
Ladni, gnjili i bez krvi.

Bože mili, u visini
Vrh svjetova nebrojenih
U istinu ti jedini,
Vladaoče svih stvorenih!

Slušaš zvonce, koje bije
Tako sjetno, umiljato,
Vidiš more sve svietlije,
Ka' i na suncu suho zlato.

A mi ovdje nizko dolje
Gojmo svieće, užežene;
No su tvoje one bolje,
Nebrojene, zapaljene!

Ono nebo povisoko
Uždi ljepše, gle! svjećice:
Tamo gleda tvoje oko,
Ondje broji sve dušice.

Dan je dušni, gdje svi sveti
Svegodovno slave ime,
Radostno je, to vidjeti
Svetkovanje prije zime!

Liepo kiti groblje cvieće;
Kad sva bilja u mir lete:
Tada biva još proljeće
Za dušice i sve svete.

Neginemo, kano žuto
Što je na tle lišće palo,
Kad navali vrieme ljuto,
Te je stabla zadrmalo.

Stropoštane tjelesine
Pod zemljicom počivaju,
A vrh zemlje duše ine
Spomen-danak proslavljaju.

Tu sred grobne samotinje
U molitvi diže grudi
I zahvalno pripominje
Tko njekoga od nas ljudi.

Ovdje lav pominje mile,
Za slobodu pale stvore,
Ondje s t e ć a k gorske vile
Sve pjesničke razgovore.

Ukraj zida pjesnik leži,
Grobnica je nizka njemu!
Jer visoko mišlju teži,
U nizku je tielo driemu.

Ondje zaždi sirotica
Jednu svieću, koja plamti;
No je mračna sva grobnica,
Da je nitko ni nepamti;

Jer, kad mila hoće vila
Da grob njegov sad proglasi,
Svedj nemila dodje sila,
Vjetar noćni svieću gasi.

I u grobu on počiva.
Rano usnu, rano svanu;
Ali mu je duša živa
I po bielom hoda danu.

Još da kažem i sve ine,
Sve nadpise po grobovi',
I sve tuge od rodbine,
Kud bi zašli ti stihovi?

Sva je zemlja jedno groblje,
Sviet je cieli groblje jedno,
Gdje počiva jadno roblje
I svedj trune, tužno, biedno.

Tek duh božji od slobode,
Kad se slave duhom sveti,
Mnogo više od prirode
Po duhovih naših leti.

I tada se roblje diže
I velika stvara djela
I ostavlja, što je niže —
To je eto pjesma ciela! —

Kad nam umru ovdje svieće,
Ima sviećâ više gore,
Još imade ondje sreće,
Gdje se vidi zviezda more.

Jeli, bože milostivi,
Što u nebu gore sjediš,
Svagdje biva tvoj duh živi,
Njim i naše groblje glediš?

XVIII.
LEPIRICA POZDRAVLJA DANICU ZA GOD. 1868.

Na Silvestar 1867., nadajuć se, da će *Danica* pomoliti lice.

Silvestar je stari prošo,
Mladi siečanj opet došo,
Te spojio oba kraja,
Oba kraja od batine,
Oba kraja od godine,
Nosilice raja i vaja.

Tko je lio lit olova
I gledao čudna slova
U jajetu i u vosku,
Razgledao tri sta čarolija
I angjela i vragova, lija:
Um se ljudski nečudi ni Bosku!

Sve je prošlo; ali tisak ište,
Da izadje pero na popriště,
Kano ladja na lice od mora,
Kad se zorna danica pomalja,

Te se sunce iz nebeskih ralja
Žarko valja izza zelen-gora.

Kad je puna ‚pulitike‘ glava,
Liek je živi književna zabava!
Zato sinu i opet Danica,
Da nam sjaje po književnoj stazi,
Dok nam oko svedj k uzoru pazi:
Nek se šali mala Lepirica!

XIX.

PJEVAJ, DUŠO!

O Zorinu dne (19. srp.) 1869.

Pjevaj, dušo umiljata,
Umiljate pjesmičice;
Nježno srdce tvoga brata
Ljubi pjesme od sestrice!

Pjevaj one pjesme male
O ljubavi i o slavi,
Nebi li nam osvitale
Davne ure još u glavi! —

Davne ure, davni dani,
Davni časi naše sreće, —
Što je bilo onomlani,
Zar da nikad biti neće?

Pjevati ću pjesme, brate,
Pjesme gorke od žalosti;
To su pjesme umiljate,
Kad ćud mrzi na radosti.

Na toj zemlji nema raja,
Sve je tuga i potreba;
Mrak je ovdje mjesto sjaja,
Sve je dobro tek od neba.

Pjevaj, dušo, tek nemuči,
Da i pjevaj pjesme tužne;
Burno moja duša buči
Od mrzote ljudske, ružne!

Pjevaj, srdce umiljato,
Pjevaj pjesme, tužne bile;
Volim, nego biser, zlato,
Glas sestrice svoje mile!

Pjevaj, dušo, pjesme ljubi; —
Mučati je, stidno, ružno —
I po svietu bielom trubi:
Tužno srdce pjeva tužno!

Nisam vlastna, ja da pjevam,
Da mi svietom glas putuje,
Čas veselim tužeć djevam —
Pjevam, gdje me sviet nečuje.

XX.

MRTVI BUDE NARODNJI SAN.

Spomen od 20. svib. 1870.

Dogadjaj je krvlju pisan,
Što ga narod danas slavi,
Nesilovan, — po naravi; —
Mrtvi bude narodnji san!

Svetčane su zadušnice —
A za pokoj divne duše,
Koja svietli iznad tmuše, —
Duh se diže iz grobnice!

Duh junaka-spisatelja,
Koji stvori dogadjaje,
Pred očima rodu sjaje,
Slaviti ga, — svakom' želja.

Krvca, davno prolivena,
Spis u srdca ubilježi,
Pa nanovo bodež reži
Sa uzkrslih zar spomena?

Rodoljublje neuvelo
Neumrle duše dične
Savi vience neobične,
A kroz jedno svoje djelo.

Ovi vienci narod rese,
Pa sav narod tamo grne
Na zlotvora duše crne,
Koji hoće da jih strese.

Jer, dok jedan od nas teče,
Sav je narod obezbiedjen,
A naš čovjek, zlim uvriedjen,
Strahovito sabljom sieče.

Oživio konj od mjedi,
Zrakom noćne goni sove,
Na oružje narod zove, —
Na njem junak slavan sjedi!

Pa zaludu zalci žude
Zlo narodu počiniti
I slave ga kad lišiti; —
Jer i mrtvi narod bude!

XXI.

RANA.

Sa lužičko-srbskoga. 23. svib. 1870.

Jasno rozi zasviraju;
Vojska ide na vojnicu;
Čile konje zaigraju,
Svakomu sja čast na licu.

U sedlih svi hrabri sjede,
Vjenčići jim na kapicah,
Po livadi vojska grede;
Mači strše u koricah.

Krasan mladić š njimi jezdi,
Bez vjenčića kapu nosi,
Oči svrće prema zviezdi,
Da ga sablja nepokosi.

Usred šume gradić stoji,
Kraljevski su to dvorovi.
Da se vojska vinom poji,
„Stojte, hrabri vitezovi!“

Kraljevice naljevaju
Vino rujno, sve se žari,
Pa na suncu zablistaju
I srebreni već pehari.

„Pij, junače!“ prijatno će
Sad najmladja kraljevica
Mladcu, ako piti hoće.
Oko virne sred očica. —

„A ti nemaš, jadan, cvieća?“
Ruže mlada kći odkide.
„Uzmi ruže! Hoće l' sreća
Tvoja biti, neka vide!“

Udari mu s toga dara
Baš u oči tries sioni;
Duša bi mu puna žara;
Niemo se njoj on pokloni.

Vitežki sbor dalje kroči;
Taj je mladić već nadvladan.
„Braćo, svrn'te na njeg' oči!
Kako li se mienja, jadan!

„Bitka nije još početa,
A ovaj je ranjen evo!
Duboka mu rana kleta
Usred srdca, tu na lievo!“

XXII.

LOMNIČAR.

Pokus iz narodne književnosti žapanske.

10. srp. 1870.

Bio jednom jadnik u Žapanu,
Što je život, lomeć kamen, teko;
Tući kamen po noći i danu,
Usudi mu to sudjenje njeko.

To bi težak rad; premda se trudi
Taj ustalac jadan u potrebi,
Premalo on sebi tako prudi,
Te sudbinom zadovoljan nebi.

„E! da mogu jednom bogat biti,
Da počinem na gustih perina',
Kirimon — se plaštem obaviti!
Zašto mi je nemila sudbina?“

Žalba odmah uzadje do neba,
Sam ju usud primi, te prihvati:
„Budi, što ćeš!“ Molitve netreba,
Te se jadnik taj čas obogati,

Izvali se na gustu prostirku
I sav zavi u svilene plašte.
Tada prodje car uz glasnu svirku.
Talambasi i svirale prašte.

Straže pješke i na konjih jezde,
Za njim idu plemići kićeni,

Oko njega ljudi, kano zviezde,
Povrh glave drže štit zlaćeni.

„Što mi hasne dvorovi bogati,“
Mrmlaše on: „dok ja nemam prava,
Kad izadjem, da me pratnja prati,
Zlatnim štitom da se štiti glava?

„Zašto nisam car ja?“ — „A ti budi!“
I on bude; jer mu usud kaže.
Vrh glave mu plemići i ljudi
Zlatan nose štit i sjajne straže.

Ali sunce pošilje zrakove,
Od njih smagnu rudine zelene,
Baci žar svoj na prašne drumove,
Te zabole oči, umorene.

„Što će meni i to carovanje,“
On povika: „kad me žega mori?
I car ćuti sunčevo grijanje!
E, da budem sunce!“ On govori.

„Jesi li tim zadovoljan? Nude!“
Zapita ga usud. Na sve strane
Baca zrake; jer on sunce bude,
Desno, lievo, kroz lišće i grane.

Već žar njegov prlji bujno bilje,
Knezovski se obrazi preplanu,
Gore, dolje zrake on pošilje;
Ali tada jedan oblak ba'nu,

Medju njim se i zemljom razvuče,
Te uzbija sve sunčane zrake,
Zaludu se žarke zrake muče,
Da na zemlju slaze, tanke, lake.

„Pa, gle čuda!“ sunce sad povika:
„Oblak meni može odoljeti,
A to bi mi veća bila dika,
Biti oblak, što mi evo prieti!“

„To me muke nestoji, baš neka!“
Rěče usud. Taj se čas pretvori,
Pa nov oblak dodje izdaleka,
Na zemlju se oholo obori.

Hvata zrake sunčane brižljivo,
Te nanovo zelenjeti poče
U njegovoj zemlja sjenci živo.
Onda pusti, da se kiše toče.

Iznajprije idu kapljicami,
Na to teku, baš kano iz kabla,
Proliju se potom olujami,
Te poplave i visoka stabla.

Izliju se rieke i potoci
Svrh bregova, pa na sjenokoše,
Napune se vodom klanci, doci,
Vode ruše, araju, pustoše.

Pa povodnju ništa neodolje;
Kud povodanj podje, tare, krši

Kuću, šumu, livadu i polje.
Cigla jedna stiena u vis strši.

Sve zaludu vode bukom buče;
Nemiče se od njih tvrda stiena,
Val zaludu biesan o nju tuče;
Sila mu je odmah razbijena.

„Stiena mi se dakle odupire! —
Zašto nisam stiena?“ Oblak cvili.
„Budi!“ Usud reče. On prezire
Kano stiena sile za čas tili.

Izpinje se, strm i nepomičan,
Neosjeća žara sunčanoga,
Ni nehaje za dažd neobičan,
Otresa se vala smionoga.

U to smotri dolje pod nogama
Siromaška biedna, otrzana,
Gdje udara i nješto odlama.
Ruka mu je maljem oružana.

Pa taj čovjek udara i kukom,
Otima mu kamen za kamenom,
Pa ga teše, gladi s težkom mukom,
Dok se bori sa visokom stienom.

„A što je to!“ stiena sad zaupi:
„U čovjeka toga da je sila,
Da mi kida tielo, kad godj lupi!
Pa bih evo ja slabija bila!

„Takav čovjek treba da sam s toga!“ —
„Budi tvoja volja!“ Usud reče.
I vrati se, što bi, u uboga,
Koji život, lomeć kamen, teče.

To bi težak rad; premda se trudi
Svagda, jadan, oko radnje hude,
Sasvim malo tako sebi prudi; —
No sudbinom zadovoljan bude.

XXIII.

ŠTO L' ĆE STVORI BEZ UZORA?

28. stud. 1870.

Umjetnost se kloni od naravi,
A opet se nenadno sastaju;
Mirna volja i mene ostavi,
Pa jednako meni obje sjaju.

J. W. v. Gœthe.

Kad sam glasbu opjevao,
Bješe, slavni o Herderu,
Mojoj glasbi silu dao,
Momu krstu tvrdu vjeru!

Nek je smišljen lik prekrasan,
Nek je tvrdji od mramora; —
Što će uzor liep i jasan,
Što l' će stvori bez uzora?

III.

DOKOLICE.

GRABANCIJAŠ PREPORODJEN. 1868.

GROB U PUSTINJI. 1869.

GRABANCIJAŠ PREPORODJEN.

Ulomak.

Knjigopisni uvod.

Ima desetak i četiri godine preko po vieka, što je narodnja priča o Grabancijašu, od koje komad imade ovdje upleten, izašla izpod pera Hrvata Tita Brezovačkoga, svećenika, — pod nadpisom: *Matthiash Grabantziash diak, vu trojem dogodu izpelyan y igran vu kralyevzkom konviktu vu Zagrebu dana 12. Szechna leto 1804. Vu Zagrebu, pri Jos. Kar. Kotsche* (1804. 8°. 98 obr.). Staro ovo izdanje više nigdje nije u knjižarskom prometu. Jedva se može dobiti novo, tobože popravljeno po T. Mikloušiću, zajedno s komadom: *Lyubomirovich ili priatel pravi. Vu Zagrebu 1821.*, 8°. Nadpis ovomu izdanju glasi: *Mathiash Grabantiash diak vu chetverem zpelyìvanju po Tit. Brezovachky prevend. Sz. Marka izpìszan. y po Th. Miklóushich P. Z. v-drugém Pogledu vàn dàn* (Tu sliede: *Igravczi.*), obr. 109-190. Nakraj knjige ima „Nadgovor" — *Vu Ztenyevczu dàn 14. Szvéchna* (veljače) 1822. — s podpisom: *Iztinzki Domorodecz Thom. Miklóushich Pleb. v-Zteny. m. p.* U „Nadgovoru" medju inim izdatelj kaže: .. *Nut! ja réch moju dersal jeszem, ter dva Igrokaze (ar visheîh, morebiti iz jàla, dobiti nészêm mogel), najmre: „Lyubomìrovicha", kojega viteski Domorodecz Mat. Jàndrich Pl. v-Czirkveni je szlosil, y „Grabancziàsha Diàka", iztinzkoga onoga mlàdêh navlaztito lyùdih Navuchitela, kojega vnogi seleli jeszu, na szvétlo dàjem.* .

Dok pišem ove redke, čini mi se, kano da gledam zemlju, kakva je bila prije potopa, ili da iz zemlje vadim kosti *magotove*. Ovdje mi nije ni sgoda, ni mjesto, da opisujem žiće velezaslužnoga spisatelja hrvatskoga, Tita Brezovačkoga. Njemu se pribraja ona popievčica, koja je omiljela svemu rodu hrvatskomu, i braći Posavcem i braći Podravcem i braći Zagorcem, pa i svoj mojoj

braći, milim zemljakom, ona popievčica, koja razigrava sve živce hrvatskoga tiela, dok čudnim žarom razgrieva srdce uz kapljicu rujnoga vinca. Koji li ju Hrvat nezna zapjevati, kad se vina nakitio, te je dobre volje? Kako li pijano-sanano glasi: *Kume moj dragi, — Daj se napi'!.. Jošče nas nebu, — Daj se ga vži!...* Gdje b a j s gudi, pa se tanko-glasovite guslice čuju, u svakom se družtvu i družtvancu hrvatskom ori ova pjesmica vesela srdca hrvatskoga. Ali malotko pominje ime pjesniku njezinu! —

U knjizi: *Paul Jos. Šafařík's Geschichte der illirischen und kroatischen Literatur. Aus dessen handschriftlichem Nachlasse herausgegeben von Josef Jireček. Prag, 1865. Verlag von Friedrich Tempsky.* 8° (382 obr.), — u redu *horvatskih* spisatelja vieka XVIII. na obr. 291. nalazim ovu crticu o Titu Brezovačkom (1786.): „Rodio se u Zagrebu oko godine 1754. Bijaše redovnik pavlinskoga reda. Kad je ovaj red ukinut, on postade nadarbenik kod sv. Marka u Zagrebu, gdje je dne 29. listopada god. 1805. umro. Bješe čovjek obilnim darom božjim obdaren, vrlo oštrouman i dosjetljiv. Lasno pjevaše latinski, ‚horvatski' i ‚slavonski'. Mnoge se kratke pjesme-pecavice, koje je spjevao, nahode u ondašnjih koledarih ‚*horvatskih*'. Njekoliki su ‚igrokazi' (*dramati*) njegovi po T. Mikloušiću preradjeni, te nanovo na sviet izdani."

Na ‚slavonskom', to jest na čistu jeziku onoga vremena T. Brezovački spisa ovo, što P. Jos. Šafařík pominje medju pojedinimi pjesmotvori ‚ilirskih' spisatelja na obr. 153.: 1. *Uspominak precsastnoga vpelavanja redovnicske Bratje od Milosardja zvane u Zagreb, na den 23. miseca Augusta 1804, ispievan, i prislavnomu narodu poklonjen po Titu Brezovachky, Misniku Zagrebecske Biskupie, etc. U Zagrebu z slov. Novoselskimi 1804.* 4°, 13 obr. — *2. Pisma Baronu Juri Rosichu, ces. kr. svetl. Majoru, na dan njegovoga s Josefum Shegerth vincsanja. U Zagrebu pri Jos. Karolu Kotsche 1805.* 4.° Osim ove dvie pjesme-prigodnice na ‚ilirskom' narječju spisatelj pisaše sve ‚*horvatski*', te po ostalih djelih svojih ide medju kekavske spisatelje.

Djela njegova udaraju u glumsko pjesničtvo. Pominju se u istoj knjizi P. Jos. Šafařika na obr. 329. naročito ovi spisi njegovi: *Szveti Alexi, komedia. Vu Zagrebu, po Jos. Kar. Kotsche 1786.* 8° (u Juranića). Isto n. izd. (?) *Alexis, igrokaz vu chetverem izpelyivanyu. Vu Zagrebu, stamp. pri Jos. Kar. Kotsche*

1798. — *Diogenesh ili szluga dveh zgublyeneh bratov, veszeli igrokaz vu peterom zpelyivanyu po Th. Mikloushich P. Z. vu novem pogledu na vnogeh selyu na szvetlo dan. Vu Zagrebu, vu Novoszelzkoj szlovarniczi 1823.* 8°, 102 obr. (Brezovački ostavi rkp., Miklоušić ga popravi.) — *Igrokaz paztirzki.* Rkp. Milopoj (*melodramat*), na korist ubogim učenikom spisan, što su ga posebice prikazivali po gospodskih kućah. — *Kovach Krapinzki.* Rkp. Pjesma-pecavica. Ovi se ‚igrokazi', kako jih je sam pisac nazvao, sa velikim odobravanjem prikazivahu, osobito pomenuti *Matthiash Grabantziash, Diàk,* i *Diogenesh* nesamo u sjemeništu i *konviktu,* već i na drugih mjestih.

Dužan bijah, bar knjigopisno da pomenem književnu radnju Tita Brezovačkoga, domorodca svoga, koji me je na to pokrenuo, da pjevam i preporadjam Grabancijaša. Ja sam o njem, o „Matijašu Grabancijašu, dijaku, koji je svršio trinaestu školu", odprije čuo pričicu, pogotovu na dlaku jednaku sa smislom Titovim; od jednoga starca-gradjanina u pitomom predgradju novoveškom; te sam ju rieč po rieč upamtio. Poslije, znajuć, da je naš Tito spisao komad o istom licu, iskah staro izdanje; ali ga nigdje nedobih. Nedavno mi ruku dopade izdanje Miklоušićevo, za koje mi stari Hrvati kažu, da je izopačeno, tobože popravljeno. No, kako mu drago, s tim izdanjem sporedih i složih bilježke i spomene svoje o Grabancijašu. Hvala Titu Brezovačkomu na tom, što mi je pokazao put i naznačio pravac, kojim bih mogo na sviet izvesti pučku priču! To je isto, kano da sam vidio staro odielo hrvatsko, te da sam po staru kroju prekrojio novo. To je ova pjesma, gledajuć *Zpelyìvanye I.* To je Grabancijaš u novu odielu. Ta stara je rieč, da ‚liepe haljine mnogo koješta učine"! Tkanina je narodnja. Nov je kroj i nakit moj. Ele čitava nošnja nosi staro ime! A u njoj evo Grabancijaša, — p r e p o r o d j e n a!

Baš početkom ove godine misleć pisati nješto, u knjižnici nadjoh kekavskoga izvrstnika, te pročitah Grabancijaša njegova. Težko su starohrvatske prilike i slike iz domaćega življenja zagrebačkoga igdje bolje sabrane i prikazane, nego u njega, u svem komadu. Tito Brezovački jamačno i najukusnije i najjezgrovitije pisaše kekavski za ono doba. Sa svim tim kaljuža bezjačtva preplavljuje svaki pomišljaj njegov, te svako čuvstvo, i ono, što je

liepo, na tom jeziku kekavskom biva ružno, što je visoko, čini se nizko, a, što je uljudno pomišljeno i namienjeno, dolikuje geaku. Ona kaljuža jezičnoga bezjačtva u Hrvatskoj bez života smradom i gadom zadavi *,horvatsku'* knjigu. Pod onom kaljužom tražeć što godj, nije manja muka, nego da bi iskao izgubljeno blago u zahodnih prokopih. Ali svakako htjedoh iznaći cielu priču, koju je naime razvezanim slogom naš Tito doslije ponajobilnije u komadu svojem opisao, te izprepjevah pjesme dobre i zle kobi o Grabancijašu, za koga prosti naš narod kaže: „Taj je bio i na vrzinu kolu!“ pa i svašto drugčije.

Kekavac Tito Brezovački i štokavac Vuk Stef. Karadžić pogotovu književni vrstnici, razdaleko stoje kano poredníci, na dva sasvim različna kraja, pa kako je sa svim tim onaj sa ,horvaštinom' svojom blizu srbštine; ali opet predaleko, kano nebo od zemlje! Obadva pominju Grabancijaša, djaka. Prvi ga na dugo i široko opisuje, a drugi ga znatno naznačuje, te bi ovo lice u pjesmi moglo biti jednako zabavno i znamenito po Srbe i Hrvate. I tako mi na um pade, te u gluho doba, sbor sboreć sa duhovi našega naroda bratskoga, spjevah pjesmu kano maštovit proslov k ponovljenu Grabancijašu, djaku, „Vrzino kolo“.

Ovaj je početak moje Grabancijašice neznatan ulomak, izpod pera bačen i na ugled iznesen pred domorodno čitateljstvo.

U mene nije navada doslije, da rečem: ,to je *ballada,* to je *romanca,* to je *tragoidija!'* Ako me pitaš, čitatelju: A da što je? — ja odgovaram: Pjesma je! A kakva je? To budi tvoj sud o mojoj pjesmi!

Ima imena i lica, koja postaju pomisli, pa tako vječita, dok ima jezika i naroda, kano rieči. Ovakvo je ime Grabancijaš, pa makar nebilo ovoga, koji je evo izraso iz *zpelyìvanya pervoga,* te se tako u Hrvatskoj preporodio i njekakav *Mathias Grabantias, redivivus*, stvorio! Kamo sam ga prenio, ili premjestio po vilinskom pravu, koje mi pripada, lasno može vidjeti svaki čitatelj, koji za napredkom našega jezika hrvatsko-srbskoga nije zaostao.

Da naš Tito sad uzkrsne od mrtvih, vidio bi dakako, čega nije smio prividjati ni u snu, pa ni onda, kad mu se od prevelike ljubavi k domovini i narodu rodoljubivo čuvstvo klapilo, te pred očima sjalo, kano sunce žarko, dok na tamu nije počinulo.

Na javi bi vidio čudnija, znatnija prividjenja, nego što su noćne utvare I. Turgenjeva. Može biti, te bi mu se od pomiešane žalosti i radosti mozag zavrtio, premda je to bio kolomaz jakih kola. E, čovjek doživljava mnogo, čega nije predvidjao, pa prije, nego što je vidio stvari, nitko nemože proricati, što će izkusiti! Svatko se uvjerio, da je to vajkada priznana istina, koji je godj u Ajantu Sofoklejevu pročitao pošljednje vrste, kojimi sbor dopieva igru. Ovdje jih se opominjem (Χορος, 1417.) —

ἦ πολλὰ βροτοῖς ἔστιν ἰδοῦσιν
γνῶναι· πρὶν ἰδεῖν δ', οὐδεὶς μάντις
τῶν μελλόντων, ὅ τι πράξει.

A što je čovječji viek prema samosilnu parovozu vremena, što leti, kano zmajognjeni, a, kano vještica, tvori čuda, nevidjena?

Grije mi srdce nada, koja valja da hrabri duh i dušu svakoga spisatelja, i podbada me dobra utjeha, da će i ovo djeoce u mekanih rukuh ljudskih, na divnom svietu bielom, duže bivati, nego ja.

U Zagrebu na čistu sriedu 1868.

Poštujte žene; viju i pletu
Nebesko cvieće na ovom svietu!
F. v. Schiller.

Čeljad, koja ulazi u prikazanje:

Matijaš Grabancijaš, djak.
Smolko, Vuksan } gradjani.
Lazo, Rado } braća, djetići Smolkovi.
Duh Smolkovičin.
Viroslov, noćni stražar.
Pjevač.
Vile, vještice, more i mnoga druga prividjenja.

Dogadjaj biva koje u Vilinju, koje u Zagrebu oko god. 1777.

VRZINO KOLO KANO PROSLOV.

Mašta,

spjevana u Vilinju god. 1868. prezimca 7.

Puk nam priča, da njekakvi djaci,
Kano da su pusti vilovnjaci,
Kad izuče dvanaest godina,
Dvanaest laži, dvanaest istina, —
Svi otidu na vrzino kolo,
Njih dvanaest, — biesno i oholo,
Da dovrše nauku podpunu,
Pak da sebe zakletvom zakunu.
A gdje igra to kolo vrzino?
Jeli lažno, ili pak istino:
Bog bi znao, koji sam zna svako,
Bilo svietlo, ili pak opako!
Djaci čate knjigu osobitu,
U mah zelen zavitu i šitu.
Ondje čate, dok jim izza strane
Od njih dvanaest jednoga nestane.
Odnesu ga djavoli, il' vile,
Što se noću po razkršćih krile:
Ali oni nemogu poznati,
Koga djavo, il' vila uhvati;
Kolo ti se malo zaigralo,
A od njih je jednoga nestalo!
Vjerujte mi; jer sam i ja bio,
U kolu se naokolo vio!
Još pričaju starovjerni ljudi
I vjeruju, ,ima još duh hudi,'
Gdje je selo, Vrzići imenom,
Pod Velebit-planinom zelenom.

A još više navrh Velebita
Stoje mjesta, u gori sakrita,
Te se zovu sve Vrzino kolo,
Koje vile izvode oholo'.
Tko se ondje, u tom kolu, vrzo,
Njemu nikad sviet neide brzo!
  A stuhaći, čudni vilovnjaci,
Il' djavoli, rogati junaci,
I grbavi, gušavi gorštaci,
Gdje su gorski oni kamenjaci,
Po velikih planinah hodaju,
Iz dupalja u dan bieli zjaju.
Kad se smrkne, ili dán natušti,
Na sve strane po planini šušti,
Na noge jih skoči vražja sila,
Na noguh jim gužve ljudskih žila,
Da jim hitre noge neposrću
I neklize, kad se stranom vrću
Po kamenju, kano dusi hudi:
Nisu zvieri, a nisu ni ljudi!
  Kad se komu gužva izprekida,
On pred družbom šuti, tih od stida,
Pak uhvati jednoga čovjeka,
I sve gore stane cvio i jeka.
Kad ga gnjavi, izvuče mu žile:
Nisu l' ovo vrhzemaljske sile?
  Iz nogu se gužva ponapravi,
Stuhać srnu, gdje se kolo slavi!
Pa se hvata u vrzino kolo
Svejednako biesno i oholo,
Po kamenju hvata biele vile,
Gdje su žive mlade, liepe, mile,

Po planinah velikih smještene,
U haljine tanke — obučene,
Tako ljubke, dragostne i biele,
Da jih ljudi tek vidjeti žele.
Dugačke jim bujne kose plave
Niz ledja i prsa savrh glave,
Razpuštene, razpletene, rone,
Kano da su kitice svione.
Nečine zla živoj duši one,
Dok jih žalci od radosti gone;
No se one, kano srde, jede,
Kad jih ljudi nesviestni uvriede,
Nagazivši na kolo njihovo, —
Nije l' isto medju ljudi ovo? —
Il' uveče, il' drugčije kako,
Kako jih tko živ uvriedi tako:
Nakaze ga različno, nemilo;
Što je pao u vilinsko krilo!
Ustriele ga u ruku, u nogu.
Zaludu se, jadan, moli bogu!
Ustriele ga i u obje noge
I u ruke — tako su ti stroge! —
I u srdce sgode ove djeve,
Da duh smjesta svabi ptice-ševe,
Razbije se na kule, na vile;
Jer su vile tako odredile!
Vjerujte mi; jer sam i ja bio,
U kolu se naokolo vio:
Bilo milo, ili pak nemilo,
Ovo bilo, a ono se svilo!
Ljudi, ‚vješti, činmi zašarati,
Da se na vir stara voda vrati,'

Što gledaju velje cjevočnike,
Pak u zviezdah traže slave, dike, —
Svi bijahu na vrzinu kolu,
Mogu reći ovu rieč oholu,
Da su oni mnogo proučili,
A još nisu vile uvriedili!
  Kad po noći vrag ‚na metli jaši,‘
Onda djaci, svi grabancijaši,
Sa djavoli i vilami sbore,
A u kolu navrh zelen-gore.
Svi, uzevši kabanice svoje,
Najprije se medju sobom broje,
Opruživši dugačke štapove,
Kano da se sa sjenkami love.
Kad u vrieme oluje i tuče
Grom svud grmi, a oblak se vuče,
Posred neba oni hitro vode
Grozne sile od biesne prirode.
A kakvi su jadni, izdrpani,
Kano da su kroz trnje prognani!
  Vjerujte mi, živa je istina,
Ima njegdje visoka planina;
Jer to kažu svi Grabancijaši,
Da vrag noću sa vilami jaši,
Kud se vrte biesno i oholo,
Pa se deru: Ej, vrzino kolo!

Prikazanje prvo.

Starinska soba hrvatska u kući imućna gradjanina.

Izhod I. Smolko. Vuksan.

Vuks. Dobro jutro, susjede moj mili!
Smol. Blago tomu, komu biti može,
Da mu sreća zemska krila krili;
No si meni zlu kob dao, bože!
Ah! meni je svaka zora mrka,
Svaka večer čemerna i grka.
Vuks. Što je tebi, dragi moj susjede?
Smol. Ah! što nisi čuo moje biede?
Dva su dana, žena mi se mila
O zavrtnu krušku objesila.
Vuks. To su istom prvi glasi meni;
Jer do danas na sajmu ja bijah
Pod Okićem, gdje je grad srušeni,
Trg trgujuć, dobitku se smijah.
A, tek dodjoh, odmah podjoh amo,
Da te vidim, da rieč provodamo.
Smol. Istina je, ah, istina živa,
Koja meni rani grob odkriva!
Vuks. Zašto?.. Jelte, što si sad udovac?..
Oh! kako je tebi osvanulo;
Sad si kano prije lova lovac,
Bacio si kućno drvo trulo!
Pa što ćeš se, brate, žalostiti?
Smol. Još naumih u nesrećnoj glavi
U žalosti danas provoditi,
A sjutra ću dat' sve zaboravi
I popiti bocu trusovine,
U kojoj su bilja od planine;

E sam čuo, pričica je davna,
Da je ovo voda zaboravna!
Tko se vodom umije po licu
I napije tako, kako valja,
Proći će mu svaka žalost dalja,
Zaboravit' svoju porodicu,
Svoja će mu vjera omrznuti!
Pod pazuhom nosim bocu, — šuti!

Vuks. Najbolje je tako! Tri su dana
Od žalosti, plačem oplakana,
Sasvim dosta za poštena muža,
Kano djevi nakit jedna ruža.

Smol. Tako mišljah i ja.

Vuks. A molim te, željan čarolija,
Moj susjede, ljubav mi učini,
Bar mi jednu grančicu odkini
Od te kruške, daj odreži! —

Smol. Ah! slobodno uzmi cielo drvo,
Izkopaj ga i s korienom sveži,
Da me prodje to prokletstvo prvo,
Ako hoćeš, možeš ga sažeći!

Vuks. Bog sačuvaj, da ja drvo spalim;
Grjehota bi bila smrtna! reći:
Tim se drvom hoću ja da hvalim,
Kad je takve čudotvorne sile,
Da privuče tielo žene mile! . .
Tek ću jednu mladicu snimiti
I na vrtu svojem priciepiti . . .
Može biti, da ću sreću stići,
Te će meni takva kruška nići!

Smol. Jaoj biedan, sreće li sam jadne!
Na što tužna moja sreća spadne?

Vuks. Zlo se tebi okrenu na dobro!..
Imaš kuću, tjeraš poso, pobro,
Imaš rukû, koje za te rade,
Dan ti svaki nosi nove nade,
Ako neće blago teći riekom,
Kapati će opet gustim tiekom,
Redom će se napunjati kesa;
Ta nebahnu zviezde na nebesa!
Po kutih se kava piti neće,
Ni svione derati odjeće,
Pa ćeš za sto, zadovoljan, sjesti,
Te polako viljuškami jesti,
Marljivo ćeš svagda poslovati
I u kući, miran, živovati
I ovako sasvim srećan biti!
O! da sam ja tvoju krušku znao,
Da se ona tom krepošću kiti,
Da joj je tu višnji silu dao,
Grančicu bih bio priciepio
I u vrtu svojem odgojio:
Deseta je godina izbila,
Može biti, sad bi već rodila!
(Grabancijaš spolja kuca na vratih).
Smol. Tko si božji, čovjek, ili vila?

Izhod II. Grabancijaš i prvašnji.

Grab. Poštovani, dobar dan! majstori!
Smol. Bog daj dobar! mlad moj gospodine
Bez zamjere! tko si? nu govori!
Grab. Djak sam, te ja čitah knjižurine,
Svršio sam visoke nauke,
Pa sad idem po svietu od muke,

Da naučim gdje, šta neumijem,
A, što znadem, jasno da razvijem.

Vuks. (prema Smolku).

Baš nam dobro na zabavu dodje,
Da nam dugo vrieme brzo prodje;
Jer, kad bi što zaista on znao,
Odjeven bi bolje on hodao!

(Prema Grabanc.)

Drago nam je, netreba nam kriti;
Jer tek sreća na takva namjeri,
Što se vjeri naprednoj zavjeri:
Možemo se čemu naučiti!

Grab. Tako, tako! Ele sve pomalo!
Svega nebi niti nebo znalo!

Smol. To je bolje! Ako nam kažete
Jasne znake od umjenja svoga,
Te nam oči i uši osjete,
Da imade u vas dar od boga,
I da niste zaludu gutali
Prah po školi, kano konj u štali:
Nove ću vam crevlje udieliti;
Jer ja takvim želim svedj pomoći,
Što naukom rade naknaditi,
Te se trse po danu i noći,
Da namjeste, što neda priroda,
Zavist sreće i prostota roda.

Vuks. A ja ću vam vaš plašt podstaviti,
K tomu ‚kučmu' kapu pokloniti.

Grab. Hvala, meštri! Ali može biti,
Pitate me, da vam kažem pravo,
Te ću jade stare ja odkriti,
Pa će koji reći: Luda glavo!
O prošlosti, gdje su časi moji? —

Korist moga nauka nestoji
Samo u tom, da sebi pomažem;
Jer, što smislim i pred svietom kažem,
Svietu treba da je od koristi;
I nauci, kano da su isti,
Svi jednako treba da smjeraju,
Da oda zla sav sviet odvraćaju,
Da ga riečmi pute na put pravi,
Da se tako prikladno prepravi
Na potonje dane budućnosti
I utvrdi u stalnoj kreposti.
Najmanje se za se mi skrbimo;
Naukom se za sav sviet borimo..
Tek će onda čuti domovina,
Da je nauk život i istina,
Kad porodi revnih učitelja,
Kojim je sam nauk jedna želja..
Ako bih ja zato preko volje
Komu reko što i učinio,
Prostite mi; jer je od nevolje
Ovo svagda moj običaj bio!
Jer sam dužan istinu odkriti
I bližnjega k dobru obratiti:
Višnji majstor tako zapovieda,
Koji s neba amo dolje gleda!
Vuks. Nema ništa! Sbor ti bio dika!
Istina je krepost svedj velika.
Grab. To je veća, kad se odrešito
Što godj kaže, sasvim istinito.
Smol. Sa istinom svojom, gospodine,
Sad nećete baš daleko doći;
Sviet nečuje glasa od istine,

Ni netraži u istine moći,
Pače toga, što istinu sbori,
Sav sviet bježi, hoće da potvori..
Još kod manjih ima gdje objeda,
Gdje večeru; no, — tko zapovieda,
Taj joj niti pod krov doći neda;
Kod povećih nema nigdje mjesta,
Ka' ni tudja u kući nevjesta..
I ako se kako k njim dovuče,
Vjerujte mi, svak ju tako tuče,
Te će težko i dronjak iznieti!
Prosti, otče, sinu, duše sveti!
Što se njekih nas, Hrvata, tiče,
Što se starim imenom još diče,
Mi istinu pazimo, cienimo;
Ali — u grob skupa š njom gvirimo!
Grab. O, žalosti crne, iznenada!
Ta komu će sviet još vjerovati,
Ako neće istini — od jada?
Smol. Gospodine! I medju Hrvati,
Kano da su i dušom propali,
Ovo valja: Tko sladko govori —
Pripovieda mastno i sve hvali,
Što se komu dopada, a kori,
Što po volji gospodaru nije,
Sa psi laje, a sa vuci vije,
Te po vjetru kreće opaklije,
Tako igra, kako mu tko sviri,
I s medvjedi, samo da se širi:
To je čovjek od ovoga svieta,
Pravedan je, glasa čista i sveta,
Istinski je svagdje on dočekan...

Grab. Jaoj meni! Tako li daleko
Od istine ode taj sviet mekan?
Smol. Vjere, tako daleko! Ja reko',
Pače dalje, nego bi mislio..
Odkako se naš kralj prestavio,
Kralj Matijaš čestita spomena,
Istina je mrtva, sahranjena,
U Ugarskoj, a kod nas na domu
Izza toga za deset godina, —
Bog zna, tko je pravi krivac tomu? —
U Hrvatskoj obolje istina
Od sušice, te je svedj ginula,
Dok naskoro nije preminula:
Još neprodje ni petnaest ljeta,
Te je kano sa svieta oteta...
Njeki sude, da je tek usnula;..
Ali — drugi slove još mudrije,
Da istina preminula nije;
Njegdje su se na nju namjerili
Pravdoznanci, koji tanko pletu,
Te joj obje oči izvadili,
Kano da su svršili osvetu,
Da nevidi više, što je pravo,
Ili krivo, bono, ili zdravo:
I sestru joj pograbe, Pravicu,
Pak osliepe ovu siroticu.
Svezaše joj obje bistre oči,
Te ni ona istine nevidi.
Tim se ovdje sve zlo prouzroči,
Što se pravda od istine stidi.
I zato se sve položi tako,
Te zaista nije više znati,

Što je pravo, što li je opako!
Vuks. Znaš li i ti oči izkapati?
Možda, i ti da si mudričina,
Kakvih ima silna sad množina,
Reci smjesta, gospodine djače!
Grab. Ako jedan, dva li, moj prijače,
Ili ima njekoliko ljudi,
Svih angjela bog još neodpudi!
Zato nisu svi još nevaljali,
Samo da ti kažem primjer mali:
Tri su dana tek sad izminula,
Da je glavom nesrećna krenula
Smolkovica, žena vriedna, mila,
O vrtnu se krušku objesila,
Nemožemo zato odlučiti,
Da će se i vaša objesiti.
Vuks. (za se).
A zašto sam, jadan! naumio
Ovom kruškom vrt svoj uresiti?
Smol. (prepadne se, te Vuksanu reče).
Hej, susjede, ču li tanak cvio?
Taj u sebi ima sama vraga;
Nitko nezna do moje družine,
Da tom smrću moja žena draga
Pred tri dana na kruški pogine!
(Prema Grabancijašu žestoko.)
Odakle vi znate
To o mojoj ženi?
Da mi poviedate,
Djače moj ljubljeni!
Grab. Ja iz zviezda i računa svoji',
Što u zemlji i na nebu stoji,

Sve saznati mogu
Po znanju i bogu.

Vuks. Jeli samo, što je prošlo, bilo,
Ili što će biti, još buduće?
Sve je meni drago i premilo,
Te ja želim čuti — vrlo vruće.

Grab. Obadvoje, sve pomalo;
Svega nebi nebo znalo!

Vuks. (prema Smolku).
Hoćemo ga rešetati,
Od prošlosti što pitati;
Ako može to sgoditi,
To ćemo se uvjeriti,
Da zna ono, što će biti..
(Prema Grab.)
Bi li znao, djače domišljati,
Od prošlosti moje kazivati?

Grab. (pogleda u nebo, broji na prste, pa reče):
Jednoga ste sin vi opančara,
Što vas često nemilo izkara.
Vi imaste volju u mladosti,
Prisvajati tudje, bog vam prosti!
Pa ste s toga često i šibani;
Krasti, bome nikad nije šala,
Jedva ste se spasli od vješala,
Da vas nisu izjeli gavrani!...
Potom ste se krznarstva latili,
Te kožuhe svakojake šili:
Nabavljaste liepu imovinu,
Pa ste stekli i novaca silu
Po načinu tvrdu i nemilu,
Svaki treći novčić na krivinu!

Sad vas ljudi poštuju i ciene
Za velike novce, nabavljene.
Gdje je sila, znate zavezati
Sve jezike zlatnimi dukati,
Te vam sudci gledaju kroz prste
Na obilne od dukata vrste.
Oguliti brata i bez truda,
Da se steče cigla jedna škuda,
Da u zeljnoj možete komori
Ukopati dukat pod podsjekom:
Vaša saviest nikad vas nemori.
To mi sbori višnji duh izriekom!
Vuks. (za se). Eda li mu duh pakleni
Sam kazuje to o meni?
Grab. Hej, nije li to istina?
Vuks. Tako, tako! Svako malo vara.
Smol. Ej, nema ga ni do Varašdina,
Moj susjede, boljega slikara,
Da vas ljepše, sgodnije našara!
Vuks. Mnogo laže, mnogo.
Smol. Ništa, ili malo;
Samo sbori strogo!
(Za se.) Volje mi je ponestalo:
Ja ga neću ništa ni pitati,
Da me groza istine neshvati;
Kosa bi se meni naježila,
Da me načne malo tek u šali!
(prema Grab.)
Pošto znate, da se žena mila
O zavrtnu krušku objesila,
Biste li što o njoj reći znali?
Grab. Ja o mrtvih dobro, ili ništa;

Mrtve duše nespadaju amo!
One idu pred viša sudišta —
(za se)
Da ju mogu zagrliti samo,
Poljubiti, jednom obuzeti!
Svaka dobra ženo,
Blago nebrojeno!

Smol. (plaši se na te rieči).

No, što ondje u zapećku čuči,
Nemilice kriešti, ili buči?
Jaoj, jaoj, prosti, duše sveti!
Daj mi milost blagoslova!
Jeli kobac, ili sova?

Grab. Duh ti njezin prieti.
Ču li naša slova?

(Od čuda nečuju ništa.)

Duh njezin (nevidovan. Glas joj se čuje).

Živ da si mi, moj Grabancijašu,
Za istinu, dragi Matijašu,
Koju sboriš u tom krugu,
Oblakšavaš moju tugu!

(Gradjani nerazumiju.)

Grab. (govori dalje).

No ću žive zato bolje bosti..
Baš da rečem.. vi ste u mladosti..

Smol. Dobar, srećan bio.
Grab. A u župnoj crkvi, što bi krio!
Smol. Bogu s' moljah, slušah propoviedi.
Grab. Jednu punu skrinjicu u biedi.
Smol. K župniku sam ja odnio.
Grab. Ukrao i opremio.

(Dok Grabancijaš govori, Smolko ljuto kašlje i hrače, da ga zagluši.)

Na Klanjcu ste na sajmu kožaru
Stotinicu-banku jednu staru.
Smol. (presieče ga). Sićanimi novci izmienio.
Grab. A drugomu torbicu novčanu . .
Smol. Sasvim vjerno k sebi pohranio.
Grab. Odrezali, odnieli po danu.
Smol. Vidio sam kradljivce, zlikovce,
Koji su mu odnieli te novce,
A ja istom tada dodjoh tamo . .
Sad je dosta! Da ste vi učeni,
Mi smo sasvim u vas upućeni!
Vuks. Bome dosta, da se upoznamo!
(sam za se.)
Sad ću Smolka poznati, susjeda,
Kano da smo od jedne mi žene,
Baš par braće prave i rodjene,
Samo da me jedanput pogleda!
Smol. Nebismo li malo uživali?
Podnevni su pietli zapojali
Već oddavna! Eto jutra stara,
Kad se doba za jelo odtvara!
Grab. Ja mario nebi'
Jesti po potrebi;
Još od sinoć snujem,
Težke misli kujem,
Pa je moja trbušina
Uz mišljenje opustjela;
Sve su misli tek taština
Bez napitka i bez jela:
Svak živ želi jesti, piti!
Smol. Odmah ću vam ja služiti . .
Jedno malo razpužnjenca-sira —

Hrvatskoga, a k njemu češnjaka,
K tomu dobra stara vina jaka:
K svemu ručku ljubavi i mira,
Pak u slozi, braćo, uživajte...
No, dok dodjem, prije posjedajte!

Izhod III. Vuksan. Grabancijaš.

Vuks. E, sjednimo, dok Smolko prispije..
Bome znate, gospodine djače,
Sve znanosti i sve čarolije!
Grab. Zašto mnite, moj prijače?
Vuks. Jer vi znate sasvim do droždina,
Kano bačvu nalivena vina,
Izmjeriti srdce u čovjeka.
Grab. Nije moje; to je sve od vieka.
To sve čini mudroznanje
I istinsko kazivanje,
Koje se iz knjiga crpe,
Kano voda iz izvora.
To je smiso razgovora,
Da nauci mnogo trpe,
Kad istina nije živa,
Što se znanjem zadobiva,
Ili kad je sva istina
Zločinstvo i opačina.
Ja sam mnogo proučio,
Svake knjige svaki dio,
Znam izreku svaku staru,
Znam mjeriti po šestaru,
Znam i one ludorije,
Što pjesničtvo staro krije;
Tumačiti, šala mi je,
Svaku tvrdnju bogoslovnu,

Odtvorenu, ili skrovnu.
Pa na svietu majstorije,
Ni pravničke laži nije,
Koje nebih izvodio,
Te bi svatko baš mislio,
Da sam brat ja devetoga bratâ,
Pa baš bilo *de lege ferenda!*
A nemarim ni *de lege lata!*
I na ona liječnička *horrenda*
Bjeh ja pogled svojski upravio.
Sve proučih to pripadom,
Pa bih svašto razumio,
Pitajuć se blagom nadom:
Visoki bi svi klobuci
Okitili moju glavu,
Da je pravda, da nauci
Jednom steku cienu pravu.
Jošt se misli, ‚bez sveučilišta
Nema znanja: čovjek nezna ništa!‘
Vuks. To je mnogo! To ste vi inače
Nastojali, gospodine djače,
No sad rade mnogi učenici,
Samo deru obuću, odjeću,
Ohole se, šepire i šeću,
Malo sjede u učionici.
A, kad svrše, onda se ponose,
Razdjeljuju kovrčaste kose,
Kano da su naučničku diku
Pozobali, — *Horvatsku kroniku.*
Grab. Nije dobro!.. To sve čini,
Te se takvoj omladini
Zlatno vrieme od mladosti

Razprosipa s razsipnosti.
Ni za što se često bune,
Mnogo praha, ništa vune!
Mnogo viču, mnogo bleje:
Dobit jim je sasvim mala
Od naukâ preostala.
A to vrieme zlatno — gdje je?
Pa je tako i napredak
U toj zemlji sasvim riedak.
Vuks. Pa su k tomu nepokorni,
Svoje glave, tvrdokorni,
Neslušaju zapoviesti,
Koje vele učitelji,
A nalažu roditelji.
Grab. Kamo će nas to dovesti?
Ta čemu se domovina
Od ovakvih može sina,
Kakvoj sreći, obnadati?
Istina je, da se mnogo,
Što je ludo, vrlo strogo
Po naucih tare, mlati!
Vuks. Kad sam bio djetić u majstora,
Te na Djačkom trgu prolazio,
Takvu viku često čuh s prozorâ,
Te je sav grad vreo i grmio.
S prva mišljah, to je svadja jaka,
Pa rieč po rieč, doći će do šaka!
A opet jih, šta mislio nebi',
Složne vidjeh — već bliže u podne,
Sve zajedno duhove slobodne,
Gdje se svaki putem žuri k sebi!
Grab. Valja da su ratovali!

Vuks. Tako, tako, sve u šali!
Može biti, kano mali
Da su vrabci u jeseni,
Kad cvrkuću po živici...
A — sad? Sad su načećeni
Po Harmici i Ilici.
Tko zna, gdje ne? I medju Grabami,
Kan' u gluho doba dusi sami.

Izhod IV. Smolko i prvašnji.

Smol. Doručak je ovo naš, hej djače,
Gospodine, molim, nu uzmite!
Kano da ste doma, ne inače!
A vi dajte malo pomozite,
Moj susjede, domaća mi glavo!...
(Prema Grab.)
Kakvo vam je, djače, ime pravo?
Grab. Matijaš je krstno ime meni.
Smol. Matijašu, dakle! gospodine..
O! Matijaš, njekad kralj slavljeni
Od ugarske ciele domovine,
Kralj veliki i vitez bijaše
I pravedan za pravice naše!..
Nu, susjede! nebiste li htjeli
Jedno malo poseći po sdjeli?
Vuks. Hvala, brate! nemam kad zacielo,
Pa sam tako pio već kod kuće
Ono pilo, ili ono jelo
Medno, mliečno, pretilo i vruće,
Koje zovu sad ‚šljivovu juhu'.
Grab. To se zove i kava drugčije,
Ista baka tek u drugom ruhu!
Ali sad vam prava volja nije,

Da ju pravim imenom krstite.
  Vuks. Gospodine! Hej, kava je kava;
Ali — ovo, što sad vi vidite,
Nije ništa, nije kava prava!
  Grab. Kako to, što misli vaša glava?
  Vuks. Odkako je kava poskupjela,
Premoguće njekakve tvrdice
Izmisliše mudre doskočice,
Svakojake načine od jela.
Sprže čička, a drugi kestena
I krompira, što sam njegdje čuo,
I zemaljski njekakav menduo
I mrlin i sira, razdrobljena ..
To sve svare, kano kakvu kavu,
Pa varaju sebe, ludu glavu,
Pa i kesu, da je jaka kava,
Dobra — ova kaljuža nezdrava.
Živim bi se bogom ća kumili,
Da još nikad bolje nisu pili.
A to čine oni čaratani,
Što se rode u marčanoj svieći.
To su oni ljudi previjani,
Koji svagda žive u nesreći;
E nemaju posla postojana:
Smucaju se od dana do dana,
Te kojegdje ljude zabavljaju,
Mame novce, pa jih i varaju,
Izmišljaju takve majstorije,
Sbijajući svake ludorije.
No jim novci nisu probitačni;
Što se steče, odmah i poteče!
To su ljudi oni ubitačni,

Preko kojih, kako priča reče,
Priedje mačka, pogan stvor mrženi,
Prije, nego što su okršteni.
Ali — moja nije tako luda!
Pa i druge gradjanke pametne
Znaju ove tečnike bez truda;
Nedaju se u stvari nespretne
Uputiti, no kupuju kavu,
Pa po žućak vuntu, samo pravu!
Tek su u tom skupe žene stare,
Da na jedan žmuo brižno broje
Samo deset zrna; no nemare,
Nepitaju za pilo, kakvo je,
Makar bilo kan' šljivova juha,
Tek da ima prave kave duha!
Smol. To su ženske i djetinje slasti!
Po takvih će crnih kalaburnja'
Sva Hrvatska baš na ništa spasti;
Kano mutna u ladji savurnja,
Ti oblizci izlizaše snagu,
Pa sve ode u tudjinstvo, k vragu..
Ništa snage, ništa mozga nema,
Sva Hrvatska u mrtvilu driema.
Ni vrlina u oblapornici'
Nije slika staroj našoj dici.
I živ mozag njegdje obljutavi
U oholoj paučljivoj glavi;
Nema više traga staroj slavi!
Hej, to njekad bijaše drugčije,
Kad u kneza Vragovića nije
Svu godinu više potrošeno,
Nego četvrt kave, a sladora

Po četvrti, — o, doba blaženo! —
Kad je biela svietu sjala zora.
Ali — zato bibera i meda
I staroga vina i bez mjere
Prodje tako lako bez pogleda
I bez težlje, sve od dobre vjere,
Pa bijahu onda ljudi čili,
Skorni, jaki, čitavi i zdravi,
A obraza rumenih i mili',
Pak, odvažni, kano ljuti lavi,
Priznavahu po volji kraljeve,
A sad nose nesnosne šuljeve;
Bolujući i od glavobolje,
Nesvjestice, prilikuju smrti,
Ili hode, u štape uprti,
Mjesto gore, svedj gledaju dolje,
Neprkose živoj duši više!
Može biti, jadni osjetiše,
U bonu je tielu bona duša!
Jer, odkako jutrom srču kavu,
Na postelji griju trudnu glavu,
Nitko više sreće neokuša.
Svi imaju i želudce slabe,
Nepodnose ni postnoga jela:
To su, brate, novovjeka djela,
Svi gledaju, kano pržibabe . .
Pravo je! O! da bi vunta kave
Po dvadeset bila stotinjaka!
Može biti, da bi vrieme slave
I hrvatskih njegdašnjih junaka
Još uzkrslo u novu životu,
Donielo nam predjašnju milotu,

Pa nam potom uza snagu tiela
Povratilo stara srdca ciela . . .
Nuder, dajte, uzmite, susjede!
Vuks. Vaše rieči ljubavi još vriede;
Hvala liepa! Sad mi valja ići,
Paštiti se kući; jer djetići
Već čekaju, da jim što prikrojim
Dugokrakim tim orudjem svojim (vadi nožice),
Da nebudem š njimi dangubio . . .
S bogom! želim, dobar tek vam bio!
Smol. Hvala, molim, da nezamjerite! . .

Izhod V. Smolko. Grabancijaš.

Smol. Matijašu, nu više uzmite,
Pa jedite, dragi gospodine!
Grab. Sir je ovo dobar od istine,
Pa i tečan, da nemože bolji.
Smol. Vjerujem to! Takav iz Laščine
Svaki drugi danak nosi meni
Jedna baka — baš po mojoj volji . .
Zalijte ga, na! ovom starinom!
Grab. (pije). Ta ovim bi Olympo bezcjeni
Napojio bome — dobrim vinom!
Smol. Dan je svaki moj doručak ovo,
Ljubim staro, a mrzim na novo . .
Da želudac ima što kuhati,
Nješto tvrdo treba da se smlati.
A, da bolje kuha sve jestvine,
Pridam jedan pehar te začine,
Netužim se nikad na težine,
Glavobolju, ili na šuljeve,
Ili na griz, ili na grčeve.

G r a b. Istina se svakom kletvom kune:
Što mi ljepše želudac mazimo,
To ga većma mučimo, slabimo,
Pa nam veće on podtiče bune . . .
S m o l. Pjevate li pjesme velike i male,
Koje se po svietu i kude i hvale?
G r a b. Tko hoće da pjeva, sulud treba da je;
Jer sviet lude stvari rado pripoznaje.
S m o l. Znate mudrolije i svašto inače,
A skladati pjesme vi neznate, djače?!
G r a b. Svaštoznanac jesam; nisam sveznalica!
Mogu pogadjati — i dušu iz lica.
S m o l. Što mislite, koliko godina
Nosi glava ovakvih sjedina? (Uhvati se za kosu.)
G r a b. Mislim, da je petdeseta;
No, vječna su ljudska ljeta!
S m o l. Oho! već je šestdeset i peta
Navrh moje siede glave sjela:
Zato mi je glava tako biela;
Ali opet stari moji udi
Za ovoga tegotnoga vieka
Netrebahu još nikakva lieka,
Osím kad su djaci, dusi hudi,
Kod Žavera izliemali mene,
Kraj crkvice one proslavljene.
G r a b. Zašto su vas izbili ovako?
S m o l. Izbiše me djaci tako jako,
Te sam mnio, dragi gospodine,
Da se svaka moja kost prekine!
A ni za što, upravo za ništa
Navališe na me kraj crkvišta . .
G r a b. Pričajte mi; rad sam čuti rieč istine!

S m o l. Uoči Ivanja iduć iz Bistrice,
Prinapih se malo pri svetom Šimunu:
Do kapi izpraznih koju čašu punu, —
Već u mraku iduć, dodjoh do crkvice
Pri svetom Žaveru, gdje su vodenice;
Al' kad me je vino jako premorilo
I kod donjih vrata oba tle bacilo
Više kobne jedne stare kovačnice!
Kod velikih vrata pod grabarje legoh,
Te umorne ude po zemlji protegoh:
U san se zavezoh. Težka moja glava
Klima, klima; driema više, nego spava..
Lievim okom gledah, a zaklopih desno,
Uoči Ivanja vidjeh kolo biesno:
Gdje se penju one povisoke gore,
Naguliše trešnje i brezove lile,
Metnuše u prociep, kad se smrklo, — vile,
Pa velike kite plamenito gore,
Iznieše jih tamo na onu brdinu,
Igraju se, vidjeh, a sve opet minu!
Samo sjenke lete, modar plamen skače,
Za nebeske svezan visoke palače.
Kumovska mi slama; — jer vedro bijaše, —
Tik pred lievim okom sjajno trepetaše.
Trom u glavi bijah; no misliti moga'.
Osjetih se tako velikoga boga!
Sjutra će na nebu po tri puta stati
Sunašce od straha, pričaju Hrvati.
Kako beru cvieće, vidjeh djeve veće,
I djevojku krasnu, gdje vienac upleće,
Pred kućom ga svojom povrh strehe meće.
I čuh pjesmu tanku: Oh, Ivanjsko cvieće!

Ivan ti ga bere, pa majci u krilo
Baca liepo cvieće, mirisno i milo;
Majka s krila na tle pomeće proljeće...
To bijaše sanak, klapnja, prividjenje!
U tren jedan bacih sujetno mišljenje,
Te pogledah gore na slamu kumovsku,
Smetnuh cvjetaricu, djevojku Petrovsku.
U tom snu na javi, — malo se osviesti', —
Nagrnuše na me silne pripoviesti.
Razmatrajuć zviezde, vidjeh, gdje vrag leti,
Š njim utvare, ale, noćnice, aveti;
Kum ukrade kumu liepo breme slame.
Kako ga ponese, turiv ga na rame,
Prosipajuć slamu, putem ju ostavi:
Bog za spomen tako na nebu napravi...
Mali vjetar pirnu povrh moga čela,
U jasiku dirnu, te je zatreptjela.
Grančice i lišće mlado jednoliko
Skladnoglasnu, složnu pjesmu prošaptaše
Za razgovor noćni: Jasiko, jasiko!
Povrh grabra jablan govori i maše.
Jasika je jadna; — pjesmica se pjeva, —
Jer ju prokle njekad božanstvena djeva,
Da nemade roda nikakva od sreće,
Da jednako tako tuži i trepeće.
Sve mi na um silno u toj borbi pade,
Kano mačak crni, veliki na lice.
Prividjajuć svašto, savih trepavice;
No se za tren oka podli san odkrade!
Kako vjetar pirnu u glavu nemirnu,
U jablane tanke i jasike dirnu,
Izsred kovačnice malj po gvoždju svirnu:

U gluho se doba probudih iza sna.
Jače pirka vjetar, a svjećica jasna
Prema meni sjaje i plaho svjetluca.
Sova zacuvika, bauk ružno buca.
Za tili se časak opet sve umiri;
Samo svieća svietli, a tih vjetar piri.
Prenem se, pa čujem na dohvatu sebi,
Pod onim velikim i zidanim piljem —
Njetko kopa brzo sa cielim nasiljem,
Kano da je djelo u priekoj potrebi.
Ja uzdignem glavu i opazim tade,
Gdje tri stvora vjerno motikami rade.
I odmah mi tada miso na um pade,
Da kopaju novce.. Ja se smjesta dignem,
Otrem oči brzo, te na nje namignem.
Piljim tamo u nje, kano štrk u jaje;
No zaludu pogled, kad jih nepoznaje!
Sad stanem blejati, vijati, rikati,
Da jih tim poplašim, da jih strah odvrati;
No — i oni odmah opaziše mene,
Pa se trkom k meni sva trojica krene.
Okrenu motike, počnu me mlatiti,
Kano da su na me sbog čega ljutiti.
Poplaše me strašno, jedva i pobjegoh!
Prisegom se tada u duši prisegoh,
Da ja neću više plašiti nikoga:
Tako mi crkvice Žavera svetoga!

Grab. (digne desnicu.)

Nedirajte u duhove, ljudi,
U poslove noćne i strahoće!
A što vaša mudrost misli, sudi,
Jesu li što oni izkopali?

Čovjek može, ako duh tek hoće!
Čovjek, sbiljan, a duh se tek šali.
Smol. Istina je! Ja vas razumijem;
No vam reći pravo neumijem,
Mogoše li oni što godj naći?
Tri nedjelje nemogoh izaći
Iz postelje, prikovan, nikamo.
Mišljah misli o duhovih samo!
Uštap, što je one noći sjao,
Na oči je meni svedj skakao;
No naskoro k sebi opet dodjoh!
Smrdjaše mi četvrt godinice,
Tamo poći, do one crkvice.
Ali potom ja onamo podjoh.
Ondje vidjeh znak — i trag od jame,
Naokolo sve biljege same.
Ona jama bijaše tolika,
Da uzmogne posuda velika,
Kolik lonac, unutra ležati.
Grab. Možete li vi to vjerovati?
Smol. Kako nebih?.. O! koliko ji' je,
Što su u ris, tražeći, hodali,
Našli blago, bogati postali!
Istina je; izmišljeno nije.
Grab. Želeći ga, mnogi obolješe,
Tražeći ga, — i obogatješe!
Da se mogu novci izkopati,
To još mogu malo vjerovati:
Tako, kad se tko na nje namjeri,
Nadje novce, blažen u toj vjeri,
Ili gdje godj pod kakvim godj drvom,
Piljem, kruškom, uglom, — srećom prvom!

A onaj bi bio poludio,
Koji bi jih bio zakopao,
Pa i drugi, što bi jih iskao,
Kad bezbjedan nebi, jadan! bio,
Da će naći punanih lonaca.
Ali — da je od vraga u risu
Tko godj ikad dobio novaca,
Vjerovati ovo — ja nemogu;
Vjere nije, gdje istine nisu!
Jer to nije po znanju, ni bogu.
Smol. Vjerujte mi, gospodine djače!
Istina je, kad nije inače;
Sam poznavah trojicu jadnika,
Kojim briga naraste tolika,
Da su s toga gorke lili suze,
A kosa jim sa glave opuze.
Grab. Čuo sam i ja takvih pričica
Vrlo mnogo od starih babica.
Ako vam je volja, poslušati,
Odmah ću vam jednu kazivati!
Smol. Dajte, rado slušam vaše rieči;
Svaka meni udno srdca ječi!
Grab. Baba Manda znade, gdje je zakopato
Nebrojeno blago, srebro, ili zlato,
Da su prividjali njeki tu koješta;
O, baba je Manda pametna i vješta!
Ona misli, novci gdje su zakopani,
Osobito, gdje jih imade množina,
E jih straže dusi noćni, izabrani.
Načini se ciela oko njih zidina,
Nemogu se lasno niti izkopati;
Dusi čine stražu i zimi i ljeti:

Priča živi o tom, različne aveti
Strahovito plaše; nedaju jih brati.
Gdjekoje još kažu, da krajeve one,
Gdje naslutiš novce bogate, sione,
Prostim brašnom valja uveče posuti,
Pak u jutru odmah onamo letnuti;
Od kakve se može po njem trag sgledati,
Takvu životinju valja tu zaklati,
Pa ćeš onda moći novce izkopati.
Sad ću istom doći na pravo pričanje,
Kako ti je mučno novčano kopanje!
Reći ću vam ono, što mi djed povieda:
Iz prikrajka čovjek jedan tiho gleda,
Kako drugi novce u tle ukopava,
Pa, kad jih zakopa, strese mu se glava,
Kano krošnja vita, kad tko deblo sieče.
Preko mjesta baci vile, — tako reče:
„Čuvajte sad tako do suda božjega,
Osim da bih ja sam po nje dolazio!“
Potom dodje onaj, što gleda kraj njega,
Da izkopa novce; ali se stvorio
U tren sam odnjekle prestrašna oblika
Siloviti pojav golemoga bika!
Na njega navali, već da ga ubode.
On uteče jedva milošću slobode,
Pa dovede bika, potom ga zakolje:
Licem na tom mjestu svrši kobne volje
I novce izkopa onda sam na miru.
Priča kaže, ovdje novci da izviru...
To iz pučke glave, kano trava, niče;
Netrebaju vjere svakojake priče! —
Ali ono —, što ste mi pričali,

Vjerovati nikako nemogu;
Jer se djavo bez napredka šali,
Dok mu nije pušteno po bogu!
Sam po sebi nemože on ništa,
Ni skočiti poprieko ognjišta...
Ako bi bog htio dopustiti,
Da od vraga čovjek novce primi,
Zašto nebi htio obdariti
Umrloga sam, previšnji, njimi? —
Pa, tko dobi novce tim načinom,
Nehvali se takvom stečevinom;
Sam odkrio sebe nikad nebi,
Da se nadje u priekoj potrebi!
Nada tim su kazni presilene:
Uže, voda, lomače ognjene,
Muke tiela i pecanje kože...
Drugi opet kazati nemože;
Tek variti sumnje, dvoumiti!
A varenje, koje sumnja skuha,
Jestvina je neslana i suha;
U tren će ju jedan prevaliti
Zamašitom varjačom istina.
Smol. Makar bila tek budalaština,
Nemogu se vjere oprostiti,
Da se mogu novci zadobiti,
Gdje se vrzu djavoli krilati!
Grab. Hoćete li, možete kušati;
Naći ćete, može biti, sreću!
Smol. Ja se nikad toga proći neću;
Tek da mogu naći način pravi,
Kako valja pri tom postupati!
Što će želja i težnja u glavi,

Kad ju neznaš stvorom postizati
  Grab. Ja vam način sav odkriti mogu,
Kako sam ga od izkusna čuo,
Gdje mi ga je u uho guknuo;
No nejamčim po znanju i bogu,
Da su ove stvari istinite.
  Smol. Ja vas molim, samo mi kažite!
Zaludu je u sdjeli začina,
Kad u glavi nemade načina!
Načini su ljudski načinjeni,
Izmišljeni, od drugih primljeni,
Po ljudih su dobri i opaki,
U jezgri su gotovo jednaki:
Vaš se s mojim, može biti, slaže!
  Grab. Kad mi vaša dobrota sad kaže,
Da vam pričam, kako se kopaju
Po starinskom novci običaju..
To vam neka pamet u zapis zapiše
Iznajprije ovo: jedan, ili više, —
Samo svagda liho, a nikad na tako! —
Nestrašljivih ljudi i hrabrih dakako
Na mladu nedjelju valja da uveče,
Kad sa zviezdom mladjak na nebo izteče,
Na razkršću jednom, gdje se djavli žure,
Oko jedanaeste gluhodobne ure —
Da svuku košulju i skinu svitice:
Vragova su pune gore i litice!
Gdje potoci tutnje i muklo žubore,
Pa se od stisnutih voda — jeke ore,
A mlinovi stari, obrasli, topoću,
Kano da urliču baš noćnici noću,
Pa dubodolinom živa voda skače,

Vihar cvili, — plače kroz tiesne dumače:
Takvi su najbolji za taj poso kuti!
Na istom razkršću jednom paloširom,
Malo namazanom — djavolskom sluzinom,
Okružiti okrug, tri puta zviznuti!
Baš okolo sebe okrug treba da je;
Mjeračinu djavo izvrstno poznaje!
Na to će vrag doći i brzo pitati:
Što hoćete? Treba tad' odgovarati,
Da žudite novce vi od njega steći,
Koje će vam odmah rado on obreći, —
Sasvim jasno sbori, samo malo krešti;
Već su i Hrvati tim vragovom vješti! —
Ali će se s vami pogoditi prije;
Bez pogodbe nisu niti vragolije!
Smijete li hrabro podnieti strašila,
Koja će paklena pošiljati sila,
Da vas do dna duše izpita, izkuša,
Eda li je vaša prema ‚djavlu' duša?
A, kad odvratite, da ćete podnieti
Svaku strahotinju, koja vam godj prieti,
Onda će vas djavo svakako početi
Ognjenimi strašno plašiti primjeri.
Srdčan treba da je, što se vragu vjeri!
Kad sa djavlom hrabro uhvatite vjeru,
Gdje su poredjani poklonici velji,
Od čuda će zjati i svi svetitelji
Pred crkvicom ondje pri svetom Žaveru!
Pa vam neće ništa oni učiniti,
Samo će se bogu za dušu moliti.
To vam neka bude najmanje briženje;
No je strahovito djavolsko strašenje! —

Po ledinah skaču sure orlušine
I još, nevidjene, druge životine.
Vižlad će lajati; u lov će otići
Bjesomučni lovci, gnjeri-nevrenčići,
Crn će dim suknuti; što se većma vije,
Vam misliti valja: ,to je maštanije,
Djavolja zabava, tek da stignem svrhe!'
Nići će iz zemlje jele suhovrhe...
Mlinari će doći, gdje je suha jela,
Da uhvate kolo, — tvrda čeljad biela.
A potom će plamen modrikast planuti.
Djavoli će tada iz zemlje bahnuti,
Djavolice š njimi, djevojke i žene,
A za njimi sluge sdepaste i liene
U haljinah modrih, crvenih i sivi'.
Na to će dvorani doći nečastivi, —
Posvinjeni turci, da se nepoznaju,
Ako jim prstenjem noge nezasjaju! —
Nedaju si mira ni braća djavoli;
Izprieka gledaju na one melune,
Kojim ljepše svietle tisućljetne krune:
Mrze i na sebe; tako su oholi! —
Još plemče-djavolče duge skute vuče.
Za njim se djavolčad vragolasto suče.
U kolo se složno tada svi zanjišu:
Djevojke djavole, djavli djavolišu.
Najvećma pecaju oni djavolići,
Koji glasno zvone svimi praporčići.
Sbijaju djavolstvo još i vragolani.
To sü vragulini vjerni, izabrani;
No se u najvećoj razbacuju dici
Odprije angjeli, a sad odpadnici.

Doći će s krinkami paklene krabulje,
Š njimi jednooke i grbave hulje.
To će sve cičati, psikati, brblati,
Pogrješpane nadžak-babe i ordulje —
Držkati tebe i jezikom pecati...
Pavle će se, djavle, najviše smijati,
Iz prikrajka na te lukavo zijati.
Ti se samo čudi, gradi ljubka lica!
Kad doleti k tebi koja djavolica,
Odmah pruži ruku djavolici lakoj;
Svagda hini volju pri nevolji svakoj!
Onda će se kolo amo tamo plesti
I u kraju tamnu gore dolje mesti:
Naći će se jedan vještak, kolovodja!
No nemojte boga nikad nazivati;
Jer se vrag sa bogom nikad nepobrati!
Vaš će biti miran djavo-poslovodja,
Pa neće ni oka nikad s vas smetnuti,
Motreć, eda li vas ljudski strah uhvati!
Sve će u trenuće jedno potonuti.
Još ćete tražiti djavolku po tami,
Pa ćete se naći usred polja sami,
Tek ćete pipati djavola-majstora
I slušati glase vražjega govora.
Onda će vam htjeti koljena klecati,
Uzdrmani zubi glasno cokotati;
Nedajte se vragu u najvećem strahu!
Tako meni starci njekad kazivahu.
Onda će po redu druge — do ponoći
Različne utvore, da vas plaše, doći.
Vrag će sbiljan biti, pa vas svedj kušati,
Eda li vas rodi junakinja-mati?

Vaši će se ljudi po strani držati
Kano vaša pratnja, za donjimi vrati.
Oni neka dršću, koliko jim volja,
Gledajući igre sred vražjega polja;
Samo neka šute i mramorkom stoje!
Jer, ako hrvatski reku rieči svoje,
Svi će se vragovi u tren pobuniti,
A vam će te muke sve zaludu biti;
Tko u vragovanju traži kakve sreće,
Taj se neka za čas i sam vražki kreće!
Još će doći crni djavoli-magarci,
Koji će njakati po mraku, i jarci,
Djetca, kano vižlad, i druga derišta,
A za njimi čudne djavolje babice,
Pjevušeći ružne, strašne poskočice.
Vi mislite samo svagda: ‚to je ništa!‘
Onda će svanuti još i zavrćkole —
Trbušate, krupne, prsate, ohole.
Tu ćete vidjeti more, vjedogonje
I užetom jednim povezane konje,
Kako se lupaju kopiti o prsi;
Svaki se užeta oprostiti trsi!
To je viska, vika, lupa, zavijanje,
Kakvo treba da je vražko pokladanje!
Skiću se bez sjena ljudi sjenoviti,
Nose kokoš-glave, te skaču, mahniti.
Onda će skočiti crni pas iz jame,
Pa će vas njušiti, grebsti usred tame.
Onda će se drugo opet utvoriti,
I u crno krme crn pas pretvoriti,
To u crnu mačku, to u crno jare,
To u pticu crnu vračarice stare,
Koja će prhnuti njekud u brdine.

Onda će izaći opet iz pećine —
Vukodlaci, kuge, zmajognjena sila,
Repači, stuhaći i druga strašila.
To će sve vrvjeti, kano mravinjaci.
Onda će se dići vihrovi — oblaci
Od prašine guste, kano stup do neba;
Više će jih biti, nego po tisuće.
Vam će biti ladno, a sad opet vruće!
Kako grnu vrazi put grada Zagreba,
Vi ćete gledati, — kako to izlieću,
Pa natežu duše, te jih na tle meću.
Tu se stvori groblje, mrtvačko sviranje.
Izmole se mrtvi i šuplje lubanje.
Onda se bacaju, kotrškaju kosti,
Guraju se, grle, ljube u ludosti,
Na mjestu se kote, kano gmizad gadna,
Ili štenad ona mršava i jadna.
Nepsujte jim majke; jer će jih se tri sta
Roditi, — još više, no na gori lista! —
Onda će vas zvati na rdjava djela;
Činite se, e je rieč vam oniemjela,
E ste, slušajući, sasvim ogluhnuli,
Kano da jim niste poziva ni čuli!
Još ćete gledati, pa ćete vidjeti,
Kako će sve lišće sa drva sletjeti.
A na to će majstor-djavo tiho reći:
„Vuk, vuk, vuk i crn trn i oštra kupina!“
I svi će djavoli, vrag zna, kud pobjeći,
U mlinove tamo, gdje ima pećinâ.
Još ćete gledati, kako sad gledate,
Zabezeknuvši se, na čete krilate.
No se nesmijete niti pedalj maći,

Ni makac iz r i s a napolje izaći;
Jer bi djavo, mjernik, odmah opazio,
Pa bi vas njekamo, bog zna, kud odnio!
Kad ste već sve strahe probavili klete,
Dodje gluho doba, djavo pred vas stupi,
Opita vas brzo, lienom nogom lupi:
„Koliko novaca imati hoćete?“
A tada vam treba izreći broj jasno;
Ali samo liho, t a k o je opasno!
Djavoli se para vajkada još boje,
Pa i mrze ljuto na sve parne broje.
Pa će vam toliko, koliko ste htjeli,
Zadovoljan djavo odmah odmjeriti,
Što možete potom kući opremiti —
Eto, to je način u tom poslu cieli!

Smolko (od čuda kano da se skamenio, osviesti se, te ugrabi rieč).

To je strahovito! Upravo sam tako
I ja čuo ovo samo s tom razlikom,
U jezgri istine sasvim nevelikom:
Tamo može poći baš čeljade svako,
Samo treba da je hrabro, nestrašljivo,
Da u njega srdce čilo kuca živo,
Pak da se smotreno onamo prošulja,
A netreba da se svuče ni košulja.
I svitice mogu ostati vrh kože!
No se i to lasno učiniti može;
Jer su meni sveti svi vaši savjeti...
Ele! razgovorke tanke provodeći,
Milojka je prazna, valja meni reći,
Gospodine djače, vina ću donieti
I s milojkom punom ovamo prispjeti!

(Odlazi s milojkom u ruci.)

Izhod VI. Grabancijaš (sam).
(Šećuć se gore dolje.)

Istina je živa, nema opačine,
Ni manjičavosti, ni budalaštine,
U koju se čovjek nebi uputio,
Za volju novaca duše ogriešio..
Taj čovjek razumni, ako i priprosti,
Može opaziti, da su to ludosti,
Da je kriva vjera i lažno uzdanje,
Navraćajuć ljude na djavolisanje;
A opet bi prije zatajao boga,
Nego bi slušao savjet izkusnoga,
Da ovo nemože ni istina biti..
No — ću ja na njega dobrano paziti!
Ako se usudi na te stvari jadne,
Da na ovaj način dobije novaca,
Ja ću ga uvesti u kolo jaraca,
Da mu na um više ta miso nepadne.

Izhod VII. Smolko. Grabancijaš.

Smol. Ovo je još jedna majolika!
I to će nam biti sad do volje..
Nate! pijte, ako vam je kolje!
Grab. Vriedni domaćine, hvala vam velika!
Jedna je čašica meni preko dosta.
Smol. Nuder! Samo malo, što ovdje preosta;
To se u Hrvata kano zlotvor javlja.
Grab. Bilo vam za volju to vašega zdravlja!
(Kucne o čašu, te pijucne.)
Sad vam zahvaljujem na svem podvorenju.
Nezamjerite mi, što duže nemogu
S vami provoditi rieč u tom smotrenju;

Jer mi saviest neda po znanju i bogu,
Pa još imam svašto, pune šake rada:
S bogom, dragi meštru, evo tama pada!
Smol. Zimni danci sasvim malo vriede;
Danak skokom, a noć krokom grede!
Dok se tanak naš razgovor snuje,
Prodje danak, mrak se prikučuje:
S bogom pošli, no! moj gospodine,
Matijašu, .. stupe domovine! ..
Srećno! .. Hvala na govoru dragom!
Ja ću se već pogoditi s vragom.

Viroslov (viče starodrevan napjev).
Čujte, čujte, oj gospodo ... (mila),
Deveta je ura već izbila!
Čuvajte se ognja gluhe noći,
Da se nebi nesreća sgodila!
Kasnije ću opet amo doći!
Da vas čuva i Florijan sveti,
Koji pazi na kuće i klieti,
Mandaljena i sveta Marija,
Da nam Oganj nedodija! —
Čujte, čujte, oj gospodo ... (mila),
Deveta je ura (već) izbila! —
Evo dodjoh, pa već odo'.

Izhod VIII. Smolko (sam).

(Popije nješto vina, prisluškuje glas sa ulice, zabunjen, stane amo tamo hodati, te izprekidano govoriti.)

Mrak se već prikuči,
A viroslov uči!
Sve mi je u glavi;

Sad moj um dokuči
Cieli način pravi —
I one strahoće,
Kad tko u ris hoće . . .
Ovo je tanani
Mudrac — previjani! . .
Nevjeruje toga,
Svedj pominje boga,
Sliedi mudrost strogu
P o z n a n j u i b o g u . . .
I ovaj valja da
Medju one spada,
Kojim je sva vjera
Maštanija sama;
Nevjeruju bogu
Bez jasna primjera,
Osim što šakama
Pograbiti mogu . . .
No i druge stvari
Po pričanju stari'
Tu bivati mogu,
Što nije po bogu,
Ni po ljudskom znanju,
Već po vragovanju!
Zato se ja nedam
Uputiti u to;
Crno nije žuto!
Od vraga nepredam;
Jer su istiniti —
Ljudi, daroviti,
Sbiljno, ne u šali
Meni kazivali . . . (Stane, te sluša.)

(Čuje se lupa darde, rog virosovljev, duh Smolkovičin leti u golubinjem obliku, njemu se stane kosa kostriešiti; no on hoda žešće, kano mahnit.)

Zato ću povesti obadva djetića,
Da budu uza me kano dva lavića!
S vragom bi se svaki podrugim rvao,
Šakama jačao, u koštac hvatao;
Oni ni neznaju, što je strah strašila,
Boj bi bili s paklom, da je prava sila:
To su složna braća staroga zakona!
Š njimi ću slobodno na razkršća ona
Na mladu nedjelju medju vrage poći
I u gluho doba, to jest u ponoći..
(Zove) Lazo! Rado!

Izhod IX. Smolko. Lazo i Rado, djetići.
(Obadva se odmah odzovu.)

Smol. Hajd'te amo! Čujte rieči moje!
Obojica (spolja). Što je, što je?
Smol. Ja bih nješto s vami govorio;
Ali svaki — neka bi šutio!
Oboj. Kano kamen, ili glavnja drva!
Smol. Kad nedjelja mlada dodje prva,
Novce ćemo zajedno tražiti!
Lazo. Gdje? (Rado mu prekrši rieč.) Od koga?
Smol. Ta od vraga, ne od boga!
Grab. (straga iz kuta viri, sluša i za se reče).
I nadah se, da će tako biti!
Lazo. Jesi li mu pozajmio?
Smol. Nisam! Neka nam da duh nemio!
Rado. Ta ima li još u njega blaga?
Lazo. Ej, budalo! Podrumi su puni
Bielih škuda u crnoga vraga.

Zato idu k njemu bogatuni.
R a d o. Ali ništa nedovode,
I u vraga ako hode!
L a z o. Ali mu naznače, gdje jim novci stoje,
Gdje su zakopali oni novce svoje.
R a d o. Može biti u crnoga vraga!
S m o l. E, dakle vidite, e imade blaga!
R a d o. Valja! Na taj način imade tisuće
I pod zemljom ciele, natrpane kuće.
S m o l. Dakle hajde, braćo, da ištemo!
L a z o. Mobom, ili silom?.. Ili kako ćemo?
S m o l. No čekajte, ljudi!.. Kažite vi meni,
Jeste li vi ikad bili uplašeni?
L a z o. Nebojim se ništa, — eto rusa brada! —
Do u mraku bake, a to iznenada!
S m o l. Ta te neka baš nelome kola!
Već bi li se bojao djavola?
R a d o. Idi! gospodaru, tako tebi boga!
Tko bi se bojao lopova onoga?
S m o l. Već ako ti dodje kaono ljutica,
Pak da ti oblazne ognjem oba lica?
R a d o. Za vrat ga nadžakom!
S m o l. Ali da ti dodje kano zmajognjeni,
Da proždere tebe modrimi plameni?
L a z o. Uvrh glave šakom!
S m o l. Dakle dobro!.. Ali t a k o nesmijete,
Ako su vam vražje milostinje svete!
Mi ćemo na mladu nedjelju uveče,
Kad mlad mjesec prvi na nebo izteče, —
Kud i kamo? znadem, — svi zajedno poći
I ostati ondje tija do ponoći,
Da nas jedanaesta ondje nadje ura,

Gdje se na razkršću vražje kolo gura!
Ondje ću zazvati djavola, majstora,
Koji će iz crnih izletjeti dvora,
Pa ćemo jedanaest tisuća iskati,
Da nam jih u zlatu smjesta, vrag, izplati.
Grab. (nevidjen, iz kuta prošapće).
Pa bio prislušnik
I djavolodušnik!
Dobro, da znam samo,
Kamo ćete doći!
Poći ću ja tamo
Uoči ponoći,
Da vas ja izplatim,
Da vam zapečatim
Do smrti spomene
Te volje hrabrene!..
Smol. Prije, nego ovo dobijemo blago;
Jer je vražje blago nebrojeno, drago:
Hoće nas plašnjami djavoli plašiti;
Ali mi na ovo s mjesta nekrećimo,
Najpače iz kola da neizlazimo!
Potom će nam djavo novce odbrojiti.
Lazo. Makar car djavolji ‚sindžir' preglodao,
Pa nada me tri sta zlih duhova slao,
Makar mu pomogli i crni cigani,
Koji pritvrdjuju ‚sindžir' prikovani,
Pak uždio cieli i ovaj sviet bieli,
Da i navrh neba sva posahne rosa:
S moje glave neće spasti jedna kosa,
Da znadete, ljudi, što vam Lazo veli!
Rado. Ala, bratco! liepe sreće,
Silno blago zadobiti!
Pa ni za što, što ćeš veće?..

Kako ćemo podieliti?
S m o l. Nebudali! Kako?
To je sasvim lako!
Pola meni, vama dvama pola!
R a d o. To nemože biti, hajde do djavola,
Kamo ćemo s tobom, u dumače one!·
S m o l. Nisam li ja gospodar? Zašto ne?
R a d o. Jest! kod kuće svoje! —
Tu je cielo tvoje;
Ali, gdje se strah jednako dieli,
Jednu mjeru tu jednakost želi.
S m o l. Ele! valja na stariju bradu
Veći novci u dio da padu.
L a z o. Pravo kažeš! Ti uzmi tri strane!
A ja ću dvie; ovaj, što ostane.
R a d o. Ta! kako bi po sudjenju biednu
Ti dobio obje, a ja jednu?
L a z o. Starija je moja brada!
R a d o. Što to na me spada?
Bila ti starija od kraljević-Marka,
Nema ništa!.. Čo'če, ja neištem darka,
Ja tražim pravicu; gdje se skupa radi,
Valja da se i rad jednako nagradi!
L a z o. Šuti! Čo'če, nemoj budaliti!
R a d o. Ja da šutim tebi? A tko si ti?
L a z o. Tko sam, nezapredaj! Sad ću ti kazati.
R a d o. Nitkovića rodi, tebe, tvoja mati!
L a z o (ošine ga). Više nisi vriedan!
R a d o (i on ga ošine). Nitković nijedan!
L a z o. Tako mi svetoga Jovana i Petra,
Ja ću ti izjesti želudac i jetra!
(U koštac ga uhvati, da se rve.)

Sad ćemo vidjeti, tko će zavriediti!

Rado (i on ga u kosti uhvati).

Svaki će jednako po dielu dobiti.

Smol. (dok se obojica amo tamo jačaju).

Vi ste jastrebovi, niste braća složna,
Pa naša nakana tako nije možna.
Zašto se čupate?
Blaga još nemate!
Bratinstvo — ljubavi
Traži po naravi,
Da dobije bratac
Svaki po hvalatac!
Bog vas blagosovi!
Na stranu, lopovi!

(Sad obojica nasrnu na njega, da se rvu.)

Lazo. Bi li polovinu?

Rado. Hoćeš li trećinu?

Smol. Nemojte, ludovi! Svakomu jednako!
Pustite me, ljudi! Svakomu dakako!

(Uzmaknu.)

Lazo. A! pravo je tako!

Smol. Baš pravo! Svakako!
Da nebude svadja medju braćom dalja,
Neka se razdieli blago, kako valja!

Rado. Sad hajdemo radit! Tako, tako valja!...

Izhod X. Smolko, majstor (sam).

Sad sam kano kovač bez ugalja,
Bez nakovnja, bez mieha i malja!
Svagda mišljah u nadu, složni su!
Gdje su braća tako razdvojena,
Ni hudobe u pomoći nisu.

Ala! dodjoh k dielu za vremena!
Svakomu je jednak baš dopao...
Pako bi se: Ha, ha, ha! smijao,
Kako su se ljudi zavadili,
Pa za novce u djavoljoj sili,
Koje djavo još u pančah krije;
No, tko tikve sa djavolom sije,
Sve se njemu o glavu lupaju:
Bog zna, kakvi nas dieli čekaju!
Uzdajuć se u vražje milosti,
Treba čvrste da imadeš kosti...
Pravo mi je! Ha, ha, ha! Boga mi!
Tko s nemilom braćom svezu veže,
Taj se i sam u ponor poteže.
Težko ti je medju budalami!
Zašto sam se medju nje miešao?
Da se nisam, cio bih ostao!
Zlo je, gdje se srodnici neslažu!
Starokovni to Hrvati kažu.
Carska vrata mudra rieč odtvara.
A rieč nije do vieka prestara;
Ali u po druga nema druga..
Djak se meni mudrački naruga!

(Ćuleć uši.)

Pietli poju! Blizu je noć gluha!
Sad mi ura do uha dosvira!
U svoj kući nigdje nemam mira
Od onoga crvenoga duha!...

(Sumrak se pozorjem hvata. On ode.)

Izhod XI. Smolko. Grabancijaš. Noćna četa. Duh Smolkovičin.

Pod vedrim nebom. Gluho doba. Samoća. Gudura. Mjesec sja na jakotu.

Grabancijaš (izhodi kano preporodjen u crvenu odielu sa crvenim plaštem o ramenih, mjesto ‚kučme' kape ima crven-kapu sa zataknutom perjanicom bielom).

(Kaže Smolku, koji tumara, kano da traži nješto.)

Šta nemožeš ti, ja ono mogu;
Sve ja mogu po znanju i bogu!
Smol. (poklanja se i čudom čudi).
Grab. Šta nemogu, može noćna četa, —
Moja četa, u vjeri zakleta.
Smol. (sa strahom progovori).
A koji su tvoji pomoćnici?
Valja da su tvoji učenici!
Grab. To u noćnu ide četu: Ćuci,
Maljenice, kepci i bauci, —
(Smolko se prepada.)
Vukodlaci, — rogati djavoli,
Bezobrazni, podli i oholi,
Pa i nizki ljutiti junaci,
Nevidovni šareni mračnjaci...
Da pomenem još i tintiline
I ušare-sove i jeine
I vještice, — a gdje jim je metla?
Pa i jetru od crnoga pietla!
Još dolaze vjerne činilice,
Koje sa mnom rade gomilice
Ciele noći, sve do biele zore,
I lukave, nepomične more:
A najviše meni daju vlasti

Avetinje, dusi i sablasti.
To sve služi meni, da bi znao,
Kad povičem: Ao, ao, ao! (ode)

(Noćna četa iz gudure izvrvje. Dolazi na pozorje. Straga se na podnožju od Velebit-planine vidi vrzino kolo. U njem Grabancijaš, kolovodja. Kresovi svagdje gore povrh gore, na šljemenu i po gredah. Glasba kobno svira starodrevne svirke. Smolko odmah iščezava izpred letuštega duha žene svoje, koji je kano s kruške-divljake sletio. Svega nestaje, uzbrdice uzigravajuć čudnovato kolo, u trenuće oka.)

Prikazanje drugo.

Izhod XII. Pjevač. Vile. Pjesmari. Hudi dusi. Mračnjak. Urisnice. Angjeo ljubavi. Ženski glas.

Straga se naziru kamenjaci, prolozi, dubodolina i visoka gora, izza koje zora rudi. Mjesec zapada.

Pjevač (Grab. U zoru. *Aurora, musis amica.*).
Pada, čezne mjesec bliedi,
Zraka sunca njega sliedi,
Sa obćim se ravni svjetlom;
Opjevan je trećim pietlom.
Ja se na glas pietlov dižem,
Te u zoru pjesme nižem.
Otresine sve zmajeve
U ciganke tražim, djeve;
Tu sam, bolan! bez vještine.
Zato moja ljubav gine,
Kano mjesec vrh planine:
Iz gore mi doletite,
Biele vile, pomozite!

(Vile, poigravajući, izlieću iz gore.)

Sbor (po troje zajedno, podrugljivo ponavljajući, što je Smolku Grabancijaš kazao).

Tko hoće da pjeva, sulud treba da je;
Jer sviet lude stvari rado pripoznaje.

Pjevač (kano da se nječemu dosjeća, zabunjuje se i ljuti).

Dolazi četa različnih pjesmara. Vodi jih

Prazan Ponos. Poskakuju, iju! tud' mnogi pjesnici,
Kano da su ludi u kakvoj ludnici,
Dugokosi, tašti, smiešni, suhoparni,
Uvrjedljivi, ijedki, lipovi, nemarni.
Ima jih do tri sta, kojim svietli dika,
Da se tek ponose imenom pjesnika.

Pjesmar prvi (pjeva vili jednoj: ‚Bog sije').

Bog svjetove sije,
Kad se smiehom smije,
Nebrojene zviezde,
Kud ljuti vjetrovi
Na oblacih jezde,
Kad noć sove lovi.

Bog zna onaj stari,
Kako se zažari,
Kad svjetove stvara,
Kano od nemara!
On se samo smije;
Jer svjetovi vije.
Jer mu milijuni
Nisu, nego truni
Velikoga žara
Jedine svjetlosti,
Božanske milosti.

Dali se smijao,
Kad je posijao
Tebe, o zvjezdice,
Navrh te zemljice? —
Smieh je bio mio,
Što te je rodio!
(Vila pripieva pošljednje dvie vrstice.)

D r u g i (pjeva). Nije liepa vrtna ruža,
Nema slasti nasred dvora,
Što je ona, koju pruža
Ladovita zelen-gora.

M i l o d u h. Čitao sam do sto puta
U knjižici te vrstice:
Nemogu ti naći puta,
Niti doći do kućice —

Od visine vite jele,
Od zaduha miloduha;
Jele su se poizpele,
Kano djeva bjeloruha.

Ako nije tebi šale,
Već istina u ljubavi,
Neka bi ti poigrale
Nožičice po dubravi!

Brati ćemo miloduha,
Ovdje da se milujemo,
Posred cvieća i zaduha
Cviet ljubavi njegujemo (18. 6. 1867.).

Ž e n s k i g l a s. Pustila sam dušu svoju,
U obćem sad prši roju,
Koji nije u naravi,
Nezna grieha, ni ljubavi!

Angjeo ljubavi (dok stoji cilik lira i tambura, tankim glasom pjeva: ‚Što bog, sijač, sije, ono smrtca kosi'. Molitva za život njezin, bolestne ljubice).

Što bog, sijač, sije,
Ono smrtca kosi;
Što njezino nije,
Ona kući nosi!

A može li biti,
Te bog siloviti
Smrtci namjenjuje,
Čim sviet uresuje?

Ah, da biedno,
Nepravedno,
Da smrt cvieće kosi
I u tminu nosi,
Rumen-cvieće i ljubice,
Ružičaste te usnice!

Ah, o bože,
Rieč ti može!
Kaži smrti:
Nemoj strti
Liepo ovo lice
Mlade ljubičice! —

Ali kosi, kosi;
Ljubav ti neprosi
Života!
Smrtna strahota
Nemože zatrieti
Ni jad kleti,
A kamo li žar ljubavi
U naravi

Vječan,
Neporečan!

J a u k p r a v e d n o g a t a m n i č a r a.

Ginem, čeznem, venem,
Kad nogom pokrenem,
Te začujem gvoždja zveku,
U tamnici strašnu jeku.
Ah, u plaču i u boli'
Neka trpi car oholi!
Mjesto da njoj ljubim usta,
Na me ljuta gmizad usta:
Da uživam sad slobodu,
Štipavci me ovdje bodu!

P j e s m a r t r e ć i (pjeva). Slavuj mali biljisaše
U dubravi srdca tužna,
Kad mu dodje zmija ružna,
Te ga repom sva opaše.

P j e s m a r č e t v r t i (s nadimkom: ‚Čudan vrtar' pjeva).

Grad je naški djevojački,
Mogo bi se Djevin zvati;
Grad pogledav zagrebački,
Svagdje možeš cvieće brati.

S v i (pjevaju). Svagdje mlado cvieće cvati,
Gdje su stari još Hrvati;
Hrvat živi u ljubavi,
U poštenju i u slavi.

P j e s m a r i (Prazan Ponos pjeva prvi).

Više misli naš um rese,
Nego more što ponese:
Nek se slavi
U ljubavi
Bog!

S v i (ponavljaju pošljednje).

P j e s m a r i (odlaze).

V i l e (iznenada navale na pjevača, koji se, na strani stojeć, kano u san zavezo, ili zamislio).

Tko hoće da pjeva,
Sulud treba da je;
Jer sviet lude stvari
Rado pripoznaje.

P j e v a č (prene se, te zine pjevati).

Ljuto cmile ptići-orlovići;
Nemogu se do nebesa dići:
Vila jim je krila salomila,
A velika žalost ponizila.
Tko visoko pod nebesa leti,
Tomu nisu ništa ovi svieti!
Ele bilo ovdje, makar kako,
Samo, brate, polako, polako!
Ako nam je i visoko zvanje,
Kad idemo kamo na šetanje,
Neletimo, nego se držimo
Ove zemlje suhe, pa i tvrde,
Doš se noge na zemljicu srde:
Tek očima u nebo gledimo!

V i l e. Tko hoće da pjeva, sulud treba da je i t. d.

P j e v a č (pjeva jače, kano da se na vile naljutio).

Ondje svatba gudi, a tu svira
Pogreb tužno, te u srdce dira:
Umiranje, radjanje, vjenčanje, —
Čudno li je ljudsko pokladanje! —
Prirodno je, što na zemlji biva,
A opet je, kano da san sniva
Čovjek često, — občinjen, omamljen,

Usred ljudi od čuda usamljen.
Vile. Tko hoće da pjeva, sulud treba da je i t. d.
Pjevač. Kostolomac-vjetar ljut duhaše.
Izpred njega sniega nestajaše.
Biele, vite breze tankovite,
Kano da se medju sobom mite,
Namiguju, pa se svedj ljuljaju,
Od bjeline na sunašcu sjaju.
A grabrovi uz grane visoke
Prikazuju osorne svjedoke
I gledaju nestašno igranje —
Na tanano bielo ono granje.
Vile. Tko hoće da pjeva, sulud treba da je i t. d.
Pjevač. Pod brežuljkom, gdje crkvica ima,
U kovača, gdje se mieh nadima,
A pod krovom gledam gniezdo malo,
Kano da je s neba amo spalo.
To je stanak ptice-lastavice,
Tužan oblik puste kućerice!
Najedno se iz doline krenu',
Te uz vodu po jednom kamenu —
Zapazih ja čini od vještice.
Vile (odobravajući pjevanje).
Tko hoće da pjeva i t. d.
Pjevač. Nagazih na ljuske, dlake, čarolije.
Gdje su takve stvari, tu pjevanja nije! —
Vile (dražeći ga, po tri zapjevaju).
Mi pjevamo, mi igramo
Kolo naokolo:
To je naše djelo samo,
Što igramo i pjevamo
Kolo naokolo!

P j e v a č (dalje pripovieda.)
Došav u duboke jedne provalije,
U ‚tamni vilaet‘, u njekakve jame,
Gdje zijaju špilje i pećine same..
Tu skakahu psine i ljudi-psoglavci
Veliki i — mali, kano crni mravci:
Objesivši duge v e l i k i nosove,
A s m a l i m i skaču naježene sove.
Mekušci sluzavi pužu i štipavci.
Muhe se s lepiri prevrću u muci
U mrežah umjetnih, gdje sjede pauci.
Čine čini bake, bajalice baju
Uz bajače srećne u potajnu raju.
Četinjavi ježi, prasad morska — skiče.
Žuta sluz iz zemlje šikće, — sve se miče.
Miševi cviljahu, glodahu pacovi.
Netopir se jedan za tisuću lovi.
Paunovi gone biele labudove,
Kukavice mudre — sive sokolove.
Raci-natražnjaci, — spuževi plašljivi
Sisahu sok zelen u njekakvoj gljivi.
G a d vrvi, a u vis i po tlih dim grede,
Guši podle kukce; tek pauk još prede.
Gavranovi crni po zraku graktahu,
A crvi miljahu zeleni u prahu.
Pak iz zemlje plaho izmoliše lice,
Što se svjetla boje, podzemske krtice.
I nedužna srdca leže, izvadjena,
Čovječja i druga, još neizjedena.
Gdje su takve stvari, vrag tu gospodari! —
Tu me je duh hudi malo nezatuko, —
Hvala bogu, hvala, što sam se izvuko!

Vrag se samo smije, pa ništa nemari.
Gdje se djavo smije,
Tu pjevanja nije!
V i l e. Mi pjevamo, mi igramo
Kolo naokolo:
To je naše djelo samo i t. d.

H u d i d u s i (kano jeka. Dobramljuju sa štakami na pozorje, pa mašu rukama, glavami klimajući na vile).

Mi vas znamo, znamo, znamo!
V i l e. Nismo krive; u s u d sudi
Česti i saviesti,
A vas vodi č r t zloduhi: —
Nismo krive; usud sudi
Česti i saviesti.

(Hudi dusi odlaze, pokunjeni.)

S v r z i s l o v i, i l i t i v o l e t a r i (prolaze kano sjenke, pod pazuhom i na rukuh noseći goleme rukopise pod imenom: ‚Gromovnici' i stare knjižurine. Kano da jih čitaju, oholo jih i važno odtvoraju, ogledaju nješto, gataju, proriču, pogadjaju i zapisuju, pa, prezirući vile i vilinske igre, odlaze).

G a t a r i č e i v o l t e b n i c e (sve žene njihove, takodje prteći svakojake rukopise, sašivene svezke i njekakve knjižice, iž njih, tobože da čitaju, brbljajući, š njimi i za njimi).

U r i s n i c e, i l i t i p r o m j e r n i c e (tanko glasovito pjevušeći i očima mjereći).

Sila nam je u očiju';
Ovdje nam se zmije viju,
A i ruže-nebesnice —
Mi smo dobre urisnice!

M r a č n j a k (U samoći. Na dan sv. Apolonije. Iz gore se glas i pjevanje čuje).

U samoći
Vodim dane, vodim noći,
Čujem ure, — Čujem bure

Muklo tući
U toj kući.

Vile. Nismo krive; usud sudi
Česti i saviesti —

Pjevač (izpod šake vireć na sunce, kako se izza gore radja).

Sa duhovi zlimi nebud'te u sboru;
Zora puca, vile: hajdete u goru!

Vile (pjevajući, hoće da odlaze).

Tko hoće da pjeva,
Sulud treba da je;
Jer sviet takve stvari
Rado pripoznaje.

Pjevač. Odkrijte mi, vile, potajne žilice,
Kojimi će teći od srdca pjesmice!

Vile (pjevajući, odlaze).

Sve na svietu ljudi
Učiniti mogu,
Kad je tvrda volja
Po znanju i bogu.

Zavjes obastre prikazanje.

Na svjećnicu 1868.

Svrha ulomka.

GROB U PUSTINJI.

Uvod.

Jezgra je ovoj priči arapskoj izvadjena iz crtice čuvena putopisca francezkoga, g. grofa Forbina, u knjizi njegovoj: *Voyage dans le Levant.* — Pariz 1819. U izdanju se drugom nalazi na obrazu 158. —, kojom se i omiljeli Zschokke poslužio, kad je preveo ovu priču pod imenom: *Marija u pustinji.*

Još god. 1862., kano što je u njega, razdriešenim slogom (nevezanikom) prevedoh ovu priču. To je jedna od prvih mojih radnja; ele nikad nije do tiska dospjela, baš kano da joj je bilo sudjeno, tek u ovom obliku da ugleda svieta. Potom nadjoh sličnu izvor-pripoviedku iz tursko-bosanskoga života, koju sam htio sa ovom arapskom izporediti i na sviet izdati pod imenom: *Bosanka Mara.* Ali se na jedanput, kad sam smotrio, gdje u našaste pripoviedke nema te snage duševne, a u Arapke uočio vilu, predomislih, te odskora, za devet vrućih dana ljetnih, od Svatoplukova do Djedomireva dne (od 13.-21. kolovoza), spjevah arapsku priču.

Što se brzo radi, nemože biti, što 'no kažu, djelo savršeno. A opet, kako mu drago, nemogah odolievati strastnu nagonu, nemogah polagano crtati misli i čuvstva, od kojih mi je sva narav cielo ono vrieme i danju i noću vrela, da, u koji mah shvatim, u onaj mah i zabilježim čuvstvovano i mišljeno: nemogoh odoljeti njekoj nevidjenoj sili, koja me je strelimke do svrhe dotjerivala.

Baš je dostojno spomena, što hvaljeni pisac kaže u uvodu:

„Svako znade, što ugadja iztoku, navlastito Arapom, kad se sunčane pripeke u pustinjah i u oprljenih rudinah nažegu, pod veče, osobito kad, putujući po noćnoj ladovini, zajedno na odmoru leže, bilo slušati pripoviedke, ili jih pripoviedati. Kano što u davnašnje doba, tako i danas ista radost godi svemu div-

nomu iztoku. Ovako se po svoj prilici pripoviedka o Jobu medju Nomadjani zametnu i raztrači, premda ju je možda istom za vieka Solomunova koji mislitelj shvatio i nacrtao jednostavnu, prostu, kano što je bila, ele uzvišenu, poučnu. Na taj način jamačno nastadoše i ljubazne one basne, s kojimi smo se ‚iz tisuće i jedne noći' bar po glasu upoznali. A tko bi kroz više godina dana sa Arapi živio, sasvim vješt jeziku njihovu, ala, koliko li bi čudnih, krasnih pripoviedaka iz kola njihova mogo medju nas donieti!

„Koje u prostonarodnih pripoviedkah i pjesmah, a koje u narodnih igrah svagda vidiš utisnut oblik žive duše čitavih naroda, bili veliki, ili maleni, baš kano u tvorilu. S toga povjestnici redoćudnosti i naravi gotovo ponajviše doprinose k ljudskomu poznavanju, što dakako obični *scriptores rerum* malokad slute.

„Jednu nam je priču današnjih Arapa, veoma punu nagoviesti i prekrasnu, donio grof Forbin, koji je god. 1817. i 18. iztokom putovao. Slušaše ju jednom pred veče u kolu Arapa, s kojimi je pustinjom iz El-Ariša polazio u Damiette. Ona na paženje svrnu njega tek mrtvom tišinom i uztrgnućem, s kojim su svi putnici š njim slušali priču.

„A može se misliti, da se priče od ove ruke pustinjami, gdje se svagda ponavljaju, svagda nanovo slušaju, gotovo rieč po rieč i primaju i razplodjuju, kano što njegda junačke pjesme Omireve po Maloj aziji, ili spjevovi Ossijanovi u škotskih gorah. Jer i preko drugih putopisaca znademo, da mnogi Arapi poznavaju, pa, tako reći, umiju istu pripoviedku, koju su opet ovako voljni i radi slušati, te bi čovjek mislio, da ju prvom čuju. A može se takodje zacielo tvrditi, da je svakoj priči istinit kakav dogadjaj udario osnovu, samo što je mašti onoga, koji priča, prosto i slobodno, da življimi mastmi krasi crteže pričanja svoga."

Ovom sam se slobodom i ja poslužio.

U Zagrebu ljeti god. 1869.

IZMAJILU I MARI.

O Milovukovu dne (22. kol.) 1869.

Tri mi duha trepte pred očima,
Duh junački presvete slobode,
Duh ljubavi i još duh prirode,
Nikamo se ja nebojim š njima.

Ovi su mi dusi uzzajedno
Tri s nebesa poslana angjela,
Što me vode na misli i djela,
Da tim pojim srdce svoje žedno.

I po volji roditeljke svoje
Tražim vrelo i nalazim vrelo
U ljubavi k rodu za sve djelo.
Eto! Što znam, mogu, hoću, — to je!

Ali, Maro, i ti, Izmajile,
Udružiste u vječnoj nesreći,
Osvojiste, smijem li ja reći?
Sve duhove i božanske sile!

Najsvetiji, duh mlade ljubavi,
I kad, silom savladan, propada,
Iznad groba on upravo tada
U vječnosti divno slavlje slavi.

1.

RANJENIK.

(Poviest.)

Za ratova dugih i zavada
Medju znatnim motsallamom onim,
Turskom glavom Jerusalim-grada,
I Arapi, junaci sionim',
U pustinji turci zasjedoše,
Kako čine junačine loše:
U dolini oko briega Beka,
Kud neteče ladne vode rieka,
Uhvatiše hitro mlada šajka,
Arapskoga hrabra kolovodju.
Rodila ga Arapkinja majka,
Neka za njim slavne viesti podju,
Da je jedan, što se tiče sile,
Već oddavna slavan po imenu,
Smion Arap, Ahmed-Izmajile,
Bahirević nazvan po plemenu.
Otac mu bi Vahydžehu glava,
Vahydžehu, strašnomu koljenu,
Koje grozna obezsmrti slava,
Da je bilo najstrahovitije
Po čitavom Barr-el-Hamu ravnom,
Strašnijega po spomenu davnom
Bar da nigdje u Syriji nije.
Izmajil se zadugo branjaše,
Kano lavić biesan u pjeskuša',
Uz maanske i karkičke paše,
Gdje 'no mu je nestrašljiva duša
Obrvala množinu lavova.

Oči mu se lavovim' navade;
Šta l' nemože duša junakova?
  Smrtne rane sad, jadan, dopade,
Pa donesen s težkom mukom bude
U zidine Jerusalim-grada,
Gdje k a d i j e pravovjernim sude.
  Sred dvorišta, gdje lad vječno vlada,
Nasladjujuć m o t s a l l a m s k e dvore,
Nasloniše njega na stup jedan,
Neka ovdje sad počiva, biedan,
Dok ga boli niže neobore.
  Smrt obliedi njemu obraz smedji.
Udarci su u žilah sve rjedji;
Ali, prieteć, smrt njemu neote
Ni ponosa, ni mužke ljepote.
No mu udi bjehu oladnjeli,
Kano kamen stupac, ukočeni,
Dok mu svako, razmatrajuć, veli:
„Tu izdiše branič poraženi
Sve pustinje!“ A mnogi se smije:
„Strah i trepet čitave Syrije!“
  No još njemu kutlja krvca živa.
Srdca nema u neprijatelja;
Ali mu je sreća milostiva:
Za blagom se u njih prenu želja.
M o t s a l l a m se odkupom obnada,
Na odkupe pustit' š e j k a mlada,
Kad dobije blaga nebrojena
Za jedinca Vahydžeh-plemena,
Te pozove od groba svetoga
Samostanca, otca tumačnika,
Baš na glasu valjana liečnika,

A inače vjerna roba svoga.
Pa mu reče: „Ču li me, liječniče!
Tvoja djela tebe svietom diče,
Te si steko dar, liečiti ljude,
Sve bolesti svakojake hude,
Baš od sama boga jakostnoga.
Zato ti je u naroda toga
Averrojes — samo ime dika.
Povjerujem teb' uhvaćenika,
Ako misliš, da ćeš mu još moći
Ukresati iskricu života,
Da mu svane u zdravlju ljepota.
Odmah će sad vjerni ljudi doći,
Odnieti mu tielo na stan krasan.
Pa, liječniče i tumaču jasan,
Ti se evo pred nami zakuni,
Kad se dana dvadeset izpuni
Idućega mjeseca ševala,
Da ćeš sužnja dovesti čitava!
Neka ti je briga to nemala,
Ako ti je mila tvoja glava!
Ako li mu ti povratiš snagu,
Eto tebi svega polovine
Od odkupa za umjetnost dragu!"
  Liečnik hitri od čuda nezine.
Nakloni se do zemlje duboko,
Te vještačko baci svoje oko
Mladu šejku na samrtne rane.
Pa desnicom svaki časak gladi
Prsa, čelo, brke prema bradi,
Pak ovako besjediti stane:
  „Gospodaru, kako zapovjedi,

Da mi dodje taj rob, daj naredi!
A ja ću se mučiti, truditi,
Da izliečim ovo tielo biedno,
U istinu svih odkupa vriedno,
Što ćeš moći zanj ti zadobiti."
  Odnieše ga na umor, bolana,
Odmah tamo u kuću tumaču,
Gdje izvori ljekoviti skaču.
Even Temym, imenom Yuhanna,
Plam milosti u grudih osjeti,
Onaj plamen hrišćanski i sveti.
  Ukraj vrata svetoga Stjepana
U ulici, prozvanoj po boli',
Gdje je mirna i turovna strana
Jerusalim resila oholi,
Nastavaše u vrtu zelenu,
Ruševinom tvrdo ogradjenu,
Izkopanom iz ribnjaka mala,
U kojem se voda preljevala.
  Mlada, liepa i predivna Mara,
Cviet i ures ciele Palæstine,
Ču, gdje njetko jednako udara
Na ulična vrata od stanbine.
Kad je otca po glasu dočula,
Ona vrata od kuće odtvori.
Kano što bi starodrevna kula,
Tako bjehu i hrišćanski dvori
Ondje bravom tvrdo zabravljeni.
Ona oka ni nesvraća svoga, —
Milostiv je pogled bezazleni! —
Da se mlada divnu čudu čudi,
Kako šejka nose mladjanoga,

Pak u kuću svi ulaze ljudi.
„Moja kćeri“, liečnik rieč pokreće:
„Nosim sina jednoga nesreće!“
Preko licâ liepe Marijete
Tada tužni oblaci prelete.
„To je vodja najstrahovitiji,
Nije njemu para u Syriji;
Š njega zemlja donjekle sva preda:
Bedvinac je ovo, sin Ahmeda,
Poglavice, šejka Vahydžeha.“
„Kako?“ Mare povika sa grieha:
„Sin Ahmedov ovo, kažeš, da je,
Koga narod po glasu poznaje,
Vitlajemca, junaka groznoga,
Pa je opet momče tako mlado?
Ele, tato, oprosti mu rado!
Opomen' se zakona i boga,
Pa pomisli na Samarićane:
Izvidaj mu umjetnošću rane!“
„Zato“, reče Even Temym: „trči,
Te donesi pomasti u vrči',
Od Zakkuma masti plemenite,
I zavoje prtišta tanana!“
Ona ode. Vrh odra mekana,
Gdje tumača misli na san mite,
Položiše mlada Izmajila.
Mara bješe zavoj prepravila.
Klečeć, drži glavu mladićevu.
U naručju njenu glava visi.
Ah, da vidiš zabrinutu djevu,
Plakao bi, ako kamen nisi!
Motri obraz otčev bojažljivo,

Vreba misli i lovi strašljivo,
Hoće li mu moći naći lieka.
Jaoh, sad će, — u bojazni čeka, —
Sad Izmajil živ još uzdahnuti!
Srdce joj se, raztuženo, muti,
Dok u obraz poglede upire,
Gdje se smrtni znakovi već šire.
Sluša, gleda, miču li se udi;
Svaki časak sve shvatiti žudi.
Srdašce joj izbraja časove
I na život Izmajila zove.
On bijaše prvi od muževa,
Koga smatra bezazlena djeva.
Nasladi se nehotice likom
Toga lava, čovjeka-jedinca.
Brižna djeva sad poniče nikom
Baš na oči, sklopljene, Bedvinca,
Komu duge vrane trepavice
Zasjenjuju probliedjelo lice.
Široka mu rana smrtonosna
Razkri prsa mlada i ponosna.
Even Temym, da je smrtna, cieni.
Od groze se Mara sva promieni.
Smiluje se, od žalosti svisne,
Pa na mlade dojke breme stisne.
Strelimke sad leti kobno vrieme.
Ona drži njegovano breme.
Nesrećan je i, bolan, izdiše,
Zato joj tudj junak nije više.
U jednoj joj ruci stoji sprava,
Koja treba krv da utišava,
Krv, što kutlja evo svejednako

Niza s a r u k, po glavi razviti,
I odielo krasno Arapovo.
A suze joj kaplju sve polako,
Nemože jih, jadna, osušiti,
Baš na čelo bielo, junakovo.
Ove kapi blage, prividja se,
San samrtni krše, dok ga kvase,
Ove kapi masti plemenite,
Čiste suze djeve jadovite.
Već umiruć, on pogleda gore,
Misli, vidi svjetlost biele zore.
Izroguši oči na ljepote,
Koje kano da vrh njega sjaju,
I protepa na oprost grjehote:
„Hvaljen budi bog; ja sam u raju,
Gdje se bog i prorok njegov diče!"
„O blažena majko i djevice,
Milostiva oj bogorodice!
Ta on živi još!" Mara poviče:
„Slava tebi budi i sva dika!
Okriepi mi jadna nevjernika,
Da on bude, što doslije nebi,
Daj učini, da ozdravi tebi!"

2.

OZDRAVLJE.

Sven Temym niti za čas tili
I kći Mare nisu ostavili
Izmajila, sina Ahmedova,
Dok ovako od rana bolova.

Svagda motri noću on i danju
Milo čuvstvo u sažaljavanju;
Pogledi su njemu Marijini
Spasonosni, mili, dobročini.
Razgovor joj u junaku mladu
Probudjuje već usnulu nadu,
U njem, koga grdne ove rane
Nisu tako u grudih boljele,
Već su njemu grudi procviljele
Od sramote goleme, zadane,
Što on ovdje, bolestan, sužnjuje.
Zmajl se u to snage već dohvati.
Zahvalno se srdce odužuje, —
Kad je mogo pomalo hodati, —
Ovim spasom života i vieka:
Povede ga, da si nadje lieka,
Mlada Mare na prostrane dvore
Pod visoke grane sykomore,
Koja sjenkom stan i vrt prikriva.
Ta je sjenka ozdravnica živa.
Tu bi čula, kako pripovieda
O bojevih plemena i bieda',
Kako su se Vahydžesi stari
Osvetili nevjernu Džezaru,
Kako jadno žive u pustari.
Još o rodu obaviesti Maru,
Pa kakvi su njemu prijatelji:
Sve joj kaže po srdačnoj želji.
Sunce bi jim za tih razgovora
Na mir leglo onkraj svetih gora,
Kad se evo sa sjajnih mečeta
Zaorila već popievka sveta:

Od munara svih savrh kruništa
Glasom važnim El Haram zavrišta
Vrstu pjesme svete Muězzinove,
Koja turke, muslomane, zove
Na klanjanje sad u bogomolje.
„Oj Marijo!“ Arap reć' izvolje:
„Kako je to, te ja pokraj tebe
Zaboravljam otca i proroka,
Zaboravljam pleme, pa i sebe?
Sred tamna su zidovlja visoka,
Gdje se sunce, ni nebo nevidi,
Koliki su nebotični zidi,
Zviezde, nebo samo oči tvoje,
Koje valja svedj da sliede moje.
„Neka mi se upepele kosti
Lasnim onim, ništavim pepelom,
Da se vjetar titra u radosti
Od Yamyna njim po polju cielom:
Ili hoću navrh tvoje glave
Po adetu pirne naše slave
U pustinji, gdje nemade gore,
Da razapnem pirovne čadore!
Moj će otac, moja majka stara,
Ugledavši tebe sred pustara,
Od radosti i mila strepiti.
Svi će tada Vahydžehovići,
Mužko, žensko, starci i mladići,
U skut smjerno tebe poljubiti,
Skut haljine Even-Temymove.
Kćeri će se ća Kabylehove
Medju sobom o čast otimati,
Da ti smiju noge umivati.“

Mara, kojoj stid zapali lica,
Progovori govor odrešiti:
„Hrišćanka sam, pa nemogu biti
Tvoja nikad vjerna sudjenica.
Sve nas dieli, Izmajile vrli,
U životu žalostnom i biednom,
U životu, dok nismo umrli;
Ele, možda, da će biti jednom
Od života smrt nam milostnija!“

3.

POTJERA.

Njekoliko zora sviet ogrija,
Te ogranu na vrata nebeska.
U to bješe paša iz Demeska
Već doznao za golemo blago
Motsallama jerusalimskoga,
Kako mu je svedj grabiti drago
Od bogata i od ubogoga,
Pa se paša na blago slakomi.
Pozove ga preda se na divan,
Nanj navali, na njega sad kivan,
Ošine ga rječitimi gromi,
Pržibaba da je, pustaija.
U srdcu se on na to nasmija,
Zaškrguta dva, tri puta zubi,
Te mu glavu pred noge odrubi,
Glavurinu strašnoga odljuda,
Od koga je strepila sva Juda.
Nov motsallam zahvalan bijaše

I ljubavan milostnik u paše.
Zato htjede zaštitniku svomu
Zahvaliti na tom povišenju
Sjajnim darom, paši demeškomu,
Kako čine ljudi u življenju,
Što 'no kažu, debelim kumovom.
I tako se u lakomstvu ovom
On požuri do svetoga groba
U samostan Grka i Jermena,
Gdje je sila blaga zaplienjena,
Pače plieni najgorega roba.
I dvadeset tisuća židova
Usred gradskih visokih zidova
Pod udarci pogibe stražara,
Kojih četa žari, pali, ara.
Sad u gradu i okolo grada
Strah i trepet svjetinom zavlada.
Tada šejku Even Temym veli:
„E, ču li nas, Vahydžeše mladi?
Težkom smo se zakletvom zakleli
Motsallamu na pošljednjoj vladi.
Od zakletve nema dužnost veća;
Ali ništa tomu neobeća',
Koji evo sad na vladi sjedi!
S toga gledaj, da umakneš biedi,
Bježi, ako snaga daje tebi,
Bježi, bježi, smetnju upotrebi,
Kojom sav grad evo uzvrluda!
Sutraveče oko zaranaka
Ti uteci još prije sumraka,
A kroz vrata od Naby-Dahuda!
Što godj trebaš, uprti na rame,

Pa se sakrij oko Hakeldame
U duboke, bezbjedne pećine;
Grobovi ti pružaju stanbine:
Sve ćeš naći, što spasenje ište,
Posvećeno ovdje utočište!
Potom pazi i bježi po noći
U pustinju k vječitoj samoći!
Pod krilo te bog svedj uzimao,
Koji te je ovamo poslao,
Da ti bježan bude pouzdana!
Mnogo ti još podielio dana,
Pa i onim, kojim krvca teče,
Što u tvojih poigrava žila'!"
Mara strepi, čuv, što otac reče.
Sudić pića, što ga je nosila,
Iz ruku njoj malo neizpade.
Zmajl pak tako besjediti stade:
„O moj otče!" On će prihvatiti:
„Kako možeš od mene tražiti,
Za spasenje da se sam uklonim,
Dok opasnost prietnjom prieti onim,
Od kojih se harno srdce moje
Do vieka lje nikad neudalji?
Grudi mi se od pomisli boje,
Gledaj, pitaj, na sve strane šalji!
Taj Abd-allah, od koga sviet strada,
Tek prednjake Jerusalim-grada
Sad, istina, proganja i tare;
Kad zakolje ove dromedare,
Daviti će rukom nemilice,
Taj okrutnik! jagnjad i ovčice,
Da jih može do kože ostrići,

Na sve će se, pomaman, podići.
Na razpru će on Tiberijinu
Gnjevne misli svoje povratiti,
Srdce svoje biesno izkaliti
Na nedužnu Ahmedovu sinu,
Kad dočuje, gdje je Izmajile
Uhvaćenik motsallamske sile,
A nemade blaga u potrebi,
Kojim život da odkupi sebi.
Jer se krvca njegda zaljevaše
Medju njim i djetcom djetce naše.
Naskoro će Abd-allah u buni
S tobom da se o robu računi,
Koga ti je na rok povjerio,
Udno duše što je upamtio,
Pa što hoće, kad ti to dogusti,
Istinski tvoj jezik da izusti? —
Hajde, bjež'mo dakle skupa svi mi,
Ili hoćeš, sa mnom vjeru primi!
Ja sad natrag k otcu svomu hrlim.
On će doći sa sinovi vrlim'
Od Farana, od plemena svoga.
Voljom će se proroka i boga
Sve nam tako izpuniti želje.
Blagi su ti, baš kano gazelje,
Silni, kano lavovi — zubati.
Naučnu ću devu ja vodati,
Da njom Mara bez truda upravlja,
Da se putem veseli, zabavlja.
Doći ćete na široke laze
Kod ulazka u do rodne Gaze.
Onda valja da se k nam svrnete.

Sbor će djetce tu Vahydžehove,
Od radosti vičuć, da vas srete.
A klik će se razleć' uz dolove.
Mi ćemo vas, tvrda moja vjera!
Baš posljednjih ovdje triju dana
Tekućega mjeseca s e f e r a
Dočekati kraj spremljena stana.
Zmajl što kaže, znaj, nikad nelaže!
A ja hoću svedj da činim straže
Po zelenih brežuljcih jeborskih,
Oko golih bregova primorskih,
Dok vas moje sagledaju oči."
Potom Mara na noge poskoči,
Pa koljena shvati otcu svomu,
Te ovako prosbori istomu:
„Ovaj mladić iz sebe nesbori,
Već se nebo krož njega odtvori,
Sa usana njegovih objavi,
Da se ovdje radi nam o glavi.
Kad sam se ja juče baš pred likom,
Pred blaženim ovim žrtvenikom,
Sva skrušena, molila djevici,
Uzvisila duh k bogorodici,
Moje srdce sve ovo slućaše,
Što on evo sad ovdje besjedi!
Srdce mi se od spomena ledi.
Ostavljajmo te domove naše!
Bjež'mo, otče, od prve bjesnoće,
Od okrutne sile, u samoće!
Desnica će božja razoriti,
Okrutnici opaki što snuju,
Na sve strane jednom razpuditi

Strahovitu svu ovu oluju,
Pa će narod svoj oda zla spasti.
Okrenimo ledja prvoj strasti,
Ja te molim, utecimo smjesta!“
U toj rieči govoriti presta.
Even Temym, ganut od mudrosti
Suzami i riečmi djeve mile,
Privolje se na bieg u naglosti.
Pripreme se bjehu pripremile.
Svaki korak već omjeren bješe
O dogovor oprostnoga danka.
Sve, što treba, u prtljage snieše.
Zmajl već reče želju od razstanka:
„O, da čezli svagda za prizori
Bahireve kuće, ožudjene,
Kano putnik, utrudjen, što gori
Za pomolkom osame zelene!“
Nema žića ljepšega slobode,
Što Arapi u okolu vode.
Ele nade budu izpredene,
A osnove sve osujećene!
Ulicami Jerusalim-grada
Za malo čas krv i nož zavlada.
Pobuna se na sve strane širi,
Pa gungule i mukli nemiri
Sve to većom pogibijom priete.
Even Temym, bojeć se osvete,
Nemogaše više odlučiti,
Bi li gostu dao odlaziti.
Već ga pače sakri u dubinah,
Pod svodovlje čatrnje goleme,
Obezbiedjen, da čeka u tminah

Sgodan časak, dok mine nevrieme,
Kad se za njim potjera podigne,
Da ga, sama, na putu nestigne.
Al' odavle on, mnogo mirniji,
Potom opet uzadje k Mariji,
Kad spahije u to navališe,
Te ga lasno ovdje uhitiše.
Obtužen bi Grci, nevjerama,
I doveden bi pred motsallama.
Nevidje ga nigdje više Mare.
  Okrutnici sad na sve udare. —
Dobitnik se za dobitak brine! —
Razgrabiše malo imovine,
Koju s mukom Even Temym steče,
Da svak strasti svojoj zadovolji.
A Marija, bona u nevolji,
K duhovnomu glavaru poteče
U samostan svete zemlje krasni,
Te mu kaže dogadjaj opasni,
Zamoli ga, zakletvom zakune,
Da joj otca zaštiti od bune.
No bojnici već obkoljavahu
Svejednako samostanske zide;
Za svetinjom balije gramžahu.
Groziti se glavaru nestide.
A u strahu dršću kalugjeri.
  Iguman joj reče: „Moja kćeri,
Gospod bije nas oštrimi biči!
Ti si nad sve kušana na domu.
Obrati se, kako tebi liči,
S timi boli svojimi k onomu,
Koji bješe na tom mjestu svetom,

Prav osudjen odsudom prokletom,
Izkapio vrč muke paklene!
Samo mukom on oblada vraga.
Ele, kćeri Isusova, draga,
Što u pomoć ti prizivaš mene?
Tvoga otca u životu nema."
Još neznaše jadna nesrećnica,
Bez babajka da je sirotica.
Kano da ju slutnja već izliema,
Na tle pade, s mjesta se nemače!
U nesviesti mrtvim plačem plače.
Kad se, jadna, iz nesviesti prene,
Hrišćanske ju okružiše žene,
Te se tomu oprieti odluče,
Da se Mara motsallam' odvuče.
Jer ju ovaj čovjek, — kamen tvrdi,
Čuv lik kćeri Even-Temymove,
Odabere i k sebi pozove,
Da običaj uzdarjem utvrdi,
Te ju paši šalje demeškomu,
Za dobrotu dobrotvoru svomu:
Napose ju za njega poiska,
U haremu da je odaliska.
Smjerno moleć, pa darujuć dare,
Pobožnomu samoživcu rodi,
Njekoliko ura te odgodi,
Da nevode siroticе, Mare.
Nadahu se, e će svih potjera,
Da se zloće neprepuni mjera,
Oprostiti tu hrišćansku momu,
Predavši ju posvećenu domu
Vitlajemskih pobožnih gospodja;

No se iste doču još večeri,
Gdje je njeki navalio vodja,
Samosilan, ohol u nevjeri,
Pobiedio narod, tako biedan,
Gdje je i grad Vitlajem već predan
Krvnim šakam Metulijevića,
Od lavova najbješnjih lavića.
Jest, u isto vrieme viest doleti,
U večernjih još da će sahati'
Iznenada turci jurišati
Jerusalim-samostan presveti,
Razoriti još u isto doba
I tu crkvu kod svetoga groba.
Tada svako pomisli o glavi,
Kako da se glavom tek izbavi.
Djetca budu i slabačke žene
U dubine kraljevskih grobova
I sudačkih raka sakrivene.
A iz kuća, pa preko zidova
Svi srdčani skočiše hrišćani;
Svaki hoće grad sveti da brani.
Ukopaše svećeno posudje,
Iz hramova svetinje — u prudje,
Jeremijne u piesak pećine,
Il' u Siloëh, u tamne dubine.

4.

BIEG.

Marija se bez utjehe tada,
Bez spasenja i svjeta povrati

Tamo, gdje joj tinja ciela nada, —
K Bedvincu se iz potaje svrati.
Nemiran ju vrlo — on čekaše,
Pa zubovi, biesan, škrgutaše,
Te mišljaše samo o osveti.
Junak preže junački umrieti,
Čuv, gdje Temym izpusti dušicu,
Razcvieljenu gledajuć djevicu.
„Ako mene“, Marija proslovi:
„Bog okriepi, ako blagoslovi,
A to čini tek, premilosrdan,
Da se tebi jad ukloni grdan,
Da te molim, nek u bieg udariš,
Kad za život sam ti svoj nemariš.
Ja prokazah otcu samostana
Sve, što biva do ovoga dana.
Duša mu se miljem drmnu stara.
Issuf, jedan prvak jenjičara,
Koji službom samoživcem prude,
Kupljen po njih i podmazan bude,
Da uz bježan tebe podupire.
On će tebe sakriti pod mire,
Vithanijske gdje su razvaline,
U koje će devu dopremiti
Siloanski Arapi za tmine.
Evo, noć se prikučuje, — hiti!
U dolinu hodi Josipovu!
Angjeli te k sreći tamo zovu
Od nesreća, koje tebi priete.
Sgledati ćeš tu vodiča svoga.
On te čeka do ure devete.
Za ime se boga velikoga, —

Bog će tebi tvoj put svud čistiti
I korake tvoje on štititi, —
Žuri tamo, odmah na put kreni,
Pa se kadšto nesrećna Temyma
I kćeri mu, Mare, opomeni!"
„Ti pominješ", Zmajl ju za rieč prima:
„Meni, — nek ja u bieg sam udarim,
Poginuti, znaj, da ja nemarim,
Kad ti nećeš da me sliediš sliedom!"
„Sliediti te ja nikad nemogu,
Izmajile, neslaže se s redom!
Krstovu se mi molimo bogu.
Nemogu ti nevjesta bit' mlada,
Što je tvoja duša steći rada.
Ako me pak ljubiš od ljubavi,
Uteci zlu, život svoj izbavi!
Bio srećan i svoj sred samoće!
Mara će se grobu sad uteći,
Grobu boga svoga. — Jaoh!" hoće,
Jecajući i suze roneći:
„Ja znam samo na svietu za dvoje,
Čega neću nikad nadživjeti:
Zatajati spasa vjere svoje,
Ili tebe, gdje gineš, vidjeti.
Sve je ino, što bog šalje, lasno."
Na to reče Izmajl mrko, kasno, —
Promjene se na obrazu vide,
Kabanicu i oružje skide, —:
„Maro, nisi ti nikad mislila,
E se tvomu ja životu bojim!
Zaklinjem se svim plemenom svojim,
Ne, ti nisi toga dokučila,

E mogu ja biti kukavica,
Sin Ahmedov da je strašivica!
Ali što me na kušanje daješ?
Da odlazim, živ, ja bez onoga,
Što ja volim od života svoga?
Jaoj, što čujem? Dakle da nehaješ,
Zar živjeti i bez Izmajila?
Ja bez tebe nikad! Ja ostajem.
Prorokom se kunem, te rieč dajem,
Da me nikad neoddieli sila
S tvoga krila, moja Maro mila!“
„Da ostaješ zar ti“, viče Mara:
„Pa smrt čekaš?“ Prepast ju udara.
„Ja ju čekam evo nestrašivo!“
„Nesrećniče, znadeš li, da tebe
Moje srdce nebi moglo živo
Nadživjeti?“ — Od pomisli zebe.
„Ovako bih bar ja umro prije!“
Reče Izmajl, kan' da ništa nije.
Ali ovaj mir strašan odluči
Usud Marin. Usud ljude muči.
„Bože!“ Mara poviče, te kleče:
„Aoh, bože, što da činim?“ reče:
„Da odlazim sa ove zemljice,
Krvcom otca svoga omašćene?
Zmajl da umre? Evo sirotice,
Jadne mene, uboge, prezrene!
Što sam, dam li, da se to dogodi?
Hude li sam, bože, oslobodi!
Da je on živ, bila bih otčeva.
No čija sam sad, samcata djeva?
Rodbine bi za Izmajlom sila

Naricala, plačuć, i žalila.
Ja bih bila ovim suzam kriva,
Ako pustim, da on tu izdahne.
A o meni nitko živ nesniva.
Ta tko mari, kad travka usahne?
Za Marom lje nitko neproplače!
No on može srećan još bivati.
Zato treba, živ, da mi izmače.
Izmajile, nemoj okljevati,
Spasi život od krvava djela,
Makar toga ja nepreboljela!
Zajedno ću krenuti ja s tobom.
Prosti, majko božja, prosti robom!
Griešimo li, ja sam kazni vriedna."
  Tek umuče tako Mara biedna.
Kad zakrši besjedu u strahu,
Počasiti časa nemogahu.
Već praćeni svjetlošću požara,
Koji ara jermensku bonicu,
Te proždire i gostionicu,
Pohrliše Izmajil i Mara
Kroz velike guste a l o j i k e,
Koji, oštre sterući bodljike,
Okružuju vrte susjedove.
I dodjoše do podnožja grada,
Do obkopa i gradskih ograda.
Na visoke udare zidove.
I ostalih pobjeglih hrišćana
Ima ovdje množina sabrana.
Jedno rado drugomu pomaže.
Na zidine uzadjoše gradu.
Sve bi tiho, dok se tako kradu.

Svaki žubor hoće da prokaže
Noćnu bježan ubilcem na straži.
Bez džagora svak pobjeći traži.
A Izmajil, bez bojazni prije,
Sad se strahu prvi put dovije.
Bježan pticom bjegunci pretvore,
Koja leti preko strme gore.
Ali Mare, to djevojče mlado,
Nenaviklo, putem se mučiti,
Jedva može za Zmajlom sliediti.
On ju nosi u naručju rado.
Već se eno pomalja i bieli
Iz tmušine, koja zemlju krije,
Tvrda kula stare Vithanije!
Izmajil se u duši veseli,
Što je Mara sad već izbavljena;
Ona hvali boga, sva skrušena,
Vithanijske spaziv razvaline.
Na domak joj Vithanija sine,
Kano zviezda već iščezle nade.
Znak se brzo dogovoren dade.
Sve bi muklo, kano usred groba.
Prispjelo je uročeno doba,
Da bjegunci dočekani budu.
Izmajl traži, iduć uz gradinu,
Jenjičara i devu zaludu.
Ali ura deveta već minu.

5.

PUSTINJA.

Što sad evo tu da započnemo?
Pa sad na put kako da krenemo?
Putujući, cio dan klapiti
Na strmenih stazah bregoviti',
U pustinji bez kakve pomoći,
Bez okrjepe, bez krova i hrane,
Po letuštem, vrućem piesku noći! —
Ljubavi su pogibli neznane;
Ljubav može sve, kad ognjem gori.
Lasno Izmajl Maru nagovori,
Putovanje smjelo da nastavi,
Dok, umorna, uzmakne naravi,
Da se dotle sa svom snagom bori.
„Ja znam", reče: „znadem izvor vode
Nasred putâ, što u zemlju vode,
U kojoj mi pleme baš nastava.
Naći ćemo svega ukraj vrela.
Tu je ciela datulâ dubrava.
Drveta se visoko izpela,
S kojih će te plodovi kriepiti.
Ja ću tebe na rukuh nositi.
Donle cigla dva imaju dana.
Iznemogla, dohvati se sila
Tu na srdcu mojem opet, mila:
Eto stana tebi pouzdana!"
Marija je rada vjerovati
Sve, što Izmajl počne kazivati.
Unj se uzda, — bezazleno diete.
On u prvoj srdca pobožnosti

Svojoj diše tek dragocjenosti.
Ćud jih nježna nedužnosti svete
U odjeću djevičansku vije.
Požure se, da ostave prije
Samotinje i te razvaline.
Hoće putem da se naužiju
Zapada i noćne ladovine,
Da prevale jednu provaliju,
Dio puta, lakše i bez truda.
Ala puste i izprazne nade,
Kad je veća od sile požuda!
Jer naskoro Mari snaga pade,
Te osjeti sile izcrepane.
Nožice se njene izkrviše,
Nježne trnjem oštrim razderane.
Izmajl od nje još trpljaše više.
Jer on gleda napore Marine,
Pa sam trpi od muke njezine;
Srdce mu se ciepa. On se kida.
Ustupiti nemože od stida.
Prihvativ ju u naručje svoje,
Nošaše ju; no ginu oboje.
Ovako se pozadugo muče.
Jedva Arap trudne noge vuče.
Polagano tako napreduje,
Kad u živcih oštar bol očuje,
Koji su se pieskom izmicali
Izpod peta, oni živci mali.
Tada žarko sunce rodi zora.
Pred njima se pustinja prostire,
Granica se niti nenazire, —
Bezkonačna, tiha sve do mora,

A i sama, kan' more debelo,
Praskozorjem netom zarudjelo.
Pješčana je to pustinja ona:
Nigdje duba, nigdje ni zaklona,
Nigdje grma, ni glasa, ni traga,
Nigdje stvora vražjega, ni vraga.
No se Zmajil tek sad obradova;
Ohrabri ga čudna radost ova.
Snaga mu je rasla svakim krokom.
Jer veselim sad on spazi okom
Postojbinu, gdje mu znanci stoje,
Tu pustinju, tle slobode svoje.
„Ohrabri se, o Maro!" poviče:
„Ohrabri se i obraduj nadi;
Pred što sunce zalaziti priče,
Mi dodjosmo do vrela, Engaddi!"
Mara, timi riečmi oživjela,
Krilata je na put poletjela.
Utaja bol. Idući, naslanja se
Na mišicu hrabru Izmajilu.
Ali lišca blieda, dok ju krase,
Izdavahu već nesviestnu silu.
Umalo bi, da se neobori.
Bedvinac joj hrabar hrabro sbori.
Na mišicu sad podiže svoju,
S mukom svojom sam u ljutu boju.
Ovako ju nošaše pustinjom.
Ovako ju nošaše sve dane
Kroza sunce žarko samotinjom.
No bi mlitav još od jedne rane,
Koju nije izvidati mogo.
Osjećaše, da je iznemogo.

Na obzorju vršike nazire,
Gdje p a o m e engaddiske vire.
Činjaše se, još prije sutona
E nemogu stići mjesta ona.
Ali leži u naručju Mara.
Samrtnici slična, negovori;
Morena je od žedji i žara,
Kano da se sa dušom već bori.
Strah obuze Arapina tada.
Zaleti se, noseć ju; — zadiše,
Pa sustane, hrleć opet više.
Znoj mu studen savrh čela pada.
Muzge teku, a prima ga zima.
Zaduha se, pa, dršćuć, pritisne
Milo breme k prsima svojima,
Pa hajd', hitaj dalje! jadan, svisne.
Izpinju se p o m e. Dodju bliže.
Zmajil htjede, onamo poleti;
Kad al' tamo, ima što vidjeti!
Nemogaše; u piesak je niže
Sa bremenom svojim ogreznuo,
Kad je vihar silnije dunuo.
Oboje tu leže, nemiču se,
Dok vihrovi viju, igraju se.
No najprije s polumrtvom dragom
Zmajil sjekni životom i snagom.
Teturajuć, vrludaj do vode,
Grabi vodu golim dlanom, biedan,
Zaboraviv, da je i sam žedan.
Kad onamo brižan Arap ode,
Gdje 'no su se vode ladne čule:
Moči usne tek onesvjesnule.

Ona k njemu oči sve lagano
Uzdizaše, kano razdragano.
No osmiešak mlitav polietaše
Po obrazu njoj oko ustašca.
Zabrinuv se okolo srdašca
Tek za njega, još tako veljaše:
„Nebi jadan ti bio bez mene
Na pomolku već zemlje rodjene."
Noć i još dan cio preborave,
Odmaraju trudne ude sami
Kraj studenca tu pod paomami.
Zmajl uveče leže čelo glave,
Il' uz noge k Mari, Arap mladi.
Čuvaše ju od divlje zvjeradi.
Ona sbori, zaniev se u snove,
Nerazumne, — otržite rieči.
On, pun straha, sluša tlapnje ove,
Pa se čudi, Arap, kad glas ječi.
No bijaše blag dah noći tamne.
Nebom zviezde svud gorahu sramne,
Kako gore u vrtu turčinci,
Koje sade vrtari, Bedvinci.
Po obzorju svjetlost sievnu časom,
Pa razvedri blistavim ukrasom
Debla, grane nenadno od poma.
Zasjaše se sievci; nema groma!
Angjeli su. Sretaju vrh svieta
Te duhove ‚tamnoga vilaeta',
Kojih ima na svietu u svačem,
Pa jih plaše plamenitim mačem.
Sočni plodi voća sladjanoga,
Bistra voda studenca divnoga,

Sjaj nebeski Bedvinca podkriepi,
Pa se tako naskoro dohvati
Već pobjegle snage, junak liepi.
Ali djeva nemože spavati
Od umora ovu noćcu cielu,
Slična lieru u sjenci — uvelu,
Leži, tlapi više, no počiva;
Mašta živa neda, da uživa,
Kano što on, časove odmora.
Tek za svoga skrbi prijatelja.
Jedva čeka, da zarudi zora.
Zato ju je obuzela želja,
Da nekrzma ni čas ovdje više.
Engaddiski odmor ostaviše,
Te putuju pustinjom u muci.
Zmajl ju, bonu, nošaše na ruci.
On sa sobom datulâ i vode
Ponio bješe, da tim, kud prohode,
Kriepi i nju, pa i sama sebe,
Kad mu bude, gladnu, od potrebe.
S toga mučan današnji put nije,
Kano što je prvi bio prije.
U pustinji pastirâ nadjoše.
Arapi jim mlieka podadoše
Stada svojih i pečena hljeba
Pod pepelom, što godj Arap treba.
Najstariji od njih, što je davno
Vahydžeško pleme znao slavno,
Vješt provodič bjeguncem bijaše;
Jer sve staze, starac, poznavaše.
Okrenuše skupa put doline,
Koju Harma ondje nazivaju.
Pastiri jim rado ruke daju,

Dok se penju na strme visine
Gabarskimi vrsi i gredami,
Pomažu jim, dok prolaze tokom
Soehte, rieke, po briegu visokom,
Jebronskimi dalje pustarami.
„Moje čedo, povjeruj se bogu;
Jer ti je to“, starac veli Mari:
„Tko je tvoju k nam doveo nogu
Na jedomske paše u pustari!
On mi kćerku ugrabi, da prosti!
Cielu radost od moje starosti.
Ti me sjećaš nje u bolih svojih,
Probudjuješ pečal grudi mojih.
Naslanjaj se na m e, deblo gnjilo,
Nježna ružo, ti, stablašce milo!“
Marija se jedva još mogaše
Vucinjati uza strme paše.
Još joj jedva rone suze oči.
Posustaje jednom, drugom kroči.
Kad se opet plavo nebo smrče,
Pozna oštro oko sokolovo
U Arapa prividjenje novo,
Njekoliko jezdaca, gdje trče
Nadaleko brežuljčićem rodnim.
Požuri se goste zakloniti
Za liticu njeku, te pohiti
Starac k ljudem čilim i slobodnim.

6.

DOLAZAK.

„Oj, junaci, vi, ljudi s pustinje!“
Arapin jih viče i zaklinje:
„Jeste li vi, pravo mi kažite,
Kabylehe ljudi plemenite,
Vahydžehe, kraljice Bosora,
I Jeblate, ili pak od mora?“
  Kad ga čuju, da mu odbesjede,
Poletješe strelimke sa brda
I rekoše: „Jesmo. Vjera tvrda!“
  Potom starca do litice sliede.
Zmajlu oči izza stiene paze.
Kako pozna ove, što dolaze,
Zaigra mu srdce od radosti,
Te on trči k njim, brz u naglosti,
Te jim veli, nek otcu objave,
Da je došo, nek d e v u dostave.
  „Razvedri se, sladka moja selo!“
Reče: „Pleme čeka tebe cielo.
Hoću da ti povratim — babajka!“
  Vjerni ljudi poslušaše š a j k a.
Dovedoše jednu d e v u mladu,
Kano ovcu, krotku i okretnu,
Što Arapi drže za nasladu.
Podigoše na nju Maru sretnu.
Zmajl i Arap po ćudi junačkoj
U pomoći bjehu njoj, slabačkoj.
Pri svem ovom ona često padne,
Kano da se, bona, obezžnani

S nesvjestice jadne i nenadne,
Putujući po visokoj strani,
Dok nestignu na gorske visine
Više Harme, duboke doline,
Kroz koju se onamo putuje,
Gdje jih stari Ahmed iščekuje,
Sin Bahirev, sa kćermi i ženom,
Sa družinom š e j k — i svim koljenom.
„Vahydžeški š e j č e, o moj tato!“
Zmajl povika: „Evo ono zlato,
Evo ovdje angjeo od boga,
Što je sina uzdržao tvoga!
Daj, da njemu na slavu zakolju
Novorodnu d e v u i najbolju,
Te ga nudi lepinjami svojim',
Pogačami, soihljebom mojim!“
Potom patnje svoje pripovieda,
Djevojčice hrišćanske niz bieda.
A starini kapahu Ahmedu
Žalisuze niza bradu siedu.
Pa sestrice Zmajilove, mlade
Za obkladu sve bijahu rade,
Da hrišćanku biednu razgovore.
Odvedu ju u liepe šatore
Na studencu Lavanovu milu.
Arapkinje-djeve na izvoru
U ugodnu kažu razgovoru,
Kako su se bojale Zmajilu!
Iz petnih se žila trude mnogo
Na čast sebi, a ne na sramotu,
Da proslave hrišćanku-ljepotu.
Svim je cigli jedan dobri bogo!

Naručjem ju obuzima mati,
Te joj nježno sboriti prihvati:
„Ja ti hoću da sam tvoja nena,
A ti meni draga kćerka budi!“
Tek što stara Arapkinja-žena,
Koja dobro mladoj svojoj žudi,
Od suviška srdca to izreče,
Odjuriše odmah brzoteče
I dva laka u Gazu ulaka,
Da donesu još prije sumraka,
Što bi moglo Mari ugoditi,
Ili bi ju moglo izliečiti.
„Ovdje ti je u pustinji ovoj
Ubožtvo i veliko neznanje“,
Mati reče ljubi Zmajilovoj:
„No vidje li askalon-mogranje,
Odtvorene zraku sunčanomu,
S koga rude i sladošću slade:
Tako nam se srdca odtvoraju
Prijateljstvu svagda istinskomu!
Naše srdce sve ljubavi znade.“
A ljubavi — tko se dovi kraju?
Mara bude dobrotom tolikom
U istinu vrlo razdragana.
Neozdravi na jadu velikom.
Milovaše šejika mladjana.
No strah njezin, pa i bogoljublje
Prodiraše u nju sve to dublje.
Strašilom ju strašaše grjehota,
A od strave kašnjega života.
Hrišćanci su to grdna strašila,
Koja 'no se na peti rodila

Svete gore, Golgotha nazvane.
Duša njena s toga osjećaše
Te nemire mukle, bezprestane.
Svagda joj se nješto pričinjaše,
Kano da glas čuje otca svoga
U pustinji, babajka dragoga.
Groznica i nesan, zla družina,
Sve naizkap iz žižka u lasti
Piju ulje života njezina.
Zmajl ju gleda u krajnjoj propasti,
Gdje se smrti pomalo primiče.
Bol ga tada u pustoš odtjera.
Pustinjom se amo tamo vera.
Kano lavić, zavije i riče,
Kroz koga je netom proletjela
Lovačka i otrovana striela.
Otac njega svagda natrag vodi
Iz pustinje i tako slobodi:
„Bog je velik. Pa kad on dozvolje,
Te uletje ova golubica
U moj šator na to pusto polje,
A ono će gospodnja desnica
Učuvati nju u njem“ .... Besjedi.
Ali jednom Marija pobliedi.
Usahne joj ljiljanovo lice,
Glava joj se obori ničice —
Njoj na grudi. Tada ona usne.
Dah odbježe stražnji bliede usne;
Na istinu odprnu iduću.
Blag ju spomen onamo propratí.
Duša joj se čista uzpovrati
Na desnicu opet svemoguću.

7.

POKOJ IZMAJILOV.

Veliko se naricanje čuje
Pod šatori u cielom okolu.
A tužnjava po polju i dolu
U pustinji svakamo putuje.
Plakale bi i stanovne stiene!
I noći i dnevi plaču žene.
Jer i kuća sva Vahydžehova
Golubicu ovu zamilova,
Kano dobar znak, što bog sinovom
Od pustinje blagodaću novom
Za vriednija baš podieli djela.
A sad bješe opet odletjela.
Sam starina Ahmed, snudjen, skrušen,
Udno srdca svoga bi porušen.
On naredi pogrebnu svu slavu
I tri daće po arapskom pravu.
Već ponire kraj visoke p o m e
Trup hrišćanske sad u piesak mome.
A krst, što je nesrećnica mlada
Svagda rado nosila u ruku',
Na grobnicu Arapi natuku.
U grob nada svaka tako pada.

Oko grobne p o m e svi stajahu.
Svako, plačuć, tuži i zavije.
Samo ovdje Izmajila nije.
Njega nesta u pospjehu plahu.

Njemu usta nesborahu više.
Oči mu se sasvim osušiše.
Jer mu smrt, što Mariju pokosi,
Sve podsieče života korienje.
On osjeti, slomljen, uništen je,
Pa sam konac u višnjega prosi,
Kad mu sveza nije preostala,
Koja bi ga sa svietom vezala.
On venjaše, kano džbun na hridi,
Što ga vihar nesmiljen, dok lupa,
Silom svojom iz zemlje iščupa,
Pa se bačen u dolinu — vidi,
Gdje 'no cvieće bez hrane tek vene
Medju lišćem travice zelene.
Pa kad bi šejk stari govorio
O poslovih — Zmajlu — i rodbini,
Ili opet o bojnoj družini
I o čudnih sgodah prihvatio,
Nečn ništa više u nesreći,
Ni nehtjede ništa na to reći.
Glava mu se od žalosti nagnu:
On oniemje, ogluhnu i smagnu.
A kad je ljut al-aga iz Gaze
Progonio mir tomu koljenu,
Te se pleme vahydžeško krenu,
Te drugamo Arapi odlaze,
Stan tražeći drugi po pustari,
Sviećalo se po savjetu stari',
Da se vrate u Mefath-pustinju
Na kraj drugi na Hvalinskom moru,

Pa, kad se sve spremalo u zoru
Na odlazak u tu samotinju,
Izmajl stoji, sunce se smiruje,
Bez učesti kakve mramorkome
U pustinji ukraj grobne p o m e.
Tišina je. Ništa se nečuje.
Kad se žarko sunce smirivalo
I nadno se pustoši sjajalo,
Obtoče se sunčani koluti
Krvnim svjetlom, a nebo nažuti
Na trepet i strah stvorenjem jadnim.
Ptice lete k predjelom zapadnim
I put mora. Zrak se sav pomuti
I nakanji; ali ti se čini,
Da sva zemlja po svoj površini
Na sve strane sieva i da gori.
Nepomična p o m a sad obori
Vite grane svoje na pjeskulju,
Tražeć zaklon u mekanu mulju.
A ljudi se skriju u šatore,
U te dvore i u te obore.
I, kud se godj prostire pustinja,
Razlieže se grnja od zvjerinja.
Pustinji se strah, nuto! došuma,
Smrtonosni kužni vjetar S m u m a.
Kad ga 'Zmajil nasluti i spazi
Izpod grobne p o m e, gdje dolazi,
Nesteže ga strah ljudi umrli':
Bio vječan! Grob Marin zagrli.
Odgrnu sav piesak, što ju krije,

Odgrnu ga sa odjeće njene,
Odgrnu sav piesak i s koprene,
Pa djevičin obraz razavije.
I koprenu digne. Motri lice
I obličje ljubljene djevice,
Kojoj neće ljepote od srama
Da oskvrni niti smrtca sama.
Pečaleć se i grizuć užgano,
Razmatra ju. I tako se čini,
Da mu veli: „Dodji pouzdano!“
Oživješe oblici Marini.
Poljubi ju u studeno čelo,
Kano da je netom pobliedjelo,
I uzdisaj podrie: „Evo mene;
Jer angjela bog, da me izvede —
Šalje svoga — iz zemaljske biede!“
Već pustinjom trakove ognjene
Vihar stere, kano silna krila,
Pršteć, prži, prelazi poprieko.
Pržina se crna razturila
Pod oblake za trenuće njeko.
Na nebesa odletje visoka.
Pomoli se oblak jednim mahom,
Crven, kano krvca, od iztoka.
Pome prašte. A Smum diše dahom.
Sumpornim sve repom kuži, mlati.
Mrak se posvud uz vijor uhvati.
Sve se ruši. Sam se Izmajl neda,
Pokupi se i dohvati snage,
Te onamo junački pogleda,

Na ostatke ljubavi predrage.
Potom ruke k angjelu uzpravi,
U nesgodah božjih što se javi.
Nesta njega, ode na nebesa,
Pustiv oblak pieska laganoga,
Te obastrie, — angjeo od boga,
Bedvincu i hrišćanci tjelesa.
Oblaci se odasvud uzvili.
Pjeskovit je brežuljak naraso
U pustinji, gdje se car-lav paso, —
Eto groba dvoga vjernih, mili'!

IV.

LEPIRICE.

Svim kćerim-ljepoticam divne Jugoslavije.

1866.

1.

NA NAŠEM ŠETALIŠTU.

3. lip.

Liepo naše šetalište,
Djevojačko igralište,
Gdje se, mladi, sastajemo,
Gore dolje svi šećemo!

Mislio bi, u nebu si,
Usred srdca Hrvatica;
No se tudj glas ovdje brusi:
Svaka ti je tu Njemica!

Po narod je vrlo ružno,
Te je srdcu čuti — tužno:
Što nam daje kazalište,
To otima šetalište.

Ako je i vijalište
Od tudjinstva, nejedinstva:
Hrvatsko je šetalište
Hrvatskoga lik djetin'stva!

Sa služkinjom govorite
Ta hrvatski, svakojako,
Hrvatice tankovite,
Sborite mi i tu tako!

Neka su vam svi drugari
Dobri, vjerni i pokorni,
Kano što su i kuhari
U kuhinji vam udvorni!

Ali da su tvrdokorni
Na hrvatskom govorenju,
Svagda mili, razgovorni
U govoru i mišljenju!

Neka teče kojekako,
Tek hrvatski svakojako;
Ni njemački nesborite
Rieči knjižne, uzvisite!

Rieč neište ni načina,
Kad su čuvstva sva valjana,
Smjerna, dobra i dragana:
To je rieči sva začina.

Počinjite sve polako,
Svrha nije ni daleka;
‚No zlo loncu svakojako,
Dok iz sela začin čeka!‘

2.
PLINENICE I KNJIŽICE.

1. pros.

Hajdemo se šetat,
Tielo malo kretat:
Eto noćne tmine;
No moj gradić sine!
Divnim pline plinom,
Svietlom, gle, pučinom!.

Svietla plinenica,
Jasna svjetličica,
Mjesto dana služi,
Pa ti svjetlost pruži,
Kad nemaš kriesnice,
Svjetlice-bubice,
A hoćeš da čitaš
I da Milu pitaš,
Što ti ona piše,
Ili krvcom riše.
Dok sja mjesec bliedi,
Listak oko gledi;
No ga svašto mine,
Dok ti plin nesine.

Plinenice, svjetličice,
Širiteljke, oj, svjetlosti,
Tumačice i lieposti,
Svjetlonosne, vi, očice,
Kad oblaci mjesec sav zadime,
Vi kažete oku drago ime, —

Kad dolete te knjižice,
Te knjižice od Milice,
Usred noći — te zvjezdice,
Spale s kljuna golubice!

1867.

3.

O RUŽI UZDIŠE.

30. ož.

Svies moja se željno spravlja,
Kipe u druge, sviem razlike,
Pretvorene jur prilike
Da u pjesni sad ponavlja.
Ovid. I. — Šimun Zlatarić.

Ružica je rasla,
Pastirka je pasla
Ovčice u gori
Prema bieloj zori.

Sred šumskoga mira
Pastirka zasvira,
A slavuj se javi
U mladoj dubravi.

Dok svira pastirka,
On na ružu virka,
Iz zelen-šumice
Pokazuje lice.

Pastirka ga gleda,
Od ljubavi preda,
Prestane svirati,
Frulu prebirati.

Pa se ovce pasu
Po zelen-pojasu
Biele, sad crvene
Od zore rumene.

Čezne pastjerica,
Da ljubi slavica;
No je slavuj neće,
Pa se k ruži kreće.

To je milovanje
I staro poznanje
Izmedju ružice
I te sjetne ptice.

Pastjerica vene
Sred njive zelene;
Ah, da sam ružica
I onakva lica:

Pjevao bi meni
Slavujak ljubljeni,
Ljubila bih njega,
Sebi najdražega!

Tek što ovo kaže,
Slavuj se ukaže,
Te joj pjesmu pjeva,
Raduje se djeva.

Ona se pretvori
I ružicom stvori;
Bog ju uslišao,
Te joj milost dao.

Ovce nisu više,
Već cvieće miriše
Oko ružičice
Nasred livadice.

A slavuj biljiše,
O ruži uzdiše,
O toj ružičici,
Njegda pastjerici.

4.

ŠUMSKA KOVAČNICA.

11. svib.

Ah, tko znade čas, kad se rodio?
U početku žića i ljubavi
Naša pamet leži, uspavana!
P. Preradović.

Tek što poče rosa sjati,
Mukom muči crna šuma,
Već uhvati kov kovati
Veseo kovač tik do druma.

Vidim djelo, ugrijano,
U vis skaču i varnice,
Na tlih gvoždje, razkrhano,
U kovača znojno lice.

Zadimljeni vignju stari,
Ti s mješinom pored jele,
Kad uza te bat udari,
Spominješ me zvonbe ciele!

Kano zvonbom nejednakom,
Kolibice mirna, brujiš,
Lug te tihom pokri šakom,
A u sebi zujbom zujiš.

Samo kadšto za te pita —
Seljak, ako konja ima,
Dok su ciela sva kopita,
Brige na te neuzima.

Amo stigoh. — Duh mi hrli
Iz čadjave kovačnice,
Zdravo! vičem: Momci vrli,
Rad je rani pun srećice!

Nagrada se nepredaje
Večernjemu hvaliocu,
Već onomu, tko ustaje,
Jutrenjemu raniocu.

Ali zašto raniš tako? —
Liepa ti je kovačica,
Milotom me rani lako,
Kano striela-potajnica.

Dok kovači: čin-čan! kuju,
Meni okom srdce kuje,
Grudi mi se razvrućuju;
Ona — na me zavirkuje.

Već u zoru sjedi, smjerna,
Kovačica čista, biela,
Kano da je, svomu vjerna,
Hitroprelja — predju prela.

Mjesto žara sjaj očica,
A nakovanj — usta krasna,
Evo, to je žeravica,
Koja pali djela jasna!

Ah, čudno je to kovanje,
Što dva srdca prisakiva,
Mjesto malja — pogledanje,
A mieh — riečca ljubežljiva!

Vi, kovači, kujte, kujte,
Drugi kov mi sakivamo;
Ali srdca svedj poštujte:
Njimi svaki žar spajamo!

Zlatni kovi i srebreni,
Da liepo nam tu vi sjate,
Pred očima namješteni,
Tri sta zraka odbijate!

Kovači se težko znoje
Posred šumske kovačnice,
A šumom se evo roje
Lakokrile lepirice!

5.

DOBRO JUTRO!

8. lip.

Na glas tihieh od vjetrica
Bješe ranit' zora obikla
S viencem, ki joj svi ružica,
U rajskijeh poljih nikla.

I. Gundulić.

U magli se kupa
Seoce i župa.
Dim se iz dimnjakâ
Pravo k nebu vije,
K nebu bez oblakâ.
Sva se zemlja smije:
Trepti, blista, sieva,
Omladjena, — djeva.

Iztočno se zlato
Po polju i šumi,
Po stazah i drumi'
Sieva i preljeva:
Iščezlo je blato,
Niti nema praha
Od mladjanih snaha.

U grad mlade idu,
Nose kotarice,
Mlade mljećarice —
Sve u liepu stidu.

Sve se užurbalo,
Rano je ustalo,
Nebo svanu jasno
I jutarce krasno.

I kumice stare
U grad kudecaju,
Glavami klimaju,
E se mladi kvare!

Ovdje stoji vika
Hrvatskih ‚mužika‘;
Pravdaju se nješto
I prepiru vješto.
Idu po ulica',
Punih golubica:
To su ranilice,
Mjestne skitalice.
Prve su iz kuće,
Dok je sve u miru,
Sjemenke sabiru;
Ali tu cvrkuće, —
Vrabac zobcu bere,
Golubicam ždere,
Proždrlica mali,
Vrabicom se hvali,
Glavom hitro vije,
Lukavo se smije —
Vrabac,
P r o l e t a r a c!

Tud' prte prtište
Na jakih ramenih:
U jutrenjih sjenih
Evo kazalište!

Još je zemlja vlažna,
Po odmoru snažna.
Rieć je prosta, čista,

Kako zora blista.
Svjetiljke su male
Po travi zasjale;
Pune su živice
Jutrenje rosice.
Kano srebro bielo,
Takvo je odielo.

Tielo zamašito,
Visoko i vito
Seljakinju kiti;
Netreba joj kriti
Od čiste kreposti
Gradjanske tajnosti.
U takvih tjelesi'
Rudi zora rodu:
Tražeći prirodu,
Što će nam uresi?

Magla već uzmiče.
U zrakah se kupa
Seoce i župa.
Zora puca: Slava!
Magla izčezava,
Rumene se dvori,
A Danica kliče:
Dobro jutro! Zori.

6.

RIBARI.

3. kol.

Liepo li su razpletene
I po vodi razvedene
Konopljane te mrežice:
Dodjite nam, o ribice;
Sladke ste nam, preljubljene!
No su ribe doplivale,
Te su tako prošaptale:
Makar bile kako liepe,
Mrežice su nam grješnice,
A ribice nisu sliepe!
Pa razplinu perajice,
Te odplove niz valove,
Kud jih pusta narav zove.
Udica je utonula,
Crvićem je nakićena,
Kano dobra stvar, pečena,
Te je ribe zazovnula:
Pec, pec, ribe liepe,
To je dobro sjeme!
Ako smo i nieme,
Nismo opet sliepe!
Udica je nam hudica;
Što je ljepše izkićena,
To je ljepše prehinjena,
A mudra je i ribica.
I tako su ti ribari
Prevareni na prievari!

7.

VJENČIĆ.

17. kol.

Pasla Mare pauniće
I prebiele golubiće
Po livadi, po dubravi,
Svud po liepoj toj naravi.

Okom gleda u nebesa,
Za ovčicu-razbludnicu
Traži cvieća i uresa,
Da izkiti gojenicu.

Tako sladak dan vodjaše,
Oko joj se takmi s nebom,
Ruka joj se svedj igraše,
Neboreć se sa potrebom.

Ali dodje momče mlado,
K pastirci se mladoj svrati,
Te pobuni bielo stado;
Modro oko na se obrati.

Negleda joj oko više
U nebesnu pavedrinu,
Ručice joj sad saviše
Vjenčić mladu Milutinu!

8.

ZIMNA PJESMA.

23. stud.

—

Divlji vijor buči, brije,
Siva magla s neba spada,
Sjever ledom zemlju krije,
Snieg se stere po livada'.
A iz gore divlje skače
Silovita još bujica:
Sve se sakri i zamače,
Gorska zvier i plaha ptica.

Moć vihrova, noć oblaka,
Dan turovan ljute zime,
Iščezava radost svaka,
Dimnjaci se svagdje dime.
Vihar stenje i zviždače,
Š njim se mieša divlja bura,
A srdce mi težko tuče:
Dug je dan i duga ura.

Ćelava je gorska glava,
Zatvorena sva priroda,
Kako r i e k a pomrzava,
Tako trne i s l o b o d a!
Nigdje cvieća do proljeća;
Pomrzlo je zemlji lice,
I očima ode sreća:
Nesta — biele lepirice.

9.
ZAR ĆE MOJ DOM STIĆI SREĆU?

Iz daljine.

7. pros.

Moje srdce sieva noću,
Neznam, sjetan, gdje sam, što ću!
Dok od bure zemlja strepi,
Kličem: Gdje je danak liepi,
Danak liepi od proljeća,
Kad me nadje divna sreća:
U gori me ondje srete,
Gdje golubi divlji lete?

No je svaka sreća ništa,
Sreća tužna kazališta!
Kob me tare domovine:
Za njom moje srdce gine!
Pa, kad crna bura dune,
Koja gasi milijune,
Nek ugasi moju svieću; —
Zar će moj dom stići sreću?

10.
BOŽIĆNO DRVCE.

21. pros.

Treća nosi bratskog' mirobožja,
Da se braća i grle i ljube,
U ljubavi jedan drugom' viče:
„Mir je božji; e se Ristos rodi!"
Nar. pjesma.

Rodilo se diete malo,
Što je sav sviet uzvećalo...

Već je drvce užeženo,
Svakim darom urešeno!
Pozlaćene jabučice

I orasi i kitice,
Svakojako blistavilo:
Sve sja tako ljubko, milo.

Isus nam se dragi rodi
I ukaza u prirodi,
Jaslice su napravljene,
Zelen-borom nakićene,—
Uzvišene mahovine,
To su gore i doline.

A tri kralja glasno poju
Staru onu pjesmu svoju
Oko drvca božićnoga,
A u slavu rodjenoga!
Sviet se ljubi, pa govori:
Mir je božji! Drvce gori.

‚Tko bi pošten čovjek bio,
Kod kuće bi boravio!‘
Kad k ‚ponoći‘ zvono bije,
Ako i ljut vjetar vije,
U crkvicu bližnju hodi,
Kamo idu svi narodi!

U domaćem, milom krugu
Srdce nezna ni za tugu! —
Božić nosi suha zlata,
Štapom kuca on na vrata —
U seocu i gradiću:
Sjaj nam, drvce, o božiću!

V.

BOSANKE I CRNOGORKE.

P J E S M A

o postanju narodnih pjesama.

Odziv pozivu „Narodne lire“ iz Biograda na sve svete 1870.

Kak' radostno javor-gusle cvile,
I oko njih poskakuju vile!...
Ivan Mažuranić.

Sad mi nada, radost sladi grudi,
Kad sagledam snagu roda svoga,
Gdje pjesmice, samonici naši,
Bojak biju za junačko slavlje...
Duša i san. L. II. obr. 19.

O postanju zviezda od izkona
Tvoja pjesma spora, a smiona,
O postanju mjeseca i sunca,
Kako sviće i kako zalazi,
Kako oko božje na sviet pazi, —
O postanju svieta možda bunca?
Svoj je zemlji početak od raja!
A vječnost je bez konca i kraja!
Poklonici jelinskoga mira
Broje ljeta pjesmi od Omira.
Tim se slave ponosni Jelini.
Odysseja, divna Ilijada —
Izbava je njihova i nada.
A mi biedni robovi, Slovini?
Da nam nisu junačke mišice,
Sidro su nam junačke pjesmice.

Sliepac Vilip naš da pripovieda,
Koji duhom u davninu gleda! —
On bi našo pjesmi trag postanja;
Golemo je umno šetalište,
Zaludu ga čovjek proći ište; —
Igrište je divno osjećanja! —
Tek što živi, sa smrću se bori,
Hoće dobro, a zlo, jadan, tvori.
Slavna carstva u najvećem sjaju,
Dok se dižu, već i propadaju; —
Oblaci se preko neba viju; —
Najbolje se čine drugarice
Nebrojene na nebu zvjezdice,
I zviezde se medju sobom biju!
Bezkrajno je trkalište strasti!
Život vene, tek što počne cvasti!
Više svieta još ima svjetova,
A zar ima možda i bogova?
A, tko znade, što nas š njimi veže?
Možda ljubav, ili možda slava
I svjetove s nami sve skopčava!
Zaludu se ljudski um napreže;
Sve je umlje ništa sanjarija!
Bog je tajna, koja sve savija!...
Néka svieta, svieta sionoga!
Stvor je boga, boga velikoga.
Razastrimo zastor u sviet mali,
Koji nam je baš ovako blizu,
Kako biser uz biser na nizu,
Čim se svako na srdašcu hvali!
Tu su njive velike i plodne.
Taj se zove sviet: Pjesme narodne.

Kad zapjevaš, rode, pjesme svoje,
Širom tebi odtvorena stoje
Progledala na taj sviet domaći!
Od miline izvori pukoše;
Što je tvoje, rode, nije loše!
Većma će ga budućnost razmaći,
Tvoj će se sviet daleko pružiti
Na sve strane svieta: tvoj će biti.
Daj mi, bože, krila sokolova,
Da odletim navrh Biokova,
Daj mi, bože, oči labudove,
Da odletim navrh Durmitora,
Vrh planina i zelenih gora,
Da ja vidim šume i dolove!
No nevidim; oči su mi sliepe,
Ja nevidim domovine liepe.
Zadahnu me miris raj-bosilja,
Darova mi vila kitu smilja,
Gazim kršno po planini stienje,
Čujem žubor gorskih potočića,
Čujem pjesmu glasnih slavujića,
A odosdo raju, kako stenje,
Broji dane i broji časove,
Da otrese stoljetne okove.
Jaoj, jadna roda i poroda,
Kad ga svoja neljubi sloboda!
Oh, koliko crnih svanu dana,
Koliko se rod namuči muka,
Koliko ga zla ručila ruka, —
Sve bi palo sred mrklih bezdana, —
Kad li se on junački ponese,
Kakve li ga lovorike rese!

Ali javor niče u planini,
U planini, u toj Javorini,
Našom krvlju drvo zaliveno,
Da junačke porodi glasove.
Narod djelja gusle javorove,
A vila mu gorska umiljeno
Pokazuje divne mučenike,
Mučenike, rodu osvetnike.
Vila bira umne sokolove,
Te jih k sebi na posiela zove,
Pa jih liši vida očinjega,
Pokloni jim ključe-čudotvore,
Da sviet drugi u svietu odtvore,
Sviet nadanja i uzdanja svega,
Zapali jim slave sunce žarko,
Nek jih grije, dok se slavi Marko.
Uklopi jim gusle od javora,
Da se od njih razlieže sva gora.
Sliepci podju iz gore u sela,
Da sokole srdca, već klonula,
Eda li bi hrabra čeljad čula
Starih svojih uzorita djela,
Da nesnosi jarma tudje sile,
Nebi li se slave obnovile!
Pod stoljetnu lipu sliepac sjede.
Jadnici ga kano čudo glede,
Dok on priča o prošlosti jasnoj,
Te proriče sjajnija vremena.
I tako se pjesma dragocjena
Evo rodi u prirodi krasnoj,
Pjesma rodi, a narod ju goji,
Dok ju goji, zla se on neboji!

Al' čuješ li one pjesme sitne,
Što su, kano zviezde, nedohitne?
Jedna ti je sjetna, nevesela,
Kano suza djevojačka, gorka,
A druga je, mila čudotvorka,
Za dva srdca krasuljak zadjela.
A jedna je brza košutica,
A druga je biela golubica.
Te su pjesme, pjesme nebrojene,
Kano vino, vesele, rumene.
Odakle su, kako li se rode,
Kako ove pjesmice postaju?
Djevam noću u srdce padaju,
A zorom se kroz usta izvode,
Te se cielo selo od njih ori;
Narod pjeva, dok se sa zlom bori!
Pjevaj pjesme, oj junački rode,
Pjevaj pjesme do dana slobode!
Zla je sreća pjevanje rodila,
Kako grozne nepogode čine,
Te se divna duga nebom vine.
Dosjeti se iz gorice vila,
Te odabra ljude bez odmora,
Da rod bude, dok nepukne zora.
A, kad jednom rod obaspu sreće,
Te nam sinu radostnice-svieće
Na oltaru potlačena roda,
Pa i Bosnu i Hercegovinu,
Mučeničtva žrtvu tu nevinu,
Kano sunce, ogrije sloboda:
Bosanke će, zlosretnjice gorke,
Uz slobodne pristat' Crnogorke.

Pjesme rodu ime su proniele
Na četiri kraja zemlje biele.
Rodile se uvrh Velebića,
Odgajile u srdcu naroda.
A život jim u svem svietu poda
Stari Vuko, rodom iz Tršića.
Sad se znaju u gradu Londinu,
Slavom slave r o b a u Brlinu.
Daj mi, bože, da doživim d a n a k!
To će biti pjevanju postanak,
To će biti slika svih milota;
Jer je pjesma duši ogledalo,
Kano nebu sunce ogrijalo;
Jer je pjesma otisak života —
Pa, kad je r o b divnu pjesmu dao,
Kako bi on, slobodan, pjevao?

VI.

OTRESINE.

1861.-71.

OTRESINE ZMAJEVE.

29. svib. 1870.

Niže zviezda zmaj ognjeni,
Leteć, zviezdam svjetlost krade,
Stresa tinjac užareni —
Tim Jegjupke svašto grade.

Pa misirske liepe djeve
Po svoj zemlji sabiraju
O t r e s i n e te zmajeve —
Po starinskom običaju.

Komu l' nije već poznato
Po vračanju i bajanju
To macino čudno zlato,
Čudotvorno po predanju?

A i meni u samoći
Baš u gluho doba sine,
Otrese se žar od noći —
Evo, to su o t r e s i n e!

1. Pabirak od 1861.

Slobodno je krilo moje,
Da lećenja slast uživa,
Krilo moje — slobodno je,
Što mi hoće da okiva
Zlotvor kleti, zlotvor ljuti,
Što mi čuči na kreljuti'!

---

2. Kano što se pčele roje
Iz košnice jatomice,
Tako rieči lete tvoje,
Medosladke, gromotresne.

1862.

3. Oj, oj, sanci, djetco noći!
Hoćete li meni, slatki,
Izza grkih opet doći?
Dani su mi biedom kratki!

---

4. Za ralom kmet uče
Od muke i truda;
No bez truda, brate,
Nikad nema pruda! —
  Komu nikad nebi dosta,
Taj do vieka ubog osta!

1863.

5. Hrabro srdce, ruka jaka —
Najbolji je mač junaka. 7. ož.

—

6. Dii laboribus omnia vendunt.

Tvrd se kamen postojanstvom gladi;
Svrhu stiže, tko pomnjivo radi...
Neumornim trudom i naporom —
Dobiti se može sve naskorom. 4. trav.

1864.

7. Prijatelju M. M., kad je bio Nemanja.
U pomenik 4. srp.

Ljubav nas je roda udružila
U slobodi, gdje je vlada vilâ;
No da valja pomoć' domovini,
Svi smo dušom i voljom jedini!

—

8. Što je usud komu usudio,
To je tvrdje od mramora sama; —
Sve se dane s tijem ti borio,
Još te ono na razstanku slama:

Zato svedje puni dobra djela,
Na krivednu da sagradiš svietu
Zadušbine, svetilišta biela,
Ondje — pravdu da stigneš, otetu! 10. ruj.

—

9. Zemlja.

Oko traži, — luta, — neopaža,
Kakve zemlja tajne obastire:
Ovdje prieti klisurinâ straža,
Tu bezazlen vrutak proizvire.

Zemlja radja bogu i čovjeku,
Iž nje niče život i prilika,
Ona čuva blago kasnu vieku:
Tihe, gojne — roditeljke slika. 8. listop.

---

10. Jeseni.

Lozičica rod rodila,
Od roda se rumenila
Na brdašcu, zaobraslu —
Zelenilom milovidnim!

---

11. I po smrti ljubav neka
Postojanstva slavu slavi:
Harno srdce nek bez jeka
Rieči mile neostavi! 15. listop.

---

12. San je tihan razgovor duhova,
Lik zamršen tek idućih sgoda...
Slučajnosti čudnovata slova,
Što jih mašta ljudskoj duši proda. 29. list.

---

13. Narodnoj glumici B.

u spomen večeri 11. pros. na vrvci od vienca.

U divnu je kolu
Tebe, rajska vilo,
Postojanstvo liepo
Visoko uzvilo;
Ali — riedak plamen
Tvoje grudi krasi,
A nam su ti s toga
Premileni časi!

1865.

14. Planine su blizu boga,
Zato misli božje plode:
Izvan tiela umrloga
Čiste slike proizvode. 4. velj.

---

15. Arabeske.

Očima su zvjezdice nebeske,
Što su cvieću divne a r a b e s k e!

---

16. Sav je život — pusta podrtina,
Svaki uzdah — jauk noćnih ptica,
A u grudih tamnica i tmina
Strašno goji leglo gušterica. 4. ož.

---

17. Trgovina domaćega grada
Očevidno strašno već propada.
Djevojke su biele, crngaraste
Sve mladićem ružne, budalaste.
A roba se svejednako kiti,
Pa nemože muža uloviti.

---

18. Starodrevna.

Pindar, Zeux, Omir i Fidija,
Polyklet i Arhiloh preslavni
U razkošju danâ neubija;
Jer u blatu dusi nisu stavni! —
U razkoši neživljahu;
Ali zato milovahu
I Rimljanke i Grkinje,
Ka' i liepe sladke dinje!

19. Vi, što težko stenjete u dugu,
Propadate, pa trpite tugu,
Molite se, da vas noćas stave
U novčanstvu za državne glave,
Što bez novca zemlju ostavljaju,
Kad ga sami za sebe čuvaju! 11. ož.

---

20. Perjanicu na šupljačkoj glavi,
O zatiljku krutu kitu savi,
Prsa napried, a trbuh natrage,
To je vojska, to su naše snage!
Pa kočenje, igra, cjelivanje —
Podaje ti gjeneralsko zvanje. 18. ož.

---

21. Kad si biedan, spasenja se maši!
Kad si bolan, žudiš ozdravljenje,
Kad izdišeš, uzdom se opaši
U nebesno ono uzvišenje!
Nada nitko nikad neizcrpe,
Ovo vrelo nikad nepresuši;
Što umrli veće muke trpe,
To se veći mlaz iž njega ruši.

---

22. Kad brod sreće lomiš,
Za dasku se maši! 8. trav.

---

23. Učene ste, lastavice;
Vi ste vjerne kazalice
Prije kiše, il' oluje! —
No vam znanja sviet neštuje!

---

24. Vriedan svetčar vriedno ime slavi,
U dvoru mu stoje mnogi gosti,

A on, svetac po visokoj glavi,
Jednim slovom svim grehove prosti.
Vriedan svetčar vriedno ime služi,
U proljeće Gjurgja, svetitelja, —
A krst častni u nevolji tuži:
Našu braću tlači pakost velja!... 29. trav.

25. Još jedanput on zapjeva.
Čun se lagan krene
Niz vode zelene.
Pa k prozoru stane djeva. . .
. . . i pogleda u nebesa,
Gdje se žarko sunce sija,
Fata, čedo zla udesa,
Dok joj oko smrt prebija... 20. svib.

26. Oj, mladosti, ti si san u zoru!
Zorica tek vodi danak bio,
Tek se desi u rumenu dvoru:
Pa već nesta, gle! taj prizor cio.
Jest, najljepši — ti si prizor duše
Životnoga ovoga glumišta!
Kad si prošo, svi se čini ruše
Bez milosti u nevid,... u ništa. 27. svib.

27. Česi.

Česi prvi biju boj slobode,
Česi prvi slavski nauk uče,
Oni prvi velje misli plode,
Pa se prvi i najviše muče.
Starodrevni dvori na Gradčinu
Motre djetcu na Vutavi, rieci,
Kako ti se i bore i brinu,
S tudjim zmajem u vječnoj opreci. 16. pros.

1866.

28. Majo draga, majo stara,
Što si sjetna, raztužena?
Zar uzdišeš od nemara,
Kojim tvoja mru plemena?
  Majo draga, majo stara,
Ti si tužna, ponižena!
Eto tebi sloge žara,
Sreća ti je razkriljena! 27. sieč.

---

29. Kako teku iz sunca sve zrake,
Te se u njem i opet sastaju;
Prodirući kroz guste oblake,
Sad zažmure, što netom zasjaju:
  Tako i dom domovine mile
Sve ljubavi pod krioce prima;
Jer iž njega izlaze sve sile,
Što jih na tom svietu bielom ima. 17. velj.

---

30. Po vrsih od brdâ
Slovenci si grade
Crkvice smione,
Posvećene sgrade.
  Jer su brda velja
I višnjega bliža:
Uslišbi se nada
Prije čeljad niža! 10. ož.

---

31. Dok mi čamiš, Slavo,
U mrtvilu liena,
Snaga ti je velja
Ništa, pokorena!

Uzradi, uzradi,
Skladna, postojana,
Pa ćeš prednjačiti
Svietu, — poštovana! 14. trav.

—

32. Oko ljudsko, ogledalo duše,
Skakalište bjesnoće i strasti!
Iz tebe se ljute striele ruše;
Ta iz tebe zija jaz propasti!
Oko ljudsko, ogledalo ćudi,
Igralište srdca i milosti,
Kroza te se žar srdašca budi:
Oko milo, oko nedužnosti! 28. trav.

—

33. Vičemo, pa bučimo, pjevamo,
Svadjamo se, ratom ratujući,
Igramo se, opet razbijamo,
Svedj obiestni, sve se prepirući,
Svakojake igre mi igramo:
A crkvica na vrhuncu blista!
U samoći, kano čedo samo,
Tješi duše, smjerna, mirna, ista. 12. svib.

—

34. Rusijskoj Olzi.

Da se slavi liepa Olga,
Gdje se slavska rieč govori,
Po dolini i po gori,
I kud bistra teče Volga! 1. lip.

—

35. Lopovu na grobu.

Strmoglavi mnoge dobre u zla,
A uradi malo dobra,

Pletuć zamke od uzła do uzla,
Rdjav život, jadan! obra.

---

36. Nikad nije on ljubio
Roda, niti domovine,
Nikad nije pošten bio: —
Tu mu leže razvaline!

---

37. Staru rodoljubcu na grobu.

U grobu počiva, — vječan sanak sniva
Rodoljubac jedan, — svake dike vriedan;
Jer se on boraše — za sve, što je naše,
Suprot svakoj buri — u odlučnoj uri,
Domovinu tako, — ljube svoje kako,
Do smrti ljubljaše: — vjeran jim bijaše!

---

38. Ja sam stari četovodja.

Ja sam stari četovodja,
Star dvadeset godinica,
Vodim četu čudnovatu,
Četu mladih djevojaka.
Prvu vrstu samo grlim,
Drugu vrstu samo ljubim,
Treću vrstu ljubim, grlim,
Sva me četa baš miluje,
Rukama me mazi, nosa —
Ah, gospode, pomiluj me!
Ja sam stari četovodja,
Star dvadeset godinica.

---

39. Ah, sad, sjetan, ležim tu pred tobom,
Medju tvojom ljubavlju i grobom!

---

40. Bezazlenost.

Blago srdcu, koje u samoći
Može biti mirno i nedužno;
Osjećanje ovo u čistoći
Sve mišljenje goni, što je tužno! 2. lip.

—

41. Pokojni se zovu od pokoja! —
I junaci dolaze i ginu,
Kano cvieće pod plugom bez broja:
Odmah ginu, tek što, svietli, sinu.

A zar su svi tada i spokojni?
Ondje ti je samo taj spokojan,
Tko je prezro džagor strastî bojni,
Tko bi *ovdje* u dobru postojan. 16. lip.

—

42. Bosno!

Bosno, jesi l' jošte živa?
Znak življenja pokazuješ:
Plačem plačeš, i nekriva,
Dok u robstvu jad jaduješ!

Čuj! Sad hoće da te kroje,
Nepitaju tvoje volje,
Nepitaju, što je tvoje,
Što bi po te bilo bolje! 30. lip.

—

43. Sad su Niemci na svjetskom krmilu,
Kano da su duhom svojim prvi;
Digli su se na junačkom krilu
Nad potoci prolivene krvi.

Mi, Slaveni svemirni, čamimo!
Dok nam gladna Evropa otima,
Azijom se široko širimo:
Jaoj svietu, kad se Slav razklima! 28. srp.

—

44. Po Martinu Lutoru.

Tko neljubi pjesme, vina, vile,
Do vieka mu lude grudi cvile. 8. ruj.

---

45. Bistre glave,
Duše zdrave
Sve zapreke ruše,
Kan' bujice nasred suše!

---

46. Srne ti se po bregovih tuku,
Jele su se s krasnim nebom svele! 3. stud.

---

47. Vrieme teče u zabiti!
Staro ljeto stiže mlado,
Prošle možeš dne brojiti,
Ako ti je srdce rado.
Ali nemoj! da neplačeš
Blagih dana, izgubljenih;
Jer zaludu plačeš! Skačeš
U tok vala, nevraćenih. 29. pros.

1867.

48. Jurja-ves.

Snježine otidu,
Prodju i poklade,
Liepo vrieme stade
U šetnji i vidu.
Pogledaj, što resi
Liepu domovinu:
Krasi joj milinu
Raj od Jurja-vesi! 23. velj.

---

49. Gostovinskomu.

Vienac leži na mramor-grobnici,
Mole mu se hrvatski sinovi,
Da u vječnoj svedj ostaju dici
Slavenskoga duha ti plodovi! 25. svib.

—

50. Spoj sloge po Rückertu.

Prah je raho, kano pero, lasan,
Pa zemljane nasipe satvara.
I malen je vjetar, što ga vije,
Pa sad sila toga neobara,
Niti grozna sila od stihije,
Niti vijor, po biesu razpasan:
Tako čvrsto, postojano stoji,
Što spoj sloge medju braćom spoji. 14. ruj.

—

51. Parojak.

a. Potonula kruna.

Po L. Uhlandu na dan Irudov.

Gore na brežuljku —
Tu stoji kućica;
S praga joj se vidi
Liepa okolica.
Seljak u slobodi
Uveče na klupi,
Bogu pojuć hvalu,
Klepat kosu lupi.

Dolje se duboko
Dug ribnjak preljeva.
U njem potonula
Sjajna kruna sieva;

Drag se kamen noću
Svjetluca i žari;
Ona leži davno,
Za nju živ nemari. *Γαιήιος.*

β. Spomen' se i mene!
Lepirica proljeću. 1868.

O, milo proljeće,
O, doba mladosti,
Još nemade veće
Od tebe radosti!

U tebi se roje
Ljubav i sloboda,
Mislim, sve je moje,
Gdje je godj priroda!

Kad podješ po gaju
Sred gore zelene,
Gdje ptice pjevaju:
Spomen' se i mene! 29. ož.

---

52. Recipe bez lieka! — Zagonetka.
Spoljašnja je bez razloga,
Nikakva i svakojaka,
Na domu je svedj nesloga,
Ili luda, il' opaka! Naša — *politika.* Svagda?

1868.

53. Podbanu I. Z. na grobu.
Ovaj kamen ladan u grobu sakriva
Ostatke i moći čestita Hrvata,
Što je bio slika pravednosti živa,
Komu bi istina milija od zlata.

Zato plače njega rod i domovina;
Jer po njem izgubi člana postojana,
Zidarića svoga, prevrloga sina,
Branitelja vjerna i dična podbana.

—

54. Emiliji nadpisak.

Emilija, ime ti je milo!
Ljubavlju te samo bog ogrija,
Srbsko te je srdce priljubilo;
E, — milija, od svih si milija! 25. velj.

—

55. Šala.

Često ćemo imati družtvance, —
Jesti ćemo kukuruzne žgance! 18. ož.

—

56. Tobožnjemu mraviocu!

Užeže ga strast nesvies'na,
Zavede ga srdca biesna
Jedna moma izvan doma:
Odniela ju sila groma! 17. trav.

—

57. Jezdilja.

Gle, na konja baci vitko bedro!
Na konju joj zasja oko vedro,
Junačkim se pojasom opaše,
A vjetar joj zlatnom kosom maše.

Tako miti srdca, putem hiti,
Vilovnjaka svoga sama kiti,
Grabi slavu svakoj sjajnoj zviezdi,
Dok na konju vilovito jezdi. 25. trav.

—

58. Pitanja bez odgovora.

Avgusta, Avgusta,
Što u zoru usta? —
A reci ti, što prolaziš, mili;
Za tvojim li moje srdce cvili? 29. srp.

59. Sjaj duše.

Umiljatost, ljubav i druževnost
Sjajem prati božansku duševnost. 30. srp.

60. Liepa Ljubomirka.

U srdce mi dirka
Liepa Ljubomirka,
Pa, kano lepirka,
Oko srdca pirka! 22. kol.

1869.

61. Udvoj. — Ulomak.

U polju se on koprca;
Uboden je usred sr'ca.
Vrieme prodje, dan osvanu,
Sa iztoka sunce granu,
Krv se poljem evo lije,
A gore se ptica smije,
Da bilježi ludorije,
Koje zemlja ova vije! . . . 20. trav.

62. O kanarincu.

Kad sunčana zraka
Dodje iz oblaka,
Te ogrije kanarinca moga,
Probudi se stara sloga,
Spomeni se davni rode
Od ljubavi i slobode! 7. listop.

63. Jesensko čuvstvo.

Sij, sij bjelicu!
Ševa se vija,
Sjenica vita
Glasom nabija.
Žuto lišće na tle pada,
Doba gine, gine nada! 13. listop.

1870.

64. Uveče.

Ptica pjeva, zvone zvona,
A kraj groba sjedi ona! 6. ož.

---

65. S i l a n b i o s v a k i S l a v,
Kano afričanski lav! 21. ož.

---

66. Molitva.

Višnji gospod, božja mati
Da nam nezakrati,
Što nam svagda treba,
Svagdašnjega hljeba! 28. ož.

---

67. Majsko veselje.

Refrain, = pripjev.

I ti, ptico, znaj,
Da je prvi maj! 1. svib.

---

68. To je čovjek, kano morska zmija,
Što se skriva i na vrh uzvija! 11. svib.

---

69. Njekomu kritikastru, Rešetalu.

Neka žohar šara — po svojoj požudi,
A ja ću pisati — baš po svojoj ćudi! 15. svib.

---

70. Nadgrobnica Stj. K., otcu i poštenu gradjaninu u I.

Razcvieljena družba plače,
Porodica up'je mila:
Sbogom, otče, — poštenjače!
Zemljica ti laka bila! 29. lip.

—

71. Vječan pripjev.

Poljar Kundrin Marijan,
Život nije, nego san! 30. lip.

1871.

72. O njekom častniku.

On u miru pruski znade maslac jesti;
No za rata voli on kudjelju presti. 6. sieč.

—

73. Knjižari.

Ja s knjižari neću da imadem posla;
Hrvatskoga pisca svi drže za osla.
Glas jim milostivo pokadšto zabuči:
Šteta, vječna šteta, što se on tim muči! 6. sieč.

—

74. Prst božji.

Varajući narod, da već suše polje,
Da mu bude, gladnu, matica od hljeba,
Dimni se glavari za špag uzvrpolje,
Pa se njim posuši polje — munjom s neba. 28. sieč.

—

75. Gatka.

Taj Abdullah dimni od lakomstva preže,
Te narodu svomu cjenu so uzteže,
Da mu skuplje plaća siromah, potrebnik. —
Bog mu reče: Nisi ti moj soihljebnik! 2. velj.

—

76. Nadpis na obćinskoj tabakieri,
dvoranskomu družtvu darovanoj po g. pl. N. N.

N. N., davač tabakire,
Želim svakom', tko uštine,
Na zdravlje da zdravo kine.
Uz trenac se misli šire! 11. velj.

---

77. Starina.

Od Golstina do Peloponeza —
Slaveni se steru čisti, čili! —
Kad se svrši svesvjetska nemeza,
Vladati će, gdje su njegda bili. 19. velj.

---

78. Naš jezik.

Naš je jezik piramida stara.
U nju višnji, tvorac, sam ukljesa
Crte divne zagonetnih šara
I slovesa vječna, kan' nebesa. 20. velj.

Prekobrojna.

BLAGU SPOMENU POSVETA.

25. trav. 1868.

Tebi, mila, koja si čitala
Svaku pjesmu, što je u toj kiti,
Bila velja, znatna, ili mala;
Tvoj je pogled sudac istiniti!

Tebe, mila, koja si rodila
Pisatelja svih ovih redaka,
Dojila ga, sboriti učila, —
Tebe ide ova pjesma svaka!

Harno Ti se svakoja poklanja,
Bježi srdce, koje je ranjeno,
Dok o srećnih još časovih sanja,
Gorko plače vrieme, izgubljeno.

Ove vrste, grubo izpredene,
U čas svaki neka ljuto cvile
Preminuće rodoljubne žene,
Spomen moje roditeljke mile!

U prvoj se rodiše mladosti.
Što je mlâdo, sasvim zrelo nije;
O, radosti, velika dragosti,
Sama nado, da mlado dospije!

VII.

BILJEŽKE

knjizi II. „Lire“.

1861.-71.

K „Mirogojkam“ 1861.-4.

I. Propratnica. Obraz 3. Prvom tiskana.

II. Razbor i razlog. O. 3. Ova je poučnica, ovdje prvom tiskana, u proljeću 1862. u šetnji olovkom na stražnjoj korici od knjige četvrte „S. nar. pjesama“ napisana, te je i nehotice nadahnuta duhom one knjige, koja je iste godine ugledala svieta (u Beču, u štampariji jermenskoga manastira).

III. Kleodam i Myrson. O. 5. Bion, pastirski (= βουκολικός) pjesnik ove seljanke (= εἰδύλλιον), od koje ovdje ima pokus narodnim mjerilom, bijaše na glasu oko god. 250. pr. Isukr. U jelinskoj knjizi o njem ima tužaljka (= nenia), koju sam, jošt sedmoškolcem zagr. latinke, za izpitni zadatak 4. srp. 1863. šestostopcem ovako preveo:

Jadno mi stenjite, vrutci — dorska i vodo,
Plačite, rijeke, ah, Biona, plačite mila,
Sad mi tužite, trave, pa naričite, gaji,
Cvieće sad s mrklih svojih odpirnite vrha,
Sad, oj ruže, rumenite s tuge, sad i ti, saso,
Sad, oj jaćinte, govori rieči često i, jaoh,
Šapći lišćem; liepi, jaoh, umrie ti pjevač!
Sikelske, s tuge vladajte, oj umjetnice-vile,
Riekami sikelskim' i javite od Arethuze,
Da je umro Bion, taj pjevač seoski, pa š njim
Spjev da je umro, te da je dorska propala pjesma!

IV. Mirogoju. O. 9. v. 3. Divić, = amfitheatar (ἀμφιθέατρον), mjesto, gdje se s nagomilanih visina može odasvud gledati (Plut.). Potom znači rimsko glumište, od kakva se razvaline nalaze u starodrevnom Pulu, u Istri.

V. Rodoljubivoj gospodjici bar. S. O. 13. Prvom tiskana.

VI. Duša i san. O. 20. v. 6. Tu kostrieši lav sveslavski grivu, pravije: Tu sveslavski lav kostrieši grivu.

VII. Jovanu Subbotiću. O. 21. k. 1. v. 4. Poslije: lije dodaj uzkličnik.

K „Stvorom i uzorom" 1865.-70.

I. Dobra i zla sreća. O. 27. naslovica 2. r. 3. M. čitaj M*me*.

II. Kralj Mida. O. 28. Obje su priče pod ovim nadpisom basne, izvadjene iz podrugljivih gluma athinskih, na kojih su i osnovane, slika i prilika jelinske dosjetljivosti.

IV. Brzo gine, djevo, žića sanak! O. 39. k. 1. v. 2. Op*je*vao, pravije: op*ie*vao.

VI. Miramare. O. 40. Prvom tiskana u mojem putopisu „Polet na more" (gledaj „Danicu ilirsku" za god. 1865. na o. 195.!), ovako i prozvana.

O. 42. v. 24. Mjesto: vil*e*n čitaj vil*i*n.

X. Danak pravednosti. O. 58. Prvom tiskana.

XII. Doba. O. 63. r. 3. odosgo. Mjesto: **61.** čitaj **67.**

O. 68. k. 7. v. 4. Smije. Prvo čitanje: širi (bani).

XIII. Kapetanu Gjorgju Vlajkoviću. O. 71. Prvom podpisana B. Г.

XIV. U sgodu zvonbe i grmljavine. O. 73. Prvom tiskana.

XV. Trećemu u sboru. O. 76. k. 2. v. 3. K*ie*vu čitaj K*ij*evu.

XVI. Život pjesnikov. O. 77. Prvom podpisana B. Г.

XVII. Svim dušicam. O. 80. Prvom podpisana B. Г.

O. 82. k. 6. v. 1. Mjesto: Ovdje lav pominje mile, čitaj: Lav pominje ovdje mile, — odmora radi.

XVIII. Lepirica pozdravlja Danicu za god. 1868. O. 84. Prvom tiskana u sv. I. „Književne zabave" god. 1868. na o. VII.

R. 3. Na *S*ilvestar, pravije: silvestar.

XIX. Pjevaj, dušo! O. 85. Ova i iduće tri pjesme, XX., XXI. i XII., ovdje prvom ugledaše svieta.

XX. Mrtvi bude narodnji san. O. 87. k. 4. v. 4. Sa uzkrslih zar spomena? Pravije: *S pozliedjenih nam spomena.* — Sad se smije kazati, pošto smo se dima nadimili. Dok se čovjek dima nenadimi, nemože se ognja nagrijati!

XXII. Lomničar. O. 90. k. 3. v. 3. Kirimon, = svilen plašt.

XXIII. Što l' će stvori bez uzora? O. 94. Ovoj pjesmici proobraz bješe ugledao svieta na čelu „Danice ilirske" 1865. u br. 26., u rukopisu nadpisan: „Lik glasbe."

Naslovica. V. 3. Mjesto: mirna čitaj mrzna.

K „Dokolicam“ 1868. i 1869.

Grabancijaš preporodjen. O. 97. Prvom ugleda svieta u svezku I. moje „Književne zabave“ (Zagreb. 1868.) na o. 1-54.

O. 100. r. 7. odosgo. Mjesto: *raz*vezanim čitaj *ne*vezanim.

O. 108. v. 27. Poslije: gospodine dodaj uzkličnik.

O. 109. v. 16. Um*j*enja, pravije: um*i*enja.

V. 28. ‚Kučmu’. Prvo: kućnu.

O. 118. v. 17. Mjesto: Koje se iz knjiga crpe, čit.: Iz knjiga se koje crpe, — odmora radi.

O. 134. v. 1. Poslije: postizati metni upitnik.

O. 135. v. 13. Tim vragovom. Prvo: U vragove.

O. 155. v. 31. *U* ljubavi, pravije: *Od* ljubavi.

Grob u pustinji. O. 161. Prvom ugleda svieta u svezku V. „književne zabave“ (Zagreb. 1870.) na o. 9.-52.

O. 164. v. 24. Barr-el-Hamu: Syrija.

O. 176. v. 27. Devu: kamila (veobljud).

O. 187. v. 5. Poslije: klapiti, izostavi črknju.

O. 191. v. 21. Turčinci: papaver Rhœas, Linn.

O. 194. v. 7. Poslije: Bosora, izostavi črknju.

O. 196. v. 16. Askalon-mogranje: askalonski mogranj, = šipak.

K „Lepiricam“.

1. **Na našem šetalištu.** O. 205. Nadpis prvi: „Naše šetalište“.

2. **Plinenice i knjižice.** O. 207. Nadpis prvi: „Plin“.

4. **Šumska kovačnica.** O. 210. U zoru prolazeć pokraj kovačnice, ubilježih ove vrstice u šumi. I tako ostadoše, kako su neskladno prvom ubilježene.

O. 211. k. 2. v. 4. Poslije: zujiš dodaj uzkličnik.

9. **Zar će moj dom stići sreću?** Nadpis prvi: „Zar ću stići onu sreću?“

10. **Božićno drvce.** O. 220. k. 2. v. 3. Jaslice: vertep.

K „Bosankam i Crnogorkam“.

Pjesma o postanju narodnih pjesama. O. 223. Gledaj predgovor k ovoj knjizi na o. II.! — Prvom odavle ugleda svieta u br. 8. ovdješnjega „Vienca zabavi i pouci“ 25. velj. 1871. na obr. 120.

O. 227. k. 1. v. 6. Krasuljak: ljubicviet.

O. 228. k. 1. Kasnije dodana matici.

V. 8. Roba, odprije: narod.

K „Otresinam“ 1861.-71.

Povelika čest ovih pripievaka već ugleda svieta na čelu „Danice ilirske“ (1863.-7.) i drugdje, ponajviše naslovički. Onim, koje su ovdje prvom tiskane, naslovi su u sadržanju ove knjige pojedince zvjezdicom zabilježene. Ovakvih, ovdje prvom tiskanih pripievaka ima svega četrdeset i šest. Kod pripievaka je od česti vrsta prva mjesto naslova.

O. 236. otr. 20. v. 2. Kitu, običnije: kiku.

O. 238. otr. 29. primljena kano naslovica na čelu „Srb. pčele“, lista za književnost, za zabavu i satiru (br. 8. i 9. u Biogr. 1870.).

51. **Parojak.** O. 243. Prvom tiskan u sv. I. „Knj. z.“ na. o. 55.

Naknadne poprave knjige I.

K razdjelu I.

XIII. Pjesniku. O. 33. Dodaj: O životu, o djelu i smrti. Na grobu Koste Ruvarca.

K. 5. v. 3. *Na*vrati, pravije: *u*vrati.

XV. Naška pjesma. O. 35. Mjesto: Bosanski uzdah, čitaj: Jedan uzdisaj iz Bosne.

K razdjelu II.

XIII. Stare pravice. O. 75. Naslovica prvom bješe nadpisana: „Prietvor“ (preobraženje) po narodnoj priči.

XVI. Drvari. O. 95. Naslovica prvom nadpisana: „U selu pitomom.“

Sadržanje
knjige druge.

III. Dokolice. 1868. i 1869.

IV. Lepirice. — Svim kćerim-ljepoticam divne Jugoslavije.

1866.

1867.

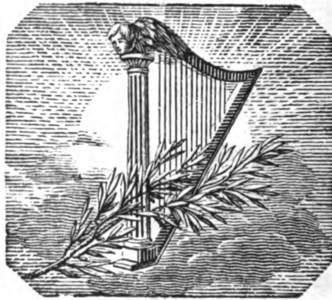
1869.

1870.

1871.

Prekobrojna.

Slaviji

Jugoslavija.

1861.-71.

Najnoviji p. n. gg. upisnici

„[illegible]“. I. i II. Stoji 1 st. 20 nč.

Aljmaš. *Latković, vicearhidjakon. Pl. Adamović, vlastelin.*

Beč. *Stjepan Car, dvorski tajnik. Venedikt, slavenski knjižar, 10. „Velebit“, družtvo mladih Jugoslavena. Café slave.*

Biograd. *Arhimandrit Dučić. Stojan Bošković. Ljuba Kaljević. Uredništvo „Jugoslavenske zviezde.“*

Boljun. *Narodna čitaonica.*

Bukreš. *Andrija Andrić, urednik novina „Freier Orient.“*

Cetinje. *Nikola knez Petrović-Njeguš.*

Cjelovac. *Družtvo sv. Mohora.*

Dalj. *Milan Paprić, srbski učitelj i skupitelj, i Ivan Kreneis, župnik, 16 (a ne Blg. Kovačić, kano što je pogrješno tiskano u oba dojakošnja imenika).*

Daruvar. *Simo Joanović.*

Dolnja zelina. *Dragutin Stražimir, župnik.*

Drenovci. *Stjepan Johanides, župnik.*

Erdevik. *Bugarski, pjesnik.*

Gorje. *Matija Majar, župnik.*

Ibrajlov. *Književno družtvo bugarsko.*

Indjija. *Spasoje Dedić, srbski učitelj.*

Ivanić (*kloštar*). *J. Stepić, župnik.*

Jasenovac. *Despot Djedović, trgovac. Ante Zelić, župnik.*

Kastva. *Narodna čitaonica.*

Klanjec. *Blagorod Kovačić, kot. liečnik, 2.*

Kodanj. *Dr. Vilim Tomzen.*

Kozje. *Dr. Srnec.*

Krapinske toplice. *Markus, kot. liečnik.*

Kras. *Čitaonica materijska.*

Križevci. *Prof. Ivan Gvozdanović.*

Lavov. *Richter, knjižar, 10.*

Lukovo šugarje. *Simeon Dadić, župnik.*

Makarska. *Ivan Pekić.*

Maribor. *„Slovenski narod“ 5. „Slovenske novine“.*

Moskva. *V. A. Daškov, državni savjetnik i čuvar javnoga i rumjancovskoga muzeja.*

Njemački gradac. *Prof. dr. Nahlowski. Akademischer Leseverein. Slavoljub Vračan, tajnik družtva „Vendije.“*

Novi sad. *Fr. Štigler, knjigovezac.*

Ogulin. *Stjepan Šašić, č.-kr. podpukovnik.*

Osiek. *Ivan Victor, pisac knjige „Le pélerin slave.“ Fanika pl. Adamovićka, vlastelinka. Jos. Heim, vicearhidjakon i župnik.*

Pešta. *Akad. družtvo slavensko.*

Poznanj. *Dr. L. Rzepecki.*

Požun. *Družtvo „Sloboda.“*

Račinovci. *Itlinger, vicearhidjakon.*

Reka gornja. *Zvjezdoslava grofinja Rubido-Zagorska, vlastelinka.*

Samobor. *I. Glasić, poč. kanonik i župnik. Fr. Rant, trgovac. Janko pl. Francisci, vlastelin.*

Sisak. *Družtvo „Danica“.*

Spišić-Bukovica. *Dr. Marko Lončarić, župnik, za seosku učionicu.*

Stubičke toplice. *Antun Vranjican, kot. pristav, skupio 10.*

Šibenik. *Ivan Bralić, knjižar, 29.*

Topusko (*kupalo*). *Uroš Vurdelia, odbavitelj č.-kr. pošte i brzojava.*

Trst. *Kap. Zdravko Mikoč, urednik novina „Pomorstvo i trgovina“. Nar. čitaonica slavenska. Ante Kalac, djak razr. 8., 3. Vjek. Raić, urednik „Primorca“. Savatije Knežević, svećenik.*

Od **istoga** *preč. g.: djakon Bogoljub Toponarski; trgovački agenti: Kosta Trifić, A. Mičić i Velim. Lumbardić.*

Turč. sv. Martina. *Matica slovenska.*

Užgrad. *Književno družtvo sv. Vasilija.*

Varaždin. *Knjižnica kr. realke. Ravnatelj Ljud. Hunka.*

Vočin. *Milan Milanović, jeromonah m. Orahovice.*

Vrbanja. *Luka Krasnik, župnik.*

Vršac. *Aksentije Mijatović, urednik „Istokov". „Pevačko društvo."*

Vršava *Adam Rzążewski, phil. magister.*

Zagreb. *Koloman Egersdorfer, namjestnik drž. odvjetnika. Lav. Hartman, knjižar, 2. Prof. Petar Zoričić. Dr. Martin Matunci, ravnatelj kr. realke. Prof. dr. Petar Matković. Jovan Živković, banskoga stola prisjednik. Lj. pl. Vukotinović, vrhovni župan. Magdalenić, kanonik. Korać, pom. ureda ravnatelj kod gradjevne oblasti, 2. Ivan Kuder, bogoslovac. Ljudevit pl. Reisner, veliki sudac. Ferdo Bayer, satnik. A. Jandrić, kanonik. Grga Belošić, krčmar. K. pl. Celebrini, predsjednik žup. sudb. stola. Ivan Krst. Tkalčić, povjestnik. Dr. P. Muhić, ravnatelj pravne akademije. Prof. V. Šantel. Pajo Vranešević, fin. činovnik. T. Gašparić, kanonik. Prof. Šuler. Drag. pl. Klobučarić, banskoga stola predsjednik. Gašpar Susanić, zem. vlade perovodja u miru. Mate Ilić. Vjek. Ivančić, realac. Knjižarnica Albrecht-Fiedlerova 100. L. Domjanić, osmoškolac u pl. konviktu. Miroslav grof Kulmer, zapovjednik hrv. domobranstva. Ivan Filipović, učitelj. Nikola Horvat, kanonik. Nadbiskupska knjižnica. Ante Jakić, trgovac.*

Od g. **Filipa Šafara,** *Jasenovčanina, opet: Fr. Šivic, trgovac, Mato Bokulić, poručnik, Vjek. Barbot, tvorničar, Jos. Klarić, konjski vidar, Ivan Ivanc, trgovac, Drag. Lueff, Fr. Trstenjak, krčmar, Šišmanin Klein, trgovac, Hinko Müller, trg. pomoćnik, Barica Rihtarićeva, učiteljica.*

Zlatni prag. *Akad. čitaonično družtvo.*

Errata corrige! *U imeniku, knjizi I. priloženu, na obr. IV. „Dalj" mjesto pomenuta imena čitaj: od g. župnika Ivana Kreneisa; na obr. XIII. u redku 3. odosgo mjesto: Vojkosiek čitaj: Vojko Šek, pravnik. — Ako još ima kakvih pogrješaka, nek jim se uzrok i zamjera ište u nerazgovietnu pisanju imenâ!*

Vazetje Sigeta grada. *Uvod i tumač napisao* Velimir Gaj. *U Zagrebu 1866. Ciena u knjižara* . . . . — *stot.* 50 *nč.*

Danica ilirska. (*1863.-7.*) *1867. Spisao* Velimir Gaj. *U Zagrebu. Dobiva se u pisca nevezana po* . . . . 2 *stot.* — *nč.*
a ukoričena po . . . . 2 *stot.* 50 *nč.*

Književna zabava hrvatsko-srbska. *Svezak I.-IV. 1868.-9. Spisao* Velimir Gaj. *U Zagrebu u knjižarnici Fr. Župana* (*Albrechta i Fiedlera*) *ukoričena po* . . . . . 1 *stot.* 20 *nč.*

Krvava knjiga, ili spomenik *na 405 godina poslije propasti slavnoga kraljevstva bosanskoga po* XX. *Za krst častni! Zagreb. U naručbini knjižarnice Fr. Župana* (*Albrechta i Fiedlera*). *1869. Po* . . . . — *stot.* 30 *nč.*

Svraća se osobita pozornost **slavenskoga** *čitateljstva na ovu knjižicu, koju je njeki znatni redovnik bosanski posvetio spisatelju „Viestî o Bosni i Hercegovini“.*

Časovi književne zabave za hrvatski i srbski narod. *Spisao* Velimir Gaj. *Svezak V. i VI. Zagreb. 1870. Dobiva se u pisca po* . . . — *stot.* 80 *nč.*

Lira. *Različne pjesme spjevao* Velimir Gaj. *Knjiga I.-II. Zagreb. 1870.-1. Još nekolicina nerazpačanih iztisaka ima u pisca.*

Vazetje Sigeta grada. *Uvod i tumač napisao* Velimir Gaj. *U Zagrebu 1866. Ciena u knjižara* . . . . — *stot. 50 nč.*

Danica ilirska. (*1863.-7.*) *1867. Spisao* Velimir Gaj. *U Zagrebu. Dobiva se u pisca nevezana po* . . . . *2 stot. — nč.*
a ukoričena po . . . . *2 stot. 50 nč.*

Književna zabava hrvatsko-srbska. *Svezak I.-IV. 1868.-9. Spisao* Velimir Gaj. *U Zagrebu u knjižarnici Fr. Župana (Albrechta i Fiedlera) ukoričena po* . . . . . *1 stot. 20 nč.*

Krvava knjiga, ili spomenik *na 405 godina poslije propasti slavnoga kraljevstva bosanskoga po* XX. *Za krst častni! Zagreb. U naručbini knjižarnice Fr. Župana (Albrechta i Fiedlera). 1869. Po* . . . . — *stot. 30 nč.*

Svraća se osobita pozornost **slavenskoga** *čitateljstva na ovu knjižicu, koju je njeki znatni redovnik bosanski posvetio spisatelju „Viestî o Bosni i Hercegovini“.*

Časovi književne zabave za hrvatski i srbski narod. *Spisao* Velimir Gaj. *Svezak V. i VI. Zagreb. 1870. Dobiva se u pisca po* . . . — *stot. 80 nč.*

Lira. *Različne pjesme spjevao* Velimir Gaj. *Knjiga I.-II. Zagreb. 1870.-1. Još njekolicina nerazpačanih iztisaka ima u pisca.*

(Naklada piščeva.)

